

No. 24

Om Torvmyrer i Norge

Af

G. E. Stangeland.

Anden Del.

Med „A short English Summary of the Contents“.

Kristiania

I kommission hos H. Aschehøng & Co.

1897

~~Pris kr. 1.00.~~

2.50

Om Torvmyrer i Norge og deres Tilgodegjørelse.

Af

G. E. Stangeland,
Gaardbruger i Klep, Jæderen.

NBF-DEPOTBIBLIOTEKET
Anders Det. - 8601 MO
POSTBOKS 21

Med „A short English Summary of the Contents“.

Kristiania.

I Kommission hos H. Aschehoug & Co.

1897.

NORGES STATSBAKER
HOVEDSIYRET

Indhold.

	Side
Kap. 1. Torvmyrernes Forekomst	1
" 2. Lister	9
" 3. Jæderen	28
" 4. Karmoen	54
" 5. Myrer ved Bergen	61
" 6. Romsdalen	74
" 7. Trondhjemsfjordens Omgivelser	95
" 8. Myrer inden Kartbladet, Tønsbergs Omraade	116
" 9. De undersøgte Torvmyrers Antal m. v.	191
" 10. Planteresterne i Myren	193
" 11. Torvmyrernes geologiske Alder	198

Om Torvmyrer i Norge og deres Tilgodegjørelse.

Af

G. E. Stangeland.

Kapitel 1.

Torvmyrernes Forekomst.

Da Myrdannelsen i Europa fornemmelig finder Sted i de nordlige og vestlige Dele, ligger den Antagelse nær, at der maa gives visse for disse Egne særegne Omstændigheder, der betinger Dannelse af Myr. Irland, den vestlige Del af Storbritannien, Nord- og Østersøens Kyster er bekjendte for at have mange og store Myrstrækninger. I Ruslands Østersøprovinser findes mægtige Myrfelter; men i den indre og østre Del af dette Land skal saadanne være sjeldne eller ganske mangle. I de tropiske Lande skal den Slags Dannelser, som vi i egentlig Forstand kalder Myr, være ukjendte; der gives vistnok Sumpe, som har en saa frodig Vegetation, at der hurtig kunde dannes mægtige Myrlag; thi alle Planter, undtagen visse Svampe, kan danne Torv; men Forraadnelsen af de organiske Emner gaar især i den tørre Aarstid, da Sumpene ofte udtørres, saa hurtig for sig, at nogen betydelig Ophobning af Planterester ikke finder Sted.

Det maa derfor antages, at Havets Nærhed, et fugtigt og tempereret eller koldt Klima frembyder gunstige Betingelser for Myrdannelse. Men ved Siden heraf gives der en Række

Lokalforhold, der betinger Dannelse af Myr og Beskaffenheden af denne.

Myrjord er jo ikke andet end væsentlig paa Voxestedet opbevarede Planterester, som i Tidens Løb har undergaaet større eller mindre Opløsning eller Omdannelse. Det, som foruden Tilstedeværelse af Vegetation betinger saadan Ophobning af Plantemasse, er fornemmelig nogenlunde stadig Tilstedeværelse af Fugtighed, saa at Luften hindres fra at trænge ned mellem de uddøde Rødder og nedfaldne overjordiske Plantedele og iværksætte den almindelige Formuldning af Væxtmassen, saaledes som det kan sees at foregaa paa tør Jord. Den aarligt hendøde Plantemasse tillægges den allerede tilstedeværende, og omsider opstaar der et større eller mindre Lag af Myr.

Det er derfor klart, at Myr kun findes, hvor der gives fornøden Tilgang af Vand, hvor Terrainet har Forsænkninger eller danner Flader med ufuldstændigt Afløb, og hvor Grunden ikke tillader Vandet at synke ned. Myrpartier, som findes paa skraanende Fjeldsider, er vel i Regelen senere ud- eller nedvoxede fra en ældre nogenledes vandret Myr. Det samme antages at være Tilfælde med saadanne, som ligger paa Grus- skraaninger, hvor dog i nogle Tilfælde det fra Grunden frem- sivende Vand kan nære Myrdannelsen.

Torvmyrenes Udbredelse i de forskellige bereiste Dele af Landet kan vanskelig behandles, uden at de ulige Grupper af Myr omtales; thi de forskellige Slags Myr er ikke alle lige meget fremtrædende paa alle Lokalteter. Idet at de enkelte Myrer senere beskrives, vil der opstaa nogen Gjentakelse; her nævnes kun Grupperne, hvortil de omtalte Myrer maa henregnes.

Sumpræsmyr, der væsentlig er dannet af Tagrør — *Fragmites communis* — og Padderok — *Equisetum palustre* — samt visse Stararter — *Carex* — m. fl. findes især ved Siden af Vand eller Tjern og i Dalfører, som har staaet under Vand eller ofte har været oversvømmet. Den optræder fornemmelig i Nærheden af Søkysten og danner ofte Bundlaget i ret dybe

Myrer, som for største Delen bestaar af anden Torvmasse, f. Eks. Mose; i andre Tilfælder ligger den i Dagen; altid er den dog uden Underlag af anden Myrmasse. Den er saaledes den ældste eller sidestillet med den ældste Myrdannelse og fortsætter sin Udvikling i Nutiden.

Starmyr, som væsentlig er dannet af Carexarter, findes i Regelen udbredt paa mindre sumpige Strøg, især langs Bække. En Del Stararter voxer dog paa meget sumpige Steder, og den derved dannede Myr udgjør da Overgangen til Sumpgræsmyr, eller henregnes til denne. Den danner ofte det øverste og tildels det eneste Myrlag, men hviler ikke sjelden paa andre Grupperes Lag, saasom Skovmyr og Sumpgræsmyr.

Skovmyr — dannet væsentlig af Busk- og Skovrester — forekommer under forskjelligartede Klima- og Høideforhold, tildels endog paa saa sumpige eller, i Forhold til omgivende Vand, saa lave Steder, at dens Tilstedeværelse synes vanskelig at forklare. Ofte danner den paa høiere Bundpartier Myrens underste Lag, medens Rør og Sumpgræsmyr indtager de lavere Strøg. I flere Tilfælder er den indblandet i visse Arter Starmyr. I mange Myrer har den kun en partiel Udbredelse, og i intet Tilfælde udgjør den, saavidt iagttaget, Myrens hele Masse.

Mosemyr — Sphagnumtorv — udgjør Hovedmassen af de paa Østlandet undersøgte Myrer, og synes ikke at være strengt bunden til noget særskilt Terrain. Den findes paa Afsatser og Forsænkninger i de lavere Fjeldhøider — Nannestadbladet, — paa de temmelig aabne, flade Strækninger af Ler eller fin Sand, hvor den til Expl. i Vormens Dalføre og andre Steder ofte ligger ind til Fjeldfoden og som en svær Kage paa et stort Bord udbreder sig over den vandrette eller svagt skraaende Dalflade. Ofte forekommer den ogsaa i trange Fjeldkløfter og omkring Tjern. Den udgjør vel i Regelen Myrens Hovedmasse, men hviler dog i Almindelighed paa et mindre Lag af Star- eller Skovmyr, eller en Blanding af disse. I nogle Tilfælder danner den mindre, kredsformede Partier paa større og dybere Sumpgræsmyrer — Expl.: Bjønnumsdammen

paa Tønsbergbladet — og synes da at maatte være tilvoxt i den senere Tid. Hvor Mostorv hviler umiddelbart paa Bunden, hvilket er temmelig sjelden, har Grunden været Gneisfjeld, og Myren har havt større, dybere Partier, hvorfra Mosen har voxet ud over Fjeldet. Mostorv sees aldrig udbredt over Strøg, hvor rindende, især leret eller mudret, Vand flyder. De dybeste, mindst fortorvede og ofte endnu voxende Mosemyrer findes i trange af Fjeld og Skov for Vind beskyttede Dalfører. En lun Beliggenhed synes at begunstige Mosens Væxt. Maaske har Vinterens Snedække ogsaa nogen Indflydelse. Heraf tør maaske udledes Grunden til, at langs den aabne og veirhaarde Vestkyst typiske Mosemyrer ikke paa-træffes.

Udpræget Bjønskjægmyr — væsentlig dannet af *Scirpus cæspitosus* — findes næsten kun langs Landets Vestkyst og danner tildels med Undtagelse af Væxtlag af Lyng, saavidt hidtil iagttaget, altid det øverste Myrlag.

Hvad Myrene paa Vestlandet angaar, saa findes de fleste paa det lave Strøg langs Kysten til en Høide over Havet af fra nogle faa til 100 eller 150 Meter.

Midtpartiet af den kun nogle Meter over Havet opragende Grusbanke Lister er belagt med en stor Myr, som indeholder til Brændtorv modnede Lag af flere Myrgrupper. At der her har dannet sig Myr, kommer af, at Grusfladen er høiest langs Stranden, og Vandet er tvunget til ufuldstændigt Aflob langs Fjeldfoden mod Øst for ad en stor Omvei at komme udenfor Banken og naa Havet. Paa Listerfladen findes kun enkelte andre smaa Myrer. I Fjeldstrøg ved Lister forekommer en Del mindre Myrer i nogle Smaadale og Forsænkninger.

I Lyngdal ligger en eneste nævneværdig Myr i den lave af Grus og Sandmoer bestaaende Dalbund. Heller ikke paa Fjeldet findes her videre Myr.

Paa Jæderen findes de fleste Myrstrækninger over den midterste og mest kuperede Del af Landstrækningen, eller mellem Nærbo Kirke i Syd og Haalands Sydgrændse i Nord.

Den søndre Del af Jæderfladen, især Varhaug Sogn, har

næsten overalt en stærkt lerholdig Grund, og Madjordlaget er ofte, især i den fugtige Aarstid, sumpigt; paa Slaatter og Udmærker voxer meget almindeligt *Juncus squarrosus* og *Scirpus cæspitosus*; men egentlige Myrdannelser af større Udstrækning er sjældne; dog findes en Del Starmyrer. Flere Gaarde mangler Brændtorv og anvender Græstorv — Eintorv — som Brændsel, eller henter Torv fra længere bortliggende Myrer. Grunden til den indskrænkede Myrdannelse tør være Landskabets regelmæssige, bredbølgede Form, og at Faldet er jevnt mod Smaadale og Bække samt ikke ubetydeligt mod Søen.

I Haaland er Mangel paa Brændtorv temmelig følelig. Dette har øiensynligt sin Grund i, at Herredets Jordbund for en stor Del bestaar af Sand — tildels Flyvesand, som kun er dækket af et sparsomt Madjordlag, — hvorved Vandet har let Anledning til at synke, og at Distriktet for det meste kun har ringe Høide over Havet — visse Strækninger (Solesanden) skal efter Sagn være hævede over Vandspeilet i den historiske Tid(?).

I det paa Torvmyr rigere, forannævnte Midtparti af Jæderen er Terrainet temmelig stærkt og uregelmæssig kuperet; det har ogsaa de fleste og største Elve, Vand og Tjern. Landets Faldforhold er ujevne. Jordbunden er forskjellig. Paa visse Strøg især i Høiland ligger store Lerbanker, som tildels er dækket af et større eller mindre Lag Grus. De fleste Høide- drag bestaar af ulaget Grus — Morænegrus — en Blanding af finere og grovere Grus samt Ler. Over de lavere Strøg og især omkring Elvene forekommer Banker af laget, vasket Sand og Grus, der i nogle Tilfælde sees at hvile paa tættere, lerholdig Grusmasse.

Alle disse Omstændigheder har hver bidraget til den forholdsvis hyppige Myrdannelse; men de har ogsaa forarsaget, at de fleste Myrer kun har liden Udstrækning, hvorimod Dybden, der ofte er 3—4 Meter, ikke kan anses for ringe, især naar der tages Hensyn til, at Myrerne i Regelen er fortorvede og vel modne til Brændtorv, og altsaa maa være

sunkne sammen til mindre end Halvparten af sin oprindelige Mægtighed.

Nogle Myrer af forskjellig Beskaffenhed fra dette Strøg er opmaalte og nærmere undersøgte og skal senere beskrives.

Det kan her i Forbigaaende bemærkes, at jeg ved andre Leiligheder end den nu paagaaende Myrundersøgelse har havt Anledning til at iagttage Beliggenhed og Bonitet af de fleste jæderske Myrer.

Paa det indre Strøg af Karmøens søndre Del, som udgjør en ujevn Fjeldflade, findes en Del Myr, der anvendes til Brændtorv for Husbrug, men ikke i ret lang Tid vil være tilstrækkelig for den tætte Befolkning langs Øens Strande.

Paa den nordre Del af samme Ø eller i det hele omkring Haugesund er Forekomsten af Myr kun sparsom. Det samme er Tilfældet indover Ryfylkes Øer og Halvøer. Dette skyldes rimeligvis, i det mindste delvis, den her udbredte Skiferbjergart; den er i Regelen opfyldt af Sprækker i saadan Grad, at den lader Vandet synke igjennem, hvorved Myrdannelse trods Forsænkninger i Fjeldet forhindres. Heller ikke synes den ved Fjordbundene her udprægede Terrassedannelse at være gunstig for Tilvæxt af Myr.

Paa de større, lave Øer ved Bergen findes flere Steder, saaledes i Manger og Lindaas, ikke ubetydelig Myr. Disse Øer, hvoraf Radøen er bereist og de der forekommende Myrer undersøgte, danner ofte en i det store taget temmelig jevn Fjeldflade, som er opfyldt af utallige smaa Forsænkninger, hvori Myr er dannet og tildels er udbredt over større Strækninger. De her og i Os undersøgte Myrer bestaar i Regelen øverst af Bjønskjæg- eller Starmyr og derunder af mere eller mindre udpræget Skovmyr eller en Blanding af begge Slags; kun paa en af de her opmaalte Myrer forekommer et ikke ubetydeligt Mostorvlag.

Romsdalens Kyststrækning er temmelig rig paa Torvmyr. Saadan findes baade paa de lave, tildels med Grus dækkede Øer og paa de indenfor fremstikkende Halvøer. Ved Hustad ligger en ca. $\frac{1}{2}$ □ Mil stor Myr, hvoraf et Stykke er nær-

mere undersøgt. Ogsaa i Indre Frænen, Tingvold og Vestnæs er nogle anseelige Myrstrækninger undersøgte. I de indre, trange, Fjord- og Dalbygder med de høie og steile Fjeld er Myrumbredelsen ikke nærmere undersøgt; men efter Beboeres Udsagn skal den være ubetydelig.

Ogsaa de undersøgte romsdalske Torvmyrer har i Regelen Skovmyr som Bundlag, og derpaa er i de fleste Tilfælder udbredt et tildels temmelig mægtigt Lag af Bjønskjæg- og Myruldto, som i nogle Tilfælder er blandet med Mose.

Omkring Trondhjemsfjorden, især paa Sydøstsiden, findes flere tildels større Myrstrækninger. Her spiller Mose — Sphagnum — ligesom paa Østlandet Hovedrollen i Myrdannelsen. Den over 4000 Maal store Mæremyr i Sparbu dannes dog væsentlig af Starto, som er blandet med Rester af Buske og Trær. Over et Strøg af den findes dog et Mosto. De fleste trondhjemske Myrer ligger saavidt undersøgt paa Ler. Det tilsammen flere Tusind Maal — Tiar — store Myrfelt ved Heimdal Station hviler paa et Lerplateau, som er ubetydeligt lavere over Midten; paa flere Kanter har det steile Afstyrtninger og er belagt med enkelte smaa, langstrakte Grusbanker.

Et Par ved Røros undersøgte Myrer ligger paa Sand, har ringe Dybde og er, skjønt væsentlig dannede af Mose, nogenledes modne til Brændto.

Ved et Blik paa medfølgende Kartblad Tønsberg, hvor Myrene er aflagt med brun Farve (Kartets Maalestok 1 : 100,000), vil det sees, at Myrdannelsen især er udbredt langs den fra Nordøst til Sydvest over Kartbladets Omraade udstrakte Grusbanke — Rabakken. En Del større Myrer, Kimestadmyr, Akersmyr, Stokkemyr, Gjennestad m. fl. mindre findes ved Foden af Rabakken og ligger paa Ler eller — Stokkemyr — paa Sand nærmest Grusbanken og Ler forøvrigt. I Forsænkninger paa de skraanende Sider af Grusbanken forekommer flere, helst mindre, Myrer, og nogle ligger næsten eller ganske paa Bankens Høidestrog. Ved Fævang ligger en Myr saaledes paa Høiden, at den har Udløb til 2 Kanter og til forskjellige Sider af Raet.

Det er klart, at det fra Grusbanken fremsivende Vand ved at forsumpe visse Strøg fra først af har foranlediget Myrdannelsen. I de fleste Tilfælde har man her ved Bunden Græsmyr med indblandede Kratrester eller en Slags Skovmyr, og derover Mostorv. En større Myr ved Staalaker — nær sydvestre Hjørne af Kartbladet — er opdæmmet ved en mindre Grusbanke og bestaar for en stor Del af Sumpgræsmyr og har et Tjern. Paa en lav Banke ved Siden af Tjernet findes Skovmyr ved Bunden, Mosemyr øverst.

Omkring Tjern og ved Bugter af Vand — Gogsjø m. fl. — hvilke for en Del er dannede ved, at Rabakken tvinger Bække til Udløb mod Syd eller Nord omtrent retvinklet paa Landets Hovedfald, findes en Del Myrstrækninger, og disse er ofte Sumpgræsmyrer, som er dækkede med et større eller mindre Mostorvlag.

I Ramnæs's og Andebos lerfyldte Dalfører findes kun enkelte Myrer, og de ligger i Regelen ind til Fjeldfoden. Paa de ikke synderlig høie Fjeldstrøg i disse Bygder findes en Del ikke videre store Myrer; de bestaar i Regelen af Græsmyr ved Bunden og Mostorv øverst.

Nærmest Søkysten er Myrdannelsen ubetydelig; dog findes der paa Nøterø et Par noksaa anselige Myrer.

Idet jeg gaar over til Beskrivelse af de enkelte undersøgte Myrer, maa det paa Forhaand bemærkes, at langs Vestkysten og omkring Trondhjemsfjorden har jeg kun undersøgt enkelte Myrer paa hvert Landstrøg for derved at erhverve nogen Oversigt og Kjendskab til Forekomst og Beskaffenhed af Myrdannelsen og dens Anvendelse i disse Egne; de behandlede Strækninger maa saaledes ansees som Prøvestykker.

Inden Kartbladet „Tønsberg“s Omraade paa Vestsiden af Kristianiafjorden er derimod alle Myrer, saavidt de kunde findes, medtagne i Undersøgelsen. Dog er udeladt Myrer af under 8—10 Maals Udstrækning og Strøg med kun 4—6 Decimeter dyb, sumpig Madjord, uagtet saadanne tildels paa de topografiske Karter er aflagt som Myr.

De i Beskrivelsen anførte Bogstaver til Betegnelse af forskellige Myrstrog m. v. gjenfindes paa Plancherne, som er udførte i Maalestok 1:20,000, medens Originalkarterne er afsatte i Maalestok 1:5,000.

Kapitel 2.

Lister.

No. 1. Hellemyr i Vanse.

Den ligger saa at sige midt paa det flade Listerland og indtager en ikke uvæsentlig Del af dette. Mod Nordøst ligger den ind til de Bakker, hvorpaa Gaardene Maberg og Ore m. fl. ligger ved Foden af Fjeldrækken; forøvrigt begrænses den af lave Grusbanker. Omgivelsen bestaar af mere eller mindre lerblandet Grus, som danner en frugtbar Jordbund, der for største Delen er dyrket.

Efter min Opmaaling udgjør Myrens Areal 27,250 Ar.

Hovedafløbet for Vand har Myren mod Øst gennem en liden Dal til et Tjern ved Vanse Kirke. Ogsaa mod Nordvest gennem en Arm af Myren gives et Udløb for det nærmest tilgrænsende Strøg til et Tjern mellem Gaardene Nordhassel og Tjørve. Endelig er en Del af Myren givet Udløb ved en Groft gennem Nordhassels Indmark til Tjernet ved Tjørve.

Myrens Bund, som bestaar af Sand og Grus, danner en nogenlunde jevn Flade med svagt Fald mod Nordøst eller fra Kysten mod Fjeldfoden.

Den faste Jords Overfladeform paa Syd- og Vestkanten — den svagt bølgeformede Grund — fortsættes under Myren.

Fra Strøget u paa Nordhassel østover mod den over Myren opstikkende Grusbanke v strækker en Grusbanke sig, som, efterat en Del Brændtorv er borttagen, kun er dækket med ca. 1 Meter tykt Myrslag og afdeler Myren i et nordre

og søndre Parti. Samme Banke fortsætter derpaa østover med nogle Meters Høide over Myrfladen og skiller de store Myrbugter ved Dyngvold og Skjeime fra hinanden; men i den videre Fortsættelse mod Øst sænker den sig saa, at den mod Bakken ved Skjeime er belagt med et ringe Myrlag. Mindre Grusbanke strækker sig desuden (især fra Nordvest og Sydøst, hvilket fremgaar af Myrgrænsen) ind under Myren, men taber sig snart i den temmelig jevne Bundflade.

Fra Udløbet mod Øst strækker en Dal eller Forsækning af Bunden sig langs nordre Land — Maberg — til henimod vestre Udløb. Langs denne Strækning findes den største Myrdybde — indtil og temmelig jævnt 4,0—4,5 Meter.

Overfladens Fald langs denne Strækning er 2,5 Meter. Myrdybden i Udløbet er 1 Meter, som tillagt Faldet giver 3,5 Meter eller 1 Meter mindre end den største Dybde.

Over den dybest liggende Del af Partiets Bund maa der altsaa oprindeligt have staaet et indtil 1 Meter dyb Sumpstrøg, eller Tjern, hvilket ogsaa de ved Bunden talrigt forekommende Frø af Potamogeton, Menyanthes m. fl. vidner om.

Fra det nordøstlige Parti hæver Bunden sig langsomt mod Syd og danner den nævnte mellem Nordhassel og Skjeime strygende Grusbanke. Paa Sydsiden af denne sænker Bunden sig kun ubetydeligt og har svagt Fald mod Vest. Det sydlige Parti har saaledes Fald i modsat Retning af det nordlige eller især nordøstlige. Strøget mellem Dyngvold og Grusbanken v har dog Aflob over Partiet t til østre Udløb.

I Myren opskjæres aarlig en stor Mængde Brændtorv til Husbrug for de talrige Opsiddere paa de omliggende Gaarde eller ogsaa af andre, som har kjøbt eller leiet Torvstykker til Udskjæring.

Paa største Delen af Myren er det øverste Lag allerede borttaget, og Myrens Overflade tildels derved (og tildels ved nogen Udtapning af Vandet) betydelig sænket. Hvor stor denne Sækning er, kan ikke sikkert angives. Enkelte Lodeiere paastaar, at Myren i de Par sidste Menneskealdrer er sænket 3—4 Meter; men dette maa ansees som Maximum. I

Regelen er der kun skaaret Torv en Gang, og ved en Gangs Torvstikning kan der neppe tages større Dybde end 2—3 Meter, især hvor som her ordentligt Afløb for Vand mangler. Væxtlaget og andet Affald, der kastes tilbage i ældre Torvgrave, udgjør i Regelen en Trediedel af den optagne Brændtorvmasse. Optagning af 3 Meter dybe Torvgrave vil saaledes kun sænke Myren 2 Meter. Flere gjenstaaende, urørte Torvbanker er maalte til at være 1—2 Meter høiere end den omgivende Flade. Derhos maa det erindres, at Torvbankerne ved at blive befriede for det inddæmmede Vand synker betydeligt sammen. Denne Synkning, Sammentrykning, der betinges af Myrmassens oprindelige Karakter og Fortorvningsgraden, kan i Forhold til Dybden sættes som 1:4. Det kan saaledes antages, at Myren, da Torvskjæringen begyndte, var indtil 3 Meter dybere end nu.

Hvor lang Tid der er forløben, siden Torvstikningen begyndte, eller naar Torv kom i Brug paa Lister, gives der ingen paalidelig Oplysning om. Antagelig er Brugen af denne Slags Torv noget over 100 Aar gammel, men neppe meget mere; thi der gives bestemte Sagn om, hvorledes Myren saa ud, hvor blød, sumpig og uoverkommelig den før var, da der ikke, eller kun i ringe Mængde, blev skaaret Torv i den. Andre Myrer, hvori Torvskur før kunde have foregaaet, findes ikke i Nærheden.

Bonitet. I Strøget omkring

- a. — paa Midten af den sydvestlige Del — viste Boring og Snit i gjenstaaende Banker saadan Torvmasse: Øverst Lyngjord, hvilende paa et ubetydeligt, sammentrykket Moslag, tilsammen med dette 2—3 Decimeter; derunder Bjønskjæg- og Myrudtorv, som er 0,5 Meter tyk og nedad gaar over til en med grove Rodrester af Rør opblandet, 0,5 tyk Græsmyrmasse. Resten af Myrmassen, ca. 1,5 Meter mægtig, er en saavidt omdannet Sumpgræsmyr, at den er vel anvendelig som Brændtorv; men Plantemassen kan ikke nærmere bestemmes.

Samlet Dybde omkring 3 Meter.

- b. (Strøg lige Sydvest for Sandbanken u v). Her er kun en mindre Del Brændtorv bortskaaret. Dybden i Bankerne er 2,5 Meter. Massen er fast og sammensunken samt bestaar øverst af Lyngjord henved 0,5 Meter, derunder Bjønskjæg og mosblandet Myruldtorv 1 Meter eller lidt mere og endelig ved Bunden et 0,5—1,0 Meter tykt Lag Skovmyr blandet med Kvist og Bark.

Intet Lag af Sumpgræstorv.

- c. Mod sydvestre Myrkant.

Dybden 1,5 Meter, i smaa Banker 2,0 Meter.

Øverst Bjønskjæg- og Myruldtorv ca. 1 Meter. Dette Lag er for største Delen allerede bortført som Brændtorv, saa at Rodstubberne, der staaar paa det underliggende Myrslag af Sumpgræs, stikker i Dagen. Ved Bunden findes Løvskovrester i Mængde, og i den øverste Del af Græsmyrslaget staaar Furestubberne omkring 0,5 Meter over den faste Grund. Kratresterne synes især at bestaa af Birk og Or; enkeltvis findes Hasselnødder, og paa et Sted saaes nogle mindre Aspestammer. Foruden til Brændtorv anvendes Myrjorden langs Myrkanten til Gjødelsblanding og Komposter.

- d. Nærmere Midten af søndre Parti. Dybden i Torvbankerne 2,5—3,0 Meter. Udskjæringen mindre fremskreden.

Øverst findes foruden Væxtlaget af Lyng Bjønskjæg- og Myruldtorv; derunder et Skovmyrslag, hvori staaar en forbausende Mængde store Furestubber saa nær hverandre, at det er besynderligt, at Træerne kunde voxe i saa tæt Bestand. De staa nogenlunde til samme Høide; dog sees enkeltvis, at Rodgrene af en Stubbe ligger over Stammestubben af en anden; disse kan altsaa ikke have voxet samtidig. Under Stubberne ligger et 0,6 Meter tykt Lag Sumpgræsmyr paa Bunden.

- e. Et Strøg mod Sydøst ved Grusbanken v.

Dybden er kun 1,0—1,5 Meter. Stykkevis er hele Myrmassen bortført som Brændtorv og for en Del som Kompostjord. Myrmassen bestaar ovenfra af Bjønskjæg- og

Myruldtorv; under dette eller i den nederste Del deraf staar nogle Furestubber paa et Skovjordlag, der hviler umiddelbart paa Bunden. I Bundlaget er der enkelte Egetræstubber; disse staar i Regelen lidt lavere end Furestubberne eller næsten paa den faste Bund. Her saae tre Stammer med Rod ligge i Myrmassen; de 2 Træer vare faldne mod Sydøst og det 3die mod Syd.

- f. Længere mod Nordvest; her tiltager Dybden til 2—3 Meter, medens Overfladen falder lidt i samme Retning.

Myrmassen er en mosblandet Bjønskjæg- og Myruldtorv 1,5 Meter tyk. Resten, Bundlaget, er en trævlet Sumpgræs masse. Her findes intet Skovmyrlag og ingen Stubber.

- g. Bugten Sydøst for Veien x y. Størstedelen af Strøget er overskaaret for Brændtorv. Den gjenliggende 8—10 Decimeter dybe Masse bestaar øverst af Skovmyr, som hviler paa et Bundlag af frisk, ufortorvet Sumpgræs masse, hvori Rør — Phragmites — tydelig kan erkjendes. I det trævlede Bundlag er indblandet en ikke ubetydelig Del Dynd, — fin opløst tildels ogsaa noget kornet Plantemasse — der maa være tilskyllet fra de høiereliggende Strøg af Myren eller dens Omgivelser; thi den synes ikke at have noget Fællesskab med den halmagtige Masse, hvori den er indblandet, men maa være tilført og bundfældt af Vand under Græs massens Tilvæxt.

Bunden, som bestaar af Grus, er især omkring Myrkanterne stærkt besat med større Stene.

- h. Partiet ned for Hassel—Ore Veien x y og langs Udløbet paa denne Kant til det for en Del udtappede Tjern mod Tjørve.

Dybden er kun 1,0—1,5 Meter.

Myrmassen er øverst en formuldet Starmyr med Indblanding af noget opraadnet Skovkrat; derunder eller ved Bunden et Lag af Sumpgræs.

Faldet er lidet og Afløbet knapt tilstrækkeligt; men med ordentlig Udgrøftning — især naar Grøfterne ikke lægges i for stor Afstand — maa Strækningen kunne tørlægges for

rationel Dyrkning. Jordsmonnet er efter alle Mærker meget frugtbart, og Strækningen er i det hele taget vel skikket for Dyrkning. Nogle Stykker ere dyrkede; men da der mangler en ordentlig Kanal langs Strøget, er Vandafløbet ufuldstændigt og Dyrkningen mindre bekvem og heldig.

i. Bugten mod Mabergs Indmark.

Paa dette Strøg er det øverste Lag, som skal have været af samme Slags som paa den ørige Myr, ganske borttaget som Brændtorv. Ingen Banker staar igjen.

Dybden fra nuværende Overflade 2,5 Meter.

I Overfladen især langs Land staar mange svære Rodstubber af Eg og Fure. Mellem Stubberne er Massen Skovmyr, der er stærkt blandet med Bark og Kviste; under disse og til Bunden findes et ca. 2 Meter mægtigt Lag af Sumpgræsmyr.

Et ikke ubetydeligt Belte langs Land er vel skikket for Dyrkning baade paa Grund af Myrens egen Bonitet og som Følge af, at en Del Sand og Ler er skyllet ud over Torven.

j. Strøg længere ud paa Myren midt imellem Maberg og Grusbanken v.

Dybden paa Fladen af den overskaarne Myr 3,6 Meter, i smaa gjenstaaende Banker 1 Meter mere.

Torvmassen øverst 0,5 Meter bestaar af fortorvet Skovjord, derunder og lige til Bunden Sumpgræsmyr, altsaa ca. 3 Meter mægtig. I den øverste Del af dette Lag, som er skarpt afgrænset mod det overliggende, findes strøgvis talrige Blade af Bladlyng — *Andromeda polifolia*. I Bankerne sees et Bjønskjægslag at ligge over Skovmyrlaget. Ingen Rodstubber forekommer.

Bankerne og Tuerne ere lynggroede. Paa Fladen af de overskaarne Partier findes store vegetationsløse Strøg; forøvrigt staar der spredt Krybhvene, Blaatox, Hieratium, Tormentilla og Carexarter. Torvgravene staar fyldte med Vand, der ganske mangler Aflob.

- k. Ved stor Sten i Skifte mellem Maberg og Hasselgaardene. Dybden 2 Meter. Overfladen sænket ved Torvskjæring, efter Sigende 2 Meter.

Myrmassen er Sumpgræstorv, der i den øverste Del er blandet med Kratrester — Kviste, Bark o. s. v. Bankerne — de gjenliggende Klumper af et overliggende Lag — bestaar af Bjønskjægtorv, som er blandet med Kviste tilsyneladende af Lyng og Vaccinium.

Vegetationen: Bjønskjæg og Lyng — Calluna og Erica samt Krækling; i Torvgrave staar Eriophorum angustifolium — Myruld.

- l. Mod Øst ud for en Grusbanke af Maberg.

Dybden 4,4 Meter. Desuden er en Del ovenfra bortskaaren. Myrmassen er øverst det almindelige Bjønskjægtorvlag; derunder findes Græsmyr, som i den øvre Del er blandet med Kratrester og i den dybere Del gaar over til et Lag af en dyndagtig Masse, hvori er tilblandet noget Kiselguhr, og hvori findes Frø af Sump- eller Vandplanter, saasom Potamogeton, Nymphæa m. fl. Myren er blød og Torvgravene staar fyldte af Vand.

Profil af dette Strøg vilde vise:

Øverst Scirpustorv med lidt Mose 1,5 Meter

der næst Sumpgræstorv 2,4 —

ved Bunden Dynd med Kiselguhr 0,5 — = 4,4 Meter.

- m. Lidt længere mod Nord og nærmere Land. Dybden 4,0 Meter. Myrmassen og Lagforholdene som under l; Strøget meget blødt og for en stor Del overskaaret. Den gjenliggende Græsmyrtorv er temmelig vel fortorvet og udgjør noksaa god Brændtorv.

- n. Mod Nordvest ud for en Grusbanke paa Maberg.

Dybde paa Fladen 2 og i Bankerne 3 Meter.

Myrmassen øverst Bjønskjægtorv (i Bankerne); derunder Skovmyr, hvori staar mange svære Furestubber; under disse fortsætter Skovmyrlaget lige til Bunden; det er i den dybere Del vel fortorvet og danner meget god Brændtorv.

I den senere Tid skjæres Torv lige til Bunden.

Vegetationen bestaar kun af Lyng. Men der findes store vegetationsløse Strøg, hvor Overfladen dannes af Lyngjord og opsmuldret Brændtorvmasse, hvori ingen Planter kan fæste sig.

- o. Strøg Syd for Grusbanken v.

Dybden 0,6—1,2 Meter.

Myrmassen er en formuldet Starmyr fra oven af; men dybere gaar den over i en Skovmyr og danner neppe som Stiktorv brugelig Brændtorv. Der findes enkelte Rodstubber af Fure og Eg. Ud mod Midten af denne Myrbugt gaar Myrmassen over til Brændtorv.

Vegetationen er især Carexarter, almindelig Lyng og Erica Tetralix.

- p. Mod Skjeimes Indmark.

Over hele Strøget er Brændtorven bortskaaren. Resten er et ca. 1 Meter dybt formuldet Skovmyrslag, hvori findes mange Stubber og Stammer af Eg. Større Strøg er vegetationsløse; for Resten findes næsten kun Lyng.

- q. Bugten mod Dyngvold. For en stor Del som under p. Mod Syd er mindre bortskaaret. Dybden er her indtil 2,5 Meter, og Massen er øverst 0,5 til 1,0 Meter Bjønskjægtorv, som tildels er blandet med noget Mose; derunder findes Løvskovmyr — en næsten ren og ikke opløst Masse af Bark, Kviste og Træbeter — lige til Bunden.

Vegetationen er kun Lyng og Væxtlaget Lyngjord; i ældre Torvgrave staar frodig Scirpus cæspitosus.

- r. Vestover langs Dyngvoldsbakken.

Strøget er stærkt udskaaet og sumpigt. Dybden er 1—2 Meter, og den gjenliggende Masse er Skovmyr.

- s. Videre Vest mod Østhassel.

Strøget er regelmæssigt stykkevis udskaaet lige til Bunden eller til det paa Bunden liggende usammenhængende Skovmyrslag. Foruden Væxtlaget af Lyngjord bestaar Massen øverst af Bjønskjæg- og Myruldtorv vel fortorvet og tildels blandet med lidt Mose; ved Bunden Skovmyr 0,5 Meter tyk.

Ind mod Land staar mellem Bjønskjæg- og Skovmyrlaget særdeles mange svære Furerodstubber, medens udpaa Myrpartiets midterste Del ingen saadanne findes.

Myren ligger her saa høit, at Vandet har Udløb mod Vest lige til Bunden. Her saavel som paa andre Strøg, hvor Bunden hæver sig noget, savnes Sumpgræsmyrlaget.

Paa denne Kant af Myren — Strøget s — er anlagt en Del ordentlige Torvtag. Forresten, især paa Myrpartierne mod Maberg, Skjeime og Nordhassel, har Torvskjæringen foregaaet og foregaar endnu paa en mindre hensigtsmæssig Maade, idet der optages en Torvgrav her, en anden der i Myren, som ikke er givet ordentlig Vandafløb, eller der optages en Række Torvgrave et Aar paa et Sted og et andet Aar paa et andet Sted. Tildels er Myren udstykket i saadan Grad, at ordentlig Benyttelse er næsten umuliggjort. Exempelvis kunde nævnes, at de 20—30 Opsiddere paa en Gaard havde før den nylig udførte offentlige Udskiftning indtil 50 forskellige Torvteige hver i den som Udmark til Gaarden liggende Del af Myrstrækningen.

- t. Partiet mellem Grusbanken v og det faste Land paa Skjeime. Her er Dybden kun 0,5—1,0 Meter, og Myrmassen bestaar af Starjord, som tildels er dækket af Lyng og ved Bunden er stærkt opblandet med Skovjord.

Strækningen, der mod den øvrige Myr er afmærket ved Punktlinier, er vel skikket for Dyrkning

Af Bonitetsundersøgelsen fremgaar, at Myrmassen øverst bestaar eller har bestaaet af et 1—2 Meter tykt Lag af Bjønskjæg- og Myruldtorv, der er vel moden til Brændtorv. Med Undtagelse af visse Bugter af Myren, hvor Starmasse er fremherskende, er nævnte Lag udbredt over hele Myrstrækningen. Paa visse Strøg er imidlertid dette Lag næsten ganske bortskaaret som Brændtorv, saa at dets tidligere Tilstedeværelse alene kunde konstateres ved de gjenstaaende Banker; af saadanne var der ikke mange.

I den nederste Del af Laget, eller paa det underliggende Lag, findes omkring Kanterne og paa de grundere Strøg af

Myren mange svære Rodstubber af Fure og tildels ogsaa af Eg. I Laget er her og der indblandet lidt Mose i nogle Centimeter tykke og rene Lag. Forøvrigt er ofte indblandet en Del Kviste, antagelig af Lyng og Vaccinium. I Regelen synes Myruldmasse at være mest fremtrædende i de dybere Dele af Laget, medens Bjønskjæg udgjør Hovedmassen i den øverste Del.

Omkring Land og paa udskydende Grusbanker, hvor Dybden er mindre, hviler dette Lag paa den faste Bund; men for meget større Strøg hviler det paa et Skovmyrlag, som findes udbredt paa store Strøg af Myren, hvor Dybden er middelsstor.

Dette Lags Mægtighed er meget forskjellig — fra nogle Decimeter til 1—2 Meter. Tildels er det blandet med Sumpgræs, især i den nederste Del, og tildels med et brunsort Pulver eller fin Dynd, der ser ud til at være tilskyldet.

For største Delen hviler dette Lag paa den faste Bund; men tildels strækker det sig noget ud over Sumpgræsmyrlaget, som indtager de dybeste Strøg af Myren.

Laget anvendes til Brændtorv, som har temmelig stor Brændeværdi, men er noget usammenhængende. Denne Omstændighed har foranlediget den her tildels anvendte noksaa praktiske Behandling af Torv fra dette Lag.

Efterat Torvstykkerne er opkastede fra Torvgraven, knædes de lidt og tilklappes med Hænderne og gives en afrundet Form, hvorpaa de udlægges til Tørring. Stykkerne hænger nu bedre sammen, tørres lettere og danner en god Brændsel, der halvveis har Karakter af Æltetorv.

Hvilke Planter, der især har bidraget til Lagets Dannelse, er vanskeligt at afgjøre; antageligt er det en hel Række. I den dybere Del er Løvskovrester mest fremtrædende; i den øverste Del og i Overgangen til det overliggende Lag findes Furestubber. Mest almindelig er Rester af Birk, dernæst Or og paa enkelte Strøg Eg; enkeltvis findes Hasselnødder, og paa et Sted saaes nogle opgravede Aspestammer. Men

det er ikke usandsynligt, at en stor Del af Myrmassen er dannet af de Buske, som forekommer i saadanne Skove.

Over den dybeste Del af Myren, eller hvor Bunden har nogen Forsækning, er som Bundlag udbredt et Sumpgræsmyrslag af indtil 3 Meters Mægtighed. Myrmassen er ikke lagdannet, men bestaar af et Væv af Trævler efter Sumpplanter, hvoriblandt bemærkes de ledede Rodstokke af Tagrør og Padderok samt Frø af Potamogeton m fl.

Laget er kun lidet fortorvet; men da det er noget sammentrykket, og saadan Masse holder godt sammen som Stiktorv, anvendes det til Brændtorv.

Ved Bunden og især mod Udløbene er tilblandet en Del Dynd — tilsyneladende en opløst Plantemasse — samt noget Kiselguhr.

Efter dette kan Myrens Dannelseshistorie tænkes saaledes: Oprindeligt stod der i begge de dybeste Partier af Myren Tjern af indtil lidt over 1 Meters Dybde. I og omkring disse Tjern florerede Vand- og Sumpvegetation, som snart ikke alene fyldte Tjernene, men i nogen Grad hindrede Vandets Afløb og bredte sig ud over en langt større Flade, end Tjernene havde indtaget. Myrens lavere Omgivelser saavel som Høiderne var da bedækket af Skov. Krat af Birk og Or med mange flere trængte ud over de sumpige Flader, hvor Fugtigheden var saa stor, at Formuldningen hindredes, og der ophobede sig et Lag af Skovjord. Omsider trængte Eg og især Fure sig ud paa dette Felt, og Skovjordlaget tiltog i Mægtighed og bredte sig endog udover visse Strøg af Sumpene. Ved Sumpenes Høidevæxt dannedes noget Fald mod Udløbene, og omsider synes Fugtigheden at være blevet for liden for de egentlige Sumpplanter — Rør, Padderok osv. — medens den var stor nok til at Myruld og Bjønskjæg kunde udbrede sig. En Vegetationsmasse af disse udbredte sig da først over de fastnede Sumpe og derpaa over den paa de omgivende Flader dannede Skovjord. Og da denne Væxtmasse tildels i Forbindelse med Mose holder bedre paa Fugtigheden end Skovjord og den grovtrævlede Græsmyr, blev

Sumpigheden, idet at Bjønskjæglaget dækkede Træernes Rødder, snart saa stor, at de staaende Træer døde ud, og ingen nye kunde vinde op. Bjønskjæglaget dækkede Grusbanken med paahvilende Skovjord mellem de to oprindelige Sumpe og forenede disse til en Myr, ligesom det paa andre Kanter strakte sig ud over de Strøg, der laa i dets Høide, og betydeligt udvidede Myrens Areal. Dette Lag fortsatte sin Høidevæxt, indtil Myren, især strøgvis, blev saa tør, at Lyng indfandt sig, og der dannedes et Lyngjordlag, som afsluttede Myrdannelsen, eller Torvskjæring begyndte; med denne fulgte Udtapning, der absolut satte en Grænse for Myrens Væxt.

Ved en mindre hensigtsmæssig Fremgangsmaade under Brændtorvskjæringen kan en stor Del Myrmasse ødelægges, saa at Myrens Tilintetgjørelse gaar meget raskere frem, end den skulde i Forhold til den bortførte Brændtorvmasse.

Det store Antal Husholdninger, som henter sin Brændsel fra denne Myr, og den ofte mindre hensigtsmæssige Behandlingsmaade af Brændtorvmassen har allerede bevirket, at store Strøg af Myren er temmelig blottet for Brændtorv, og det er klart, at inden en ikke meget fjern Fremtid vil hele Strækningen være udtømt.

Det efter Linien æ ø — paa Plankartet — afsatte Profil vil anskueliggjøre Lagning, Dybde og Bundforhold m. v.

No 2. Tjørvevær.

Den ligger øst for Gaarden Tjørve og nordvest for sidst-beskrevne Myr, hvorfra den kun adskilles ved en lav Grusbanke; ogsaa paa de andre Kanter omgives den af lave Grusbanker og har Udløb mod Sydvest.

Dens Areal udgjør 1850 Ar.

For en stor Del, antagelig $\frac{4}{5}$, er Myren overskaaren og al Brændtorv lige til Bunden borttagen. I de gjenstaaende Banker, der selvfølgelig er stærkt sammensunkne, er Dybden 1—2 Meter. Paa de udskaarne Strøg ligger overalt igjen paa Bunden et ca. 0,5 Meter tykt Lag af Affald fra Torvskjærin-

gen og en med mange Kviste og halvfriske Barkstumper blandet Skovmyr.

I de gjenstaaende Torvbanker er Massen en Blanding af Græsmyr — antagelig Star — og Mose samt Kviste og Krataffald; ved Bunden som ellers Skovmyr.

Saavel Bankerne som de udskaarne Strøg er næsten vegetationsløse. Overfladen er opsmuldret til et Pulver, der let bortskylles af Vand.

Torvmassen, især Bundlaget, er saa lidet sammenhængende, at den er mindre bekvem som Stiktorv, men Brændeværdien er ikke ringe.

Paa denne Myr var det, at den i Aviserne Sommeren 1894 omtalte Myrbrand foregik. Ilden havde for det meste artet sig som Løbeild i det tørre Overfladepulver og ødelagt den paa Tuer staaende Lyng. Tildels havde den dog trængt nogle Decimeter ned i Myren og udbrændt større Gruber.

Myrtomten, som Strøget nærmest kunde kaldes, ser ikke meget frugtbar ud. Vegetationen er ødelagt, saa at af den intet kan sluttet. Men Undergrunden er det almindelige, ikke ufrugtbare Egnens Grus, og der kan ikke være Tvivl om, at den lader sig dyrke. Udløbet er dog utilstrækkeligt og lader sig kun med nogen Omkostning sænke. Bunden er temmelig jevn og har yderst lidet Fald mod Udløbet.

No. 3. Nogle Smaamyrer ved Vanse Kirke.

Nogle mindre Myrpartier ved Vanse Kirke blev befarnede, uden at Opmaaling foretoges.

Disse Myrpartier ligger ved en Bæk og har, førend en her udført Kanalisering, ligget i Overfladen af Tjern eller Sump eller været ganske under Vand.

Paa nogle Steder er Dybden 2—3 Meter; paa andre Steder naaedes ikke Bund med den medførte Borlængde 3 Meter. Myrmassen bestaar af Sumpgræsmyr, hvori kan skjelnes temmelig friske Rester af Padderok og Tagrør. I den travlede Masse er indblandet noget Dynd eller Slam og lidt Kiselguhr.

De høiere Strøg ere dyrkede; men Vandafløbet er tildels uti-strækkeligt; de lavere Strøg benyttes som Slaattemark. Tildels optages her noget Brændtorv; men Kvaliteten er slet. Den tildels ufortorvede Græsmyrmasse med stærk Indblanding a Ler og Kiselguhr, eller paa andre Steder jordagtige Masse, er ikke videre skikket som Brændsel.

Den naturlige Vegetation bestaar især af Carexarter, Luzula og Agrostis alba.

No. 4. Myr i Udmarken Øst for Vanse Kirke og paa søndre Side af Veien Vanse—Farsund.

Dybden er i den sydlige Del 1—2 Meter og i den nordlige 2—3 Meter.

Torvmassen er i den grundere Del en med Græsrester blandet Skovmyr og paa det dybere Strøg en med Skovrester blandet Græsmyr af Sumpplanter. Ved Bunden er indblandet noget Kiselguhr.

Myren har Udløb mod et lidet Vand — Præstvandet — i Nordøst; den omgives af temmelig steile og noksaa — antagelig 25 Meter — høie Fjeld. Den har følgelig en vel beskyttet Beliggenhed. Paa nordvestre Side sees flere Egestammer at ligge i Myrmassen med Roden mod Land. Det er klart, at de maa være faldne fra Fjeldfoden udover Myren og ere blevne begravede af Myrmassen. I Myren forøvrigt sees kun enkelte Rodstubber.

No. 5. Myrer i Nord for Vanse Kirke.

Indpaa Fjeldhøiden Nord for Vanse Kirke, for største Delen paa Gaarden Sulands Grund, findes nogle Myrstrækninger.

I Smaadale og Forsænkninger paa det yderst kuperede Fjeld findes en Del Myrer tildels i særskilte og ved Fjeldknatter adskilte Kulper og tildels i større Partier, hvori Fjeldrygge ofte stikker frem. Arealet af disse uregelmæssige og

usammenhængende Myrpartier blev ikke opmaalt; men efter Skridtninger og Oiemaal antages de paa dette Strøg forekommende Myrer at udgjøre mindst 200 Tiar.

Myrdybden er meget forskjellig fra 1—3 Meter eller mere. Paa enkelte Steder naaedes ikke Bund med den medførte Borlængde 3 Meter.

Boniteten er ogsaa varierende. I Regelen bestaar Massen af en med Kvist og Kratrester blandet Myruld- og Bjønskjægtorv. Ved Bunden gaar den ofte over til en næsten ren Skovmyr, medens den ved Overfladen er én ren Bjønskjægtorv. Den er i det hele temmelig vel fortorvet, saa at den danner en brugelig Brændtorv. Hvor Skovmyrmasse er overveiende, vil Stiktorv vistnok være skjør; men Brændeværdien er ikke ringe. Bjønskjægmasse er seig og sammenhængende, selv om den er ganske ufortorvet.

Vegetationen bestaar især af almindelig Lyng og Erica Tetralix samt Bjønskjæg og tildels Carexarter.

Her og der findes Tjern, som især i Bugter omgives af smaa Myrpartier, der bestaar af en mosblandet Sumpgræsmyr. Denne er i Regelen ganske frisk og ufortorvet, saa at den er uanvendelig til Brændtorv.

Vegetationen bestaar af Mose, høitvoxende Carexarter, Nymphæa, Comarum palustre, Menyanthes m. fl. Denne Vegetation staar i Vandhøiden og flyder tildels paa Vand, og det er klart, at den er i Færd med at udfylde Tjernene. Disse Sumpe eller Sumpmyrer har paa Grund af Beliggenheden og Mangel paa Afløb ingen Anvendelse.

De andre større Myrstrækninger ligger ogsaa for allerstørste Delen endnu urørte paa Grund af, at de ligger afsides og paa en uveisom Strækning, men Brændtorvmangel begynder allerede at gjøre sig gjældende i de lavere Bygder, saa at der er Tale om at lægge Vei til de omhandlede Myrstrækninger, hvilket vistnok ikke er noget vanskeligt Arbeide, men kræver nogen Omkostning.

Efter den foretagne Boring er, naar Sumpene ved Tjernene undtages, opstillet følgende Profil: Øverst Bjøn-

skjægmasse med Væxtlag 1—1,5 Meter, derunder Skovmyr fra 0 til 1,5 Meter tyk. Det sidste Lag kiler sig i Regelen ud mod det faste Land, medens Bjønskjægtorven strækker sig ud over det omgivende Fjeld og ligger tildels nedover Skraaninger med Fald af 1:40.

No. 3, 4 og 5 ere ikke opmaalte og kartlagte.

No. 6. Maberg- eller Oremyr.

Den ligger i en Forsenkning mellem Gaardene Maberg og Ore og omgives af temmelig høie Grusbanker paa alle Kanter undtagen mod Nordøst. Den ligger her ind til Foden af Fjeldrækken, som for det meste er grusbedækket. Den har Udløb mod Sydvest, hvor en Kanal er opkastet, som har sænket Vandstanden i Myren noget over 1 Meter.

Myrens Udstrækning er 1475 Ar.

I den nordre til Ore hørende Del er Dybden 1,0—1,5 Meter medens den paa Mabergsiden er 3—5 Meter; paa et Strøg — en Sump, som paa Kartet er omkredset af en Punktlinie — naaedes ikke Bund med det medførte 5 Meter lange Bor.

Myrmassen bestaar af Græsmyr, som tilsyneladende i de øverste Lag især er dannet af Carexarter og i den dybere Del tildels af andre Sumpplanter, samt i Sumpen for en stor Del af Mose.

Omkring Kanterne og paa de grundere Strøg er Myrmassen i de øverste Lag temmelig vel formuldet og lige til en Dybde af 1—2 Meter jordagtig. Forsaavidt Vandløbet er tilstrækkeligt, hvilket med Undtagelse af Sumpen og dens nærmeste Omgivelse er Tilfældet, danner Myren en udmærket god Dyrkningsjord. Mabergs Del er allerede dyrket; men Ores Andel ligger endnu til naturligt Beite.

Det er en Sjeldenhed at se et saa frugtbart, bekvemt liggende og ved Udgravning vel forberedt, ploibart Felt som det, der tilligger Gaarden Ore, ligge ud til Beite. Dette er vistnok godt; men ved Dyrkning vilde man opnaa ganske

anderledes stor Afkastning. Vegetationen paa den udyrkede Del dannes især af Carexarter, Hvene, Hieracium m. fl.

Bunden bestaar af lerholdigt Grus. I Sumpen er ved Bunden tilblandet noget Kiselguhr.

No. 7. Kvavigmyr, Lyngdal.

Den ligger paa den mellem Kvavig og Agnefest udstrakte Sandflade og udbreder sig mellem opstikkende større og mindre Fjeldknatter, der paa visse Strøg begrænder Myren; paa andre Kanter taber den sig paa Sandfladen. Myrstrækningen har, som Kartskissen viser, en meget uregelmæssig Form, og enkelte Fjeldknatter stikker op indpaa Myren.

Myrens Areal udgjør 2500 Ar. Høiden o. H. ca. 10 Meter.

Vegetationen bestaar især af Bjønskjæg, almindelig Lyng, Klokkelyng, Carexarter, Blaatom, Rome—Narthecium ossifragum og i gamle Torvgrave Mose—Sphagnum. Paa visse Strøg, især de grundere, er nogle af disse, saasom Stararterne, mest fremtrædende; paa andre Steder, hvor Dybden er større og Fortorvningen mere fremskreden, staar næsten kun Lyng og Bjønskjæg.

Dybden er i den nordvestlige mod Kvavig stødende Del 1,0—1,6 Meter eller mindre, idet Myren grundes af til et almindeligt Madjordlag paa Sandfladen, som tildels er dyrket. Over Midtpartierne er Dybden 1,5—2,0 Meter. Hvor Myren begrænses af Sandfladen, tager den af mod Kanten.

Boniteten er regelmæssigt ved Bunden et 0,4—0,8 Meter tykt Lag af Skovmyr, hvori sees Rester af Skovkrat især Birk. Paa dette Lag staar enkelte Rodstubber af Eg og Fure, de sidste talrige paa visse Strøg. Derover findes en temmelig vel fortorvet og sammenhængende Bjønskjægmasse, der strøgvis har større eller mindre Tilblanding af andre Plantetrævler især Myruld, og danner en god Brændtorv, som benyttes; men da der ikke er foranstaltet ordentligt Vandafløb, er Optagning af Brændtorv ubekvem, og Udnyttning af Torvmassen ufuldstændig. Ogsaa Væxtlaget benyttes som

Brændtorv, især hvor det bestaar af Bjønskjæg og Lyngtrævler.

Nedenfor Myren mod Agnefest kommer under det kun ca. 1 Meter tykke Sandlag et Lerlag tilsyne, og det er ikke usandsynligt, at dette Lerlag strækker sig ind under det Sandlag, hvorpaa Myren hviler, og hindrer Gjennemsynkning af Vandet, saa at det er den fornemste Aarsag til Myrens Dannelse.

Myrens Historie synes at være klar. Paa Sandfladen dannedes det almindelige Skovjordlag; men da Fladen er næsten vandret og der findes nogle ubetydelige Forsænkninger, var det paa Grund af Fugtigheden fornemmelig Løvtræer, især som Krat og Buske, der trivedes. Omsider, da Skovjordlaget havde opnaaet nogen Tykkelse og Fasthed, udbredte Eg og Fure sig paa de mindst sumpige Strøg. Paa de mere fugtige Partier florerede Myruld og Bjønskjæg, og denne Vegetation, som har nogen Evne til at holde paa Fugtighed og saaledes selv betinge sin Udvikling, udbredte sig lidt efter lidt over den nærmeste Omgivelse. Den dækkede Træernes Rødder og forsumpede Strækningen, saa at Skoven døde ud, medens Dannelsen af Torvlaget fortsattes baade i Tykkelse og Arealudstrækning, indtil Vandafløb, maaske ogsaa Dyrkning, satte en Grænse derfor. Paa visse Strøg af Myren voxer Bjønskjæg — *Scirpus cæspitosus* — endnu saa frodig, at Myrdannelsen ikke er afsluttet.

No. 8. Ovestadmyr.

Den tilhører Landhandler Larsen i Agnefest og ligger indpaa Fjeldet Sydøst for Agnefest og ovenfor Ovestadvandet til en Høide af ca. 100 Meter over Havet og 3—4 Kilometer fra Fjorden; den omgives af gruslagte Fjeld.

Dybden og Boniteten blev undersøgt til 4 Meters Dybde; men paa en Del af Myren naaedes ikke Bund med denne Borlængde.

Vegetationen bestaar paa de ikke opbrudte Partier af Bjønskjæg, Stararter, Blaatoop, Pors, Hvene m. fl.

Myrmassen dannes øverst af Bjønskjægtorv blandet med Trævler af andet Græs eller Halvgræs ca. 1 Meter dybt og gjennemvævet af utallige finger- og armtykke halvfriske Trærødder. Omkring Myrkanterne findes enkelte store Furerodstubber og omfaldne Stammer. Derunder findes et temmelig fortorvet Lag, som, hvor Bund naaedes, indtager Resten af Dybden og synes især at være dannet af Græsrester; men da Omdannelsen er langt fremskreden og Tilblanding af Dynd og Sand ikke ringe, er Oprindelsen vanskelig at bestemme. Helst synes Laget at maatte betegnes som en mose- og dyndblandet, fortorvet Starmyr.

I nordvestre Ende af Myren, som har et Areal af 218 Ar, ligger et lidet Tjern, der er omgivet af et Sumpgræsbelte, og hvori staar nogle Vandplanter.

Myrens Udlob over en Grusbanke er nylig sænket omtrent 1 Meter, og en Del af Myren er grøftet for Dyrkning, som den ikke er uskikket for; men den har en mindre bekvem Beliggenhed.

I en liden Forsenkning i Fjeldet Nord for sidstnævnte Myr og kun adskildt fra denne ved en ca. 100 Meter bred Fjelddryg ligger en lignende liden Myr. Areal ca. 100 Ar. Bonitet: Øverst Bjønskjægtorv, dybere fortorvet Sumpgræsmyr blandet med Kratrester. Det hele er brugelig Brændtorv.

No. 9. Smaamyrer nær ved foregaaende.

Paa Siderne af et Tjern mellem Gaarden Ovestad og Ovestadvand ligger nogle mindre Myrpartier. Areal 246 Ar.

I Myren Øst for Tjernet tages en Del Brændtorv. Samtidig er opgravet flere store Furestubber.

Dybden er 1—3 Meter. Torvmassen dannes af en Græsmyr, der øverst vistnok er dannet af Star- og Sumpgræs, men i den dybere Del er mere ukjendelig og tilblandet en

stor Mængde Kratrester og en Del større Rodstubber. Ved Bunden findes et Lag Dynd.

Ved Tjernbredden staar ægte Vandplanter, paa Myrfladen Stararter, og paa Tuer Lyng.

Paa en liden Fjeldafsats Nord for Tjernet og nogle Meter høiere end dette ligger ogsaa en Myr. Den er ubetydelig af Udstrækning maaske 50 Ar og har Bjønskjægtorv paa Skovmyr. Dybde tilsammen 1—2 Meter.

Kapitel 3.

Jæderen.

No. 10. Strandmyr.

Den ligger under Gaarden Øvre Øxnevad i Klep og støder med 2 Bugter a og b — se Kartskissen — næsten til Frøilandsvandet, hvorfra den adskilles af en ved a 40 og ved b 80 Meter bred Grusbanke, hvorover Myren paa begge Steder har Udløb. Forøvrigt omgives den af 12—15 Meter høie og med Lyng bevoxne Grusbanker, hvorimellem den ogsaa mod Nordøst har et 3de Udløb. Mod Nordvest har Grusbanken stærk Skraaning mod Myren, ligesom den her har den største Høide. Myrens Overflade er temmelig jevn især over Midtpartiet; Bugterne ved a og b falder dog 2—3 Meter mod Frøilandsvandet eller Udløbene i Sydøst, ligesom der fra Midtpartiet til nordøstre Udløb findes 1,0—1,5 Meter Fald.

Myren overskjæres af Jernbanen — se Rektangelkartbladet Jæderen — og dens Høide over Havet er 32 Meter.

Myrddybden er noget forskjellig; over den største Del mod Syd og Øst er den 2—3 Meter og paa visse Strøg kun 1—2 Meter; men i og omkring Sumpen c, der er omkredset med

en Punktlinie, er den 4—5 Meter og paa et lidet Strøg lige ved 6,5 Meter. Paa en liden Flæk ved d ud mod Bugten b er den 4 Meter, medens den i Omgivelsen deraf kun er 1,5—2,0 Meter.

Bunden er, som det fremgaar af Overflade- og Dybdeforholdet, noget uregelmæssig bølgeformet og bestaar af Grus. Foruden en Grusbanke, som stikker op over Myrfladen, har Myren et grundere Strøg over Midtpartiet. Ved d og c findes grydeformede Forsænkninger, som ere flere Meter dybere end Omgivelsen, saa at der i Begyndelsen af Myrdannelsen maa have staaet inddæmmet Vand. I Forsænkningen ved d findes under Myrlaget et indtil 0,8 Meter tykt fint, blødt Lerlag, der hviler paa den ellers almindelige Grusmasse. Ogsaa ved Bunden af Sumpen eller Tjernet c forekommer et Lag halvflydende Ler, som i den øverste Del er blandet med noget Kiselguhr og i den dybeste med fin Sand. I Myrens nærmeste Omgivelse findes ikke Ler i Dagen.

Med Undtagelse af disse Forsænkninger lader Myren sig udgrøfte til Bunden uden Gravning i fast Grus.

Vegetationen bestaar fornemmelig af almindelig Lyng, derhos findes Bjønskjæg og Myruld — *E. vaginata* — samt Bladlyng; paa Tjerntomten staar Stararter og Mose samt Myruld.

Bonitet: Væxtlaget dannes af Lyngjord (tildels med Bjønskjægtuer) af indtil 0,5 Meters Tykkelse. Paa visse Strøg er der af Lyng dannet store Tuer, og mellem disse er opstaaet vegetationsløse Strimler, hvor Regnvandet samler sig, danner smaa Bække og bortfører den let opsmuldrende Lyngjord. Tildels har disse smaa Vandløb skaaret sig ned i Brændtorvmassen, som ved Luftens og Frostens Indflydelse ogsaa let opsmuldres og bortføres.

Under Væxtlaget findes en mere eller mindre vel fortorvet Masse, der anvendes til Brændtorv og bestaar omkring Myrkanterne og i Bugterne øverst af Bjønskjægmasse og dybere af Myruldtorv eller disse i forskjelligt Blandingsforhold; desuden er ofte indblandet noget Mose. Dette Lag har en Tykkelse

af 1,0—1,5 Meter, men aftager mod Midten og de dybere og sumpigere Strøg af Myren og erstattes her af et indtil 1 Meter tykt Lag Mostorv, som vistnok er saa fortorvet, at det danner en nogenlunde god Brændtorv, men oiensynligt er en Sphagnummasse. Tildels er Myruld og Bjønskjæglaget voxet noget ud over Moselaget, som kiler sig ud mod Land.

I Bjønskjæglaget findes, især paa visse Strøg, en Del større og mindre Furerodstubber. Paa et Sted er for nogle Aar siden opgravet 2 temmelig store Furestubber, som stod næsten lige over hinanden med et 3—4 Decimeter tykt mellemliggende Torvlag. Den øverste Stubbe stod ca. 0,6 Meter og den anden omkring 1,4 Meter under Myrfladen.

Nedad gaar den omtalte Torvmasse tildels over i en tæt, sort, temmelig fuldkommen fortorvet Masse; denne, hvis Oprindelse er vanskelig at bestemme, udgjør en fortrinlig Brændtorv. Over større Strøg hviler Bjønskjægtorven paa et Skovmyrlag, der tildels ikke er stærkt udpræget, men paa andre Steder er saa opfyldt af Bark, Kviste, Grene og armtykke Stammer, at Massen synes at være halvt dannet af saadant Materiale og angiver sig at være en veritabel Skovmyr. Træ- eller Buskarterne kan vanskelig heltud bestemmes; dog lader Birk og Or sig paavise, dertil er der fundet Hasselnødskaller og Rodstubber samt Grene af Eg. Skovmyrlaget har en Tykkelse af fra nogle Decimeter til 1—2 Meter og hviler paa den faste Grund.

I Sumpen eller det gjengroede Tjern c bestaar Myrmassen i sin hele Dybde af en blød, ufortorvet Blanding af Mose og Græstrævler.

Den tætte, fortorvede Masse, som næsten har tabt al Plantestruktur, findes kun udbredt over de dybeste Strøg af Myren og har en Mægtighed af indtil 2 Meter; den hviler paa Bunden og indtager Skovmyrlagets Plads i Lagraekken.

Det paa Midten af Myren forekommende Mostorvlag er et af Beviserne for, at Mose i sin Tid ogsaa kunde trives i denne Egn som nu neppe kan opvise en eneste frisk eller voxende Mosemyr; fortorvede og af Lyngjord dækkede Moselag ere ikke sjeldne.

Sumpen c, hvis Overflade ligger omkring 0,5 Meter lavere end Myrfladen i Omgivelsen, maa oprindeligt have været et Tjern, som omsider er udfyldt af Sumpplanter. Baade Høideforholdene og Tilstedeværelse af Diatomaceer vidner derom. Den omgivende Myrdannelse har ikke trængt synderlig ud paa Tjernets Omraade; men derimod har den opdæmmed Vandet 2—3 Meter over Myrpartiets Udløb.

I Bjonskjægtorvlaget, 0,6 Meter under Overfladen, er for nogle Aar siden fundet en Furerodgren, som tydelig var afhuggen med Øxe; ved Siden deraf og til samme Dybde fandtes ogsaa hugne Spaan i Torven.

Indtil for omkring 25 Aar siden laa Myren ubenyttet; men i den senere Tid anvendes den i ikke ringe Udstrækning til Brændtorv, som ansees for at være af middelsgod Beskaffenhed. Derved er den i nogen Grad udgrøftet, og det kan mærkes, at den imidlertid er sammensunken og fastnet.

Myrens Areal udgjør 1431 Ar.

No 11. Sortemyr.

Den tilhører Gaarden Skjæveland i Høiland og ligger paa det udstrakte Høidedrag mellem Skjæveland i Sydøst og Lea, Raugstad m. fl., i Nordvest og Nord. Den omgives af Grusflader eller lave Grusbanker, som paa visse længere Strøg baade paa Sydøst- og Nordvestsiden er lavere end Myrfladen og forøvrigt enten er jevnhøie med den, eller hæver sig 2—3 Meter derover. I sin Længderetning Nordøst—Sydvest er Grusfladerne omtrent vandrette paa Siderne af Myren; kun mod Syd findes en Forhøining.

Myren er dannet paa en Høide, hvis Overflade er nogenlunde vandret. Kun Sydøst for det udtappede Tjern a, hvor Myren har sin største Dybde, ligger Bunden, som bestaar af lerholdigt Grus, paa et mindre Strøg nogle Decimeter lavere end de laveste Strøg af Omgivelsen. Af dette Beliggenhedsforhold følger, at Myren har Afløb paa flere Steder til begge Sider, dog især paa 2 Steder mod Sydøst og et mod Nordvest

Tidligere havde den ogsaa et 4de mod Sydvest; men ved Udskjæring af Brændtorv er Vandet tappet fra dette høiere Afløb til de andre lavereliggende.

Myrens Areal udgjør 2975 Ar.

Dens Hoide over Havet er omtrent 70 Meter.

Myren, der bestaar af et fast, ualmindeligt vel modent Brændtorvlag, har en Tykkelse af 2—3 Meter. Paa Bunden af det udtappede Tjern, som ligger omkring 1 Meter lavere end Myrfladen, er Tykkelsen omtrent 1 Meter.

I Løbet af de sidste 40—50 Aar er her foregaaet en stærk Brændtorvskjæring, saa at omkring $\frac{2}{3}$ af Myrmassen allerede er borttagen.

I sin Tid — i Trediveaarene — blev Myren ved Udskiftning som Havnegang, eller omsluttet af denne, for største Delen tillagt et af de mange Brug paa Gaarden; men senere har Snestet af Opsiddere paa omliggende Gaarde, der mangler Torvmyr, kjøbt Teige til Udskjæring af Torvmassen. I Førstningen blev Myrstykker solgte for nogle Kroner pr. Maal; men i de senere Aar er Prisen gaaet op til Kr. 0,50 pr. Kvadratfavn = Kr. 0,14 pr. Kvadratmeter eller Kr. 140,00 pr. Maal — Tiar, og da Gjennemsnitsdybden kan sættes til omkring 2,5 Meter, bliver Prisen ca. Kr. 0,06 pr. Kubikmeter eller forholdsvis til Dybden. Større Pris kunde vistnok nu opnaaes; men der er ikke længere noget tilsalgs.

Paa den største Del af Myren, som enten bruges som Tørkeplads, eller hvor Brændtorven er bortskaaren og Affaldsjorden — Væxtlaget af Lyngjord og opsmuldret Brændtorvmasse — er henkastet, findes ingen Vegetation med Undtagelse af enkelte Tuer af Krækling og Lyng. Paa den uberørte Overflade staar almindelig Lyng, Klokkelyng, Bjønskjæg og Bladlyng. Tjernbunden, som er tørlagt, er ganske blottet for Vegetation; den dannes af et brunsort Pulver, hvori ingen Planter er istand til at udbrede sig. Paa de grundere Strøg, især mod Sydøst, skylls eller blæses Affaldsjorden bort, saa at Bundgruset med sine utallige større og mindre Stene ligger blottet; ogsaa dette viser sig ugunstigt for al Vegetation.

Med Undtagelse af det nogle Decimeter tykke Væxtlag af Lyngjord bestaar Torvmassen fraoven af Bjønskjæg og Myruld samt Mose, den sidste tildels i Mængde og strøgvis i temmelig rent Lag, saa at Torvens Brændeværdi forringes, skjønt det hele er temmelig vel sammenpakket og fortorvet. Paa det dybere Strøg af Myren gaar denne Torv ved 1,0—1,5 Meters Dybde over i en næsten fuldkommen fortorvet Masse, der indtager Resten af Myrtykkelsen og er tæt, ensartet, deigagtig og sort, svinder stærkt ind under Tørring og danner en fortrinlig Brændtorv. Dens Oprindelse kan ikke med Sikkerhed bestemmes; men ved at iagttage Lokalforholdene og slutte fra andre mindre fortorvede Myrer eller Torvlag synes det antageligt, at den maa være dannet af de samme Planter som den øvre Del. Den Omstændighed, at Myren har hævet sig over den nærmeste Omgivelse og i sin friske eller ufortorvede Tilstand maa have havt mindst 2—3 Gange saa stor Dybde, synes at tyde paa, at det maaske er en Mosemyr, som for lang Tid tilbage har afsluttet sin Væxt og nu er sammensunket og fortorvet. Omkring Kanterne findes ved Bunden og istedetfor Midtpartiets tætte, ensartede Lag et Skovmyrlag, der vistnok ikke er stærkt udpræget, men tildels holder saameget Skovaffald, at det maa betegnes saaledes. I dette Lag, som er 0,5—1,0 Meter tykt, findes en Del i Regelen ikke meget store Furerodstubber, som staar til noget forskjellig Dybde i Laget, de fleste dog ved Bunden og henimod det faste Land. De er dækkede af 0,5—1,0 Meter tyk Bjønskjæg- eller Mosetorv.

No. 12. Kleppestemmen.

Hermed betegnes baade den gamle Stem — Opdæmning og de omkringliggende Myrpartier, som omfattes af den optagne Kartskisse.

Myrstrækningen ligger i Dalføret, som stryger Sydøst til Nordvest paa Østsiden af Høiderne ved Kleps Kirke, og omgives af ulagede, Grusbanker, der indeholder en Del Ler og mange fine Glimmerblade. Nærmest Myren er Bankerne

ganske lave; men i nogen Afstand hæver de sig antagelig 25 Meter over den. Mod Syd taber Myren sig paa en Grusflade, og gaar over i et andet, mindre Myrfelt, som har Udløb mod Sydvest gennem en Forsænkning i Høiden mellem Nordbraud og Sørbraud, men som er ikke medtaget i Opmaalingen. Myren har sit Afløb mod Nord og ligger omtrent 50 Meter over Havet.

I den vestlige Del stikker en Grusbanke a sig op over Myren, og i den sydlige danner en anden Grusbanke en Halvø b og afskjærer næsten Myrfeltet.

Indtil for nogle Aar siden laa der tversover Udløbet ved c en i sin Tid oplagt Dæmning, hvorved der opsamledes Mølle vand og dannedes et Tjern, der er omkredset af en Punktlinie d d og betegnet med e; det havde en Vanddybde af 0,5—1,5 Meter, og der voxede i det en Del Vandplanter, Nymphæa og Potamogeton m. fl.

For 5—6 Aar siden blev med Bidrag af det Offentlige foretaget Udgravning af Strækningen; „Stemmeretten“ — Opdæmningen — blev hævet, og der blev gravet en Kanal langs Feltet og anlagt nogle mindre Sidekanaler, hvorved baade Tjernbunden og de omgivende Myrpartier fik fornødent Vandafløb, saa at Dyrkning kan foregaa.

Ved Udgrøftning af Tjernbunden er Myrmassen imidlertid sunket saa meget sammen, at det har været nødvendigt at fordybe Hovedkanalen nogle Decimeter i den nederste Del for at skaffe tilstrækkeligt Afløb for lukkede Grøfter paa de laveste Strøg.

Myrstrækningens Areal udgjør:

Tjernet 418 Ar og Resten 1207 Ar, tilsammen 1625 Ar. Deraf er omkring $\frac{4}{5}$, hvoriblandt Tjernetomten, dyrket siden Udgravningen fandt Sted.

Strækningen tilhører 9 Lodeiere med ulige store Parceller, nemlig af Gaarden Kleppe 3, Fjogstad 2, Braud 3 og Kleps Klokkergaard 1.

Myrdybden varierer for største Delen baade over Tjernetomten og den øvrige Strækning mellem 2 og 4 Meter; omkring Land og paa visse Bugter er den selvfølgelig mindre.

Paa de Partier, som ikke tilhører Tjernetomten, dannes den naturlige Vegetation fornemmelig af Stararter, og det formuldede Væxtlag saavel som den nærmest liggende tildels noget fortorvede Torvmasse er en Stargræsmyr. Ved omkring 1 Meters Dybde gaar denne Masse over i et Skovmyrslag, som indtager Resten af Dybden og er mest udviklet i den øvre Del af Strækningen og omkring Myrkanterne.

I den øverste Del af dette Lag findes mange tildels svære Furerodstubber, og i den dybere Del, især paa de grundere Myrstrøg, staar mange Egerodstubber. I Laget sees desuden Bark og Kviste af Birk og andre Løvtræer eller Buske; men baade dette og det overliggende Lag er saavidt opløst og fortorvet, at de tilstedeværende Planterester ikke nærmere lader sig bestemme.

Torvmassen er paa visse Strøg opblandet med Sand, Ler og Glimmerblade samt ogsaa noget Kiselguhr, det sidste omkring Tjernet.

Paa Bunden af Tjernet er Myrens Beskaffenhed tildels noget anderledes end ellers. Stargræslaget er ogsaa her udbredt øverst, og selv i den høieste Del er det saa fortorvet, at det danner god Brændtorv. Det er kun overlagt af et ubetydeligt — 1—2 Decimeter tykt — Dyndlag, hvori der blandt andet kan opsamles haandfuldvis Frø af Potamogeton natans.

Omkring Myrkanterne findes Skovmyrlaget under Startorven og ved Bunden; men længere udpaa eller paa Tjernetomten, hviler det paa et grovere Græsmyrslag — Sumpgræsmyr — og kiler sig ud i Græsmassen. Denne udgjør over den dybere Myrdel hele Torvdybden og synes som antydnet øverst at være dannet af fine Stararter, og dybere og ved Bunden af grovere Sumpgræs, som er mindre fortorvet.

Saavel i Skovmyrslagets øverste Del som i Græsmyrlaget findes en Del tildels store Furestubber. I en Grøft saaes to saadanne staa næsten lige over hinanden; de kan ikke have voxet samtidig.

Saavel Tjernetomten som den øvrige Strækning viser sig ved Dyrkning meget frugtbar.

Foruden de aabne Kanaler, der er aflagte paa Kartet, foregaar Udgrøftningen ved lukkede Torvgrøfter, som den temmelig faste Myrmasse er skikket for. Torvgrøfterne falder meget billige, da deres Græstorv ofte kan anvendes som Dæktorv, og Grøfterne forøvrigt opskjæres til Brændtorv, som er af temmelig god Beskaffenhed. At Græsmyrmasse udgjør saavidt god Brændtorv, er et sjelden forekommende Tilfælde. Hvor Sand, Ler eller Kiselguhrtilblandingen er betydelig, forringes selvfølgelig Brændeværdien.

Bunden, som er noget uregelmæssig bølgeformet, bestaar af Grus af samme Slags som i Omgivelsen; deri findes mange større og mindre flade Stene af Gneis og Hornblendesten.

For største Delen af Strækningen ligger Bunden høiere end det oprindelige Udløb, der gaar over en Grusbanke; men for en Del især paa det østlige Strøg af Tjernetomten, ligger den indtil 2—3 Meter lavere.

I den oprindelige Terrainforsænkning maa engang have staaet et Tjern eller en Sump med sin almindelige Vegetation; dog sees ikke synderlig Spor af det paa saadanne Lokalteter almindelige Rør — *Phragmites communis*. Paa Omgivelsen og de nuværende Myrbugter, som ikke var videre sumpige, stod Kratskov og Buske samt temmelig store Egetræer. Imidlertid dannedes der i Tjernet en Sumpgræsmasse, som i nogen Grad hindrede Vandets frie Afløb og saavidt forsumpede de laveste Strøg af Omgivelsen, at den almindelige Formuldring af Planteresterne ikke kunde foregaa, og disse ophobedes til et tildels anseligt Lag. Omsider udbredte Furen sig og trængte længere ud paa Sumpgræslandet end de andre Træarter og Buske. Da Rodstubber af den staaer til forskjellig Høide i Myrmassen, maa den have vokset her et langt Tidsrum.

Antagelig ved Sumpgræsmyrens Tilvæxt hindredes Vandets Afløb, saa at Strækningen, der kun har lidet Fald, forsumpedes saavidt, at baade Løvskovkrattet og senere Furen døde ud, medens en Sumpgræsvegetation, især Stararter, med Udgangspunkt fra Midtpartiet, udbredte sig over hele Stræk-

ningen. Det er derhos ikke usandsynligt, at de paa den friske Græsmyrmasse opvoxede store Furetræers egen Tyngde kan have bevirket, at Træerne trykkedes ned i den løse, bløde Myr, saa at de kom til at staa i Forsænkninger, og der over Rødderne stadig samlede Vand, hvorved de sygnede hen og døde. Maaske kan de høiest staaende Stubber have tilhørt Træer, som først døde ud samtidig med Skovens Odelæggelse i Omegnen. Det overliggende Torvlag maatte altsaa være dannet i Tiden efter Skovens Forsvinden fra Egnen.

Da Myren omtrent havde opnaaet sin nuværende Arealudstrækning og Dybde, blev der opsat en Dæmning over Afløbsbanken — Tiden derfor er ubekjendt —, hvorved en Del af Myren blev sat stadig under Vand; den udviklede Starvegetation gik tilgrunde, og Væxtlaget dannede det nu forekommende Dynd- eller Mudderlag, medens den underliggende Myrmasse, som det synes, i fortrinlig Grad fortorvedes.

Overfladen i Tjerntomten ligger nogle Decimeter lavere end den tilgrændsende Myrflade. Om dette har sin Grund i, at Omgivelsen er tilvokset saa meget under Opdæmningstiden, eller om Bunden i Tjernet er tilsvarende opsmuldret og sænket, er uklart. Maaske har begge Omstændigheder gjort sig gjældende.

Myren kan betragtes som et Exempel paa saadanne Felter, der paa Jæderen fortrinnsvis er Gjenstand for Dyrkning.

No. 13. Storemyr paa Stangeland i Klep.

Den tilhører Gaardene Stangeland og Vatshus i Klep og ligger paa Nordsiden af Figgen Elv ved den østre Bugt af Grudevandet. Mod Syd grænser den til Elven, mod Vest til en nogle Meter høi Sandbanke, der adskiller den fra Grudevandet, mod Nord til en omkring 40 Meter over Myren op-
ragende større, svagt skraanende Grusbakke; mod Nordøst ligger den tildels omkring en Banke af laget Grus; mod Øst strækker den sig ud mod en Terrainforsænkning eller aabent Dalføre med mindre Overfladefald, og mod Sydøst støder den til en høiere, steil Grusbanke.

Myrens Areal udgjør 4225 Ar.

Dens Høide over Havet er kun 6—8 Meter.

Myrens Overflade er jævn og næsten vandret; dog er den indtil 0,5 Meter lavere over Midtpartiet, hvor den er sænket ved Torvskjæring, og mod Nordvest; langs Elven er oplagt en Banke til ca. 0,5 Meters Høide over Myrens øvrige Middel-høide.

Ved lav Vandstand i Elven ligger Myrens laveste Strøg kun ca. 0,5 Meter over Vandfladen i Grudevandet, og i Flom-tider lægges hele Myren under Vand, som kan opnaa en Dybde af indtil 1 Meter. Det er dog sjelden, at Banken langs Elven ganske oversvømmes.

Torvmassen er en udpræget Sumpgræsmyr, som øverst er dannet især af Stararter og dybere fornemmelig af Tagrør og Padderok. Torvlaget, som havde en Tykkelse af 0,5—1,5 Meter, er for største Delen allerede bortskaaret som Brændtorv. Denne brænder vistnok villigt; men da Massen er meget porøs og let i Forhold til sit Rumfang og kun i ringe Grad fortorvet, har den liden Varmeevne. Laget havde sin største Tykkelse i østre Myrbugt, hvor det i den øvre Del var lidt mere tæt og fortorvet, men samtidig næsten helt igjennem blandet med Kiselguhr. Saadan er overalt indblandet i den nederste Del af Torvmassen og danner derunder et 2 til 5 Meter mægtigt Lag. Dette er i den øvre Del især paa de lavere Strøg gennemtrængt med Trævler og Rodstokke af Rør og Padderok samt blandet med noget Dynd og gaar nedad over i et indtil 1 Meter tykt, fint, blødt Lerlag, der hviler paa den faste Grus- eller Sandbund og har sin største Mægtighed, hvor Bunden er lavest.

Væxtlaget eller Madjordlaget bestaar, hvor det ikke er forstyrret ved Dyrkning eller Brændtorvskjæring, især af Star-masse, og den levende Vegetation dannes af Stargræsarter, hvorhos der paa de høiere Strøg staar Klokkelyng — *Erica Tetralix* — og almindelig Lyng i Tuer.

Paa de Strøg, som er sænkede ved Torvskjæring — neppe over 0,5—0,7 Meter — staar især grovere Stararter samt Myr-

uld — *E. angustifolium* —, og Væxtlaget dannes af disse i Forbindelse med Affaldsjorden; disse Planter trives godt og danner snart et seigt Lag, hvorpaa Kreaturer trods Sumpigheden kan beite.

En ikke ubetydelig Del af Myren er i sin Tid dyrket, især langs Elven, hvor Sumpigheden og Torvlaget var mindre, men Kiselguhrlaget laa høiere. Den i 1ste Del af dette Skrift, Side 65 omtalte Dyrkning ved Brændning foregik her. De dyrkede Strækninger anvendes nu til Havnegang og afgiver et temmelig godt Beite, især paa Strøg, som oftere oversvømmes. Græsvæxten bestaar, som nævnt paa angivne Sted i 1ste Del, især af Krybhvene — *A. alba* — og Stararter.

Den temmelig frodige Græsvæxt paa Myren underholdes vistnok af Oversvømmelserne, hvorunder der bundfældes noget Slam og Dynd af mineralsk og organisk Oprindelse.

En noget uforklarlig Foreteelse, som forekommer her og tildels i andre Myrer, maa nævnes.

Paa visse Strøg af Myren, især i Nærheden af Land, og hvor Brændtorvlaget er mest udviklet, paatræffes „Laub“. Af Almuen kaldes det saaledes, men i Bogsproget er det mig ubekjendt. Det er en udpræget, omtrent vandret, men ofte noget bølgende Adskillelse mellem den øvre og nedre Del af Torvlaget. Den underliggende Torvmasse er afstrøget og afglattet, ja ligesom poleret, og derover ligger et paa Undersiden ligeledes afstrøget Lag. Ingen Plantetrævler strækker sig fra det ene til det andet Lag; disse er saaledes uden nogen Forbindelse, og naar Brændtorvskjæres igjennem Laubet, falder Torvstykkerne fra hinanden efter dette ligesaa let som 2 sammenlagte, afskaarne Plankestumper. Efter Laubet siver ofte noget Vand, hvilket antagelig har givet Anledning til Navnet. Laub = Løb, Vandløb. Over Laubet, der findes til en Dybde af 0,6—0,8 Meter, er Torvmassen tæt og fin; under det er den mere grovtrævlet og mindre fortorvet, hvilket tyder paa en afbrudt eller forandret Udvikling af Myrmassen.

Det kunde tænkes, at en Vandflom eller helst en Snemasse kunde have nedlagt den stedfindende Vegetation og dannet

den glatte Flade; men hvorledes skulde det overliggende Lag kunne dannes uden Forbindelse med det underliggende? Blev Myren imidlertid sat under stadig Vand, kunde det være rimeligt, at der i dette udviklede sig en Vegetation og dannedes et Myrslag, som ikke behøvede Forbindelse med Underlaget, men sænkede sig ned derpaa. Men Torvlaget over Laubet tyder ikke paa en saadan Dannelsesmaade; heller ikke kan det være tilført.

Da saadan Laub, saavidt bekjendt, kun findes i Græsmyrer, der i Regelen ligger ved Elve, Bække, Vand eller Tjern, maa det nærmest antages, at Laub dannes ved længere Tids Opdæmning af Vand over Myren.

At Laub skulde opstaa, efter at Torvmassen i sin Helhed var dannet, er lidet sandsynligt. Der udvikler sig vistnok ofte lodrette og tildels noget skraa Sprækker i Torvmassen, og disse kan føre Vand, men de har ikke saaledes aflattede Sammenstødningsflader og opstaaer ved Myrmassens ujevne Synkning, for Exempel ved en Torvgrav eller Kanal.

Mod sydvestre Kant af Myren findes en Sump eller et Tjern — omkredset af en Punktlinie og betegnet med a —, som i den sidste Menneskealder næsten fuldstændigt er gjengroet af Padderok og Stararter, men hvis Overflade ligger nogle Decimeter lavere end Myren og snarere oversvømmes. Tidligere stod der mest Padderok — *Equisetum palustre* —, nu udgjør Stararter Hovedmassen af Vegetationen.

Dybden til det faste Grus er dog her og langs Elven kun 2,0—2,5 Meter, medens den forøvrigt, som det foran fremgaar, gjennem Torv, Kiselguhr og blødt Ler til det faste Grus er 4—6 Meter.

Sit Vandafløb har Myren mod Tjernet og fra dette til Elven, tidligere ved en Bæk, men nu gjennem en større Grøft. Under Flom strømmer en Del Vand ud i Grudevandet ved b. (Se Planchen).

Paa den modsatte Side af Elven ligger en smal Strimmel af samme Slags Myr, som længere op mellem Grusbunker ud-

vider sig til en større Strækning end den beskrevne. Her er Mesteparten af det egentlige Torvlag tyndt, medens det tildels formuldede Væxtlag af Star og Lyng hviler lige paa Kiselguhrlaget. Paa visse noget høiere Bugter — ved Nedre Øxnevad — kiler Kiselguhrlaget sig ud og erstattes af et græsmyrblandet Skovmyrlag, hvorover ligger et indtil 1 Meter tykt Græsmyrlag, som er vel skikket for Dyrkning og tildels er lagt under Kultur. Paa et mindre Parti — ved Mæland — findes øverst en vel udpræget Bjønskjægtorv. Strækningen blev ikke opmaalt eller nærmere undersøgt.

14. Torlands- og Bjaadlandsmyr.

Den ligger paa søndre Side af Haaelven omkring 5 Kilometer fra dens Udløb i Søen og i en Høide af ca. 10 Meter over Havet. Mod Nord ligger den ud til nævnte Elv og paa Sydsiden grændser den mod en lav tildels dyrket Grusbanke, der baade mod Sydvest og Nordøst strækker sig ud til Elven og saaledes ogsaa der afgrænser Myren.

Det med en Punktlinie omkredsede store Strøg A er ophvelvet over Midten og indtil 2—3 Meter høiere end den omgivende Myr. Foruden Væxtlaget af Lyngjord med Bjønskjægrodde bestaar Myren oventil af en udpræget, ren Bjønskjægtorv til en Dybde af 1,0—2,5 Meter; derunder findes et 0,5—1,0 Meter tykt Lag, som synes at være en Blanding af Halvgræsarter, især Myruld og Star, og tildels er indblandet med Rester af Buske og Skovkrat. Samlet Dybde 2,0—3,5 Meter.

Myren anvendes til Brændtorv. Bjønskjægmassen er, skjønt den synes nogenlunde fortorvet, meget seig, tæt og fast, saa man kan kjøre paa Myren, om den ligger næsten under Vand. Torven er vanskelig at opspade, og hver Torve maa løsskjæres paa alle Sider med skarp Spade og Torvljaa; men den er en fortrinlig Brændtorv og falder ikke i Stykker under Tørring og Transport.

Den østlige Halvpart af Partiet er allerede for nogen Tid siden for en Del udskaaret og for Resten ødelagt som Brænd-

torvtag, idet der overalt er optaget enkelte Torvgrave midt indpaa Banken og gjensat uregelmæssige Strimler. I saadanne fordærves Torven af Frost, og Myren bliver ubrugelig som Tørkeplads og ufarbar med Kjøreredskab.

I Partiets vestlige Del, hvor Torvskjæring nu foregaar paa en fornuftigere Maade, ligger et godt Forraad af Brændtorv.

Paa denne Del bestaar Vegetationen især af Bjønkskjæg i frodig Væxt, derhos staar Lyng og, især i Grændsen mod Omkredspartiet, Pors. Over den østlige Del staar fornemmelig Lyng og tildels Krækling; i gamle Torvgrave er der Mose og Myruld — *E. vaginatum*.

Partiet B B strækker sig omkring A, men er af en anden Bonitet. Langs Elven er af Slam og den stedlige Vegetation oplagt en Banke, som er 0,4—0,6 Meter høiere end Myrfladen indenfor. Baade Elven og Myren har lidet Fald — neppe 1:1000 —, men i det store taget i samme Retning. Paa et Strøg mod Sydvest og ligesaa mod Nordøst falder dog Myren mere — ca. 1:100 — fra Bakken mod Elven.

Under lav Vandstand ligger Vandfladen i Elven 1,0—1,5 Meter lavere end Myrfladen; men ved Flomme lægges hele Partiet med Undtagelse af Strøget Øst for A under Vand.

Vegetationen bestaar fornemmelig af Stararter; paa Banken ved Elven staar derhos Finskjæg — *Nardus stricta* — Krybhvene m. fl. paa sumpigere Steder Treblad samt i ældre Grøfter Rør, Potamogeton og Myruld — *E. angustifolium*.

Torvmassen er en 2—3 Meter mægtig, jordagtig Græsmyr, som tilsyneladende er dannet af Sumpplanter, især Star og tildels er blandet med tilskyttet Slam, Ler og Dynd. Paa visse Strøg findes i Lagets dybere Del tydelige Rester af Rør.

Torvlaget hviler paa et omkring 1—2 Meter tykt Kiselguhrlag, som tildels er stærkt opblandet med Myrjord eller Dynd, saa at Grænsen mod Torvlaget er uklar. Nedad gaar Kiselguhren uden skarp Grænse over i et fint blødt Lerlag, som har en Mægtighed af 1—2 Meter og hviler paa fast Grus eller Sand.

De ved Siden af Kartet afsatte Profiler angiver Lagningen samt Bundens og Elvens Høideforhold.

Grændsen for Partiet A, Punktlinien e e, danner ogsaa omtrentlig Grændse for Flomhøiden. Under store Flomme rager A som en 0—2 Meter høi Ø eller Halvø over Vandfladen; det Øst for A liggende Strøg af B B oversvømmes dog som nævnt ikke helt ud.

Paa Partiet A ligger Torvlaget paa et Lerlag, der paa nogle, men ikke alle Steder kunde gjenstrænges med Boret og fandtes da at have en Tykkelse af omkring 1 Meter og hvile paa Grus. For den østre og midterste Del af Partiet ligger Bunden omtrent i Flomhøiden eller lidt høiere, men sænker sig langsomt mod Sydvest til Høiden af B B's Bund, saa at en Del af A's Bund endog uden Torvlag vilde rage over Flommen. Derved er Tilstedeværelse af de her i den dybeste Del af Torvlaget forekommende Kratrester betinget og forklaret.

Som Profilerne viser, er Feltets oprindelige Grus først belagt med et Lerlag, som endnu er blødt og halvflydende; derpaa er en Kiselguhrmasse udbredt over den lavere Del af Strækningen, videre, er der over hele Strækningen dannet et Græsmyrlag, som paa de lavere Strøg har faaet Sumpkarakteren. Paa den høiere Del udbredte Buske og Løvskovkrat sig, men undertrykkedes snart af en frodig Vegetation af Myruld og Bjønskjæg; især den sidste udviklede sig i forbausende Grad og dannede et betydeligt Myrparti, der ved sit ydre Udseende — ophøiet over Midten og i det hele høiere end Omgivelsen — ganske ligner de udprægede Mosemyrer, men indeholder ikke nævneværdige Spor af Mose. Arealudstrækningen af dette Lag synes at være begrænset af Flomhøiden.

Paa de lavere Strøg fortsatte imidlertid Græsmyren sin Væxt.

Partiet B B yder en temmelig rig Græsvæxt, der anvendes til Slaat og Beite. I den sydlige Bugt, hvor Tilblandingen af fremmede Emner er mindst, skjæres en Del Brændtorv, som,

skjønt Massen synes at være nogenledes fortorvet, dog er af mindre god Kvalitet, især som Følge af Indblanding af Kiselguhr og Slam.

Paa et Strøg ved Bakken mod Syd, hvor der er noget Fald mod Elven, er af en af Bjaadlands Opsiddere i de Par sidste Aar med Held udført et rationelt Udgrøftnings- og Dyrkningsanlæg. At Flomvand i Vintertiden gaar op i Torvgrøfter, der anvendes paa saadan Jord, har man Erfaring for ikke er videre skadeligt, naar kun Vandet flyder bort tidlig om Vaaren, og der da ikke indtræffer Flom, saa at Jorden betimelig Tid bliver tilstrækkelig tør for Vaarbeidet.

Den noget høiere østligste Bugt har i et Snes Aar været dyrket.

En driftig Lodeier forsøger nu at pløje, planere og med Havre og Græsfre tilsaa lavere Strøg af Myren, som ere besatte med Tuer og vanskelige at slaa, for at forbedre Græsvæksten og faa Anledning til at benytte Slaamaskine. Der er al Sandsynlighed for, at saadan Engdyrkning maa lykkes under de forhaandenværende Forhold. Jorden har vistnok ikke ringe Frugtbarhed, der væsentlig er tilveiebragt og vedligeholdes af Oversvømmelserne. Bliver der tilført noget Mineralgødning, vil saadant Engudlæg antagelig give tilfredsstillende Udbytte i mange Aar, før ny Pløining vil være fornøden. Permanent Eng vil under saadanne Forhold være paa sin rette Plads. Resultatet kommer ogsaa til at bero paa et heldigt Valg af Græsarter; det i Egnen og paa fugtige Steder særdeles villige Hestegræs — *Holcus lanatus* — kan, hvor bedre Arter ikke kan fremdrives, maaske være hensigtsmæssigt.

I Nærheden af Land og i Omkredspartiet af A findes enkelte mindre Furerodstubber. Enkelte af disse, som forekommer under Flomhøiden, hvor de neppe kan have voxet, kunde tænkes at være Drivtømmer; men de staa i naturlig Stilling, og det er ikke urimeligt, at de kan have voxet paa Stedet og ved Myrmassens Synkning og sin egen Tyngde være trykkede ned, saa at Fugtigheden ødelagde dem. Senere Fortorvning og Sømmensynkning af den underliggende Myr-

masse maa ogsaa have sænket dem i Forhold til Vandstanden. Derhos er det muligt, at Flomhøiden paa Grund af Tilvæxt af Myr i Elveløbet nedenfor kan være høiere nu end tidligere.

Areal: Partiet A 4175 Ar.

— B B 3350 - Tilsammen 7525 Ar.

No. 15. Østre Torlandsmyr.

Den ligger i Sydøst for Gaarden Torlands gamle Tun i Haa og omgives af lave, kun nogle Meter over Myren opstikkende Grusbanker; den ligger omkring 25 Meter o. H. og overskjæres af Jernbanen.

Dens Areal udgjør 2425 Ar.

Dens Dybde er 2—3,5 Meter.

Vegetationen bestaar af almindelig Lyng og Klokkelyng samt Bjønskjæg; her og der omkring Kanterne og paa fugtigere Steder staar Star, Rome — *Narthecium ossifragum* — og Blaatopt samt i gamle Grøfter Mannagræs — *Glyceria fluitans*. Paa en Del af Myren, som for omkring 20 Aar siden blev udgrøftet for paatænkt Anlæg af Torvfabrik, har almindelig Lyng udelukket næsten alle andre Planter. Paa visse Strøg af Myren skjæres Brændtorv; men i Affaldsjorden — Væxtlaget af Lyngjord og opsmuldret Brændtorv — kan som almindeligt paa saadan Myr ingen Vegetation fæste sig.

Myren bestaar øverst af en til Brændtorv temmelig vel moden Bjønskjæg- og Myruldmasse, saaledes at den første er mest fremtrædende i den øverste Del af det 0,5—1,5 tykke Lag. Derunder findes et især i den vestre, grundere Del af Myren udpræget Skovmyrslag, som ser ud til at være dannet især af Barkstumper og raadne Kviste, og ved Bunden, som bestaar af Grus, er blandet med Græsmyr — Star- og tildels Rørmasse.

I den øverste Del af Laget, eller mellem dette og Bjønskjægtorven findes mange Furestubber til noget forskjellig Dybde — 0,8—1,2 Meter under Overfladen. Det underliggende Skovmyrslag synes dog som almindeligt især at være dannet

af Løvtræbuske, men af hvilke er vanskeligt at afgjøre. Imidlertid har Birk og Or, tildels ogsaa Eg, været tilstede, og en Del pennetykke, glatte Kviste maa være Stammer eller Rodgrene af Pors.

Paa de dybere Myrstrøg, hvor Bjønskjæg- og Myruldtorven er mest udviklet, nemlig især Øst for Jernbanelinien, erstattes Skovmyrlaget af en Græsmyrmasse, som er indtil 1 Meter tyk og i den dybeste Del indeholder mange Rester af Rør. I de dybeste Forsænkninger hviler dette Lag paa et nogle Centi- eller Decimeter tykt, blødt Lerlag, der ligger paa Grusbunden.

Myren har Udlob baade mod Øst og Vest, og den kan let udgrøftes til Bunden.

I den sydvestlige Del af Myren er i den senere Tid en ikke ubetydelig Strækning dyrket, og viser den sig især efter at være paaført Aur, Kalk eller Skjælsand temmelig frugtbar. Skovmyrlaget ligger her næsten op i Dagen. Visse Flækker, Banker, har dog trods Gjødsling de første Dyrkningsaar ikke kunnet frembringe nogen Avling. Det spirende Korn visner bort og dør for en stor Del ganske ud enten i den første Tid eller senere, og de gjenstaaende Straa opnaar ikke normal Udvikling. Saadanne Tilfælde er vel kjendte ogsaa fra andre lignende Myrer. Aarsagen maa være, at Jordsmonnet bestaar af Torvemne og Lyngjord samt indeholder Garvesyre og Jern. Folket kalder saadan Jord „Daudmulla“ — Dømuld — og „Heiemo“. Den Slags Jord er ikke alene fattig paa Næring for Kulturplanterne, men den er ogsaa ved sin Løshed — en grynet Form — og Tilbøielighed til at udtørres uheldig i fysisk Henseende. Naar derhos dens kemiske Indhold og Tilstand er saaledes, at den paaførte organiske Gjødsel tvinges over i ugunstige Forbindelser og bindes, saaledes at den ikke kan komme Væxterne direkte tilgode, maa Ufrugtbarheden være næsten fuldkommen.

Det gjælder i saadanne Tilfælde om at frembringe Formuldning og Opløsning af Jorden, og hertil har rigelig Mængde paaført Kalk — helst halvvlædsket —, Mergel, Skjælsand og endog almindelig Sand og Grus vist sig virksom. Der

medgaar dog ofte nogle Aar, inden saadan Jord kommer i den for Agerjord normale Tilstand, og den fordrer gjerne forlods Anvendelse af Fosforsyre og Kali. Mest økonomisk er det i et eller to Aar ved nogen Bearbejdning at udsætte den for Luftens, Regnvandets og Udgrøftningens Indflydelse, før den gjødsles og tilsaaes.

Paa de jæderske Brændtorvmyrer af Bjønskjæg- og Myruldmasse, som er dækket af et Væxtlag af Lyngjord, er saadan Ufrugtbarhed temmelig almindelig. Den Slags Myr ansees derfor næsten udyrkbar, og den er, saavidt Erfaringen rækker, som Dyrkningsjord endnu mindre taknemmelig end Mosemyr.

Hvorvidt den nyere Myr dyrkningsmaade med næsten udelukkende Anvendelse af Mineralgødning og derved Indsparing af den kostbare Kreaturgødning i saadanne Tilfælde vilde vise sig lønnende, foreligger der endnu ikke Erfaring om.

Det er vistnok rettest, at andre bedre Myrarter først lægges under Dyrkning, især da de fortorvede Bjønskjæg- og Myruldmyrer har sin værdifulde Anvendelse som Brændtorv.

No. 16. Medholmyr.

Den tilhører ogsaa Gaarden Torland i Haa og ligger i en liden Forsenkning mellem lave — 1 til 3—4 Meter høie — Grusbanker, der almindelig paa Jæderen er oversaaet og indblandet med større og mindre Stene af gammel Granit og Gneis. I Gruset forekommer en Del fine Glimmerblade og smaa Brudstykker af Skifer — antagelig Stavangerskifer, hvis sydligste bekjendte Forekomst er ved Tunem og Undem i Time.

Myrens Høide over Havet er omkring 20 Meter.

Ved en liden Grusbanke c er den afskaaret i to Partier A og B — se Kartet.

Det første ligger 2—3 Meter høiere end det sidste og har Fald mod dette samt overskjæres af Bygdevei og Jernbane. Det har i længere Tid været benyttet til Brændtorvskur, og der findes ældre og nyere Torvgrave samt gjenstaaende Torvbanker.

Den nordre Del af Partiet ud til en langs Myren opkastet Kanal er iaar udgrøftet og skal sammen med den tilstødende Bakke lægges under Dyrkning. Myrdybden er 1,5 til 3,7 Meter, og Massen bestaar øverst af en til Brændtorv temmelig vel moden Bjønskjæg- og Myruldtorv, som hviler paa et Lag Skovmyr. Mellem disse Lag, som har en varierende Tykkelse, er opgravet mange svære Furestubber; dybere, især lige ved den faste Bund, som bestaar af Grus, findes Stubber af Eg, tildels af anseelig Størrelse.

Vegetationen bestaar næsten kun af Lyng og Bjønskjæg, der ogsaa har dannet Vegetationslaget.

I Partiet B er Myrdybden 2,5—4,8 Meter, og Torvmassen bestaar øverst af en 0,5—1,5 Meter mægtig Bjønskjæg- og Myruldtorv; derunder findes omkring Myrkanterne og over den øvre og nordøstlige Del et Skovmyrslag af Buske og Løvskovkrat. Dette har forskjellig Tykkelse — fra nogle Decimeter til et Par Meter — og kiler sig ud mod Myrens Midte.

Over den vestlige og dybeste Del af Myren er udbredt et indtil 3—4 Meter mægtigt Sumpgræsmyrslag, som udgjør næsten hele Myrdybden, idet de to førstnævnte, især Skovmyrslaget, ikke er udbredte heltud over Midtpartiet. I den dybeste Del er det blandet med Kiselguhr, som over en For-sænkning af Bunden udgjør et Lag af indtil 2 Meters Tykkelse. Under Kiselguhrlaget findes et fra nogle Decimeter til 1—2 Meter tykt Lag af fin, blød Ler, der hviler paa Omgivel-sens Grus, som forøvrigt danner Myrbunden.

Myren har Udløb mod Vest over en Grusbanke til neppe 1 Meters Dybde under Myrfladen paa de laveste Strøg.

Myren danner en temmelig jevn Flade med omtrent 1 Meters Fald efter Partiets Længde.

Vegetationen bestaar, hvor Bjønskjægtorven danner Overfladelaget, især af almindelig Lyng og Klokkelyng samt Bjønskjæg; paa Græsmyren staar Star, Blaatom, Hvene, Comarum, Viol, Pors, Troidurt — *Pedicularis palustris* — m. fl.; i Grøfter findes Myruld — *E. angustifolium* og *E. vaginatum* — Padde-
rok, Mannagræs og paa Grøftekanter Tistel — *Cirsium palustre*.

Den nordre Del, hvor de øverste Lag er mest udviklede, anvendes til Brændtorv. Ved Udløbet og Syd for dette har en Husmand dyrket et mindre Strøg af Græsmyren, som viser sig frugtbar.

Fra Syd flyder en Bæk ind paa Myren og overskjærer en Bugt, men strømmer bort uden at komme til Myrens egentlige Udløb.

Under Flomme udsættes den lavere, vestlige Del af Myren for Oversvømmelse.

Myrens Areal: Partiet A 368 Ar

— B 1507 „ = 1875 Ar.

No. 17. Sævrismyren.

Den tilhører Gaardene Myrebø, Store Udem og Øvre Helland i Time og ligger paa det mellem den lave Jæderflade og Fjeldlandskabet bagenfor udstrakte Høidedrag af Ler og Grus. Høiden over Havet er omtrent 240 Meter.

Myrens Areal udgjør 3800 Ar.

Den omgives af Grusbanker, hvorimellem den har Udløb paa 3 forskellige Steder. Den søndre Del tilligemed Tjernet a, der ikke er afmærket paa Rektangelkartet, har Aflob mod Sydøst; den nordre Del af Myren har 2 Udløb mod Nordøst over Forsænkninger i Omgivelsen.

Myrens har tildels temmelig stærkt Fald, paa enkelte Strøg indtil 1 : 20, eller endog mere, og strækker sig her og der opover de omgivende skraanende Grusbanker, hvorved den faar bølget Form i Lighed med Omgivelsen.

Myrens Dybde er for største Delen 2 a 3 Meter; paa visse Bugter især mod Vest og omkring Land er den kun 1—2 Meter, eller mindre.

Bunden, som overalt bestaar af lerholdigt Grus med saa mange større og mindre Stene i Overfladen, at Boret kun sjelden kunde trænge ned i den, er bølget og har sit Hovedfald fra Strøget omkring a mod Nordøst og Sydvest til Udløbene.

Fra Myrens Midtparti — a —, hvor Dybden er 2,3 Meter, sydover til Tjernet, ved hvilket den er 1 Meter, falder Over-

fladen 5 Meter, altsaa Bunden ca. 4 Meter. Fra samme Strøg er Faldet nordøstover til østre Udløb 4 Meter og Bundfaldet ca. 3 Meter. Nordre Udløb ligger kun omkring 1 Meter lavere end den tilstødende Myrflade, hvor Dybden er omtrent 2 Meter. Til østre eller mellemste Udløb har ogsaa den nordre Myrbugt Afløb til Bunden. Myren har saaledes ikke alene frit Afløb til Bunden, men den er dannet paa Skraaninger, der heltud ligger adskillige Meter høiere end Udløbene.

Vegetationen bestaar især af Lyng, Bjønskjæg og Myruld — *E. vaginata* og *angustifolium* — samt paa de grundere Omkredsstrøg af Rome, Blaatom, Mose — *Sphagnum* — Pors, Dværgbirk, Multer, Finskjæg, Siv, *Juncus squarrosus* m. fl.

Torvgravene, som mange Steder rækker til Bunden, fremstiller de bedste Snit til Bedømmelse af Boniteten og Lagfølgen.

Paa den største, sydlige Del af Myren findes øverst med Undtagelse af Væxtlaget af Lyngjord et med Myruldmasse blandet Bjønskjægtorvlag, der tildels ogsaa er stærkt opblandet med Kviste, som paa visse Strøg udgjør en anseelig Del af Torvmassen og synes at være Rester af Lyng. I den dybeste Del af Laget, som er 1,0—1,5 Meter tykt, udgjør Myruldtorv Hovedmassen. Derunder gaar Torvmassen uden skarp Grænse over i Skovmyr, som synes at være dannet væsentlig af Buske og Løvskovkrat, hvoriblandt Birkebark var kjendelig. Dette Lag har en Tykkelse af indtil 1,5 M. og hviler paa fast Grund.

I den nordre Bugt, hvor baade Overfladens og Bundens Fald er mindre, men Sumpigheden større, er Skovmyrlaget indblandet med noget Sumpgræsmasse og tildels Mose, der ogsaa paa enkelte Strøg danner 2—3 Decimeter tykt, temmelig rent Lag mellem Skovmyrlaget og Bjønskjægmassen.

Skovmyrlaget strækker sig ikke ud over de grundere Omkredsstrøg af Myren; her hviler Bjønskjæglaget paa den faste Grund, der flere Steder er lerholdig og meget tæt, Isaa at Vandet ikke let synker igjennem. Madjordlaget er sumpigt og bestaar af Græstorv af Myruld og Bjønskjæg, og Myrdannelsen synes endnu at foregaa ved, at Bjønskjæglaget strækker sig ud over Omgivelsen og tiltager i Høidevæxt.

Myrmassen er helt igjennem vel moden som Brændtorv, hvortil den især i nordre Del af Myren anvendes i stor Udstrækning, idet der til Udskjæring er kjøbt Torvteige af flere Gaardsbrug i Naboskabet.

Om Dyrkning af en saadan høitliggende og fra vedkommende Gaarde 4—5 Kilometer fjernet Myrstrækning kan der formentlig neppe være Tale, selv om Jordboniteten var bedre, saalænge der paa Jæderens lave Flade ligger saa store Strækninger af Myr og fast Mark med meget god Jord urørte.

I Aaret 1889 herjede Ild over visse ikke ubetydelige Strøg af Myren, saa at tilsammen flere Maal brændte til 1—2 Meters Dybde og i enkelte Gruber endnu mere, men paa andre Strøg artede Ilden sig nærmest som Løbeild og fortærede Væxtlaget eller den i Overfladen under den tørre Sommer udtørrede og tildels opsmuldrede Myrmasse til nogle Decimeters Dybde. Heldigvis opstod Ilden paa en Kant af Myren, hvor der foregaar liden Optagning af Brændtorv, som dog tildels maatte bringes bort for at undgaa Ødelæggelse. Brandtomten er endnu næsten vegetationsløs, kun noget Bjørnemose viser sig.

Paa det midterste og sydøstlige Parti, hvor Torvskjæring og dermed følgende Udgrøftning ikke i nævneværdig Grad er foretagen, er der mellem Lyngtuer eller Banker opstaaet vegetationsløse Strøg, hvor Vand samler sig og danner øverst smaa, men længere nede paa Myren større Bækkeleier, der ved det stærke Fald tildels har skaaret sig ned lige til Bunden, og som ved, at Torvmassen af Frost og Luften opsmuldres, stadig forlænges og udvides, medens Massen bortføres.

Paa Brandtomten gaar denne Ødelæggelse hurtig for sig, og det er et Spørgsmaal, hvorledes den kan standses. Nogen, men ikke dyb Afgroftning vilde antagelig virke forebyggende.

No. 18. Myr ved Myrebø.

Den ligger næsten paa Høideryggen af Grusbanken Øst for og ganske i Nærheden af No 17. Den maaler 400 Ar og er 1,0—1,5 Meter dyb. Boniteten er Bjønnskjægtorv øverst og

Skovmyr ved Bunden. Denne er tæt, lerholdig Grus og ligger i en Skraaning af 1:50. Der voxer kun Lyng og Bjønskjæg. Myren anvendes til Torvskur, hvortil den er vel moden. Den ligger omkring 260 Meter over Havet,

No. 19. Lendemyr paa Lea i Høiland og Svendsvoldstemmen paa Svendsvold i Klep.

Den ligger i en svag Forsænkning af Grusmassen og omgives af lave, mod Myren svagt skraanende Grusbanker, som for det meste er dyrkede. Paa Nordsiden ligger med Skraaning lige fra Myren den 108 Meter høie Leavarde, der omkring Foden er belagt med Grus, og paa hvis Sydside der staar noget Skovkrat af Eg, Hassel, Asp og Rogn. For det høieste og vestligste Parti dannes Høiden af Gneisfjeld. Myromgivelsens Jordsmon er lerholdig Grus, hvoriblandt rent Ler her og der stikker frem.

Sandsynligvis bestaar Omgivelsens udstrakte og mægtige Løsmasse i større Dybde af Ler; saadan træder i Dagen flere Steder paa den store sammenhængende Banke mellem Skadsem i Klep og Lura i Høiland.

Ved en smal og grund Myrstrækning er Myrpartierne, som paa Kartet er betegnede med A og B, forbundne. Partiet B har tidligere ved en Dæmning for at samle Vand til Kværnbrug været lagt under Vand i Høst- og Vintertiden. Denne Opdæmning — Stemning — er nu sløfet, og der er Tale om at udgrøfte og dyrke Strøget.

Myrens Areal: Lendemyr, A med den nedenfor til Leas vestre Gaardsvei liggende Strækning 1612 Ar.

Resten, Partiet B 562 „ = 2174 Ar.

I Partiet A, Lendemyr, er Dybden 3,0—3,8 Meter, og Myrmassen bestaar øverst af temmelig tæt og fin, noget formuldet Startorv til en Dybde af 0,6—1,2 Meter. Til denne Dybde staar især omkring Kanterne, og hvor Bunden ligger noget høiere, en Del ikke ubetydelige Furerodstubber og tildels enkelte Egestubber. Videre ca. 1 Meter nedad er Græsmyr-

massen i en saadan Grad, opblandet med en Del raadne Kviste og smaa Rødder af Buske eller Skovkrat, hvoriblandt Or og Hassel, at den maaske burde betegnes som Skovmyr. Dette Lag har ikke skarp Begrænsning hverken opad eller nedad og gaar dybere over til en mere grovtrævlet Sumpgræs masse; denne er tildels — paa det dybeste Strøg — næsten fri for Indblanding af Buskrestere; paa andre Steder er den derimod stærkt opfyldt af saadanne. Paa enkelte Strøg findes ved Bunden, men over nogle Decimeter tykt Dyndlag, et indtil 1 Meter tykt Torvlag, som er saa rigelig opblandet med Mose, at den deraf opskaarne Brændtorv ser ud som veritabel Mostorv.

Bunden, som danner en temmelig jevn Flade, bestaar af fin, lerholdig, glimmerrig Sand. I Overgangen mellem Myrlaget og den faste Grus findes indblandet en Del Kiselguhr, som udsletter Grænsen mellem Myr og Grus.

Myrens Overflade falder omkring 1,5 fra østre Ende mod det smale Parti i Vest, og da Dybden her kun er 0,8—1 Meter, ligger Myrens Bund indtil omkring 1 Meter lavere end Grusbanken, hvorover Myren har Udløb. Over en Del af Myrtomten maa der altsaa oprindeligt have ligget en Sump eller et grundt Tjern.

For nogle Aar siden er gravet en Kanal gennem Myren og det nærmest nedenfor liggende smale og grunde Parti, hvorved Udløbet er sænket, og Anledning til Udgrøftning og Dyrkning af Myren er opnaaet. Derpaa er største Delen af Myren dyrket; den viser sig meget frugtbar og kan betragtes som en Type paa de jæderske Starmyrer, der anvendes til Dyrkning. Mindre Partier af Myren anvendes derhos som Brændtorvtag.

Paa Partiet B, Svendsvoldstemmen, som ligger udyrket, bestaar Vegetationen især af Stararter. Myr dybden er kun 0,8—1,6 Meter, og Myren er gennem hele Dybden en Star masse, som er mere eller mindre blandet med tilskyllede Planterester og mineralsk Slam. Bunden bestaar af Grus, hvori findes en Del større Stene, der stikker op i Myr massen. Partiet, som ligger 2—3 Meter lavere end A og hvorover dette har

Afløb, kan let udgrøftes til Bunden og er vel skikket for Dyrkning.

Myrstrækningen i det hele taget ligger omkring 45 M. o. H.

Kapitel 4.

Karmøen.

No. 20. Langemyr.

Den ligger indpaa den centrale Del af Karmøens søndre Ende og tilhører Gaardene Risdal, Syre, Mjølhus m. fl. i Falnæs Sogn. Den omgives af lave, 2—10 Meter høie, tildels jordbare Fjelddrygge. I det Hele taget er Myrens Omgivelse en lidt kuperet og temmelig gold Fjeldflade.

Denne ikke synderlig store Myrstrækning er dog den betydeligste og mest sammenhængende Myr paa denne Kant af Øen. Omkring den ligger spredt mellem smaa Fjeldknauser mange smaa Myrer af samme Beskaffenhed som denne, men som ikke nærmere blev undersøgte.

Myrens Areal udgjør 1456 Ar.

Bunden dannes af Fjeld og er ujevn, saa at Dybden varierer fra 0,5 til 3—4 Meter. Over et Strøg paa Midten af Myren er Overfladen ved Torvskjæring sænket ca. 1,5 Meter, som altsaa maa lægges til den angivne Dybde for at faa den oprindelige, der altsaa har været 5—6 Meter.

Myren har sit Hoved afløb mod Nord ved A — se Kartet —, men den søndre Del har Udløb ved B over nedenfor liggende Myrpytter, og den vestligste Del har for visse Strøg Udløb ved C,

Bunden og Overfladen har sit Høidepunkt ved d; derfra er et Par Meters Fald mod Sydøst og 4—5 Meters Fald mod Hoved afløbet. Partiet e ligger paa en Fjeldafsats nogle Meter høiere end den øvrige Myrflade; det er ved f forbundet med et Myrslag, som har en Skraaning af ca. 1:20.

Uagtet Myrens stærke Fald, foraarsager den ujevne

Bund, idet Fjelddrygge her og der afdæmmer Fordybninger, at fuldstændig Udgrøftning er vanskelig eller umulig at udføre.

Paa største Delen af Myren findes under Væxtlaget, som bestaar af Lyngjord, et Bjønskjægtorvlag af 1—2 Meters Tykkelse; det er tæt og sammenhængende og anvendes til Brændtorv, som er af meget god Kvalitet. Paa visse grundere Strøg ligger dette Lag lige paa Fjeldet eller paa et mindre Lag af Skovmyr, men over den dybe Del af Myren hviler det paa et Græsmyrlag, som har 1—2 Meters Tykkelse og i nogen Grad udfylder Bundens Fordybninger. Hasselnødder skal være fundne i Skovmyrlaget.

I den nederste Del af Bjønskjæglaget, altsaa paa Fjeldet eller i Skovmyrlaget eller endelig paa Græsmyrlaget staar især omkring Kanterne og paa Fjeldrygge talrige Furerodstubber. En saadan med 1,5 Meter lang 10—12 Tommer tyk Stamme saaes at staa i Myren i oprindelig Stilling. Bjønskjægtorven, som havde dækket Roden og Stammen, var nylig bortskaaren, men Stubben stod igjen paa et 1,5 Meter tykt Græsmyrlag.

Ved x er bortskaaret ca. 1 Meter tæt, vel moden, men godt kjendelig Bjønskjægtorv. Resten af Myrmassen indtil Bunden, 2 Meter, bestaar af en blødere Bjønskjæg- og Myruldtorv, hvori findes enkelte Kviste og Rodtrævler af Buske.

Prøvehul blev gravet ved y: Væxtlaget var Lyngjord, tildels opsmuldret og vegetationsløst, derunder Skovjord med Furerodstubber i den øverste Del til 1 Meters Dyb, derunder blød Myruld- og Rørtorv, maaske ogsaa Stargræsmasse 1,5 Meter.

Bjønskjægtorvlaget har ikke været udbredt over hele Myren, eller det er borttaget til Brændtorv for saa længe siden, at Sporene og Erindringen derom er udsløttet.

Sumpgræsmyrlaget har først været udbredt over Forsænkninger af Myrbunden. Omkring Sumpenes Kanter og tildels udover Græsmyrlaget har Skovmyrlaget udbredt sig, og over dette er derpaa Myruld- og Bjønskjæglaget tilvoxet paa den allerstørste Del af Myren.

Myrens Høide over Havet antagelig 40 Meter.

Dens Beliggenhed er yderst aaben og udsat for alle Vinde.

Gaardene heromkring siges for Tiden at have tilstrækkelig Torvmyr til Brændsel; men Lodeiernes Teige i Myrerne er, skjønt i det senere samlede ved Udskiftning, meget smaa, og den Tid er vistnok ikke fjern, da der i disse Egne, hvor Jorden er udstykket i en Mængde Smaabrug, vil optaa Mangel paa Brændsel.

En saavidt vides for disse Bygder egen Maade for Torvskjæring maa omtales. Væxtlaget skuffes tilside for en Bænk — en Spadebredde — og Torven opstikkes ved lodret Snit. Naar en Bænk er opskaaren, afskuffes en Bænk ved Siden af den første, og Affaldsjorden kastes ned paa den førstes Plads, og saaledes fortsættes til Siden, men aldrig samme Aar til større Dybde. Altsaa, der skjæres ikke samme Aar til større Dybde end en Fær — en Torvlængdes Dybde.

Først naar Teigen er overskaaren paa den Maade tages næste Fær o. s. v.

Fordelen, som derved opnaaes, er, at Affaldsjorden dækker Brændtorvmassen, saa at Frost og Tørke ikke som fra Siderne af dybe Torvgrave ødelægger en Del Torv, og at Torven for Tørring ikke behøver at bringes saa langt fra Torvtaget, men kan efterhvert udlægges paa den nedkastede Affaldsjord.

Men Maaden har ogsaa sine Ulemper. Dersom Udgroftning ikke lader sig udføre efterhvert, Torvteigen sænkes, bliver det omsider vanskeligt eller umuligt at optage Torven, og Teigen bliver overalt saa lav, at den er uskikket som Tørkeplads og i ufrossen Tilstand ikke kan befares med Hest; Torven maa da i mere eller mindre vaad Tilstand bæres paa Land. En anden mindre heldig Omstændighed er det ogsaa, at et eller flere Aars Brændsel kommer fra samme Lag i Myren. Man beklagede sig over, at den øverste gode, varmende Torv — Bjønskjæglaget — var forbrugt alene, medens man nu er kommet ned paa det løse og og udroe Bundlag — Sumpgræslandet. Begge Slags Torv burde bedst nyttes sammen i en Husholdning.

No. 21. **Myr i Gaarden Risdals Indmark.**

Denne Myr er med de nærmeste Omgivelser heltud dyrket; men Udgrøftningen er mindre fuldkommen. Den ligger i et Dalføre, som er aabent mod Syd og Vest, men paa de andre Sider er omgivet af Fjeldhøider.

Myrens Areal udgjør 400 Ar.

Dybden er temmelig jevnt 0,8—1,2 Meter.

Bunden dannes af sandblandet Ler, hvori dog enkelte Fjeldrygge stikker op.

Myrmassen er en med Græstrævler blandet Skovjordtorv, hvori de fleste Træ- eller Buskresten — Kviste, Bark etc. — findes i den dybeste Del. I den øvre Del — nærmest under det kultiverede Lag — er Græstrævler fremkerskende. De bestaar tildels af Bjønskjæg.

Ved Bunden sees Spor af Mose.

Furestubber forekommer enkeltvis. En Træstamme, 5 Meter lang og 0,7 Meter i Tvermaal ved Roden, var nylig opgravet. Næsten paa samme Sted, ved Bakken mod Nordvest havde Eieren for nogle Aar siden opgravet en stor Træstamme, hvoraf der blev gjort 2 Kværnekalle, der endnu er i Brug. Myren har Udløb til Bunden, der ligesom Overfladen har passende Fald mod en gjennemløbende Bæk og Udløb i Syd.

Myrens Høide over Havet kan ansættes til 15 Meter og Afstanden fra dette til 1,5 Kilometer.

No. 22. **Myr paa Gaarden Akre.**

Denne Myr ligger indpaa den kuperede Fjeldhøide af nævnte Gaards Udmærk, 2—3 Kilometer fra Vestkysten, og i en Høide af ca. 40 Meter over Havet.

Den omgives af lave, 4—6 Meter høie, Fjeldrygge og er saaledes udsat for alle Vinde. Fjeldet i Omgivelsen ser ud til at være Gneis; det er for det meste kun dækket af

et nogle Tommer tykt Lyngjordlag; hvor Skraaningen er betydelig, er det ganske blottet.

Myrbunden dannes ogsaa af Fjeld og er ujevn, hvorfor Myrddybden er forskjellig fra 0 til 3 Meter.

Torvmassen synes at være en Blanding af fortorvet Lyngjord, Bjønskjægmasse og Skovmyr, den første øverst og den sidste ved Bunden. Myren benyttes til Brændtorv, som er at god Beskaffenhed.

En større Del af Myren, fra oven af regnet, er allerede bortskaaret, saa den oprindelige Dybde er ubestemmelig. Det antages, at den ved Torvskjæringens Begyndelse har været 4—5 Meter.

Mange temmelig store Furestubber forekommer især paa de grundere Strøg af Myren. Paa flere Steder er Stubberne blottede ved Torvskjæring, uden at de er borttagne; det viser sig, at de staar temmelig tæt og paa et nogle Tommer tykt Myrlag eller næsten paa den faste Fjeldbund.

En Træstamme — Fure — 4 Meter lang og 12—15 Tommer tyk saaes at ligge i Myren; den laa med Toppen mod Sydøst, var blottet, men urørt ved Torvskjæring, og der fandtes et 1 Meter tykt Myrlag under den.

Myren har Udlob paa 4 Steder over smaa Lavninger i Fjeldet omtrent til Myrbundens Høide

Dens Areal er 537 Ar.

No. 23. Myren ved Foden af Fjeldhøiden paa Akre.

Den ligger mellem smaa Fjeldknatter paa den samme Sandflade, hvorpaa Gaarden Akre ligger, til en Høide af 12—15 Meter over Havet og i en Afstand af et Par Kilometer fra Kysten.

Dens Areal udgjør 337 Ar.

Til Brændtorv er mindst 1 Meter fraoven allerede bortskaaret af Myrmassen. Dybden er dog endnu 2—3 Meter.

Den gjenliggende Masse bestaar øverst for en mindre Del

af vel fortorvet Bjønskjægtorv; men dybere og for den største Del er den en udpræget Skovmyr. Hele Myrmassen synes at bestaa af Barkstykker, raadne Kviste, Rodtrævler etc. uden dog at disse Rester nærmere kan bestemmes.

Furerodstubber findes i stort Antal og staar i Grænsen mellem Bjønskjægtorven og Skovmyrlaget.

Myren har lidt Fald og Udløb mod Syd mellem smaa Fjeldknatter og over Grus, som ogsaa danner dens Bund.

No. 24.

Ved Gaardene Færkinstad og Stulen paa Karmøens Vestside forekommer en antagelig 200—300 Maal stor, ganske flad, dyrket og tildels bebygget Sandflade, som ligger kun et halvt Snes Meter over Havet og strækker sig paa nogle Hundrede Meter nær ud til dette. Langs Stranden opstikker dog nogle smaa, 2—3 Meter høie Fjeldknauser, der ligesom afgangjærder Strækningen mod Havet.

I den sydlige Del af Sandfladen findes en til 300 Ar ansat, men ikke maalt Myr, hvori der skjæres Brændtorv. Udad eller mod Syd inddæmmes Myren af en Sandbanke, nedenfor hvilken der ligger en anden mindre Sandflade. Mod Nord er Myren dækket af et Sandlag af nogle Decimeters Tykkelse, som udover mod Sandfladen tiltager i Mægtighed. Hvor langt Myren naar ind under det omgivende Sandterrain vides ikke.

Myren har en Dybde af 3—4 Meter. Torven bestaar af en Bjønskjægmasse, som i den dybere Del gaar over til en Sumpgræstorv, hvori er indblandet enkelte Kviste og en Del Rester af Krat og Buske.

No 25.

I den nordøstlige Kant af samme Sandflade er paa Gaarden Stulen aabnet et Torvtag, som ligger under et 1,3 Meter tykt Sandlag. Myrlagets Arealudstrækning er ubekjendt; det

strækker sig ind under Sandlaget, og det er ikke usandsynligt, at det hænger sammen med Myren No. 24 i den sydlige Del af Sandfladen, saa at hele Sandfladen hviler paa et Myrlag.

Torvtaget har en Længde af 30—40 Meter og giver et fortrinligt Snit. Følgende Maal optoges (se Figuren):

a. Madjordlaget — dyrket . . .	0,15	Meter.
b. Sand — Flyvesand	0,70	—
c. Madjord — sort Pulver . . .	0,05	—
d. Flyvesand	0,50	—
e. Brændtorv	1,30	—
f. Sand	0,05	—
g. Brændtorv	0,20	— = 2,85 Meter.
h. Bund — Sand.		

Saaavel Jordoverfladen som Lagningen er nogenlunde vandret, og saalangt Snittet er udskaaret, sees ingen Forandring af Lagenes Tykkelse.

Brændtorvlaget er stærkt presset, temmelig vel fortorvet og tæt, og afgiver en fortrinlig Brændsel. Kjendelige Planterester kunde ikke findes; men efter Strukturen og de halvt opløste Trævler at dømme synes det øverst 1,30 Meter tykke Lag at være dannet af Bjønskjæg- og Myruldmasse. I den dybeste Del af Laget skal være fundet enkelte mindre Rodstubber.

Bundlaget g, som først er overlagt af et lidet Sandlag, bestaar tydeligt nok af Sumpgræsmyr, blandet med en ringe Del Kviste og Rodstubber af Buske.

Det ca 3 Meter dybe Torvtag har Udløb næsten til Bunden mod en i Nærheden i Nordøst forbiflydende Bæk. Torvlaget kom for Dagen i en Skjæring under Veianlægget her for et Snes Aar siden.

Det har været formodet, at dette Torvlag skulde være dannet af Tang — Tare —, som under en noget høiere Havstand var opskyllet og nedlagt i Sand; men saadan Antagelse savner, efter det ovenfor anførte, al Grund. Det er ikke usandsynligt, at dette Torvlag under Sandlaget strækker sig til den i søndre Del af Sandfladen liggende Myr, og med

denne danner en sammenhængende, temmelig udstrakt Myrstrækning, som for største Delen er nedlagt under Sand.

Forskjellen i Torvlagets Mægtighed i den aabne Myr mod Syd og i Torvtaget under Sand mod Nordøst forklares let ved det Tryk, som Sandmassen har udøvet paa Torven. Det af Sandlaget pressede Myrslag maa have været mindst 3—4 Meter tykt, da Sandlaget blev nedlagt, og denne Inskrænkning i Rumfang og en fuldkommnere Fortorvning svarer omtrent til Forskjellen i Tyngde og skjønmæssig antagen Brændeværdi af Torv fra Myren i Syd og fra Torvtaget mod Nordøst; den sandpressede Torv siges at være mindst dobbelt saa god som Torv fra den aabne Myr.

Kapitel 5.

Myrer ved Bergen.

No. 26. Skjeiemyr.

Den ligger paa Forstvæsenets Grund i Os, sydvest for Exercitspladsen Ulven paa en Fjeldflade, hvorpaa findes et Lag fin Sand. Den er omgivet af lave, kun et Par Meter høje, Fjelddrygge, hvorimellem Vandet paa flere Steder har Afløb.

Skjønt der mod Nord og Øst i nogen Afstand ligger højere Fjeld, maa Myren siges at ligge ubeskyttet, og er den især udsat for sydlig og vestlig Vind.

Dens Areal udgjør 937 Ar.

Dybden varierer fra 1,5 til 4,0 Meter.

Myrmassen er en temmelig vel moden Brændtorv, som til dels, især øverst, bestaar af en trævlet, sammenhængende Masse, men forøvrigt af en mere opløst, blød og ensartet Torvmasse, der danner et fortrinligt Brændematerial.

Den øverste Del af Myrmassen — Væxtlaget fraregnet — er tydeligt nok især dannet af Bjønskjæg og Myruldrester og efter Struktur, Farve o. s. v. at dømme maa det antages, at ogsaa den dybere Del er dannet af de samme Planterester. Der findes kun ringe Spor af Mose, heller ikke af Carex eller finere Græs.

Omkring Myrkanterne er Torvmassen i hele Dybden gjen-nemsat af Trærødder, og større eller mindre Rodstubber af Fure forekommer til ulige Høide i Massen. Paa Myren staar enkelte forkrøblede Furetrær; nogle uddøde saadanne findes staende paa Roden.

Bunden, som falder henved 2 Meter mod Nord, men i Retning Øst — Vest er vandret, bestaar af en fin, graagul Sand, der rimeligvis er blandet med Ler, og ligger i en jevn Flade. Omkring Kanterne ligger dog Myren noget udover Fjeldet; ellers stødte Boret kun en Gang paa Fjeldbund.

Vegetationen bestaar især af alm. Lyng samt noget Bjønskjæg og Myruld, derhos staar spredt Bladlyng og i Vandsig Mose — Sphagnum — endelig Lav og Skovmose samt i enkelte Tuer Mikkelsbær.

Myren har sit Hoved afløb over Fjeld mod Nordvest, men uden har den flere Udløb til forskjellig Høide mellem Fjeldrygge baade mod Øst og Vest. Oprindeligt havde Myren kun et Udløb — det førstnævnte, som ligger lavest; de øvrige er tilkomne efterhvert, som Myren har hævet sig over Lavninger i Fjeldet. Det friere Afløb for Vandet har foraarsaget Standsning af Myrens Væxt og betinget Massens Modning til Brændtorv.

Størstedelen af Myren kan grøftes tilbunds mod Hoved-afløbet,

Paa visse Strøg, hvor Myren er bleven mest tør, er op-staaet vegetationsløse Strøg; ved Frost og Udtørring er Overfladen opsmuldret til et Pulver, som, idet der danner sig smaa Afløbsrender for Vandet, let bortføres. Ved at disse fordybes og Opsmuldning og Udskjæring af Vand foregaar fra Siderne af Bækkene, vil den paabegyndte Tilintetgjørelse af Myren fortsættes med tiltagende Hurtighed.

I den senere Tid skjæres der efter Forstvæsenets Anvisning en Del Brændtorv i Myren.

No. 27. Kleppamyrr.

Den ligger i et trangt Dalføre, der strækker sig fra Ulvenmoen henimod Hagevig og omgives af Fjeld, som mod Nordvest har ikke ubetydelig Høide.

Paa Nordvestsiden ligger Myren ind til stærkt opsmuldret Skifer, medens Fjeldet paa den modsatte Side strøgvis bestaar af Konglomerat og en ensartet, krystallinsk, hornblendeagtig Masse; mod Nordøst taber den sig paa en Grusflade ved Ulvenmoen, hvor en Del af den har Udløb. Hovedudløbet findes dog mod Sydøst gennem en Arm b af Myren; her er en Sidedal, hvor Myren strækker sig ind et Stykke for derpaa at gaa over til et almindeligt, myragtigt Mødjordlag, som tildels er bevoxet med Kratskov.

Myrens Areal udgjør 800 Ar.

Dybden er i den sydvestlige Bugt a — se Kartskissen — indtil 5—6 Meter; fra den nederste Del af a — Veiovergangen — og mod Myrarmen b er den 2,0—2,8 Meter; i Partiet b er den ca. 1,0 Meter og forresten over det nordøstlige Parti indbefattet Strøget c, omkring 2 Meter.

Myrens Overflade er temmelig jevn og har lidet Fald mod Udløbene, især Hovedudløbet, gennem Partiet b.

Bunden er over hele Strækningen, med Undtagelse af Partiet a, hvor den har en betydelig Forsænkning og bestaar af blød Ler, temmelig jevn og dannes af Sand og Grus. Grænsen mellem Myr og Ler var i a tildels ubestemmelig, da begge Dele var saa bløde og flydende, at man ingen Prover fik op med Boret.

Myrmassen bestaar i Partierne a, b og d af Græsmyr, der tildels, især hvor Vand flyder ud paa Myren, er blandet med Ler og Sand, og synes at være dannet fornemmelig af Stararter og andre let formuldende Planter. Tildels er indblandet en Del Kviste og Skovjord, og i den dybe Bugt a findes ved Bunden en Del Mose.

Paa et Strøg — Partiet c omkredset af en Punktlinie — af det nordøstlige Parti er der over Græsmyrlaget dannet et ca. 0,8 Meter tykt Lag, som nederst fornemlig bestaar af Mose, derpaa kommer Myruld og saa Bjønskjæg og Lyng; den sidste danner nu ogsaa Vegetationen paa Strøget. Dette Lag er ikke uskikket til Brændtorv, og det paa Strøget underliggende Græsmyrslag er ogsaa bedre skikket til saadan Anvendelse, end Myrmassen i den øvrige Myr; Torven i denne er jordagtig og, som nævnt, ler- og sandblandet, men kunde dog anvendes til Brændsel af mindre god Beskaffenhed.

Med Undtagelse af Strøget c er Myren ualmindelig vel skikket for Dyrkning baade paa Grund af det fra Skiferfjeldet tilskyllede Material og som Følge af Myren eller Væxtmassens egen, formuldede og madjordagtige Beskaffenhed.

Forstvæsenet har udført nogen Udgrøftning af den sydøstlige Del af Myren, for at gjøre den skikket som Skovgrund, hvortil den kunde synes at være altfor god — det vil sige, den burde dyrkes.

Fuldstændig Udgrøftning kan udføres ved nogen Gravning i Sandbankerne ved Udløbene.

Paa det større, grundere Strøg findes især omkring Kanterne og i Nærheden af Overfladen, men ogsaa til ulig Dybde større og mindre Furerodstubber og ubestemmelige Kviste.

I den vestre Bugt, a, hvor Bunden, som antydtes, ligger indtil 3 Meter lavere end nedenfor, maa oprindeligt have ligget et Tjern, der var afdæmmet ved Grusfladen under det tilstødende Myrparti d. I Tjernet voxede Mose og andre Vand eller Sumpplanter, der i Forbindelse med Skovaffald og Tilskylning fra de tildels steile Omgivelser omsider udfyldte det, eller rettere lukkede det oventil; den faste Myrmasse er endnu nemlig ikke trykket ned til den faste Bund.

No. 28. Fladeraasmyr paa Gaarden Kuven i Os.

Den ligger lidt ovenfor Osøren i Hoveddalføret lige ved Siden af Hovedveien Os—Bergen og Jernbanen Os—Næstun

og omgives af for det meste jorddækkede og tildels med Smaaskov bevoxede Fjeldhøider, som stykkevis bestaar af forsteningførende Skifer. Med 2 af sine Bugter, a og b, — se Kartet — strækker den sig ud næsten helt frem til et større Vand — Tyssedalsvandet, hvortil den har Udløb.

Tvers over Myren fra Bakken mod Vest til en Bugt af Vandet strækker sig et lidet ca. 2 Meter dybt Dalføre, hvori flyder en Bæk, og hvorved Myren afdeles i 2 Partier; disse ere begge noget ophvælvende over Midten.

Myrens Areal udgjør 825 Ar. Høide o. H. 43 Meter. Vegetationen bestaar fornemmelig af Lyng i Tuer, derhos findes især omkring Kanterne og paa de laveste Strøg en del Stararter og Myruld samt Mose, Sphagnum.

Myrens Dybde indtil 6—7 Meter.

Torvmassen bestaar øverst med Undtagelse af Vegetationslaget af Græsmyr, hvori tildels er indblandet en ikke ringe Del Mose; derunder findes en Masse, der tildels er en temmelig ren Skovmyr og forøvrigt er en Blanding af Græs- og Skovmyr; i dette Lag staar en Del større og mindre Rodstubber, og der findes mange Kviste. Ved Bunden findes et 1—2 Meter tykt Lag af en omdannet, dyndagtig Masse, hvis Oprindelse er ubestemmelig.

Dybden blev undersøgt og Prøver toges i 15 Borhul.

Boringsnoteringerne i de to dybeste Huller hid sættes. Borhul 1 — ved den sydlige Ende af Myren.

Dybde: 1,5 Meter, Massen halvraadden mosblandet Græsmyr.

„ 2,5 „ som ovenfor samt blandet med Lyngtrævler m. m.

„ 4,0 „ fastere Masse, samme Bonitet, men friskere.

„ 6,0 „ endnu friskere Græsmasse, Rester af Tagrør.

„ 7,2 „ Bund af dyndblandet Lerlag paa Fjeld. Myrmassen som foregaaende Prøve, dog mere dyndagtig eller jordagtig.

Borhul 7 paa nordre Parti.

Dybde: 1	Meter,	Massen en Blanding af Mose og Græsmyr.
"	1,5	" ren Græsmyrmasse.
"	2,6	" Græsmasse med Rester af Tagrør og Træ.
"	4,0	" Furestubbe, Massen nærmest Skovmyr.
"	6,0	" sort, usammenhængende dyndagtig Masse — ser ud som opløst og forkullet Skovjord.
"	7,0	" Bund af fin, blød Ler. Massen uden kjendte Planterester som ved 6 Meters Dybde.

Bunden har sin største Forsænkning mod Syd og Vest næsten lige ind til den steile Bakke, hvor den ligger ca. 2 Meter lavere end Vandfladen i Tyssedalsvandet; mod Øst og Nord hæver den sig lidt efter lidt, saa at den mod Bugterne af Vandet ligger i Høide med Vandfladen.

Myren kan let udgrøftes til Tyssedalsvandets Høide, men paa den dybeste Del vil der under Grøfterne ligge indtil 2 Meter Myr tillagt det fornødne Fald i Grøfterne.

Myren vil for en større Del være anvendelig til Brændtorv, omend dette tildels vil være af mindre god Beskaffenhed, saasom hvor Massen er mindre fortorvet eller — Bundlaget — ikke hænger sammen som Stiktorv; visse Strøg er ogsaa skikket for Dyrkning, især naar Vextlaget, som væsentlig bestaar af Lyngjord, blev brændt eller bortført.

Oprindelig maa Strækningen have været en Bugt af Tyssedalsvandet; den var afgrænset fra dette ved en til Vandfladen opstikkende Ler eller Sandbakke. I den mellem Høiderne indelukkede og beskyttede Bugt florerede en Sump- og Vandvegetation Paa og iblandt denne voxede Pors, Vidjer og Vaccinier, og sammen med tilførte Skovrester fra Omgivelsen dannede de det Lag, der er betegnet som Skovjord. Enkelte større Trær kunde ogsaa vinde op, og naar de døde ud, blev Roden bevaret i Vextmassen.

No. 29. Myr tilhørende Præstegaarden i Os.

Den ligger i Udmarken og grænser mod Nord til Tyssedalsvandet; den omgives forøvrigt af skovdækkede Grusbanker, hvori Fjeldet her og der stikker frem. Bjergarten er Skifer.

Saa vel fra Bugten af Vandet a — se Kartet — som fra Stranden b c stiger Myrfladen til e, hvor Myrens Høidestrøg findes, ca 3 Meter over Vandfladen. Fra e falder Overfladen omtrent 2,5 Meter mod f, hvor denne Myrbugt har Udlob over Fjeld, medens Bunden paa denne Strækning er næsten vandret.

Myrens Areal udgjør 587 Ar.

Myr dybden er fra 1,8 til 3,0 Meter. Paa Nordvestsiden af Bygdeveien er Dybden omkring 2 Meter, og da Overfladen ligger fra Nul til 1,5 Meter over Vandfladen, er Bunden, som her bestaar af blød Ler, 0,5 — 2,0 Meter lavere end denne. Ved Indsjøens Bugt a er Dybden lige ved Stranden 2,5 Meter og stiger snart til 3,0 Meter, hvilken Dybde findes næsten over hele Partiet sydøst for Veien.

Bunden, som ogsaa her bestaar af Ler, men tildels ogsaa af Fjeld, ligger med Undtagelse af selve Vandstranden og enkelte smaa Strøg af Myren, netop i Høide med Vandflade Partiet kan altsaa grøftes til Bunden.

Langs Bugten b c bestaar Torvmassen fra øverst til nederst af blød, temmelig frisk Græsmyr med Tagrør og andet Sumpgræs; noget fra Vandet og op mod Veien og Grusbanken synes Massen især at være dannet af Bjønskjæg og Myruld samt Skovrester. I Partiet sydøst for Veien ser Massen ud til overalt og til hele Dybden at bestaa af Myruld og Bjønskjæg; der er indblandet især omkring Kanterne og ved Bunden en Del Skovaffald.

Paa de lave Strøg langs Vandet dannes Vegetationen især af Stararter og andre Sumpplanter; paa Strækningen forøvrigt staar fornemmelig Lyng, Myruld og Lav.

Paa Sydøstsiden af Bygdeveien er opstaaet Tuer; mellem dem er der opstaaet nogle vegetationsløse Strøg, hvori Regnvandet holder paa at udskjære og bortføre den opsmuldrede Torvmasse.

Til begge Sider af Grusbanken d og lige ud til Vandets Bugter staar et temmeligt tæt Holt af frodige og tildels ikke ubetydelige Furetræer. Forøvrigt findes kun enkelte yderst forkrøblede og delvis uddøde Træer paa Myren. Om-

kring det faste Land og især lige under Væxtlaget er der mange Rodstubber.

Med Undtagelse af den friske Græsmyrstrimmel langs Vandet vil Myren være vel anvendelig til Brændtorv. Massen er temmelig vel moden, og der er begyndt nogen Torvstikning.

No 30. „Kappemyr“ paa Lysekloster.

Den ligger i samme Dalføre som Kloster Hovedgaards Husebygninger og nogle Hundrede Meter i Øst for disse; den omgives af grusdækkede og tildels dyrkede Fjeldrygge. Mod Nordøst staar et høiere Fjeld; Foden deraf er bedækket med Grus og bevoxet af Løvskov. Fra Omgivelsen mod Vest flyder en Bæk ind over Myren; derhos kommer noget Vandsig fra Nord.

Myrens Areal udgjør 262 Ar. Høide over Havet ca. 30 Meter.

Dybde: I 2 Borhul naaedes ikke Bund med Borets hele Længde — 8,5 Meter; men paa et Sted ikke langt derifra naaedes Bund med Boret i en Meter dyb Groft, altsaa hele Dybden 9,5 Meter; der er neppe nogen Sandsynlighed for, at større Dybde findes, hvor Borlængden uden Groft ikke rak Bund. Paa andre Strøg er Myrmassens Mægtighed 4—6 Meter eller mindre.

For en Del Aar siden er Myren opdyrket, og Udløbet blev da sænket ca. 1 Meter i Skifertjeld; men Udtapning og Groftning medførte Synkning af den bløde Del af Myren, saa at Jordfladen paa dette mindre Strøg ligger kun nogle Decimeter over Udløbet.

Bonitet. Det øverste metertykke Lag, der kunde iagttages i Grofter, bestaar af en jordagtig og omdannet Græsmyr, som ser ud til især at være dannet af Carexarter. Dybere er Massen af samme Beskaffenhed, men blandet med opsmuldret Skovaffald, saa at Skovmyrkaraktern tildels bliver meget fremtrædende. Paa visse Strøg var Massen til 6 Meters Dybde saa fast, at 3 Mand neppe kunde drive Boret ned, og paa et Sted kunde det ikke drives dybere,

skjønt hverken Bund eller Stubbe hindrede. I den dybere Del af Myrmassen findes Spor af Equisetum — Padderok og andre Sumpvæxter. Der er i forskjellig Dybde indblandet en Del Mose, og næsten overalt er tilskyllet noget Ler og opsmuldret Skifergrus. Bunden bestaar af Ler, som tildels var saa blød, at ingen Prøver kunde hentes op med Boret. Fra Bunden til 4 Meters Dybde optog Boret Hasselnødskal.

Myren udfylder en 9—10 Meter dyb, grydeformet Forsænkning, som oprindeligt maa have været fyldt af Vand, men senere er udfyldt af en Sumpvegetation og Skovaffald, Blade, Barnaale o. s. v. fra Omgivelsen.

Efter Dyrkningen viser Myren sig meget frugtbar.

No. 31. Syltamyrr paa Radøen i Manger.

Den ligger nordøst for Bø Kirke i Gaardene Ind- og Udsyldtas Udmark paa den indre Flade af Øen og omgives af lave Fjeldknauser eller en ujævn Fjeldflade, der for det Meste kun er dækket af et ringe Lyngjordlag. Omegnen er aldeles skovbar, og Beliggenheden ved den aabne Kyst ganske ubeskyttet.

Myrens Areal udgjør 581 Ar, dens Høide o. H. ca. 15 Meter.

Bunden bestaar af det samme kuperede Fjeld som Omgivelsen. Dybden er derfor meget variabel; den naaar til 5 Meter.

Myrmassen bestaar øverst af Skovrester — Skovmyr — og fine halvt opløste Trævler antagelig af Myruld og Bjønskjæg; dybere er Massen omdannet til en tæt, sort, leragtig Torv, som ikke nærmere kan bestemmes, men synes at være af samme Slags som den høiere liggende, kun at den er næsten fuldkommen fortorvet; ved Bunden sees Spor af Mose. Den hele Masse er en temmelig god Brændtorv.

I den nordre og midterste Del af Myren er i en Aarrække optaget Brændtorv paa en mindre hensigtsmæssig Maade, idet enkelte Huller her og der ere opgravede, og Myrfladen over det hele er sænket ca. 1,5 Meter eller til Høiden af Udløbet over Fjeld. Torvskjæring er nu vanskeliggjort eller umulig paa Grund af manglende Afløb for Vandet.

Til en Dybde af 0,5—1,5 Meter findes en stor Mængde temmelig svære Furetræstubber, hvilke sees enten i de gjenstaaende Torvbanker eller paa Steder, hvor det overliggende Lag er borttaget som Brændtorv.

I de trugformede Fordybninger af Myren er Massen i den dybere Del saa blød, at den vanskelig lader sig optage og behandle som Stiktorv; men den er særdeles varmegivende.

Paa den sydlige Del af Myren, hvor liden eller ingen Torvskjæring endnu er foregaaet, har Vandet udskaaret mange over 1 Meter dybe og tildels flere Meter brede Furer eller Kanaler. I Kanten af disse opsmuldrer Frost og Tørke Torvmassen, og Vandet fører den bort; herved ødelægges Myren lidt efter lidt og gaar sin Tilintetgjørelse imøde.

Vegetationen bestaar paa de uberørte Myrstrøg næsten kun af Lyng og Bjønskjæg; hvor Torvskjæring foregaar, findes næsten ingen Væxt.

I en liden Myr i Nærheden af den foran beskrevne og under ganske de samme Lokalforhold holder ogsaa Torvmassen paa at opsmuldres og bortskylles; der saaes 2 mindre Furestammer med Rod helt udgravne af Myren, og mange Stubber var delvis blottede.

No. 32. Myr nogle Hundrede Meter sydøst for den sidst beskrevne.

Den omgives af lave Fjeldrygge og et Par saadanne stikker op i Myren.

Dens Areal er kun 200 Ar, Høiden over Havet 15 Meter og Dybden af Torvmasse fra 0,5 til 3,0 Meter.

Den er overgroet af Lyng og er, da den har rigeligt Fald, temmelig tør og fast.

Under Lynglaget findes en trævlet, seig især af Bjønskjæg dannet Torv; derunder ligger en Masse, som for en stor Del bestaar af Skovrester, Vaccinier og desl. Videre nedad kommer et Lag, hvor Skovresterne enten ikke have været tilstede eller ere opløste. For en stor Del bestaar det af halvfriske

Trævler af Tykkelse som grov Traad. Antagelig er disse Trævler Lyngrødder; de overjordiske Lyngdele ere forraadnede og danner sammen med Resten af den øvrige Vegetation den ensartede, fine eller kornige Masse, som omgiver Trævlerne. Lige ved Bunden er Myrmassen fuldstændig fortorvet til en ualmindelig god Brændtorv, der er glinsende sort, tæt og næsten uden Plantestruktur.

Myrbunden dannes af Fjeld — Gneis —, der kun i Lavninger er bedækket med et ringe Lag Grus, og for største Delen ligger høiere end Myrens Udløb. Baade Overfladen og Bunden falder 2—3 Meter mod Udløbet i Syd og mod Vest, hvor en liden Bæk flyder langs Myrkanten.

No. 33. Bemyr i Manger.

Den omgives af Fjeldrygge og ligger i et Dalføre, som har stærkt Fald mod Sydøst. Langs Myren flyder en liden Bæk, der tildels har skaaret sig ned med en uregelmæssig indtil 2—3 Meter dyb Kanal, fra hvis Sider foregaar en ikke ringe Op- og nedsmuldring, Udrasing og Bortskylling af Torvmasse. Myren er lavest langs Midten og strækker sig noget op over Fjeldskraaningerne til begge Sider med en Stigning af tildels indtil 1: 10—15.

Myrens Areal udgjør 450 Ar. Høiden o. H. ca. 25 Meter.

Myrdybden er, som Følge af at Bunden bestaar af kuperet Fjeld, meget forskjellig, fra 1 til 5 Meter.

Bonitet: Under Vegetationslaget, som bestaar af Lyngjord, findes et Lag, der temmelig sikkert kan siges at være dannet især af Bjønskjæg og Mose; derunder forekommer et 1—2 Meter tykt Lag Skovmyr, som i den dybeste Del gaar over til en sort, tæt, glinsende Masse. Lige ved Bunden paa de dybeste Strøg findes et ubetydeligt Græsmyrslag, hvori sees tydelige Sumpgræstrævler. Paa Forhøininger af Bunden findes et trævlet halvt fortorvet Lyngjordlag lige ved Undergrunden. En Lyngvegetation maa have floreret paa de smaa Høider; men senere er den begravet af de overliggende Myrslag, som har udbredt sig fra de dybere Strøg. I Skovmyrslaget, der er

omtrent lige dybt overalt, findes en stor Mængde Rodstubber; disse staar ofte til ulige Dybde i Laget, saaledes at en strækker sine Rodgrene tværs over Stammestumpen af en anden. Disse to kan ikke have voxet samtidig. Men der er dog ingen Grund til at forudsætte, at 2 saadanne Stubber, selv om det mellemliggende Myrslag ikke er ubetydeligt, skulde betegne 2 forskellige Skovperioder; de angiver kun 2 Trægenerationer i samme Periode.

Hele Torvmassen er en meget god Brændtorv; den benyttes ogsaa som saadan; det, eller de dybeste Lag er af allerbedste Slags; bedre Brændtorv har jeg neppe seet.

Myren har Udløb fra 3—4 Meters Dybde under Overfladen, altsaa ikke fuldt ud til Bunden af den indtil 5 Meter dybe Torvmasse.

For en Del som Følge af mindre hensigtsmæssig Torvskjæring og for Resten ved Frost og Vand er Myren allerede halvt ødelagt.

No. 34. „Skaraasmyr“ under Gaarden Soltveidt paa Radøen i Manger.

Den ligger paa en Fjeldflade eller Fjeldafsats paa Østkanten af Øen. Landskabet dannes her af lange, smale, ikke høje og i Almindelighed golde Fjelddrygge; de stryger i Retning omtrent Syd—Nord, den ene gjerne lidt høiere end den anden fra Vest af og fra den dybere Dal langs Midten af Øen. Mod Vest støder Myren til en saadan Fjelddryg, som kun her og der hæver sig over Myrfladen, men ellers ligger i Høide med den. I to af dens Lavninger har Myren Udløb til 3—4 Meters Dybde. Til mindre Dybde findes flere Steder Udløb. Paa Østsiden ligger Myren ind til en nogle Meter høiere Fjelddryg. Mod Syd fortsætter Myren ud mellem nogle Fjeldknatter et Stykke længere end Kartet naar; mod Nord taber den sig mellem lignende Fjeldknauser. Omgivelsen af Myren og hele Øen er skovbar.

For en Del Aar siden er ved denne Myr forsøgt fabrikmæssig Torvdrift. Der anvendtes Æltemaskine, som havde lodret-

stillet Knivaxe og blev drevet med Hest; men Driften blev snart nedlagt paa Grund af, at den ikke kunde lønne sig. Myrens Areal udgjør 1950 Ar.

Vegetationen saavel paa de Strøg, der under Torvdriften blev grøftede og planerede, som forøvrigt bestaar næsten udelukkende af Lyng.

En mindre Del af Myren er dyrket, men viser liden Frugtbarhed.

Myren har sit Hovedafløb mod Nord til 4—5 Meters Dybde, og i samme Retning falder Overfladen 2—3 Meter; derhos falder den ca. 1 Meter mod Vest.

Myrmassen er mod Syd temmelig omdannet; den er blød og viser ikke videre tydelige Planterester; den synes at være dannet især af Bjønskjæg og Myruld samt Lyng og lidt Kviste og Skovrester. Ved Bunden findes et nogle Decimeter tykt Lag af Græsmyr, som er meget blød og temmelig opraadnet. Paa dette Strøg er Dybden 2,5—5,2 Meter.

Over Midtpartiet, hvor Dybden er 2—4 Meter, findes øverst et 0,5—0,7 Meter tykt Mostorvlag. Den underliggende Masse, som er blød og opblandet med Kviste af Buske o. s. v., synes især at være dannet af Myruld; derhos er der ogsaa noget Lyng. Mod Nord er Myren fastere især i de øvre Lag og bestaar af tydelig Bjønskjægtorv. Mod Bunden gaar den over til en saa vel fortorvet Masse, at der alene af Forekomstmaaden kan sluttes til Oprindelsen. Dette Strøg af Myren afgiver god Brændtorv, den midterste og sydlige Del er endnu altfor blød og umoden til Stiktorv.

Især omkring Kanterne findes mange store Stubber til en Dybde fra Overfladen af 0,5—0,8 Meter.

Ved nordre Udløb og mod Vestkanten, hvor Myrmassen for visse Strøg tildels er bortaget eller opsmuldret og bortskyllet, sees flere temmelig store Furestubber, som staa paa Bunden, eller indtil 0,5 Meter over denne. Den bortførte, overliggende Torvmasse har efter Maal paa gjenstaaende Banker og i Torvgrave havt en Tykkelse af minst 1,5 Meter.

Skjønt disse Stubber ved Bunden findes paa et Strøg af

Myren, hvor ingen nævneværdige Stubber forekommer ved Overfladen, maa de dog, da de staar under det samme Torvlag, i hvis øvre Del de andre ovenfor omtalte Stubber findes, tilhøre en anden Tid end Overfladestubberne. Der er dog neppe Grund til at forudsætte, at Skoven i Mellemtiden skulde have været tilbagetrængt fra Myrens Omgivelse, eller at Stubberne af ulig Alder skulde betegne forskjellige Skovperioder.

Kapitel 6.

Romsdalen.

No. 35. Tornæsmyr i Frænen.

Den ligger kun nogle Hundrede Meter fra og omkring 20 Meter over Søen. Paa Vestsiden naar den ud til og tildels i nogen Skraaning op over en lav og ved Foden grusdækket Fjeldhøide; mod Nord og Øst støder den til Grusbanker og Fjeldrygge; mod Syd grænser den mod og udgjør tildels en Del af Gaarden Tornæs's Indmark.

Omgivelsen er ganske skovbar og Myren har ikke paa nogen Kant synderlig Beskyttelse mod Vind.

I Myrens Nærhed paa Vestsiden ligger Bygdeveien Tornæs—Bud.

Langs søndre Side af Myren — se Kartet — flyder en større Bæk, som har skaaret sig noget ned i det omgivende Lag af Lersand. Mod denne Bæk har Myren frit Vandafløb til Bunden. Til mindre Dybde har den ogsaa Udløb mod Nordvest.

Myrens Dybde er 1,5— 2,3Meter.

Bunden bestaar af en nogenlunde jevn Sandflade, der har svagt Fald mod Punktlinien *d e* og lidt mere Fald mod Udløbene.

Myren kan udgrøftes til Bunden uden Gravning i fast Jord — Grus, og ved at udnytte Faldet til Bunden af Bækkeleiet, kan Udgrøftningen for største Delen af Myren udstrækkes til en Meters Dybde i Gruslaget.

I Partiet A, der afgrænses ved en Punktlinie d o. fra Resten af Myren, er Torvmassen øverst en Blanding af halvfriske Græstrævler og Mose; dybere er den mere fast og noget omdannet samt blandet med Kvistrester og Dynd, men maa dog nærmest betegnes som en mosblandet Sumpgræsmyr. Partiet er sumpigt, og er ikke anvendeligt til Brændtorv uden Udgrøftning og nogen Tids Sammensynkning.

Vegetationen bestaar især af Lyng, Myruld, Bjønskjæg og Mose.

I Partiet B findes øverst under Vextlaget, der fornemmelig dannes af Lyng og Bjønskjæg, en omkring 0.5 Meter tyk Myruldtorv; derunder ligger 0.4—0.7 Meter mægtig Sumpgræsmasse, som er meget løs og trævlet og indeholder mange Rester af Tagrør og Padderok; ved Bunden findes endelig en mere omdannet, dyndagtig Masse, hvis Oprindelse er vanskelig at bestemme, men sandsynligvis hører sammen med det nærmest overliggende Lag. Denne Bonitet og Lagning gjælder for Strøget langs Partiet A. I den store nordøstre Bugt er Myrmassen tættere, mere fortorvet og synes at være dannet af Myruld og Bjønskjæg i hele Dybden, hvorhos der er indblandet en Del Rester af Buske, — Lyng, Vaccinier, Ener o. s. v. Her anvendes Myren til Brændtorv, som er af god Beskaffenhed.

Paa et mindre Strøg ved nordvestre Udløb findes saadan Lagning: Øverst Bjønskjægtorv, der ogsaa danner Vextlaget, omkring 0,8 Meter mægtig, derunder Sumpgræsmasse, som er løs og grovtrævlet næsten til Bunden. Over denne ligger et nogle Centimeter tykt Lag af en Dyndmasse. Aller nederst — altsaa under og i den dybeste Del af Sumpgræslandet — staar en Del store Furerodstubber.

Paa Partiet A paatræffes ikke større Stubber uden langs det faste Land og ved Udløbet mod Syd.

I B findes derimod en stor Mængde saadanne saavel som andre Skovrester.

I Regelen staar Stubberne omkring 0,5 Meter under Overfladen; de ere dækkede af Bjønskjægtorv eller Myruldmasse, som tildels har nogen Indblanding med Mose. Stubbelaget

er paa omtrent 0,5 Meter og omgives af en med Skovrester opblandet Masse, der er mere fortorvet, men maaske har samme Oprindelse som det overliggende Lag. Under Stubberne synes Massen at være dannet af Skovjord med Kviste af Lyng, Vaccinium o. s. v. samt Græs og Mose i vexlende Forhold paa de forskjellige Steder. Omkring Kanterne, hvor Myren grundes af, staar Stubberne paa den faste Grund.

Myrens Areal udgjør 3424 Ar.

Denne Myrs Historie er det ikke vanskelig at forestille sig. Den oprindelige Sandflade, hvortil flyder Vand fra Omgivelsen, havde kun ringe Fald og, da Gjennemsynkning af Vandet hindredes, maatte den blive sumpig. Vegetationen udgjordes af Sumpgræs — Stararter, Tagrør, Padderok — Equisetum m. fl. samt tildels Mose, som tilsammen dannede en efter den største Lavning — Partiet A — liggende Myrstrækning. Omkring Kanterne af denne og paa den omgivende Flade — Partiet B — voxede Skov; denne stod enten i et almindeligt Skovjordlag eller paa et noget dybere Madjordlag af Bjønskjæg, Lyng og Mikkelsbær, som havde dannet sig paa de sidlente Strøg. Imidlertid tiltog Myrddybden i A., og derved inddæmmedes Vandet ogsaa for den lave Omgivelse — Partiet B. — Sumpigheden blev nu snart saa stor, at Skoven vantrivedes og omsider døde ganske ud. En Myruld- og Bjønskjægvegetation dominerede og trængte tildels ud paa den oprindelige Sumpgræsmyr — Partiet A — som for største Delen var saa sumpig, at Myruld og Bjønskjæg ikke kunde udbrede sig over det Hele, men det af dem dannede Torvlag inddæmmede Sumpgræsmyren, saa denne kunde fortsætte sin Høidevæxt.

Vanskeligst at finde en rigtig Forstaaelse af er det lille Parti ved nordvestre Udløb, hvor temmelig store Furestubber staar under Græsmyrlaget. En saadan Lagfølge er meget sjelden. Her maa Sumpgræsmyrlaget være en senere Dannelse, som har ødelagt Skoven. Da Bunden ikke ligger lavere end Udløbet, er der intet til Hinder for, at Skoven kunde florere, førend Sumpgræsdommen, der maa have være betinget af Forhold ved Udløbet, tog Overhaand.

No. 36.

Nordvest for Tornæsmyr ligger en mindre Myr, hvori stikkes Brændtorv af temmelig tæt og god Beskaffenhed.

Dybden er kun 1,0—1,5 Meter. Væxtlaget bortkastes i Regelen, og et lidet Lag ved Bunden er saa skjørt, at det er ubrugeligt som Stiktorv.

Vegetationen bestaar især af Bjønskjæg og Lyng, og Myr-massen er øverst en Bjønskjægtorv til 0,6—0,8 Meters Dybde; derunder findes et nogle Decimeter tykt Skovmyrslag med Stubber og andre Trærester. Ved Bunden ligger et lidet Lag af en tæt, ensartet og glinsende Masse, hvis Oprindelse er ubestemmelig uden nøiere Undersøgelse.

Myren ligger tildels paa en Sandflade, men for en stor Del paa en Skraaning af Grus med ikke ubetydeligt Fald, (der dog ikke blev nærmere undersøgt), saa at den har Aflob til Bunden og tildels flere Meter ned i denne.

Myren omgives tildels af Fjeldknatter og forøvrigt af Gaarden Tømmerbakkes Indmark.

Den blev ikke opmaalt. Dybden og Boniteten blev iagttaget i Torvgrave, hvori der netop arbeidedes.

No. 37. Myr paa Svanvig i Eide.

For at se den store Myr paa Herr Statsraad Astrups Eiendom Svanvig — paa Amtskartet Einset — i Eide Nordmør og for at iagttage den for store Strækninger af denne Myr udførte Dyrkning foretoges nogen Befaring og løselig Undersøgelse af de dyrkede Felter og de nærmest disse liggende udyrkede Strøg.

Opmaaling blev ikke foretagen, men Driftsfuldmægtigen viste mig Kart over Myren i Forbindelse med den øvrige Eiendom samt Grøftkart over Dyrkningsfelterne.

Til indgaaende Undersøgelse af disse store Strækninger kunde Tid ikke afsees.

Det er mærkeligt og vistnok enestaaende hertillands, at en Gaard er dyrket og drevet op fra at holde 8—10 Kjør til 100 Kjør, saaledes som ved mit Besøg 1893 kunde tælles i Fjøset. Alt

dette er udrettet i Løbet af den korte Tid af, saavidt erindres, 6—8 Aar. En stor Del af Dyrkningen har foregaaet paa Myr.

Fra Fjorden paa et Hundrede Meter nær og fra en Høide af 3—5 Meter over Søen strækker Myren sig opover smaa Grusbanker, som ligger tværs over Dalen den ene lidt høiere en den anden, saaledes at Myroverfladen danner en temmelig jevn Skraaning med Stigning 1 paa 40—50 til en Høide af 14—16 Meter o. H.; her udbreder Myren sig til en antagelig flere Tusend Maal stor Flade. Skraaningen mod Søen og en Del af Fladen er dyrket. Bundens Bølgeform paatværs af Faldet har betinget Myrdannelsen, men vanskeliggjør Udgrøftningen af det heldende Myrstrøg.

I Lavningerne er Dybden 2—3 Meter; paa Grusbankerne er den kun 1,0 eller 0,5 Meter. Tildels stikker Grusbanker op i Høide med eller over Myrfladen.

Mod Sydvest langs Bakkefoden har en liden Elv skaaret sig gennem Grusbankerne. Myren strækker sig med den øvre Flade lige til Elven og ligger tildels paa Skraaninger af ca 1:20 ned mod den.

Paa den udyrkede Del af Myren bestaar Vegetationen især af Lyng, Bjønskjæg og Myruld samt Mose — tildels Sphagnum men ogsaa en Skovmose.

Væxtlaget udgjøres af disse Væxters Rødder og andre Rester. Derunder er Myrmassen trævlet, seig og ufortorvet og tilsyneladende dannet især af Bjønskjæg og Myruld samt tildels ogsaa Mose til en Dybde 6—10 Decimeter. Dybere er Massen mere omdannet og blandet med Skovjord, og Trævlernes Mellemrum er fyldt med en fin, sort Masse — Torvemne. Ved Bunden er Massen oftest ren og fortorvet Skovmyr.

Større og mindre Furestubber forekommer hyppig og til forskjellig Dybde i Myrmassen især over og omkring Grusbankerne.

Paa Grund af saadan Torvmasses temmelig stærke Modstand mod Formuldning og de konstituerende Planters ringe Indhold af Næringsemner for Kulturplanterne, er Myren vistnok

ikke af det letteste Slags at dyrke; men ved Anvendelse af Kalk og andre Emner, der paaskynder Forraadnelse, vil antagelig Frugtbarhed opnaaes.

Hele Myrmassen er, da den hænger godt sammen, anvendelig til Brændtorv; men kun den dybest liggende Del danner et godt Brændematerial.

Af det øverste Lag — Bjønskjægtorven blandet med Myruld og Mosmasse — opstikkes og tørres en Del som Brændtorv og raspes derpaa til Tovstrø forat anvendes til Strøelse og Gjødselblanding paa Gaarden. Den dybereliggende Myrmasse benyttes som Brændtorv.

Tovstrø af saadan Masse har vistnok mindre Evne til at opsuge Fugtighed end den friske Mostorvstrø, men maa dog være særdeles hensigtsmæssig, naar den som her kan tilvirkes paa Forbrugsstedet; den maatte ogsaa taale nogen Transport, til Exp. nogle Kilometer paa god Vei; thi naar Tørringen er god, kan der paa et Læs kjøres et stort Rumfang

En saadan sammensat Benyttelse af Myrmassen er saavidt vides ikke iværksat andensteds; men det er klart, at den er meget anbefalelsesværdig og bør være et Mønster til Efterligning paa Steder, hvor Myrmassen er skikket derfor, til Exp. ofte paa Østlandet, hvor en metertyk Mosmasse maa bringes tilside for at man kan faa fat paa den underliggende Brændtorv.

No. 38. Syltemyr.

Den ligger lidt i Syd for Indrefrænens eller Myrbostads Kirke og paa begge Sider af Bygdeveien. Mod Øst ligger den op til den skraanende Kant af en større høiereliggende Grusflade; paa de andre Kanter begrænses den af lave Grusbanker eller Flader omtrent i Høide med Myrfladen. En Grusbanke — Strandvold eller Moræne — strækker sig tværs over Myren og afdeler den i 2 med A og B betegnede Partier — se Kartet. Paa søndre Side flyder en Bæk.

Vedføiede Profil efter Nivellering og Boring langs Linien d k paa Plankartet viser Overfladens og Bundens Beliggenhed samt Myrdybden.

Fra Høidestrøget af Partiet A til Fladen af B er Faldet 16 Meter og Længden ca. 500 Meter. Største Delen af Faldet findes dog paa en Strækning af ca. 150 Meter, nemlig paa det Strøg, hvor Partierne over Grusbanken strækker sig sammen.

Myrens Areal udgjør 1818 Ar.

Høiden over Havet er for B ca. 10 Meter, for Høidestrøget af A følgende 26 M.

For Partiet A's Vedkommende er Dybden 1,5—2,8 Meter.

I den sydvestlige større Del af Partiet A findes under Væxtlaget, som bestaar især af Lyngjord, halvfrisk Mostorv til en Dybde af indtil 2 Meter; derunder og ved Bunden ligger en temmelig opløst, tæt Masse, der vilde være brugbar som Brændtorv og synes at være dannet af Skovrester og Sumpgræs samt tildels af Mose. Lige ved Bunden, som bestaar af Grus, er Massen mindst forraadnet, og Rester af Sumpgræs er der ganske tydelige.

Paa Skov- eller Græsmyrlaget sees i Grøfter og Vandudskjæringer mange store Furestubber; saadanne paatræffes ogsaa med Boret. I den øvre Del af Partiet og omkring Kanterne, der hvor Mostorvlaget ikke forekommer, — se Profil efter Linien m n — staar Stubberne lige under det friske Vegetationslag; for Resten er de dækkede af Mostorvlaget og findes følgelig til forskjellig Dybde fra 0,5—2,0 Meter under Overfladen.

Det fremgaar af sidstnævnte Profil, at Græsmyr- og Skovmyrlaget i den nordøstlige Del af Partiet danner hele Myr- dybden 2,5 Meter. Nedover eller mod Sydvest aftager det i samme Forhold som Moslaget tiltager, indtil det, hvor Moslaget har den største Tykkelse, og ved Kanterne i Vest kun har en Tykkelse af 4—6 Decimeter.

Da Stubberne staar i det samme udprægede Lag og bestaar af den samme Træart, hører de vistnok til en og samme Skovperiode. De maa dog have voxet til meget forskjellig Tid; thi en Del af dem ere dækkede med et indtil 2 Meter tykt Moslag, der er belagt med et Væxtlag af Lyngjord,

som har omtrent samme Tykkelse som det Væxtlag, der paa Græmyrpartiet ligger lige paa Stubberne.

I Partiet B er Dybden 1,0—3,2 Meter.

Vegetationen bestaar især af Lyng og Skovmose i store Tuer samt Bjønskjæg, Myruld og Hvidmose mellem Tuerne; der findes ogsaa Rome — *Narthecium ossifragum* —, Pors og Dværgbirk. Myren er skovbar; men enkelte Buske af Birk og Fure staar omkring Kanterne eller i Nærheden af den faste Grund.

Over den vestlige Del er Overfladen af Torvmassen meget blød og bestaar af en halvfrisk Blanding af Mose og Græsrester samt især Bjønskjæg. Ved en Dybde af 1,0—1,5 Meter gaar Myrens Masse gradevis over til en mere udpræget Græsmyr, der mod Bunden er tilblandet Løvskovrester. Omkring Kanterne er Myrmassen mere fast, men dog endnu saa lidet fortorvet, at den ligesaa lidt her som over Midtpartiet er anvendelig til Stiktorv. Den synes her at være dannet af Mose, Bjønskjæg, Pors, Lyng og Mikkelsbær.

Paa et Sted noget ud paa Myren er saadan Lagfølge noteret: 1. Væxtlag af Lyng og Bjønskjæg, 2. Bjønskjægtorv, 3. temmelig ren Hvidmose, 4. Græsmyr med Rester af Tagrør og Skovkrat; ved Bunden et tykt Lag af tættere, dyndblandet Masse.

Skjønt der i Myrens nærmeste Omgivelse staar en Del smaavokset Skov fornemmelig af Birk og den ligger ved en Fjordbugt, er Stedet aabent for Vind fra Sydvest og Nordøst.

Det mærkeligste ved denne Myr er, at den for en Del ligger i en stærk Skraaning. Oprindeligt har det været 2 Myrer; de har forenet sig over en Lavning i den mellemliggende Grusbanke.

No. 39. Myr ved Gaarden Moen i Myrbostad.

Den ligger paa en ved Udskjæring af Vand afdelt Strækning af den store Grusflade mellem Myrbostad og Gaarden Brandvold i Eide. Ved Vestkanten af Myren falder Grusfladen af med en Styrtning; mod Nord og Øst findes Udskjæringer i Grus-

fladen lige ved Myrkanten; mod Syd ligger Myren ind til Foden af Fjeldskraaningen paa sydøstre Side af Dalføret mellem Myrbostad og Eide. Den er høiest over Midten og er med næsten hele sin Masse voxet op over de nærmeste Omgivelser. Vegetationen bestaar især af Lyng, Hvidmose, Skovmose, Lav, Bjønskjæg, Myruld, Pors og Dværgbirk.

Under Væxtlaget er Torven tildels en temmelig ren Mostorv, tildels er den noget blandet med Græstrævler. Den er for det meste saavidt sammensunket og fortorvet, at den lader sig anvende til Brændtorv af mindre god Beskaffenhed. Myrmassen benyttes ogsaa til Gjødelsblanding. Moslagets Tykkelse er indtil 2 Meter; derunder findes et Lag, som er næsten fuldstændig omdannet; det er god Brændtorv og synes væsentlig at være dannet af Skovjord. Samlet Dybde indtil 3,0 Meter.

I Bundlaget sees, hvor Moslaget er borttaget, mange store Furerodstubber. Enkelte mindre Stubber findes ogsaa i den øvre Del af Moslaget.

I det hele taget er Myren ganske lig mange østlandske Mosemyrer,

Myrens Areal er 112 Ar.

No. 40,

Fra Frænenfjorden skjærer en Bugt ind mod Gaarden Holdet paa Nordsiden af Elnæs; en anden Bugt skjærer ind til Sylte, saaledes at der dannes en bred Halvø, hvorpaa Elnæs ligger. Denne Halvø afgrænses fra Landskabet indenfor ved en Lavning; i denne flyder det Vand, som siver frem fra den mod Øst liggende Skraaning af Grus, der i flere Afsatser stiger op til foran nævnte Grusflade mellem Indrefrænen og Eide.

Paa Nord- og Østkanten af Halvøen og over Forsænkningen langs Grusbakken ligger et stort Myrfelt, som ikke blev opmaalt eller nærmere undersøgt, men kun for en Del opgaaet. Paa et Par Steder, hvor Brændtorvstikning netop foregik, blev Dybde og Bonitet noteret. Feltet har sin største bekjendte Dybde. 3 Meter, langs Dalføret mod Grusbakken i Nord og Øst.

Herfra hæver Myren sig noget bølgeformet mod Midten og Høiden af Halvøen, medens Myrdybden efter mine egne Iagttagelser og efter lokalkjendte Folks Udsagn aftager i samme Retning, saa at de høiere liggende Strøg kun ere 1—2 Meter dybe.

I Myrfeltet stikker her og der op Fjeldrygge og Grusbanker i Høide med Myrens Overflade eller nogle Meter over denne. Disse indtager et betydeligt Areal inden Myrfeltets Omkreds; men selve Strækningen af Myrjord omfatter dog antagelig flere Tusinde Maal.

Paa Myrbostad var Torvskjæring netop igang i Nærheden af Bakken, hvorpaa Gaardens Tun ligger.

Dybden var her 3,3 Meter.

Boniteten er øverst 1 Meter Græsmyr, derunder 1 Meter mere omdannet og tættere Masse, som ser ud til især være dannet af Myruld og Bjønskjæg, hvortil er blandet halvraadne Kviste af Lyng, Pors og Mikkelsbær; den 3die Meter af Dybden eller Bundlaget er endnu mere omdannet; kun Padderok er sikker kjendelig; derhos findes indblandet en Del raadne Kviste i Massen, som ser ud til at være dannet af Skovjord og Sumpgræs.

Det dybest liggende Lag er en god Brændtorv, medens det høiereliggende er af ringere Værdi. Flere Gaarde skjærer sin Brændtorv i den nordvestlige Del af dette Felt.

Fra Veien mellem Myrbastad og Tornæs sees flere mindre Myrer ligge i smaa Fjeldforsænkninger; de indeholder en tæt og fortrinlig Brændtorv samt mange større og mindre Furerodstubber.

No. 41. Prøvestykke af den mellem Bud og Hustad udstrakte Myrstrækning.

Landskabet langs Søkysten fra Bud Præstegaard i Sydvest til Hustad Kirke i Nordøst og det høit opragende Fjeld i Sydøst danner en i det store taget jevn og lav Fjeld-

flade. I Detaljen seet er denne smaabølget, og der hæver sig utallige langstrakte og nogle Meter høie Fjeldrygge. De derved dannede Smaadale eller bredere Forsænkninger er overalt belagte med Myr, saaledes at hele Strækningen udgjør en sammenhængende Myr, hvori mangfoldige Øer af Fjeld stikker op.

Efter Amtskartet og Angivelse af lokalkjendte Folk er Længden af denne Myrstrækning 10 Kilometer og Bredden 5 Kilometer altsaa Areal = 50,000 Maal. Paa det undersøgte Stykke udgjør Myrarealet omkring $\frac{2}{3}$ af det hele Areal; paa andre Steder gaar dette efter Øiemaal ned indtil $\frac{1}{3}$ af det hele. Det antages, at Myrstrækningen udgjør $\frac{1}{2}$ af hele Arealet eller 25,000 Maal eller Tiar.

Paa den undersøgte Strækning er Dybden 1,5—4,5 Meter. Til Beregning af Kubikindhold kan Gjennemsnitsdybden neppe sættes til mere end 2,5 Meter, men derved fremkommer $62\frac{1}{2}$ Million Kubikmeter Torvmasse.

Det kartlagte Stykkes Areal af Myr er 5680 Ar, Fjeld 1724, Vand 500 Ar tilsammen 7904 Ar.

Hele Myrstrækningen saavel som Prøvestykket adskilles fra Søstranden ved en 1—3 Kilometer bred Fjeldstrækning, der har omtrent samme Høide over Havet, 20—30 Meter, som Myrterrainen.

Vegetationen er i det hele taget tarvelig; den bestaar især af smaavokset og for en Del vissen Lyng samt paa Tuerne af en Skovmose. Paa fugtigere Steder staar Bjønskjæg og Myruld og ved Tjernet lidt Stargræs og andre Sumpplanter. Fjeldryggene i Myren er næsten udelukkende bevoxede med Lyng, hvoriblandt staar Buske af Ener og Dværgbirk.

Det paa Kartkissen fremstillede Parti har for en Del Udløb mod Nordvest over Fjeld og for Resten mod det paa Kartet aflagte Tjern, der har Udløb østover.

De forskjellige Strøg af Partiet har en Hoideforskjel af 2—3 Meter; den midterste og vestlige Del er høiest.

Bunden, som har Fald og Høideforhold i Overensstemmelse med Overfladen, dannes for en Del af bart Fjeld,

paa visse Strøg af Grus og paa enkelte Steder af fin Ler; paa et Sted i en Forsænkning optoges lidt dyndblandet Kiselguhr.

Med Undtagelse af de smaa Sumpe ved Tjernet og vestre Udlob bestaar Myrmassen øverst af tydelig Bjønskjægtorv til en Dybde af 1,0—1,5 Meter; omkring Kanterne og hvor Dybden ikke er større end Lagets Tykkelse, ligger denne Torv lige paa Bunden. Massen er temmelig vel fortorvet, og i den dybeste Del af Laget staar, især i Bugter og omkring Land, et stort Antal tildels temmelig svære Furerodstubber. Omkring disse og dybere findes et 1,0—1,5 tykt Lag af Myruldtorv og Skovjord med Barkrester og Kviste. Hvor Dybden ikke er over 3 Meter, hviler dette Lag paa den faste Bund. Sammen med Furerødder findes Enerødder, der tørrede kendes ved sin eiendommelige Lugt. Paa Steder med større Dybde, hvor Bunden har Forsænkninger, findes endelig et indtil 1,0 Meter eller lidt derover tykt Græsmyrlag, hvori sees Spor af Tagrør og Padderok.

Paa de høiere Strøg, hvor Sammensynkning og Omdannelse er mest fremskreden, er Myrmassen vel anvendelig til Brændtorv, i enkelte Bugter er den endog af fortrinlig Beskaffenhed. Dette gjælder dog kun de 2 øverste Lag. Paa de lavere og mere sumpige Strøg er Massen ikke moden til saadan Anvendelse.

I Brændtorvtag i nordvestre Hjørne af Prøvestykket og Nord for Bygdeveien opgraves fra Midten af det her 3 Meter tykke Brændtorvlag forbausende store Rødder af Ener — *Juniperus communis*.

No. 42. „Gulmyr“ i Bud.

Den ligger i Gaarden Gules Indmark og i et lidet Dalføre, som strækker sig ud fra den nærmest foran omtalte Myrstrækning; den omgives af lave Fjelddrygge og er for en Del dyrket, medens der ogsaa skjæres Brændtorv i den.

Myrfladen falder efter hele Længden 6 Meter. Bunden, som bestaar af Sand, skraaner i samme Grad.

Vegetationen dannes paa de udyrkede Strøg af Stargræsarter og Bjønskjæg.

Myrens Areal udgjør 825 Ar. Dybden er 1,5—2,0 Meter, og Torvmassen bestaar øverst af Bjønskjægmasse tilsyneladende blandet med en Del Rester af andre lettere opløselige Græstrævler, antagelig Stararter til 1 Meters Dybde; derunder gaar Massen over til Skovmyr, som indeholder mange smaa Rødder af Birk, Ener, Or og Hassel samt enkelte større Furerødder; disse staar i den øverste Del af Laget, medens Løvskovresterne findes i den dybere Del og ved Bunden.

Efter Nivellering ligger Myrbunden for den nederste Del af Strækningen 9,5 Meter over Havet; Afstanden til en Fjordbugt er maalt til 150 Meter.

Ved det i nogen Afstand mod Vest til Nord opstikkende flere Hundrede Fod høie Fjeld, Guleberg, og ved den nogle Meter høie Fjeldryg langs nordvestre Kant er Myren trods sin Beliggenhed lige ved den aabne Havkyst noget beskyttet for den værste Havvind, Nordvesten. Denne Omstændighed tør have betinget Tilstedeværelsen af den for en Kystmyr ualmindelig store Masse Løvskovrester.

No. 43. Heggemyr i Thingvold, Normør.

Den ligger ved Foden af den Høide, hvorpaa Gaarden Heggem ligger, og begrænses mod Nord af et Tjern og forøvrigt af Grusbanker; herved maa mærkes, at paa søndre Side er Grusfladen lavere end Myrbunden, og Myren strækker sig udover en ikke ubetydelig Skraaning hvorpaa den taber sig. Se Profilet.

Myrens Areal udgjør 4000 Ar.

Ved Punktlinien a b er Myren afdelt i 2 Partier A og B, som er noget forskjellige.

I Partiet A er Dybden 2—4 Meter; paa en opstikkende Grusbanke og langs søndre Kant er den selvfølgelig mindre.

I den nordlige Del af Partiet findes et lidet Dalføre, hvori forekommer nogle faa Tjernpytter eller Sumpe, — se Kort og Profil. Bunden, som bestaar af Grus og Sand, har en lignende Forsenkning, som maa være den første Aarsag til Myrens Dannelse. Denne synes ellers noget umotiveret; thi Myren ligger paa en Grusbanke og har med Undtagelse af et mindre Strøg mod Sydvest Fald og frit Aflob til alle Kanter; den har ingen Forbindelse med Tjernet, uden maaske at dette har hindret Myrens videre Udbredelse paa den Kant, saa at Myren danner en steil Afsats mod Tjernet. Myrbunden langs Tjernet ligger i Høide med eller lidt høiere end Vandfladen.

Mod Partiet B falder Overfladen pludselig af, saa at A ved Partiernes Grændselinie hæver sig ca. 1,5 Meter over B.

Fra Bakkeskraaningene ved f har Myren stærkt Fald 1:20 indover mod Myrens Midtparti; langs Veien og søndre Side af Myrer er Faldet ligesaa stærkt fra Midten og udover, saaledes som det kan sees paa Profilet.

Paa Partiet A findes mange lyngbevoksede og mosdækkede, mandshøie Hauge eller Banker med 10—15 Meters Tvermaal; de er oftest kredsformede, men har tildels en langstrakt Form. Nogen Hævning af Bunden eller nogen forskjellig Torvmasse under disse Hauge forefindes ikke.

Vegetationen ser i det hele taget forkrøblet ud og bestaar paa de omtalte Hauge eller Banker af Lyng, Lav, Skogmose, Dværgbirk, Pors og Bladlyng; en Del temmelig store Tuer dannes af Skovmose, Krækling, Blaabær og Renlav. Paa Strøgene mellem Bankerne, hvor Overfladen tildels har ikke ringe Fald, og hvor der i Regntiden flyder Vand og er sumpigt, voxer kun Bjønskjæg i spredte smaa Dotter; Overfladen er flækvis ganske blottet for Plantedække og viser i tørt Veir en sprukken Myrmasse; kun i Lavninger forekommer Myruld. Paa de grundere Strøg omkring Kanterne og paa de mere tørre og faste Myrpartier staar en Del

mindre frodige Furetrær; enkelte yderst forkrøblede findes ogsaa paa den dybere Myr.

Rodstubber og omfaldne Stammer paatræffes i Nærheden af Overfladen især omkring Kanterne; dybere i Massen stødte Boret ikke paa saadanne. Ved Bunden især paa grundere Steder findes dog Kratrester.

Myrmassen bestaar af en noget skjør og ligesom mager eller sagsponagtig Brændtorv, der gjennem hele Dybden er temmelig ensartet og hvis Overgang fra Væxtlaget er umærkelig; den synes at være dannet af Skovjord, Myruld og Bjønskjæg i vekslede Forhold efter Dybden og andre Omstændigheder. Regelen er dog her som paa andre Myrer af dette Slags, at Skovmyr fortrinsvis ligger ved Bunden, derpaa Myruld- og saa Bjønskjægtorv over nogle Strøg og endelig et Væxtlag af Lyngjord. Paa nogle Steder forekommer derhos indblandet en haard og seig Trævlmasse, der maaske er Rodvævet af Blaatom — *Molinia cærulea*, som voxer enkeltvis paa, men især omkring Myren. Endelig er der en Del raadne Kviste antagelig af Lyng, Pors og Vaccinier indblandede, og findes ved Bunden og lige ved Overfladen noget halvt-opløst Mose; omkring Sumpene er denne mere fremtrædende.

Omkring Kanterne sees begyndende Opsmuldring og Bortskylling af Myrmassen paa de Strøg, hvor Vegetationen er uddød. Myrens Væxt er saaledes ikke alene standset; men dens Tilintetgørelsesproces er begyndt.

I det Hele taget er dog Myrmassen ikke fuldt moden som Brændtorv, idet den er trævlet eller kornet og ikke ganske tæt eller glinsende. For største Delen danner den dog et brugeligt, ja tildels ganske godt Brændematerial, som imidlertid næsten ikke benyttes.

At Myrpartiet overordentlig let kan afgroftes fremgaar af Beskrivelsen; selv Forsækningen paa Midten kan ud-tappes til Bunden ved ringe Gravning i Grus mod Vest. I den østre Del af Partiet stikker paa enkelte Steder Fjeld op i

Høide med Myrbunden, hvad ved en eventuel Udgrøftning maatte tages Hensyn til.

Lige ved Myren i Bækken fra Tjernet findes et Vandfald, der nu driver en Kværn.

Partiet B danner en i Forhold til A omkring 2 Meter lavere Flade, der mod Vest skraaner noget op mod den omliggende Grusbakke. Mod Tjernet ligger Partiets Overflade i Høide med Vandfladen.

Vegetationen bestaar især af Stararter, Mose (nærmest Vandet) Myruld, Bjønskjæg, Treblad og Blaatoop.

Myrdybden er 1,5—2,0 Meter, og Massen bestaar af en temmelig forraadnet, jordagtig og dyndblandet Græsmyr, der synes at være dannet af de samme Planter, som danner den levende Vegetation.

Partiet er neppe anvendeligt til Brændtorv; men med Undtagelse af Strøget nærmest Tjernet, hvor Vandaflob mangler, vilde det være særdeles vel skikket for Opdyrkning.

I et Belte omkring Tjernbugten findes under den der temmelig bløde Myrmasse et indtil 2 Meter mægtigt Lag Kiselguhr, som tildels er tilblandet noget Dynd, opløste Planterødder. Dette Belte omfatter et Areal af ca. 20 Ar.

For en Del er Partiet øiensynligt tll vokset i den grundere Bugt af Tjernet; for Resten er det tilgroet i den lave Omgivelse af dette og et Stykke opefter den lerblandede Grusbanke, hvorover der siver Vand.

Myrens Høide over Havet ca. 130 Meter.

No. 44. Myr paa Heggem.

Den ligger ved Vandet Fosterlaagen paa Foden af Heggemshøiden og begrænses mod Sydøst af lave Grusbanke, bag hvilken Elven til Fosterlaagen løber; mod Nordvest naar den henimod og tildels med Skraaning af 1:20 op paa en stor Grusbanke. Denne bestaar af lerblandet Grus med mange Rullestene og danner frugtbar Agerjord; nærmest Myren er den bevoxet med Løvskov især Birk.

Myrstrøget er frit for Skov og bevoxet med Stararter og Mose og paa den nordøstlige Del i ualmindelig Grad med Pors samt noget Lyng.

Bunden bestaar af Grus og har Fald som Overfladen mod Elven. Myrens Areal er 969 Ar.

Myrddybden er 0,5—1,5 Meter. Massen er en Stargræsmyr, der er vel skikket til Dyrkning.

Den laveste Del af Myren ligger 2—3 Meter høiere end Fosterlaagen, som Amtskartet angiver at ligge 360 Fod over Havet.

No. 45. Hansetmyr, Thingvold.

Den ligger i et Dalføre mellem Gaardene Hanset og Heggem.

Mod Nordvest støder den til den store Grusbakke, hvorpaa Hanset ligger, og som dækker Foden af en ikke ubetydelig Fjeldhøide; mod Sydøst taber den sig paa den her svagt skraanende af Grus bestaaende Heggemshøide. Paa skraa tvers over Myren strækker der sig en smal Grusbanke, hvorpaa Vei mellem Gaardene ligger; her er Myrddybden kun 0,5 Meter; for Resten er den 1—2 Meter og i en Sump ved søndre Ende indtil 4,0 Meter.

Myren har Udløb til begge Ender og har især Fald fra Siderne mod den buede Midtlinie fra østre til vestre Udløb.

Dens Areal udgjør 3168 Ar.

Vegetationen bestaar især af Lyng og Fjeld- eller Skovmose i store Tuer og Banker; derimellem staar Rome, Bjøn-skjæg, Myruld og ved nordre Bakke, hvor Vand siver ned, Blaatorp og finere Græsarter; derhos findes en Del Pors, Dværgbirk og Mikkelsbær samt langs en Bæk gennem Myren Stararter, Treblad og tildels Hvidmose.

Torvmassen er en noget omdannet Græsmyr, hvori findes mange Trævler og Kviste antagelig af Overfladens Buske; den ser ud til at være dannet af de nu florerende Planter. Ved Bunden er dog Sumpgræs — grovere Stararter — mere

fremtrædende. I Forsænkningen eller Sumpen ved søndre Udløb, hvor Bunden ligger indtil 2 Meter lavere end Udløbet, findes under det Græsmyrlaget en indtil 2 Meter mægtig Mosmasse; under denne og ved den faste Bund findes lidt dyndblandet Kiselguhr.

Med Undtagelse af Sumpen, der kun har ringe Udstrækning, kan Myren enten mod det ene eller andet Udløb eller endog for visse Strøgs Vedkommende mod dens eget Midtparti grøftes til Bunden, som bestaar af Sand og Grus.

No. 46.

Mellem regelmæssige Grusbanker tværs over Dalen i Sydvest for Hanset findes der flere Steder Myr. Langs en Grusbakke paa Dalsiden ligger et nogle Tiar stort Myrstykke i en Skraaning af 1:8—10.

Mod Sydvest udvider Dalen sig, og der ligger et lidet Tjern; omkring dette findes et Myrstrog, som mod Øst ligger op til en tværs over Dalen liggende Grusbanke og forøvrigt begrænses af Grusskraaninger ved Foden af Fjeld.

Areal 387 Ar. Dybde 2,5—4,0 Meter.

Vegetationen især Stararter og andet Sumpgræs.

Torvmassen er frisk Sumpgræsmyr. Bunden bestaar af Grus. Udløbet ligger i Høide med Tjernets Vandflade, og en Del af Myren, i Strøget omkring Tjernet, ligger med hele Dybden lavere end dette.

No. 47. „Vestnæsmyr“.

Den ligger under Gaarden Furland i Vest for Flatevaag og indtager en stor Del af den 40—50 Meter over Havet liggende Flade mellem nævnte Tjernbugt og Tømmerfjord. Mod Nordvest ligger den til Foden af Skovlier og Fjeldhøider; paa den modsatte Side afgrænses den ved et lidet Dalføre med en Bæk, der flyder langs Foden af for det meste jord- og skovdækkede Fjeldsider. Mod Vest ligger den ud

til Grusbanker, som skraaner af mod Tømmerfjord; mod Øst taber den sig paa Grusflader mod Flatevaag.

Mod Nordøst ligger et Tjern, som har Udløb ved en Bæk, der paa denne Kant er betragtet som Grændse for Opmaalingen, skjønt der udenfor ligger nogle smaa Myrstrøg.

Langs efter og noget paa skraa — fra Nordvest til Sydøst — har Myrstrækningen et lidet 5—6 Meter dybt Dalføre med Fald mod Sydøst; i dette er der optaget en Kanal.

I samme Retning, som Myren indtager paa skraa over Dalføret, ligger en større og flere mindre Grusbanker, der tildels stikker op til Myrfladen, eller ere belagte med et tyndt Myrslag. Derved er Overfladen noget og Bunden end mere bølgeformet i Retning tværs af Grusbankerne. Disse burde maaske tildels have været framaalte, forsaavidt Myrdybden er mindre end 0,5 Meter; men til saadan Detaillemaaling kunde ikke afsees Tid. Efter Øiemaal og enkelte Maalinger antages Grusbankerne, eller de Strøg, hvor Dybden er mindre end 1,0 Meter, at udgjøre $\frac{1}{4}$ af det opmaalte Areal, der i det Hele beløber sig til 19450 Ar.

Myrdybden er, naar Bankerne undtages, 1,0—3,0 Meter; paa store Strøg er den 2 Meter.

Vegetationen bestaar paa den udyrkede Strækning af Lyng, Renlav, Skovmose og Hvidmose samt Bjønskjæg, Myruld, Dværgbirk og Pors; dertil findes enkelte forkrøblede, mands-høie Furetrær.

Med undtagelse af Væxtlaget bestaar Torvmassen øverst af et seigt, trævlet ca. 1 Meter tykt Lag, der for største Delen er dannet af Bjønskjæg; derunder findes en mere for-torvet og tæt, 0,5—1,0 Meter mægtig Masse, som er blandet med Kviste og Buske, tilsyneladende Lyng, Pors og Mikkelsbær o. s. v. og maa betegnes som Skovmyr. I dette Lag staar især omkring Grusbankerne mange Furerodstubber. Paa de dybeste Myrstrøg findes under Skovmyrlaget og ved Bunden en yderligere omdannet, sort, temmelig tæt Masse, hvis Op-rindelse vanskelig kan bestemmes, men sandsynligvis er en fortorvet Sumpgræsmyr.

I flere nye Torvgrave sees saadant Snit:

a. Vegetationslaget af Lyngjord og Bjønskjæg er 0,3 Meter	
b. Bjønskjægtorv, temmelig ren	- 1,0 —
c. Skovmyr med Furestubber.	- 0,5 —
d. Bundlag — tør sort Masse	- 0,6 —

Tilsammen 2,4 Meter

Lagenes Tykkelse varierer noget paa de forskellige Steder; tildels mangler b eller d, eller endog begge.

At Skovmyrslaget saaledes som her i adskillig Udstrækning kun dækkes af Væxtlaget er en Sjeldenhed. Her er det saaledes ikke en for Torvvæxten skadelig Vegetation, eller en Myrdannelse, som har ødelagt Skoven. Antagelig maa den her være ndryddet paa samme Maade som i Myrens Omgivelse. I enkelte Stubber, som ere dækkede af Væxtlaget, sees Øxehug.

Ved Bunden i Nærheden af Tjernet findes et ubetydeligt, dyndblandet Kiselguhrlag.

I en Grøft mod Øst sees et sandblandet Lerlag, hvori findes knuste og hele Søs kjel i ikke ringe Mængde. Dette Mergelgrus vil kunne være et fortrinligt Jordforbedringsmiddel baade for Myren og den faste Jord i Omgivelsen; men det er endnu ikke benyttet.

I en Grusbanke, hvor Veigrus udgraves, inden Myrens Omraade er Grusmassen temmelig grov, lagdannet og vasket samt rustfarvet. Saadan Grund yder kun lidet frugtbar Jordbund.

Alle Lag i Myren kan afgive en temmelig god Brændtorv; for en mindre Del benyttes den ogsaa.

Paa denne Myr sattes Aar 1853 af et Selskab igang et stort Dyrkningsanlæg, som fik en søgelig Berømmelse, Den eckensteinske Bækningsmethode og anden ufuldkommen Udgrøftningsmaade blev anvendt, og Eckenstein skulde paa Stedet personligt lede Foretagendet. Men Dyrkningen mis-

lykkedes saa fuldstændig, at Selskabet i Løbet af nogle Aar tabte over 80 000 Kroner og opløste sig.

Efter hele denne Kapitalanvendelse spores nu ikke andet end enkelte større, halvt gjengroede Grøfter og nogle teigformede af Sumplanter, Skovkrat og Mose overgroede Strækninger.

Paa hele Gaarden Furland, som Myren ligger paa, og som benytter en Del af det da dyrkede Felt, findes nu 3 smaa Brug, som tilsammen holder 8—10 Kjøer og 1 Hest.

Aarsagen til Dyrkningsuheldet er vistnok for en Del den uhensigtsmæssige Dyrkningsmaade, men dertil ogsaa Myrens Bonitet, som ikke er videre gunstig for Kultur, og endelig de mindre heldige Klimatforhold. Som bekjendt er Sommeren her ofte meget vaad og kold; dette er mindre heldigt for Myr dyrkning i det Hele taget, og især er ufuldstændig Udgrøftning under saadanne Omstændigheder til ingensomhelst Nytte. Myren er derhos frostlænet, saa at Korn er usikkert.

Det vil vel her i Landet være sjelden, at Dyrkningsanlæg, som skal iværksættes af Aktieselskaber og drives som en Forretning, kan give Bankrente. Selv i frugtbarere Lande foregaar Opdyrkning af Jord i Almindelighed ikke paa den Maade; hvor Eieren ikke kan være Opsynsmand eller Arbeidsformand og ikke er landbrugskyndig, ordnes Foretagendet ved Forpagtning.

Det er sørgeligt at et saadant Foretagende skulde bringe stort Tab; men den Skade, som foraarsages ved, at Myr dyrkning sættes i Miskredit, og at Folk afholder sig fra at forsøge sig frem og erhverve Erfaring, er meget større. Der skal meget til for, at opveie et afskrækkende Exempel.

Der kan neppe være nogen Tvivl om, at Foretagendet med Nutidens Hjælpemidler maatte kunne lønne sig, saa Uheldet aldeles ikke bør indgyde Mismod.

Kapitel 7.

Trondhjemsfjordens Omgivelser.

No. 48. Reppemyr i Strinden.

Den ligger paa en Flade af Skifergrus, Ler og Sand Øst for Gaarden Reppe ved Ranheim St. og omgives af lave Grusbanker, som kun hæver sig lidet over Myrfladen. Mod Syd strækker en Grusbanke sig mellem Myren og en i Nærheden opstigende Fjeldside. Mod Nord falder Fladen, hvorpaa Myren ligger, pludselig og stærkt af mod den nedenfor liggende dyrkede Skraaning og Fjorden; mod Øst og Vest grundes Myren af og gaar over til myrlænte, tildels dyrkede Flader med et Myr- eller Madjordlag af mindre end 0,5 Meter.

Myren ligger paa en Terrasse, hvis Høide over Havet er omkring 90 Meter.

Myrens Areal 887 Ar. Dybden 0,5—1,5 Meter.

Vegetationen bestaar især af Stararter og Pors; paa sumpige Steder staar lidt Myruld og Bjønskjæg, og paa et mindre Strøg mod Bakken indefter ligger i Overfladen et nogle Decimeter tykt Hvidmoselag, som man under Opdyrkning nu holder paa at bortføre. Buske af Or, Ener og Fure forekommer her og der. Paa Nordkanten, hvor Vand siver frem og Grunden ligger i Styrtning, staar meget tæt Orekrat.

Myrmassen bestaar af en halvt formuldet Græsmyr, der især synes at være dannet af Stararter og andre Sumpplanter. Rester af Padderok og Tagrør forekommer tildels. Lige under Væxtlaget findes især paa de dybere Strøg en Del Furestubber, mest mindre.

Myren en fortrinlig skikket til Dyrkning samt til Kompostjord. En Del af den er allerede dyrket og viser sig frugtbar.

I en Grøft, som var under Arbeide, saaes Ler at ligge under et 0,5—1,0 tykt Sandlag, der danner Myrens Bund.

No. 49. Myr paa Stjørdalsøren.

Den ligger paa den indre eller mod Bakken grænsende Del af Sandfladen ved Stjørdalshalsen 8—10 Meter over Havet og 1—2 Kilometer fra Fjorden. Mod Nord og Øst ligger den ind til Grusbanker ved Fjeldfoden; paa de andre Sider begrænses den af den bølgeformede Sandflade og i Sydøst af en lidt lavere liggende Lerflade, hvorover den har Udløb.

Den med A betegnede Del — se Kartet — er lidt op-hvelvet over Midten; de andre Partier er omtrent plane, men have lidt Fald mod Sydøst. Omkring Kanterne har Myren et lavere Belte, som tildels er dyrket.

Det samlede Areal udgjør 3375 Ar.

Dybden er 1,5—2,4 Meter; størst er den i A og mindst i C.

Vegetationen bestaar især af Bjønskjæg og i mindre Mængde Myruld samt paa det blødere Midtparti af Hvidmose. Lyng, Multer, og Myrbær m. fl. forekommen kun sparsomt og i forkrøblede Exemplarer.

Myrmassen bestaar i det Hele taget af temmelig frisk Mostorv fra øverst af og næsten lige til Bunden, hvor et ubetydeligt Græsmyrlag, som er blandet med Kviste og Trævler samt Mose, blev paavist. Mosmassen er tildels blandet med Trævler af Myruld og Bjønskjæg, og i Bundlaget findes Padderok, Siv og Tagrør samt antagelig Stararter og en traadformet, seig og haard Trævlemasse; maaske er denne Rødder af en Luzula, der ofte er den første Plante, som udbreder sig paa Bunden af udtappede Tjern. Boniteten og Lagfølgen er omtrent ens overalt.

Bunden bestaar for en Del af Sand og for Resten af Ler eller en Blanding af begge Dele; den danner en jevn Flade med lidt mere Fald end Overfladen mod Sydøst. En Grusbanke f strækker sig tværs over Myren og afdeler den i de med B og C betegnede Partier.

Myren kan uden synderlig Gravning i Omgivelsen udgrøftes til Bunden; der er ogsaa let Anledning til dybere Udløb, saa at Bunden, om Myren var bortført, kunde udgrøftes til Dyrkning. Myren er ganske blottet for Trævæxt, og kun sjelden findes smaa Stubber.

Mostorvmassen vilde være anvendelig for Torvstrøtilvirkning. Myren overkjæres af Vei og ligger kun et Par Kilometer fra Hell Jernbanestation.

Paa flere Steder i Myrens Kanter tages Mostorv, der hjemkjøres nyskaaret og ganske vaad, til Gjødselblanding. Tildels, især i Partiet A, skjæres Brændtorv; men denne er af mindre god Kvalitet.

Enkelte Teige er dyrkede; men Frugtbarheden er ringe.

Skulde Myren dyrkes, burde den sandkjøres, hvortil der er let Anledning. Derhos maatte der anvendes Mineralgødning — Kalk, Fosfat og Kali.

No. 50. „Finsmyr“.

Den tilhører Gaarden Ree og eies af Herr Ole Rise i Stjørdalen; den ligger paa en Fjeldafsats i en Hoide af 120 Meter over Havet og omgives af Fjeldknatter, mellem hvilke den paa flere Steder har Udløb. Dens Hovedudløb findes dog mod Syd, hvor den strækker sig et Stykke ned over Skraaning. Fra dette Udløb er langs Myren skaaret en stor Afløbsgrøft. Mod Nordøst støder Myren til en Grusbanke, hvori findes en stor Udskjæring, der begrænser den og danner Afløb paa den Kant.

Myrens Areal udgjør 1273 Ar. Dybden 2—3 Meter.

Det meddelte Kart saavel som Areal og Dybdeangivelsen er kopieret af et Kart, som Eieren velvillig udlånte mig.

Boniteten, som er iagttaget i Torvgrave, kan betegnes saaledes: 1. Væxtlaget, som er sammengroet med et nærmest derunder liggende Mostorvlag tilsammen 0,5—0,8 Meter tykt, 2) en tættere, fintrævlet, mørk Masse, som væsentlig er

dannet af Bjønskjæg 0,6—1,0 Meter tyk, i den øvre Del blandet med Mose, 3) ved Bunden en fortorvet, sort Masse, der er opfyldt af mange halvfriske Kviste og Rodtrævler af Buske, saa at der tiltrænges skarpe Spader for at gjenne-spade Laget; den fine dyndagtige, eller leragtige Masse udfylder egentlig kun Mellemmrummene mellem Trævlerne; disse synes at tilhøre Dværgbirk, Lyng og Mikkelsbær. Laget har en Tykkelse af omkring 0,5 Meter og maa betegnes som Skovmyr.

Med Undtagelse af det underste Lag danner hele Massen god Brændtorv, hvoraf der aarlig optages en Del.

Enkelte Furestubber forekommer til omkring 1 Meters Dybde, altsaa i den nederste Del af Bjønskjæglaget. Myren er ganske skovbar og ligger udsat for al Slags Vind.

Vegetationen bestaar især af Bjønskjæg og Myruld, der danner Væxtlagets Masse, samt Lyng, Dværgbirk og Hvidmose; den sidste er nu for det meste underkuet, men har som angivet dannet et temmeligt rent Lag nær Overfladen.

No. 51. Veskemyr.

Den findes paa Halvøen Vest for Levanger og ligger paa en Flade af Sand og Ler; den har svagt Fald mod Vest til en Flade af fast Jord; forøvrigt omgives den af Bakker, tildels dyrkede og skovdækkede Fjeldaase. Den ligger dog temmelig aabent ud mod Fjorden og udsat for sydlig og vestlig Vind.

Myrens Areal udgjør 3306 Ar. Dens Høide o. H. 50 Meter. Over Midtpartiet A — se Kartet — er Dybden 3—4,5 Meter, og Massen bestaar der af temmelig ren Mostorv fra øverst af til en Dybde af indtil 3,5 Meter; i den dybere Del er den noget fortorvet; men i det hele taget er den temmelig frisk og kun i ringe Grad tilblandet Rester af Myruld og Bjønskjæg eller andre Planter. Under Mostorvlaget findes en kornet, usammenhængende, brunfarvet Masse i et 0,5—1,0 Meter tykt Lag;

det ser ud til at være dannet af en Blanding af Sumpgræs og Skovaffald med mange Kviste og maa betegnes som en stærk skovjordblandet Sumpgræsmyr. Lige ved Bunden er dog Græsmyren temmelig ren

Tvers over den vestlige Del af Myren og lige ved Siden af Partiet A strækker sig en Grusbanke CC, der paa Kartet er begrænset af Punktlinier og hæver sig ca. 1 Meter over den nederste og laveste Del af Bundfladen for A.

Partiet BB, der ogsaa omfatter Myrlaget paa Grusbanken, danner et især mod Sydvest bredt Belte omkring A. Dybden er her kun 1—2 Meter, idet Overfladen er saa meget lavere end A's, som Dybde er mindre. Myrmassen er en Græsmyr især af Stararter og andre Sumpplanter. Her og der findes indblandet Kviste og raadne Træstykker især i Midten af Laget; lige ved Bunden er Græsmassen næsten ganske ren og mindst omdannet.

Bunden bestaar omkring Kanterne og i Nærheden af Grusbanken CC af Sand; men under Midtpartiet af A og den nederste Del af B findes Ler, der paa det laveste Strøg under Mosemyren er meget blød.

Myren har Udløb mod Vest ved D.

Ovenfor Grusbanken har Bunden kun ringe Fald mod Vest; men nedenfor Banken er Faldet stærkt, tildels 1:20 mod Udløbet.

Ved ubetydelig, ca 1 Meters Gravning i Grusbanken CC, kan den ovenfor liggende Myr grøftes til Bunden; Strøget i Vest for CC har, som det vil forstaaes af de angivne Hoideforhold, frit Afløb.

Paa Mosemyrpartiet bestaar Vegetationen af Hvidmose, Renlav, Lyng og Dværgbirk m. fl., ingen af dem trivelig.

Myren har naaet det Udviklingstrin, da Mosevæksten er standset, medens den efterfølgende Vegetation ikke er kommen til fuld Udvikling.

Med Undtagelse af ganske enkelte forkrøblede Furetrær er Mosepartiet skovbart; heller ikke stødte Boret mere end

en Gang paa Stubbe i Massen, og det var under Moslaget 2,5 Meter dybt.

Paa Partiet B staar fornemmelig Stararter, Hvidmose, Pors og forkroblede Buske af Birk og Fure.

Mospartiet vilde egne sig meget godt for Tilvirkning af Torvstrø; Beliggenheden, kun et Par Kilometer fra Levanger, hvortil fører Vei fra Myrens Nærhed, og endnu nærmere Fjorden mod Nordvest, maatte være heldig for saadan Bedrift.

Den øvrige Del af Myren vilde egne sig bedst for Dyrkning. Hele Myren ligger ubenyttet.

No. 52. Krokstadmyr.

Den ligger i Sydvest for sidstbeskrevne, nogle Meter lavere og kun adskilt fra denne ved en ca. 200 Meter bred Grusbanke. Den omgives af lave, dyrkede Bakker eller Flader, der tilhører Gaardene Krokstad, Rustgaard, Alstad og Bergvin.

Den sydlige Del, Partiet A. — se Kartet —, har Udløb sydover og strækker sig ca. 100 Meter nedover en Skraaning med Fald af 1:15. Partierne B og C har Udløb mod Nord forbi Bergvin og mod Vest ved Alstad over Grusbanker, der ligger i Høide med, eller lidt høiere end Myrbunden.

Partiet A er adskilt fra C ved en smal Grusbanke, der mod Vest hæver sig et Par Meter over Fladen af A, men mod Øst ligger i Høide med Myroverfladen, saaledes at Partiet ogsaa har Udløb over denne Grusbanke mod Partiet C, der ligger et Par Meter lavere end A.

Myrens samlede Areal 10294 Ar. Høide o. H. ca. 50 Meter.

Dybden i A er 3,0—3,5 Meter, hvoraf 1,5—2,5 Meter fra oven er en temmelig ren og frisk og kun i den dybeste Del noget omdannet Mostorv. Resten, Bundlaget er en af Græsrester og Skovaffald eller [Skovjord blandet Masse, der er

noget usammenhængende og kun ufuldstændigt fortorvet samt blandet med halvfriske Kviste af Lyng og Pors.

Bunden bestaar af Ler og ligger med Undtagelse af den søndre skraanende Del i en omtrent vandret Flade.

Partiet kan følgelig grøftes til Bunden uden videre Gravning i Grunden. Ogsaa mod C, over Grusbanken, hvor en mindre Grøft allerede er optagen til Afløb fra en liden Brændtorvstikning, kan Udgrøftning foregaa. Partiet er temmeligt tørt og fast, og derpaa voxer især Hvidmose, Bjønskjæg, Myruld og i Tuer Lyng, Renlav og Krækling samt Multer. Paa den grunde Skraaning mod Syd staar en Del smaa Furetrær; forresten er Partiet ganske skovbart. Boret paatraf ikke Stubber, og heller ikke saaes saadanne i opkastede Grøfter.

Mod Øst er et lidet Parti grøftet og her tages Brændtorv; denne er dog af mindre god Beskaffenhed.

Partiet B, der er omtrent af samme Bonitet som A, ligger ca. 2 Meter lavere. Dybden er 3,0—3,6 Meter. Ogsaa her er Massen til en Dybde af 2,0—2,5 Meter nogenlunde ren og frisk Mostorv, som kun for den dybere Del er noget fortorvet. Under Moslaget findes en Masse, som er skjør og blandet med Kviste, men som fornemmelig synes at være dannet af Sumpgræs og maa betegnes som en med Skovrester blandet Sumpgræsmyr.

Vegetationen er som paa A.

Omkring Kanterne har Partiet et lavere og grundere Belte, som bestaar af mosblandet Græsmyr og mod Øst gaar over i det store Parti C.

Partiet vilde være vel anvendeligt til Torvstrø og Torvmuld; ved sin betydelige Udstrækning og store Kubikindhold vilde det kunne afgive Material for saadan Tilvirkning i stor Maalestok.

Partiet C er en flad, yderst sumpig Strækning, der er bevoxet med langstraaede Stararter og lidt Mose samt Pors, og hvorover der strøgvis staar eller siver nogle Centimeter Vand. Dybden er 1—2 Meter, og Massen bestaar af

blød, uformuldet Græsmyr, som tildels er blandet Kviste og Dynd, der maaske er et Opløsningsprodukt af Trævlmassen.

Paa Rustgaard er et ikke ubetydeligt Strøg af dette Parti dyrket, og det kunde bemærkes, at Jordsmonnet er frugtbart. Da Udgrøftningen er let, vilde Strækningen i sin Helhed være vel skikket for Dyrkning.

No. 53. Sogstadmyr.

Den ligger 2—3 Kilometer i Øst for Levanger paa begge Sider af Veien til Værdalen og dækker en næsten vandret Strækning af fin Sand eller Lersand. Mod Syd grænser den til et lidet Dalføre, — en Udskjæring i de løse Masser — ved Foden af en skovbevokset Fjeldaas; forøvrigt ligger den ind til Indmarken af Sogstad, Tynæs og flere Gaarde.

Arealet udgjør 4920 Ar. Høiden over Havet er 45 Meter.

I Henseende til Boniteten bestaar Myren af 2 forskellige Partier, derhos er en Del ved en Grusbanke adskilt fra Resten.

Paa et Strøg mod Øst, som er omkredset med en Punktlinie og betegnet med A — se Kartet —, er Dybden 1,0—1,2 Meter; Massen bestaar af Mostorv med Undtagelse af et omkring 2 Decimeter tykt Lag ved Bunden; dette Bundlag er en med Kviste og raadne Træstykker opfyldt Sumpgræsmyr. Partiet er bevokset med Hvidmose, Renlav, Bjønskjæg og Myruld samt lidt Lyng.

Det meget større Parti B er især bevokset med Stararter samt strøgvis med Dværgbirk og Pors; der staar ogsaa noget Smaaskov af Fure. Myrddybden er kun 0,5—1,0 Meter, og Torvmassen bestaar heltud af Græsmyr; denne er — saavidt det kan skjønnes — dannet af de samme Planter, navnlig Stararter, som udgjør den levende Vegetation.

Partiet C, der som sagt er adskilt fra den øvrige Myr ved en Grusbanke, er af samme Bonitet som B. Dybden

er lidt større, indtil 1,5 Meter; i Overfladen har tildels Hvidmose udbredt sig og dannet et nogle Decimeter tykt Lag, men Mosevegetationen synes allerede at have tabt sig, medens Bjønskjæg og Lyng tager Overhaand.

Paa Partierne A og C sees saaledes en forholdsvis ny eller begyndende Mostorvdannelse over et Lag Græsmyr. Imidlertid synes Betingelserne for Mosmassens videre Tilvæxt paa begge Steder at være mindre gunstige, saa Mostorvlaget neppe vil opnaa synderlig større Mægtighed, end det har.

Da Myren ligger paa en Flade og paa en Kant støder til et Dalføre, hvor tilstrækkeligt dybt Afløb findes, er den let at udgrøfte. Størstedelen af Myren, Partiet B, er en god Dyrkningsjord

Ved Siden af den udyrkede Strækning, som Kartet omfatter, er visse Strøg af samme Bonitet som B dyrkede og ser ud til at være frugtbare.

Paa A kunde hensigtsmæssigt anlægges Torvstrotilvirkning for Gaardbrug ved Harvningsmethoden.

For større Torvstrofabrik er Mængden af Mostorv utilstrækkelig.

No. 54. Roknemyr.

Den ligger længere mod Øst paa samme flade Sandstrækning som den sidst beskrevne og adskilles fra den ved en langs Veien ca. 400 Meter bred Skovstrækning. Mod Nord og Øst ligger den ind til nogle delvis dyrkede Bakker af Gaardene Rokne, Sandsaune og Hokskat; mod Syd støder den til samme Forsækning, som strækker sig forbi Sogstadmyr og mod Øst naar til og forbi Myren; mod Vest begrænses den af den omtalte Skovstrækning, hvor Jordbunden er myrlændt, men Dybden af Jordlaget saa ringe — ikke over 0,5 Meter —, at Strækningen ikke kan ansees som egentlig Myr og derfor ikke er medtaget i Opmaalingen.

Paa Nordsiden af Veien ligger et Strøg af Myren, som

er dyrket og indlemmet i Gaardens Indmark og derfor ikke indmaalt.

Myrens Areal udgjør 4375 Ar. Høiden over Havet er 45 Meter.

Paa den midterste og østlige Del af Myren findes en Strækning, der paa Kartet er omkredset med en Punktlinie og betegnet med a. Myrdannelsen er her 2,5—3,0 Meter mægtig og bestaar til en Dybde af 1,5—2,0 Meter af en noget fortorvet Mosmasse. Under Mostorvlaget findes et 0,5—0,8 Meter tykt Græsmyrlag, der er blandet med Skov- eller Kratrester.

Vegetationen bestaar især af Bjønskjæg, Myruld, Renlav, Hvidmose og Skovmose samt Lyng. Hvidmosen er næsten underkuet, og Mostorvlagets Tilvæxt paa det nærmeste afsluttet.

Resten af Strækningen, der er betegnet med B, ligger omkring A og indtager hele den vestlige Del af Myren; det er en med Kratrester blandet Græsmyr, som er 0,5—2,0 Meter dyb. Den er især bevoxet med Stararter og Buskvæxter, hvilke tilsammen synes at have dannet Myrmassen, der endnu er temmelig frisk. En Del forkrøblede Fure- og Grantræer staa ogsaa paa Partiet.

Tvers gennem Myren er skaaret en Kanal p p; ved nordre Ende af denne, hvor Dybden er 2 Meter, sees mange store Furestubber ca. 1 Meter under Overfladen. Ved Kanalens Udløb, som er skaaret lidt ned i Bunden, findes mange Skal af Kuvunger og Skjæl i sandblandet Ler. Selvom Kalkholdigheden i dette Grus ikke er stor, vil det dog være et fortrinligt Jordforbedringsmiddel, især paa Myren, som ligger lige ved.

I den nordøstre Bugt af Myren siver Vand fra Høiderne ud over Myren og bevirker, at der mellem Land og Partiet a er dannet et næsten uoverkommeligt Sumpstrøg.

Bunden, som bestaar af fin Sand tildels blandet med Ler, ligger i en jevn Flade med Fald 1:100 mod Syd.

Myren kan grøftes til Bunden uden videre Gravning i fast Jord.

Partiet B. er fortrinlig skikket til Opdyrkning.

Mospartiet vilde afgive en Del Torvstrø. Til Brændtorv er Myren i det Hele neppe anvendelig.

No. 55. Præstegaardsmyr i Værdalen.

Mod Nordøst ligger den ind til en skovbevokset Aasfod, mod Sydvest grænser den til en Græsflade af Præstegaardens Indmark, mod Sydøst støder den til det bekendte Jordfald, som ogsaa har borttaget en liden Del af Myren.

Myrens Areal udgjør 1020 Ar. Dybden er 3,5—4,5 Metes. Vegetationen bestaar især af Mose og Bjønskjæg i frodig Væxt samt Myruld, Lyng, Renlav og endelig især omkring Kanterne Dværgbirk, Mikkelsbær samt forkrøblede Furetræer.

Myrmassen er øverst en omkring 1 Meter tyk Mostorv; derunder er Massen en Blanding af Mose, Myruld, Bjønskjæg og Skovrester, saaledes at Mose og Myruld er mest fremtrædende i den øverste Del, medens Skovrester synes at udgjøre Hovedmassen i den dybere Del. I dette Lag, som er omkring 1 Meter mægtigt, findes Furerodstubber og omfaldne Stammer. Videre nedad aftager Træresterne, medens Sumpgræs bliver mere fremtrædende og ved Bunden udgjør den overveiende Mængde.

I Nærheden af Bunden findes flere nogle Centimeter tykke Lag af Ler og fin Sand indleiret i Myrmassen.

Over Midtpartiet af Myren bestaar Bunden af saa blødt og flydende Ler, at Grænsen, da Massen ikke kunde optages med Boret, mellem Myr og Ler er vanskelig at bestemme.

I Nærheden af Jordfaldet er Jorden fastere, og den paa Bunden liggende Myrmasse var saa fast, at Boret neppe kunde drives gjennem. Dette er antagelig en Følge af, at den 8—10 Meter dybe Grube i Jordfaldet allerede udtapper Vandet fra Myrbunden. I Jordfaldsgruben ved Myren fremviser saa meget Vand, at der dannes en liden Bæk.

I det lodrette Myrbrud ved Faldet var den bedste Anledning til at iagttage Myrmassens Beskaffenhed og Lagnings-

forhold; de er paa denne Kant af Myren som foran angivet med Undtagelse af, at Mostorvlaget er mindre.

Myrdybden i Bruddet er 4,0 Meter.

Myren er ved den i umiddelbar Nærhed opragende Fjeldhøide vel beskyttet mod Vind fra Nordvest og Nord.

Myren vilde især være skikket for Tilvirkning af Torvstrø og Torvmuld ved Harving; dens Beliggenhed i en tæt bebygget Bygd, hvor saadan Gjødelse kunde finde Anvendelse, og hvor Kompostjord ofte mangler, synes at opfordre til saadan Anvendelse.

No. 56. Ranbergmyr i Sparbu.

Den ligger ved Gaardene Ranberg og Gjærmestad paa begge Sider af den nye Vei til Stenkjær og omgives mod Øst og Vest af Fjeldhøider. Mod Nord falder Grundfladen, hvorpaa Myren udbreder sig, pludselig af mod et lavere liggende Dalføre, hvorved Myrdannelsen er afbrudt. Mod Syd grundes Myren mere langsomt af og gaar over til en myrlændt, skovbevøxet Flade med kun omkring 0,5 Meter dybt Myr- eller Madjordlag, som ikke kan ansees for egentlig Myr og derfor ikke er medtaget under Opmaalingen.

Myrens Areal udgjør 4265 Ar. Høide o. H. 50 Meter.

Partiet A, som mod Syd og Øst er afmærket ved en Punktlinie, omfatter Størstedelen af Myren og er et Par Meter høiere end det omgivende Parti B.

Dybden er 2—3 Meter.

Efter Boring kan opstilles saadan Profil.

- a. Væxtlaget der kan regnes til 0,3 Meter og uden bestemt Grændse gaar over i
- b. Mostorv, som er temmelig frisk og fri for Trævler af andre Planter og har en Mægtighed af 1—2 Meter.
- c. Et mod Partiets Kanter 0,5—1,0 Meter tykt og under Midten af samme kun 0,2—0,4 Meter tykt Lag af noget fortorvet og kvistblandet Sumpgræsmyr.

Resten af Myren, Partiet B, bestaar helt ud af Sump-

græsmyr, som øverst er ganske frisk og umerkelig gaar over i Vegetationslaget, men dybere er saa fortorvet, at deraf udskjæres en Del Brændtorv, som er af antagelig Kvalitet. Myr-dybden er her 1—1,5 Meter.

I Torvgrave paa Grænsen mellem Græsmyr og Mospartiet kunde tydelig iagttages, hvorledes Græsmyrlaget stikker sig ind under Mostorvlaget og lidt efter lidt aftager i Tykkelse indad, medens Moslaget tiltager i samme Retning.

Græsmyrstrøget er bevoxet med Stararter samt Pors, Dværgbirk, Vaccinier og tildels Løvskovkrat — Birk og Vidjer.

Paa Mosemyren staar Hvidmose, Myruld, Bjønskjæg, Renlav og Lyng.

Bunden, som bestaar af sandblandet Ler, danner en jevn Flade med lidt Fald mod Syd, langs hele Myren omkring 25 Meter, eller 1 : 350.

Myren har Udløb mod Syd over den omtalte myrlændte Flade omtrent i Høide med Myrbunden; den kan følgelig grøftes tilbunds uden videre Gravning i fast Jord.

Ved Udløbet saaes enkelte Søskjæl i Lermassen.

Mostorvlaget ca. $\frac{3}{4}$ af Myrens Areal = 3200 Ar \times 1,3 Meter dybt = 416,000 Kubikmeter god Torvstrømestof.

No. 57. Mæremyr i Sparbu.

Denne betydelige Myrstrækning ligger halvt omkring den Høide, hvorpaa Mære Kirke og Gaard ligger. Den strækker sig fra en Fjordbugt østover mellem Gaardene Tønne og Vaagsæt forbi Køberg, hvorfra den mellem Tuv og Mære udbreder sig mod Nord til og forbi Røtte.

Strækningen skal efter en i 1864 af Amtsgaardmand Schult affattet Beskrivelse og Dyrkningsplan omfatte et Areal af 4881 Maal. Opmaaling og Kartlægning skal være udført af Landmaaler Julin. Kartet er imidlertid ikke i Eiernes Besiddelse. En temmelig detailleret Beskrivelse af Dyrkningsplanen er trykt som Tillæg til Nordre Trondhjems Amts Landhusholdningsselskabs Beretning for Aaret 1865.

For en Del paa Grund af Mangel paa Tid og da det ikke er usandsynligt, at Kartet maatte kunne findes — nogle Eiere formoder, at det beror paa et eller andet Kontor, som har havt noget at gjøre med den paatænkte Dyrkningsplan — blev Opmaaling af Strækningen ikke foretaget af mig. Derimod foretog jeg Befaring og Undersøgelse af Dybde, Bonitet og Bundens Beskaffenhed og Faldforhold m. V.

Fra Fjorden i Sydvest hæver Dalbunden eller Myrens Bundflade sig i en svag Skraaning til den i en Afstand af omkring 1 Kilometer fra Stranden naar en Høide af ca. 20 Meter over Havet. Denne Skraaning er med Undtagelse af et lidet Belte langs Fjordbugten bevoxet med temmelig frodig Kratskov af Or samt Fure og Gran. Strækningen er sumpig — Bunden bestaar af Ler og fin Sand —; men Madjordlaget derover er kun 2—4 Decim. tykt, saa den neppe kan henregnes til egentlig Myr. Videre mod Øst har Fladen mindre Fald, og Madjord- eller Myrlaget bestaar af et 3—4 Decimeter tykt Græsmyrlag tilsyneladende især af Stararter, som er blandet med Kviste af Buske; paa visse Strøg ligger derover et 1—3 Decimeter tykt Mostorvlag, som allerede i nogen Grad er formuldet. Langs Østgrænsen af dette Strøg, eller fra Mærebakken Sydøst over Fladen til Koberg strækker sig en i Forhold til Omgivelsen 1 Meter høj, men flere Hundrede Meter bred Lerbanke, hvorpaa staar en Del Smaaskov; den har et Madjordlag af samme Dybde som den ovenfor omtalte Strækning. Heller ikke dette Strøg kan betegnes som egentlig Myr; men er saavel som de forannævnte Strækninger en fortrinlig Dyrkningsjord og skal med disse være medtaget i det ovennævnte Areal og under den i sin Tid paatænkte Dyrkningsplan.

En lignende lav Lerbanke strækker sig fra Nordøstsiden af Mærehøiden tværs over Dalen til Bakkkefoden ved Tuv. Mellem disse Lerbanker ligger et stort Myrparti, hvor Dybden er 0,5—1,0 Meter. Torvmassen er en Græsmyr, som er temmelig vel formuldet og maa være dannet af Sumpgræs især Stararter; ved Bunden findes Rester af Padderok og Tagrør. Strækningen er fornemmelig bevoxet med Stararter samt i

visse Grupper og paa enkelte Strøg med forkrøblede Furetræer samt Or, Vidjer, Dværgbirk, Pors og Gran.

Bunden bestaar af Ler og ligger i en næsten vandret Flade; men Strækningen har dog fornødent Afløb mod Bækken ved Mærebakken.

Nord for den sidsnævnte Lerbanke, der ogsaa er bevoxet med Kratskov og kun har et 2—4 Decim. dybt og ofte myrlændt Mådjordlag, ligger den største Del af Myrstrækningen. Langs med Fastmarken paa Østsiden og mod Nord bestaar den af en 0,5—1,0 Meter dyb Græsmyr af Sumpplanter tildels blandet med Kviste af Pors og Dværgbirk. Paa Grund af ringe Fald og betydelig Udstrækning er Strækningen blød og sumpig. Vegetationen bestaar næsten udelukkende af høitvoxende Stararter samt Treblad og tildels Mose.

Paa en Bugt af Myren ud for Gaarden Gilberg er over dette Græsmyrlag udbredt et 0,5—1,0 Meter tykt Mostorvlag, som er noget græstrævleblandet og formuldet. Den hele Dybde er her indtil 2 Meter. Her staar Bjønskjæg, Renlav og Mose. Bunden, som ogsaa her bestaar af Ler, er jevn og har svagt Fald mod Sydøst. Paa dette Strøg optages en Del Brændtorv, som er af mindre god Beskaffenhed, nemlig øverst kun lidet fortorvet Mose og ved Bunden mindre tæt Græsmyr.

Langs Mærehøiden har Vand fra Myren og Omgivelsen i Lerbunden udskaaret et tildels flere Meter dybt Bækkeleie, som danner Udløb for Myren og i Tilfælde Dyrkning vilde danne et tilstrækkeligt dybt Hovedafløb. Myrstrækningen er saaledes trods sit ringe Fald og betydelige Areal let at udgrøfte.

I Myrbundens Ler findes paa flere Steder Brudstykker af Søskjæl.

Denne Ler er saaledes antagelig en Mergel.

Hele Strækningen med Undtagelse af Mostorvpartiet, der maaske omfatter et Par Hundrede Maal, maa ansees for et overordentligt godt Dyrkningsfelt. Jordsmonnet maa være frugtbart. Høiden over Havet er liden — ca. 25 Meter. Dyrkningsomkostningerne maa kunne blive moderate, og Beliggenheden for de forskjellige Eiére er ikke ubekvem.

Her maatte være noget at udrette med de billige Penge af Myrdyrkningsfondet.

I den ovennævnte, Aar 1864, opstillede Dyrkningsplan er Omkostningerne kalkulerede til $8\frac{1}{2}$ Spdr. pr. Maal. Dette Beløb svarer vistnok ikke til Arbejdspriserne nu for Tiden; men det dobbelte Beløb, eller ca. 60 Kroner pr. Tiar vilde antagelig strække til og maa ansees for billig og lønnende Dyrkning i Forhold til den Værdi, som saadan Jord vilde have, naar den var vel kultiveret. Man er ikke kommet saa langt, at der er foretaget nogen Forsøgsdyrkning.

Efter Beskrivelsen af Schult eies Myren af følgende 18 Gaarde: Søndre Viste 23 Maal, Nordre Viste 72 Maal, Lankan 382 Maal, hvoraf 60 dyrket, Lian 516, Tuv Præstegaard 550 Maal, Hamrum 461, Koberg 228, Braset 108, Vaset 88, Tønne nordre 24, Tønne søndre 68 Maal, Mære øvre 788, Mære nedre 739 Maal, Gulberg 286, Søndre Røtte 291, Nedre Røtte 243, Holum søndre 9 og Holum nordre 5 Maal.

De dyrkede Strøg i Myrens umiddelbare Nærhed lider ofte Skade af Frost paa Kornet om Høsten. Man har deraf sluttet, at Myren vil være udsat for samme Ulempe. Men det er sikkerlig den store, sumpige Myr, som betinger Frostskade i Omgivelsen, medens Udgrøftning af Myrstrækningen vilde hemme Frostens saavel i Omgivelsen som paa Myren.

For Eng og Grønfoder vilde Strækningen i alle Fald være vel skikket.

Myrens Beliggenhed og de nævnte Stedsnavne kan eftersees paa Rektangelkartbladet „Levanger“; en Del af Myren ligger paa Kartblad „Stenkjær“.

No. 58. „Heimdalsmyr“.

Den ligger paa Vestsiden af Jernbanelinien lige ved Heimdals St. — se Kartbladet Trondhjem — og grænser mod Vest til Foden af Bynæssets Fjeldparti; mod Syd strækker den sig ud til de steile Skraaninger ned mod Gulosen. Den søndre Del af denne Myrstrækning ligger i flere Trin eller Terrasser med Fald af 1: 40—50.

Opmaaling af disse temmelig store Strækninger, hvoraf de forskellige Partier har særegne Navne som Ustmyr, Katheimsmyr o. s. v., blev ikke foretaget, derimod blev Strækningen befaret og Dybde og Bonitet undersøgt for en Del i Torvgrave og for Resten ved Boring.

Paa de midterste og sydlige Strøg er Myrens Dybde omkring 3 Meter, og Myrmassen er med Undtagelse af Væxtlaget til en Dybde af 0,5—0,8 Meter en temmelig frisk, men tæt og sammensunket Mostorv, som tildels er blandet med Trævler af Myruld og Bjønskjæg; her og der findes nogle Centimeter tykke Lag ren Mose mellem Lag af Trævler som har en lignende Tykkelse. I den dybeste Del af Moslaget, eller umiddelbart derunder staar en Del Rodstubber af Fure, ligesom der findes opsmuldret Træ og Skovaffald. Laget anvendes tildels som Brændtorv, som dog er mindre god. Derunder findes et Lag af omkring 1,5 Meters Tykkelse, som i den øvre Del tydeligt bestaar af noget fortorvet Mose, men dybere er mere tæt, sort og har næsten tabt al Plantestruktur, saa at Massen tildels er glinsende og danner meget god Brændtorv. I flere Tilfælder, hvor Omdannelsen er mindre fuldkommen, kan dog Mose bemærkes, og det kunde ligge nær at slutte, at det hele er en fortorvet Mosmasse. Endelig findes ved Bunden et nogle Decimeter tykt Lag Sumpgræsmasse, hvori Rester af Tagrør og Padderok kan gjenkjendes.

Paa enkelte Steder findes i den øverste Del af Bundlaget et ubetydeligt Lag af en Mose, som neppe tilhører Sphagnum.

Vegetationen bestaar af Bjønskjæg, Myruld, Mose, Dværgbirk, Pors og paa grøftede Steder næsten udelukkende Lyng.

En Del af denne Myr — saavidt vides 200 Maal — indkjøbtes i sin Tid af Jernbanen, og der anlagdes Maskinæltning af Brændtorv til Brug i Lokomotiver. Tilvirkning for Jernbanens Regning blev snart nedlagt, som det berettes, paa Grund af, at Torven i Prisbillighed ikke kunde konkurrere med Kul.

I den nordlige Del af Myren optages imidlertid en ikke ubetydelig Mængde Stiktorv, som enten anvendes til Husbrug for Omgivelsens Beboere eller sælges til Trondhjem.

Kjerulf og Asbjørnsen har beskrevet Heimdalsmyren i Norsk Landmandsbog 1868.

No. 59. Sjetnemyr.

Den ligger paa Østsiden af Jernbanen ved Heimdal Station og adskilles fra Heimdalsmyr ved den Udskjæring i Lermassen, som Jernbanen ligger i, samt ved en eller to i samme Retning strygende smaa Grusbanker; mod Nord naar den næsten ud til Lerfladens bratte Afstyrtning mod det lave Land ved Trondhjem; mod Øst begrænses den af Sjetnes og flere andre Gaardes Indmark, som ligger ved Fladens Styrtning mod Nidelven; end videre strækker den sig hen imod Tiller Kirke — se Kartbladet Trondhjem —; mod Syd omgives den af Grusbanker.

Strækningen blev ikke opmaalt; men den vestlige Del, antagelig ca. 1000 Tiar Maal blev nogenledes befaret og boret.

I den søndre Del er Myrens Dybde 4,5—5,5 Meter, og Myrmassen bestaar (med Undtagelse af et ca. 0,5 Meter tykt Lag ved Bunden) af Mostorv, som øverst er temmelig frisk, men dybere noget fortorvet og nederst saa omdannet, at den er nogenlunde moden til Brændtorv. Mod Nord er Dybden noget mindre, overstiger ikke 3—4 Meter, men Boniteten er den samme. Overalt findes et eget omkring 0,5 Meter tykt Bundlag, som er en Blanding af Sumpgræsmyr og Skovjord; snart er den ene eller den anden af disse mest fremtrædende.

Ved Myrkanten mod Nord skjæres meget god Brændtorv.

Ved Bunden findes her et indtil 1,5 Meter mægtigt Lag, der bestaar af temmelig fortorvet Myruld- og Bjønskjægmasse og er blandet med raadne Kviste af Buske. Laget danner en meget god og sammenhængende, men ikke ganske tæt Brændtorv. Over dette Lag ligger 1 Meter mægtig Mostorv, som er saavidt omdannet, at den udgjør brugelig Brændtorv.

Da Myren paa flere Strøg, men ikke mod Vest, hæver sig over de nærmeste Omgivelser, har den Afløb paa mange Steder. Men da Bunden og Overfladen i det Hele taget har noget Fald mod Syd, saa har den sit Hovedafløb mod den Kant.

Efter Linjer i Øst—Vest, eller tværs over det opgaaede Parti, har Myrens Overflade saavel som Bunden ikke ubetydeligt Fald fra Kanterne mod Midten; et Forhold, som sjelden eller aldrig er paatruffet paa dybe Mosemyrer.

I den vestre Del af Myren har et Selskab i Trondhjem indkjøbt en Strækning af saavidt erindres 380 Maal og her anlagt Fabrik for Torvstrø og Pudrettilvirkning. Torvstrøet afsættes i Tronhjem. Pudrettefabrikationen foregaar ved, at den raa Privetgjødsel fra Tronhjem tilføres og opblandes med Torvmuld eller Torvstrø, hvorpaa Komposten afsættes til Omegnens Jordbrugere.

Sjetne- og Heimdalsmyrerne tilsammen indtager Midtpartiet og største Delen af den udstrakte omkring 160 Meter over Havet liggende Lerflade mellem Gulosens Lavning i Syd og Nidelvens Dalføre og Skraaningen mod Tronhjemsfjorden i Nord samt Fjeldpartierne af Bynæset i Vest og Grusbanker ved Foden af Fjeldhøiden Sydvest for Tiller Kirke i Øst. Paa Lerfladen ligger enkelte lave Grus- eller Sandbanker, og i Nærheden af disse bestaar Myrbunden af Sand, men forøvrigt af Ler.

Sjetnemyr, der antagelig omfatter et Areal af 2—3 Tusind Tiar eller Maal, indeholder et meget stort Forraad af antagelig godt Torvstrømaterial, hvorhos der findes en god Del Brændtorv.

No. 60. Myr ved Røros.

Den ligger paa en noget nær vandret Sandflade og grænser mod Nordvest til Glommen, som den hæver sig ca. 2 Meter over, mod Nordøst til Hovedveien, mod Sydøst til Jernbanelinien og Sandbanker, der arter sig som Flyvesand og endelig mod Sydvest til Elven fra Røros, som her forener sig med Glommen.

Paa Nordvestsiden af Glommen staar en Del smaa Birkeskov langs Dalen; i andre Dalfører deromkring findes tildels ogsaa lidt forkrøblet Skov af Birk og Fure; men de udstrakte, afrundede og for det meste jorddækkede Fjeldhøider ere ganske skovbare, saa at Lanskabet i det Hele taget er næsten blottet for Skov.

Myrens Areal udgjør 6700 Ar; dens Høide over Havet 624 Meter.

Beliggenheden er aaben og udsat for alle Slags Vind.

Myrddybden er kun 0,4—0,8 Meter. Foruden det neppe mere end 0,1 Meter tykke Væxtlag af Krækling, Dværgbirk, Lyng, Renlav og Bladlyng bestaar Myrmassen øverst af et 0,2—0,4 Meter tykt Mostorvlag, som er temmeligt fast og frit for Trævler af andre Planter, men er paa Vei til Formuldning; derunder er Massens i et Lag af lignende Tykkelse mere omdannet, mørkere af Farve og tydeligt lagdelt. I Laget sees Rester af Sumpgræs, Myruld og Bjønskjæg samt Kviste af Buske.

Paa enkelte Steder synes hele Myrmassen væsentlig at bestaa af Mose lige til Bunden og er i saa høi Grad lagdelt, at Brændtorvstykkerne falder fra hverandre, som om de vare sammensatte af Papplader. Lagenes Tykkelse varierer fra Papiirtykkelse til et Par Milimeter.

Hele Myrmassen til og med Væxtlaget anvendes til Brændtorv, som just ikke er videre god.

En stor Del af Myrmassen er allerede borttaget til Brændtorv og Gjødselblanding.

Enkelte Strøg ere dyrkede, i Regelen paa den Maade, at Væxtlaget og det øverste Moslag er kastet tilside og Dyrkningen foregaar paa Bundlaget. Den tilsidelagte Masse, som tildels er oplagt i store Volde omkring Dyrkningen og holder paa at formuldes, er et fortrinligt Material til Gjødselblanding. Paa de dyrkede Strøg staar temmelig frodig Eng, men Jordmonet er i det Hele taget magert.

No. 61.

Denne ligger nogle Hundrede Meter Nordøst for No. 60 paa samme Sandflade og mellem Glommen og Jernbanelinien; den omgives af Grusbanker eller taber sig paa Sandfladen.

Dens Areal udgjør 3718 Ar.

Dybden er indtil 1,3 Meter, og Myrmassen bestaar øverst for halve Dybden af noget fortorvet og temmelig fast Mostorv; derunder er Massen mere omdannet og udgjør en god Brændtorv og ser ud til at være dannet af Mose og Græsrester, saaledes at Mose er mest fremtrædende i den øvre Del og Græs ved Bunden; en Del Kviste af Buske er ogsaa indblandet. Paa enkelte Strøg er det friske Mostorvlag mindre, medens det underliggende Lag er tykkere og Græsresterne mere udprægede.

Vegetationen er yderlig forkrøblet og bestaar af Krækling, Dværgbirk, Renlav og Lyng. Paa visse Steder er Dværgbirken — *Betula nana* — som tildels staar saa tæt som Lyng, uddød i Aar eller et af de sidste Aar. Aarsagen dertil er ukjendt. Paa Bladstilkene viste sig en muglignende Udvæxt, maaske en Svamp.

I Nærheden af nogle for Madjord blottede Sandhauge findes flere nogle Centimeter tykke Flyvesandlag indblandet i Torvmassen.

Myren anvendes i betydelig Udstrækning til Brændtorv.

Den ansees som en Almønning, hvor hver Indvaaner af Røros har Ret til at tage Brændtorv. Dette er vel for en Del Grunden til, at Brændtorvskjæringen foregaar med ringe Hensyn til Udnyttning af Materialet.

Brændtorvskjæring i denne Myr begyndte for ca. 20 Aar siden; paa den Tid er omtrent $\frac{1}{2}$ af Myren borttaget eller odelagt som Brændtorv.

Paa en Tur indover Fjeldet til Storvarts Grube ved Røros iagttoges flere saavel af Dybde som Udstrækning ubetydelige Myrer. Paa flere Steder var optaget Brændtorv; Torvmassen har stor Lighed med den i de 2 sidstbeskrevne Myrer; i nogle Tilfælde var den en sjelden ren Mose, i andre var den mere omdannet, jordagtig og blandet med Rester af Buske.

Kapitel 8.

Myrer inden Kartbladet „Tønsberg“s Omraade.

No. 62. Strandmyr.

Den ligger mellem Gaardene Gusland og Strand i Annebo og grænser mod Syd og Nord ind til Indmarken af disse Gaarde; mod Øst ligger den ind til en temmelig steil Fjeldaas, der for største Delen er skovklædt. Mod Vest begrænses den af en Grusbanke, som ligger ved Foden af og noget opefter en Fjeldryg.

Myren har Udløb mod Syd ved Gusland omtrent i Høide med Myrbunden; denne bestaar af Ler og ligger i en temmelig jevn Flade.

Myren har heltud Karakter af Mosemyr. Den er med hele sin Dybde voxet op over de nærmeste Omgivelser. Mod Vest flyder Vand fra Omgivelsen bort som en Bæk langs Myrkanten, som her hæver sig med stærk Skraaning ca. 3 Meter. Mod Øst ligger Myren mere vandret ind til den steile Fjeldvæg; men nærmest Fjeldet og den lave Grusbanke mod Sydøst findes et sumpigt Strøg, hvorefter Vandet fra Fjeldsiden flyder mod Udløbet.

Vegetationen bestaar især af Mose, Bjønskjæg og Lyng, den sidste især omkring Kanterne og paa kredsformede, lave Banker og Tuer. Mod Nord er Massen i Overfladen til dels forraadnet, saa at der mellem Smaatuer af Bjønskjæg er opstaaet vegetationløse Strøg; Myrmassen er saa blød — grødagtig —, at denne Strækning er næsten utilgængelig. Over Midten og mod Øst staar Mosen i frodig Vækst, men er opblandet med en Del Bjønskjæg og en Sivart — *Juncus filiformis* — samt enkelte Stararter. Myren er skovbar; kun enkelte mandshøie, forkrøblede eller uddøde Træer staar paa den vestlige Del. Boret stødte ikke paa Stubber.

Myrens Areal udgjør 1907 Ar. Høiden o. H. er ca 57 Meter.

Dybden er 3,0—4,0 Meter, størst mod Vest altsaa ved Udløbet, og da Dybden her er omkring 1 Meter større end mod Nordøst, falder Bunden ca. 2 Meter i samme Retning som Overfladen.

Hele Myrmassen med Undtagelse af et omkring 1 Meter tykt Lag ved Bunden bestaar af Mostorv, som er temmelig ren og frisk og kan levere bedste Sort Torvstrø. Bundlaget bestaar af en Græsmyrmasse, som i den øvre Del er mosblandet og i den dybere indeholder Frø af flere Sumpplanter samt i Nærheden af Land mod Syd Hasselnødder.

I den sydlige Del af Myren er nylig anlagt et hensigtsmæssigt Torvstrøtag efter Harvningsmetoden.

No. 63. Storemyr.

Denne ligger paa Aasdraget i Nord for Gaarden Strand og omgives paa alle Sider af Fjeldrygge; den har Udløb baade mod Nord og Syd og er bevokset med Mose, Lyng, Bjønskjæg og Multer, hvorhos der staaer nogle smaa Fure- og Grantræer. Omkring Kanterne findes et lavere, sumpigt Belte, som er bevokset med Mose og Stararter samt Birkebuske.

Myrens Areal er kun 225 Ar; dens Høide o H. ca. 150 M.

Dybden er omkring 2,5 Meter. Torven er øverst 1,5 Meter frisk og temmelig ren Mostorv; ved Bunden findes et omtrent metertykt Lag, der er saavidt fortorvet, at det kunde lade sig anvende til Brændtorv; det ser ud til at være dannet af Sumpplanter og maa betegnes som et med Kviste og andre Skovrester blandet Græsmyrlag.

Bunden, som mod Nord bestaar af Ler og mod Syd af Sand, danner en nogenlunde jevn Flade. Nordre Udløb ligger 2,8 Meter lavere end Myroverfladen; der er altsaa Afløb til Myrens Bund.

No. 64. Væggermyr.

Denne Myr ligger ved Gaardene Vægger og Løgne i Annebo. Mod Ost grænser den for en Del ind til en steil Fjeldvæg

Mod Syd og Vest støder den til dyrkede Bakker eller Fjeldknatter, og mod Nord naar den til et lidet Tjern.

Ved fremstikkende Fjeldhøider er Myren delt i 2 Partier, som i det Følgende er benævnte a og b og ved c er forbundne ved et kun 0,5—0,8 Meter dybt og et Snæs Meter bredt Stræde af Myr. Tidligere maa Myren have dannet 2 adskilte smaa Myrer med hvert sit Udløb. Dybden i Partierne a og b er meget større end i Forbindelsesstrøget, og Partiet a og Tjernet har Udløb mod Nordvest, medens b har Afløb mod Sydøst; dog flyder en Del Vand fra b over a til Tjernet.

Areal tilsammen 743 Ar. Høide over Havet ca. 50 Meter,

Vegetationen bestaar af Lyng, Mose, Bjønkskjæg Lav, Myrbær, Bladlyng. Omkring Kanterne, hvor Vand siver frem til Udlobet i Sydøst og Tjernet, trives Mose, Star, Pors og Treblad, derhos staar, især paa a, en Del 3—4 Meter høie, men ikke frodige Furetræer.

Partiet a ligger indtil 3 Meter over Vandfladen i Tjernet, og Fladen af b hæver sig 1—2 Meter over a.

Myrddybde i a 4,0—5,6 Meter.

Do - b 5,0—6,8 —

Myrmassen bestaar fraoven til en Dybde af 4—5 Meter af Mostorv, som er temmelig frisk og ren. Under Moslaget eller ved Bunden forekommer et 0,5—1,0 Meter tykt Lag, der især synes at udgjøres af Kratrester, Skovjord blandet med Græstrævler og Sumpplanter, og som er temmelig vel fortorvet. I dette Lag stødte Boret derhos ofte paa halvraaddent Træ, Stubber eller Stamme; af hvilke Slags Træ disse Bundstubber bestaar, kunde dog ikke bestemmes af de raadne Smuler, som Boret bragte op.

Foruden i Bundlaget — 4—5 Meter dybt — stødte Boret nogle Gange paa Rodstubber ind til saa høit som i omkring 2 Meters Dybde, altsaa midt i Mostorvlaget. Nærmere Overfladen findes faa eller ingen Stubber.

Bunden bestaar i begge Partier af et nogle Decimeter tykt, blødt Lerlag paa fast Grus.

Da Partiet a kun hæver sig 3 Meter over Tjernet, men

har en Dybde af indtil 5 Meter, ligger altsaa Myrbunden ca. 2 Meter lavere end Vandfladen i Tjernet. Oprindeligt maa Tjernet have indtaget ogsaa Myrens Plads, og Myrdannelsen være foregaaet i Tjernet. Nogen frodig Væxt af Vand- og Sumpplanter i Tjernkanten findes dog ikke, derimod staar Mosmassen lig en fast Grus- eller Stenmasse mod Vandet og ser ud, som om den fra Siden af var trykket ud i Tjernet.

Partiet b har som sagt sit Udløb over Lerbanke til 3—4 M. Dybde mod Sydøst. Naar man bortser fra, at Overvand fra den søndre Del flyder ud over Forbindelsesstrøget og mod Tjernet, staar det ikke i noget Afhængighedsforhold til a.

En Del af Partiet b er for nogle Aar siden afgrøftet og tildels flaaehakket og brændt for Dyrkning; denne synes dog neppe at have været fuldført og er i hvert Fald nu nedlagt.

Da Mostorvlaget er temmelig friskt og har en sjelden stor Mægtighed, og der gives Afløb til 3—4 Meters Dybde, vilde Myren i det Hele være vel skikket for Torvstrøtilvirkning.

No. 65. Præstmyr, søndre.

Den ligger i Annebo Præstegaards Skov kort i Syd for Bygdeveien over Aasdraget til Skjau m fl. Gaarde i Højjord. Hoiden over Havet er omtrent 160 Meter. Den omgives af Sand- og Grusbanker og hviler paa en lidt skraanende Sandflade. Mod Vest i nogen Afstand fra Myren rager Fjeldhøider, blandt hvilke mærkes „Bystingen“, ikke lidet op.

Myren falder et Par Meter mod Øst og Sydøst. Langs nordre Side og tildels indpaa Myren flyder en Bæk, der naar ned paa Bunden og skaffer uhindret Afløb. Fuldstændig Udgrøftning vil saaledes let kunne iværksættes.

Vegetationen bestaar især af Mose, Bjønskjæg, Mikkelsbær, Blaabær, Tytebær, Krækling og Lyng; omkring Kanterne og hvor Vand siver i Overfladen, findes især Mose, Stararter, Blaatop, Trøblad og paa Tuer Lyng og Vaccinier. Derhos er Myren næsten overalt bevoxet med temmelig store, men ikke fro-

dige eller væxterlige Furetræer samt Buske af Birk, Or og Vidjer. Paa Stubben af en med Sag nylig fældt Fure taltes ca. 250 Aarringe. En Del Træer ere i den senere Tid nedhugne, og de gjenstaaende ser sygelige 'ud og ere tildels tørre i Toppen. Da faa eller ingen unge Træer spirer op og indtager de gamles Plads, synes Skoven at skulle dø aldeles ud. Aarsagen dertil er sikkerlig tiltagende Sumpighed og det uagtet Myren endnu er ganske grund.

Myrens Areal er 656 Ar. Dybden er kun 0,8—1,2 Meter. Foruden det af den levende Vegetation dannede 0,2 Meter tykke Væxtlag bestaar Myrmassen af en øverst med friske Trævler af forskjelligt Slags opblandet Mostorv, der kun har en Tykkelse af nogle Decimeter. Derunder er Massen mere omdannet; den ser her ud til at være dannet af Skovaffald og Græs eller Halvgræstrævler, hvormed er blandet raadne Kviste af Buske.

Myren er især interessant ved at den befinder sig paa et tidligt Udviklingstrin, et Trin som man for gamle og dybe Myrers Vedkommende kun kan slutte sig til, men som her kan anskues ligetil. Det er en hyppig Regel, at Mostorvlaget, som gjerne har en Mægtighed af 2—5 Meter, hviler paa et mindre Lag af Græs eller Skovmyr, der først er udbredt over Myrens Bund. I Grænsen mellem Bundlaget og Mosmassen staar ofte de fleste større Stubber. Paa de større dybe Myrer findes disse i Almindelighed kun omkring Kanterne, eller der hvor Bundlaget ikke har opnaaet altfor stor Mægtighed.

Paa denne Myr findes det sædvanlige Græs- og Skovmyrlag netop dannet, og paa dette staar som sagt en Del ikke ubetydelige Træer. Over Myrlaget holder et Moslag for Tiden paa at udbrede sig; det er endnu kun nogle Decimeter tykt; men den Mængde Vand, som den friske Mose er istand til at opfange og beholde, er Aarsagen til, at Træerne dør ud, og dersom Naturens Virksomhed ikke forstyrres, vil Fremtiden her finde en mere eller mindre dyb Mosemyr, som er skovbar, men ved Bunden indeholder det almindelige Græs- eller Skovmyrlag med mange svære Stubber.

Den letteste og paa Grund af Feltets Beliggenhed og Bonitet hensigtsmæssigste Behandling af Myren vilde være, at den blev saavidt udgrøftet, at Mosevæxten blev standset, og Skoven kunde udbrede sig og udvikles.

No. 66. Præstmyr, nordre.

Den ligger i Annebo Præstegaards Skov i Nord for den sidst beskrevne Myr og paa Nordsiden af den offentlige Vei. Den hviler paa en Sandflade og omgives af Sandbanker, der ere udbredte mellem Fjelddrygge. Ved en Sandbanke, som bedækkes af Myr til en ikke stor Dybde, men strækker sig tværs over Myren, afdeles den i 2 Partier. Det vestligste er 2—3 Meter høiere end det andet. Begge Partier har hver sit paa Kortet med en Punktlinie omkredsede Midtparti, der er Mosemyr, medens Omkredsstrøgene nærmest maa betegnes som en med Græsrester og Mose blandet Skovmyr.

Paa Midtpartierne staar Lyng endvidere en Del Mose og Mikkelsbær, men ikke Træer; paa Omkredsstrøgene staar Mose, Stararter, Vaccinier m. fl. samt Buske af Birk og Vidjer.

Myrens hele Areal er 700 Ar. Høide o. H. ca. 150 Meter.

Dybde: I det vestlige Parti er Dybden over Midtfladen 1,5—3 Meter og i Omkredsstrøget 1,0—1,5 Meter. I det østlige Parti og over Sandbanken, som adskiller de to Partier, er den kun 1,0—1,5 Meter.

Midtpartiernes Mostorv er temmelig fast og blandet med Trævler af andre Planter og hviler paa et ubetydeligt, med Skovjord og Mose blandet Græsmyrlag ved Bunden; i Omkredsstrøgene udgjør dette Græsmyrlag hele Myrdybden.

I Midtpartierne, især omkring Kanterne, staar mange Furerodstubber til en Dybde af 0,5—0,8 Meter under Overfladen, altsaa i den nederste Del af Moslaget; mod Omkredsstrøget kiler dette sig ud. I en Grøft saaes 2 Rodstubber, den ene over den anden, saaleds at de ikke kan have voxet samtidig. Ogsaa ved Bunden findes halvfriske Stubber, saa at Boret til dels ikke kunde trænge ned. Om disse ogsaa ere af Fure

kunde ikke bestemmes. I hvert Fald vare de større og friskere, end det ellers ved Myrenes Bund ofte forekommende Lag af Løvtræ- og Buskresten, som i Regelen er saa opraadnet, at Prøver lader sig optage med Boret.

Gjennem den nederste Del af Myren er opkastet en Grøft; den er fortsat langs det nedenfor liggende 20—30 Meter brede og med 0,5—0,8 Meter dyb Myrjord belagte Dalføre, som strækker sig nogle Hundrede Meter nedover og mod Bygdeveien, men ikke er medtaget i Opmaalingen. Grøften skal være optaget af Forstvæsenet for at befordre Skovvæksten; men en enkelt Grøft har ikke synderlig Evne til at udtørre en Myr, selv om den er noksaa liden. Skulde Myren gjøres skikket som Skovgrund, maatte en videre Afgroftning foretages. En Teigbredde af 25 Meter og en Grøftedybde af 1 Meter vilde vistnok være det mindst mulige for, at hindre Mose fra at gro og betinge en frodig Trævæxt. Myren er meget let at udgrøfte. Ved Gjennemskjæring af Grusbanken mellem Partierne kan den øvre, dybeste Myrdel udtappes til Bunden.

Mostorvmassen er anvendelig til Torvstrø. Om end denne Masse ikke er videre stor, vilde den dog strække for lang Tid til Hjemmebrug for flere Gaarde. Da Myren ligger i Nærheden af god offentlig Vei, vilde Transporten af tør eller kun halvtør Torvstrø — helst Harvestrø — være let til de omliggende Gaarde.

No. 67. **Sundsætmyr.**

Den ligger i et Hoveddalføre og tilhører Gaarden Sundsæt i Højjord. Mod Vest ligger den ind til en temmelig høi Bakke og omgives forøvrigt af den noget ujevne, men dyrkede Lerflade, hvorpaa den ligger.

Myrenes Areal er 531 Ar. Dens Høide o. H. ca. 40 Meter. Dybden er 3—4 og paa Midten indtil 6 Meter.

For en Del Aar siden er Myren gjennemskaaret med en Del aabne Grøfter, og Dyrkning synes tildels at være foretaget; men denne er nu for Midtpartiets Vedkommende ophørt

og Feltet er bevoxet med Lyng og Birkebuske. Omkring Kanterne staar strøgsvi temmelig frodig Ungskov af Fure og Birk.

Myrmassen bestaar overst til 2—3 Meters Dybde af Mos-torv, som ved den foretagne Grøftning er sammensunket og fast, men er saa uforraadnet, at den er skikket til Torvstrø; derunder og til Bunden er Myren en til Brændtorv halvveis omdannet Masse; den synes især at være dannet af Sumpgræs, hvoraf mange Trævler sees, og af Skovjord med raadne Kviste og Træbeter; bestemmelige Planterester ere ikke fundne.

Udgrøftning til største Delen af Myrdybden lader sig ud-føre mod Forsænkninger i den omgivende Lerflade. Mod den i Nærheden forbiflydende Elv kan Myren grøftes tilbunds.

Ved den paa en ikke liden Del af Myren foretagne Grøft-ning, Teiglægning og Planering er Strækningen bleven for-beredt til Harvestrøtilvirkning.

Myrens Omgivelse er for en Del myrlændte Strøg, som ere dyrkede og bestaar af skovjordblandet Græsmyr med en Dybde af indtil 1 Meter eller mere; Frugtbarheden ser ud til at være noksaa stor.

No. 68. Sukkemyr.

Den ligger i Dalen paa en Flade mellem Hovedvasdraget og Bækken fra Hillestadvandet. Mod Nord og tildels Vest begrænses den af en for en Del gruslagt og skovbevoxet Fjeldaas; forøvrigt taber den sig paa den Lerflade, hvorpaa den hviler.

Myrens mod Lerfladen nedskraanende Kanter er bevoxede med frodige og halvstore Furetrær, medens det flade Midt-parti er ganske frit for Skov. Forøvrigt bestaar Vegetationen af Mose, Bjønskjæg, Myrbær og Lyng; paa Kanterne er derhos Mikkelsbær og Tyttebær meget frodige. Langs Fjeldaasen findes som sædvanligt paa Mosemyrer en Forsænkning, som der i Regntiden flyder Vand i, og som er bevoxet med Stararter, Mose, Treblad og Løvskovkrat.

Myrens Areal er kun 319 Ar.

Dybden 3,5—4,5 Meter, nærmest Kanterne selvfølgelig mindre. Dens Høide over Havet er omkring 40 Meter.

Myrmassen er en temmelig frisk og ren Mostorv med Undtagelse af, at der ved Bunden findes et ca. 0,5 Meter tykt skovrestblandet Græsmyrslag eller maaske rettere et med Græstrøvler opblandet Skovmyrslag, der er saa omdannet, at de enkelte Planter ikke let lader sig bestemme.

I Skovbeltet omkring Kanterne træffes med Boret mere og mindre raadne Rodstubber til forskjellige Dybder, men dog oftest 1 Meter under Overfladen.

Bunden er jevn og bestaar af Ler. Da Myren ligger paa en Flade med frit Aflob, kan den let afgroftes. Naar man skjærer igjennem den af Slam og Vegetation dannede lave Banke langs Bækken fra Hillestadvandet, kan vistnok ogsaa Myrbunden groftes. Myren er vel brugelig som Torvstrømestof.

Da Myrens Grundflade har liden Udstrækning, og Kantens Skraaning i ikke ringe Grad har formindsket den indre Flade og Evne til at holde paa Nedslagsvandet, er Torvmassen blevet temmelig fast, og dens Vext synes at være noget nær afsluttet.

No. 69. Hillestadmyr.

Den ligger ved Gaarden Hillestad i Højjord, og har sin Længderetning omtrent ret N.-S. efter Kompasset. Paa Øst-siden ligger den ind til en steil Fjeldaas, som ved Foden for det meste er dækket af Ur; mod Vest begrænses den af dyrkede, lave Lerbanker og mod Nord og Nordvest af en høiere Grusbanke. Gjennem et Skar eller Brud i denne, som synes at være en ægte Moræne, har Myren sit Hovedaflob til Hillestadvandet. Udløbet, til hvilket ogsaa strømmer en langs Grusbanken flydende Bæk, som overskjærer Myrens nordre Ende, ligger 4—5 Meter lavere end Myrens Overflade. Nedenfor Grusbanken er der nogle Meters Fald til Hillestadvandet,

som skal ligge 47 M. o. H. Myrens Høide o. H. er saaledes ca. 55 Meter.

Myrens Areal udgjør 2475 Ar.

Dybden er 3—7 Meter, størst mod Øst og Nord.

Myrmassen bestaar øverst af et 2—4 Meter tykt Lag af uforraadnet og temmelig ren Mostorv; derunder ligger et Bundlag paa 1—2 Meter eller mere (paa det dybeste Strøg mod Øst). I den øvre Del bestaar det især af Skovmyr med mange Græstrævler; i den dybere Del og ligeved Bunden er det en tydelig Sumpgræs masse, hvori findes Frø af flere Carexarter og Potamogeton.

I den nordre Ende findes et Strøg, hvorover Mostorvlaget ikke er udbredt, og Bundlaget udgjør hele Myr dybden. Dette Strøg danner derfor et lavere Trin eller en Terrasse i Forhold til den øvrige Myrflade.

Paa den indre store, temmelig sumpige Flade bestaar Vegetationen især af Mose — Sphagnum —, hvoriblandt staar Myruld og Bjønskjæg samt Myrbær og paa det blødeste Strøg derhos en Sivart, *Juncus filiformis*. Omkring Kanterne staar Mose, Lyng, Bjønskjæg, Krækling, Multer, Lav, Bladlyng og Mikkelsbær, og paa Græsmyrstrøget mod Nord staar især Stararter og Buske af Birk og Or.

I det Hele taget er Myren skovbar; men langs den vestre skraanende Kant staar der en Del Fure- og Birketræer, og paa de mindre sumpige indre Strøg vokser enkelte meterhøie, forkrøblede Furebuske; andre saadanne, som ere uddøde, staar endnu paa Roden. Disse Stammer vil snart være hensmuldrede; men Rødderne vil bevares i Myrmassen. Naar nu Myrens Væxt fortsættes, hvilket efter dens Beskaffenhed at dømme er meget sandsynligt, ja sikkert, er det let forstaaeligt, at der vil findes Rodstubber til forskjellig Dybde i Torven.

Boret paatraf ikke større Stubber.

Myren har sit Høidepunkt i Nærheden af søndre Ende, hvorfra Overfladen falder ca. 2 Meter til Afskraaning mod Græsmyrstrøget i Nord; videre findes omkring 3 Meters Fald til Udløbet. Bunden, som bestaar af blød Ler, falder i det

Hele taget i samme Retning og noget mere end Overfladen; dog har den en Forsænkning med Øst og Nord langs Fjeldsiden, hvor den paa et Strøg er indtil 2 Meter lavere end Udløbet; forøvrigt ligger den omtrent i Høide med eller høiere end det nævnte Hoved afløb.

Myren har hævet sig over Lerbankerne paa dens Vestside, og mellem disse er der dannet et Afløb til 3 Meters Dybde; dette kan let fordybes, og den søndre Halvdel af Myren kan lettest grøftes dertil.

Omkring Kanterne mod Nord og Vest er Mostorven saa fast og saavidt fortorvet, at den maaske kunde anvendes til Brændtorv, som dog vilde være af mindre god Kvalitet. For Torvstro vilde Myrmassen danne et fortrinligt Material.

No. 70. Skjæggerødmyr.

Den ligger ved Gaarden Skjæggerød i Ramnæs og udfylder Bunden af et Dalføre, der strækker sig i Retning omtrent S.—N. Den har en langstrakt Form og begrænses paa Østsiden af en lav skovbevokset Fjeldaas og paa Vestsiden af en Fjeldryg, som for største Delen er dækket med Grus og dyrket.

Myrens Areal udgjør 2187 Ar.

I Henseende til Beskaffenhed kan Myren hensigtsmæssigt deles i 4 Partier, nemlig fra Nord af a, b, c og d, som paa Kartet ere afgrænsede ved Punktlinier.

I a er Dybden 4,4—5,0 Meter. Fra oven af til 1,5—2,0 Meters Dybde bestaar Myrmassen af en sammensunket og noget fortorvet og med Græstrævler blandet Mostorv; i større Dybde gaar den umærkelig over til en af Skovrester og Græstrævler — lig Halvgræs — bestaaende Masse, saaledes at Skovmyrmassen i den øvre Del af Laget og Sumpgræsmassen ved Bunden er mest fremtrædende. I Grænsen mellem Mostorvlaget og Skovmyrlaget træffes mange Stubber eller Stammer.

Partiet er temmeligt fast og tørt; der staar især Mose, Lyng, Bjønskjæg og Lav, hvorhos der findes en Del mindre

og lidet frodige Træer af Fure og Birk; i det lavere Omkredsbelte voxer især Mose og Stararter.

Partiet b er fornemmelig bevoxet med Mose og høit voxende Stararter. Myrmassen er en meget blød Græsmyr, som er blandet med Mose og en stor Del Dynd, opløst og flydende Plantemasse. Den er næsten utilgjængelig. Dybden er 2,5—3,0 Meter. Her saavel som under den hele Myrstrækning forresten bestaar Bunden af blød Ler.

Partiet kan let grøftes mod Udløbet i Sydvest; det vilde sikkerlig danne god Agerjord.

Partiet c. Dette er ligesom a en rigtig Mosemyr, som er stærkt ophvælveth over Midten og har den sedvanlige Forsænkning mod Land. Paa østre Side flyder det fra Bakken mod Øst nedsvivende Vand bort. Lavningen paa vestre Side er dyrket.

Vegetationen bestaar især af Mose, Bjønkskjæg og Myrbær. Mod Kanterne, hvor Fugtigheden er mindre, staa fornemmelig Lyng og Mikkelsbær. Partiet er skovbart.

Øverst er Massen en temmelig ren og frisk Mostorv; nedad gaar den over til en noget fortorvet Masse, hvis Oprindelse ikke er klar; dog er i den øvre Del Skovmyr blandet med Mose, ofte tydelig fremtrædende. Ved Bunden har man en almindelig Sumpgræsmyr, hvori findes Frø af flere Carexarter, *Menyanthes*, *Potamogeton* m, fl.

Den hele Dybde er 5 til 6 à 7 Meter; paa et Sted mod Nordvest naaedes ikke Bund med Borets hele Længde, 8,5 Meter. Overfladen falder foruden mod Siderne ca. 1 Meter mod Syd, hvor Partiet naar ud til en Lerbanke, som strækker sig tvers over Dalen i en Høide af indtil 2 Meter over Myrbunden mod Nord. Over denne Banke har Partiet foruden mod Nordvest og mod c Afløb til 5 Meters Dybde under Myrfladen. I en Grøft gennem Banken ved østre Myrkant, hvor Bunden er lavest, siges der at staa Fjeld,

En Del af dette Partis Bund ligger altsaa indtil 2—3 Meter lavere end Udløbet over Ler.

Mostorvlaget er vel skikket til Torvstrø. Det underliggende Lag kunde benyttes til Torvmuld, maaske ogsaa til

Brændtorv. Fortorvningen er dog lidet framskredet, og paa Grund af Tilblanding af Skovjord og Kvist vil Massen være usammenhængende som Stiktorv.

Parti d ligger 5 Meter lavere end Høidepunktet af c og dækker den Lerbanke, som c ligger ud til, og strækker sig forøvrigt over den nedenfor liggende Lerflade. Det har en uregelmæssig Form, idet at Fjeldknatter og Lerbanker stikker ud i Myren. Sit Udløb har det i en Bugt mod Øst, hvortil ogsaa det Syd for Myren liggende Tjern har Afløb. Fra Udløbet, der er oprenset og gaar over Fjeld, er opkastet en Groft til Tjernet. Hele Strøget paa Vestsiden af denne Groft er dyrket; men Afløbet er ikke ganske fyldestgørende. Efterhvert som Myren ved Dyrkning synker — ikke alene synker sammen, men ogsaa raadner, gaar over i Gas og optages af Kulturplanterne — maa Vandafløbet fordybes tilsvarende; da dette maa ske ved Minering, vil det ikke være ganske let. Eieren fortalte, at Myren er meget frugtbar; der behøves kun Fosfatgødning for at frembringe frodig Havre og Græs.

Myrdybden varierer mellem 2,0 og 2,8 Meter. Torvmassen er en Sumpgræsmyr. I Overfladen er den tildels stærkt blandet med Mose, og ved Bunden findes Rester af Tagrør — Straa — og Frø af flere Sumpplanter.

Paa det udyrkede Strøg staar Mose, Stararter, Pors og Vidjer samt Buske af Or og Birk.

Partiets Bund ligger for en Del indtil 1,5 Meter lavere end Udløbet.

I Nærheden af Overfladen (paa det dyrkede Felt undertiden i Plougfuren) staar mange tildels store Furerodstubber; i større Dybde, ca. 1 Meter, opgraves Egestubber. Myrens Høide over Havet er ca. 80 Meter.

No. 71. Præstmyr eller Ramnæsmyr.

Den har tidligere tilhørt Ramnæs Præstegaard, men er nu i Forbindelse med anden Jord frasolgt denne Gaard. Den ligger ved Siden af Gaardens dyrkede Mark og naar mod

Vest nær hen til Foden af en Fjeldaas, hvorfra den er skilt ved en Forsenkning med en liden Bæk; forøvrigt omgives den af den dyrkede Lerflade, som strækker sig under Myren og danner dens Bund.

Vegetationen hestaa paa Midtpartiet af Mose, Bjønskjæg, Lyng og Lav samt Myrbær og Bladlyng. I et Belte omkring Kanterne, som skraaner ned mod Omgivelsen, er der mod Nordvest skaaret nogle Grøfter for en tidligere paatænkt Dyrkning, som neppe kom i Gang og nu er nedlagt; her staa væxterlige og tildels store Træer af Fure og Birk samt enkeltvis Gran. Her voxer derhos Mikkelsbær, Blaabær, Tyttebær og Lyng, medens Mose er fortrængt.

Myrens Areal udgjør 1593 Ar; deraf kommer paa det skovbevoxne Omkredsbelte ca. 400 Ar.

Dybden er indtil 4,5 Meter, Høiden o. H, 25 Meter.

Myrens iudre Flade er jevn med ca. 1,5 Meters Fald mod Syd; omkring Kanterne falder den stærkt af mod Omgivelsen.

Myrmassen bestaar af Mose til en Dybde af 2—3 Meter. Den er indblandet med en Del Rester af Bjønskjæg og Myruld, og er i den dybere Del noget fortorvet, men er dog neppe anvendelig som Brændtorv uden i de skraanende, fastere Kanter. Under Moslaget, som ikke har nogen skarp Begrænsning, findes et Græsmyrslag, der i en Tykkelse af, af 1,0—1,5 Meter er udbredt over hele Myren og indeholder Rester af Rør og Padderok; deri er ogsaa fundet Frø af flere Stararter og andre Sumpplanter. Ved Bunden findes en Del opraadnede Rester af Løvskovkrat. I Omkredsstrøget staa Stubber af Fure til ulig Høide i Myren, medens saadanne ikke træffes paa den indre Flade.

Da Myren ligger paa en Flade, og dens Bund ikke er væsentlig — neppe 0,5 Meter — lavere end denne, og der mod Syd og Nord findes optagne Grøfter for Dyrkning af Omgivelsen, er Grøftning lige til Bunden overordentlig let.

Myren vilde være vel skikket til Torvstrø. Harvningmetoden kunde let bringes i Anvendelse. Mostorven er vistnok ikke af aller friskeste Slags, men til Torvstrø for Gaards-

brug vilde den være fuldgod. Myrens Beliggenhed i Udkanten af en stor, flad Bygd, hvor der paa de fleste Gaarde mangler Myrjord til Gjødelsblnadning, synes at maatte betinge dens Anvendelse. Enten burde et Selskab af Gaardbrugere, som bor nogenlunde bekvemt, købe en passende Del af Myren og anlægge og for fælles Regning drive Torvstrøtilvirkning, eller ogsaa kunde en enkelt til Expl. Eierne tilvirke Strø til Salg i Bygden. I en Bygd med saa meget stiv Lerjord som Ramnæs vilde Anvendelse af rigelig Torvstrø have velgjørende Indfyldelse, og der kan ikke være Tvivl om, at denne saa bekvemt tilgængelige Myr maatte kunne blive et Bygdemagazin — ja man burde kanske heller sige, den er det allerede; og Spørgsmaalet er kun, om det ikke er paa Tide, at Magazinet anvendes.

No. 72. Stulenmyr.

Den er beliggende paa Aasdraget mellem Ramnæs og Annebo og tilhører Gaarden Stulen i Annebo. Den ligger i en Forsænkning af Fjeldet og omgives paa alle Kanter af lave Fjelddrygge, som ere bevoxede med Skov og kun rager nogle Meter over Myrfladen.

Dens Areal er 468 Ar, og dens Høide over Havet ca. 150 M.

Myren er ved fremstikkende Fjeldknauser afdelt i 2 Partier, som her kaldes a og b, og ere forbundne ved et smalere Strøgt.

Partiet a er næsten vandret, dog har den østlige Del noget Fald mod Udløbet i Øst og den sydlige svagt Fald mod Partiet b. Dette ligger 2 Meter lavere end Fladen af a, og en Del Vand flyder over det frem mod Udløbet i Vest.

Myrens Dybde er 4,2—6,8 Meter. Dens Bund, som bestaar delvis af blød Ler og for Resten af Grus eller paa enkelte Steder Fjeld, er nogenlunde jevn og har omtrent samme Høide for begge Partier.

I Partiet a. findes øverst 2,8—3,5 Meter tykt, temmeligt friskt Mostorvlag; derunder forekommer et 2,5—3,0 Meter

tykt Lag af en Masse, der maa betegnes som nogenlunde moden Brændtorv; men hvis Oprindelse er noget usikker. Tilsyneladende er det en Blanding af Mose, Skovmyr- og Græsmasse, saaledes at disse Emner gjør sig mest gjældende i nævnte Rækkefølge nedad. Ved Bunden ligger et mindre omdannet Sumpgræsmyrslag, som paa Midten har en Tykkelse af 0,5 Meter og mod Udløbet, hvor de overliggende Lag kiler sig ud, eller gaar over til Bundlagets Karakter, 2—3 Gange saa meget. Allerunderst findes over det dybeste Strøg et 2—3 Decimeter tykt Dyndlag, som er blandet med Kiselguhr.

I Partiet a, hvor Dybden er omkring 4 Meter, er Mostorvlaget kun 0,5 Meter. Den underliggende Masse er mindre fortorvet og viser sig at være en med Mose og Skovaffald blandet Græsmyr.

Østre Udløb over Fjeld ligger omtrent i Høide med Myrbunden, saa at Myren derigjennem kan grøftes tilbunds. Udløbet for b ligger 1 Meter høiere.

Vegetationen er paa a Hvidmose, Bjønskjæg, Myruld, Multer, Lyng og Renmose; derhos trives en Del forkrøblede Furetræer paa store Tuer eller Banker. Paa Partiet b er Lyng og Vaccinier mest fremtrædende; der findes ogsaa en Del større Birk- og Furetræer.

Myren vilde være anvendelig for sammensat Brændtorv- og Torvstrøtilvirkning. Skjønt den ligger paa Fjeldhøiden, er Afstanden fra Bygden ikke stor, kun et Par Kilometer.

No. 73. Vikemyr.

Den ligger mellem Gaardene Gule og Vike i Annebo; mod Øst og Vest begrænses den af bratte skovbevoxede Fjeldrygge; mod Syd trækker den sig hentil en dyrket Grusbanke, og mod Nord taber den sig paa en dyrket Lerflade. Myren er høiest over Midten og har Udløb baade mod Nord til et Punkt 3 Meter lavere og mod Syd til et Punkt 8 Meter lavere end dens Høidepunkt, som findes paa Midten af dens langstrakte Figur.

Bunden bestaar af Ler og ligger i en jevn Flade med svagt Fald mod Syd.

Myrens Areal udgjør 1308 Ar.

Dybden er 6—7 Meter. Høide over Havet omkring 25 Meter.

Ved Bunden findes et 1,6—1,8 Meter tykt Lag, som bestaar af mere eller mindre forraadnet og tildels skovjordblandet Sumpgræs masse. Paa dette Lag har Mose udbredt sig, dog ikke over de paa Kartet med Punktlinier afmærkede Strøg a a, hvor hele Myr massen bestaar af temmelig friske og tildels grovtrevlede Sumpgræsrester. Mostorvlaget har over Myrens Midtparti en Mægtighed af indtil 5,6 Meter, men aftager mod Kanterne til 1 Meter eller mindre; det er saa friskt, at det vilde kunne tilvirkes til meget god Torvstrø.

Under Boring i Myrens nordlige Del stødte Boret flere Steder paa større Rodstubber i en Dybde af 2,5—3,5 Meter, eller i Grænsen mellem Moslaget og den underliggende Græsmyr. Paa dette Strøg findes ogsaa en Del Furerødder ved Overfladen.

Et Stykke af Myrens nordligste Spidse er dyrket, og et Strøg ved Siden deraf har været dyrket, men er nu lagt øde og er bevoxet med Lyng, Mikkelsbær, Bjønskjæg, Skovmose og Hvidmose; desuden staar der en Del unge frodige Træer af Fure, Birk og Gran. Den nedlagte Dyrkning strakte sig ud over Mostorvpartiet, medens den vedligeholdte Agerstrækning ikke omfatter synderlig mere end en Del af Græsmyrpartiet ved Land.

Den for Resten ubenyttede Myr er temmelig blød og ikke overalt dækket af nogen Vegetation. Der staar Hvidmose, Bjønskjæg, Myruld og paa Tuer Lyng. Omkring Kanterne staar Kratskov af Fure, Birk og Gran. Græsmyrstrøgene ere bevoxede med Stararter, Treblad, Tagrør m. fl.

No. 74. Bjunemyr.

Den ligger paa den store Lerflade, som danner Bunden af det rummelige Hoveddalføre i Ramnæs og tilhører Gaarden

Bjune eller Bjugn. Mod Nordøst ligger den ind til en lav med Smaaskov bevoxet Fjeldaas; paa de andre Kanter taber den sig paa Lerfladen, som for det meste er dyrket.

Større Strøg af Myrens Omkredsparti ere ogsaa dyrkede; men kun en Del af disse ere medtagne paa Kartet. Her er foregaaet en betydelig Myr dyrkning. Der er i sin Tid optaget en større, temmelig lang Afløbsgrøft, anlagt Vei og afgroftet anseelige Partier. Arbeidet er udført efter en med Kyndighed lagt Plan. Paa visse Strøg holder man fremdeles paa med Grøftning, Brænding o. s. v.; men paa enkelte ikke ubetydelige Strækninger er Dyrkningen forfalden og synes at være nedlagt; de aabne Grøfter synke eller gror sammen, og Feltet bedækkes med Mose, Lyng og Buske.

Paa den uberørte Strækning findes især Mose, Bjonskjæg, Myruld, Lyng og Pors — her har den ene og der den anden af disse Overvægten — samt Myrbær, Treblad og Stararter, hvorhos der strøgsvi staar en Del 2—4 Meter høie, men forholdsvis gamle Trær af Fure, Birk, Gran og Vidjer. Paa visse Strøg, ved Fjeldsiden og langs de for Dyrkningen opkastede Grøfter, har Træerne opnaaet adskillig Frodighed og Høide, saa at der er dannet vakre Partier af frodig Ungskov, som tildels er saa tæt, at den er ugjennemtrængelig. Videre findes Krækling, Mikkelsbær, Blaabær, Bladlyng samt Calla, Epilobium, Spiræa m. fl.

Myrens Areal er 4237 Ar. Dens Høide over Havet 18 Meter.

Myrmassen er en trævlet, frisk eller ufortorvet og uformuldet Græsmyr, der i hele Dybden er temmelig ensartet; dog er den, især øverst, stærkt blandet med Buskresten; ved Bunden, hvor der findes Rester af Tagrør og Padderok, er der i Torven indblandet Ler, saa at Grænsen mellem Myr og Ler er uklar. Forøvrigt synes Massen især at være dannet af Stararter. Tildels har vistnok ogsaa Mose medvirket. Der findes en hel Del seige Trævler, som ser ud til at være de krybende Stængler af Myrbær — *Oxycoccus palustre* —, der voxer i usædvanlig stor Mængde paa Myren.

Over Midtpartiet voxer Hvidmosen meget frodig, og der er over Græsmyrlaget opstaaet et 0,2—0,3 Meter tykt Moslag.

Det ser ud til, at det nylig dannede, ubetydelige Moslag allerede optager saa megen Fugtighed, at Træerne vantrives og dør ud. Dersom Udgrøftning ikke griber forstyrrende ind, er der al Sandsynlighed for, at Moslaget vil tiltage i Tykkelse og ganske undertrykke Trævæxten.

Myren synes at befinde sig paa et ungt, tidligt Udviklingstrin. Græsmyrlaget er dannet, og Material — Pors, Lyng, Vaccinier og enkelte Træer — er tilstede for Skovmyrslag, end videre er Mostorvdannelse begyndt og synes at have alle Betingelser for videre Tilvæxt. Man gaar her paa et Lag, som i andre, ældre Myrer ligger begravet 4—9 Meter under Mostorv, og det er ikke usandsynligt, at Fremtiden her vil finde et Profil, der har stor Lighed med mange dybe Mosemyrers.

Under Myrens Midtparti har Bunden en nogle Decimeter dyb Forsænkning, der antagelig har været den oprindelige Aarsag til, at Myr har dannet sig paa dette Sted. Ved lidt Gravning i Lerbankerne ved Myren kan dog Udtapning foregaa til Bunden.

De til Dyrkning bedst skikkede Strøg af Myren er som sagt allerede dyrkede; den gjenliggende Del, hvor Væxtlaget er uformuldet og i høi Grad modstaar Forraadnelsen, er ikke let at bringe under Kultur. Til Brændtorv egner Myren sig ikke videre godt; Massen er altforlidet fortorvet. Ved nogen Udgrøftning vil den danne god Skovgrund. Paa Strøg, hvor Grøftning har bevirket nogen Formulding, vil den være skikket som Kompostjord og til Gjødelsblanding, ligesom den maatte kunne anvendes til Torvstrø eller Torvmuld for Brug i Nærheden.

No. 75. Kimestadmyr.

Da Beskrivelse af denne Myr som Exempel er indtaget i 1ste Del af dette Skrift, forbigaaes den her.

No. 76. **Storemyr.**

Den ligger Nordøst for Gaarden Hassum i Slagen Sogn, og udfylder et lidet Dalføre. Den omgives paa Østsiden af en lav tildels jord- og skovdækket Fjeldryg; paa Vestsiden ligger den mod en Lerbanke, som for det meste er dyrket, men hvori opstikker enkelte smaa Fjeldknatter. Mod Syd taber den sig i det svage Dalføre, medens den mod Nord har Udløb gennem en trang, dyrket Dal med Ler i Bunden og Fjeld paa Siderne.

For noget over 20 Aar siden, angivelig i Aaret 1864, blev største Delen af Myren solgt til Vallø Værk. Der blev da forberedt Brændtorvskjæring i stor Stil. Med ikke ringe Omkostning blev der lagt Vei til og langs Midten af Myren. Udgrøftning blev foretaget, og der blev opskaaet en ikke ubetydelig Mængde Torv for paatænkt Brug ved Vallø Værk. Men da Torven kom saa langt, at den skulde brændes, viste det sig, at den var kun lidet brugbar. Myrmassen bestaar nemlig af temmelig ren og frisk Mose — Sphagnum, og den forberedte Torvdrift blev strax nedlagt.

De da optagne Grøfter have holdt sig godt; de ere endnu 1,0 — 1,5 Meter dybe, og de næsten lodrette Sider, som tildels ere lyngbegroede, staar som om de vare nyskaarne. Langs den over Myren grusede Vei med Grøfter paa Siderne trives et Belte af frodige Træer især af Birk, saa at der er dannet en tæt og vakker Allé. Mange store, tildels lynggroede Hauge findes paa Myren. Det skulde ikke falde nogen ind, at dette er over 20 Aar gamle Brændtorvstakke; de kastes nu — 1894 — ud for at tørres og raspes til Torvstrø, som Torvmassen er vel skikket for. Her foreligger altsaa et paatageligt Bevis for Mostorvens Evne til selv udsat for Luftens og Veirligets Indflydelse at modstaa Forraadnelse eller Hensmuldring.

Paa den afgroftede Del af Myren bestaar Vegetationen næsten udelukkende af Lyng, hvorhos Den el Furetræer spirer frem. Paa Myrens søndre og nordre Del, hvor Grøfter ikke ere tagne, staar Bjønskjæg, Lyng, Mose, Myruld, Myrbær

Bladlyng m fl. Ved Udløbet findes et 15—20 Maal — Tiar — stort Strøg, hvorpaa der vokser frodig Birkeskov. En Del af den er nylig hugget. Dybden er her kun 2—3 Meter, og Myrmassen bestaar af en med Skovjord blandet Græsmyr. Da Forberedelserne til den ovenfor omtalte Torvdrift foregik, siges der, at en Del paa Myren staaende Træer bleve omhugne og anvendte til Faskiner under Veien over Myren. Myrens Overflade er ophvelvet over Midten, hvilket „Den private Opmaalings Kart over Myren, Kristiania 1874“ ved Kurver angiver. Langs største Delen af Myrens Længde er Overfladen næsten vandret, falder dog lidt mod Nord.

Mod Syd er Myrens Dybde 2—3 Meter og over Midten og mod Nord indtil 5 Meter. Bunden falder altsaa 2—3 Meter = 1:400 mod Udløbet [og bestaar i Syd af Sand og mod Nord af Ler samt ligger i en jevn Flade.

Torvmassen udgjøres, som antydnet, af temmelig frisk og for den øverste Del ogsaa ren Mose. Ved Bunden findes dog et 0,5—1,0 tykt Lag, der maa betegnes som Skovmyr. Det synes at være dannet af Mose, Græs, Kviste, Bark og andet Skovaffald saaledes, at det sidste er fremtrædende i den øvre Del og Græs ved Bunden; her findes ogsaa Frø af Pota-mogeton, Nymphæa o. fl.

Bundlaget kan anvendes til Brændtorv, især vil det, da det er usammenhængende, være skikket som Material for Æltetorv. Den dybeste Del af Mostorvlaget er tildels stærkt blandet med Rester af Myruld, hvorved den, da Fortorvningen er noget fremskredet, er mere skikket som Brændtorv.

Stubber hverken saaes i Grøfterne eller blev paatrufne med Boret.

Myrens Areal udgjør 2025 Ar. Høide o. H. ca. 25 Meter.

No. 77. Odmundsredmyr.

Den ligger Nord for Gaarden Odmundsred i Slagen og strækker sig fra denne Gaards dyrkede Jord omtrent ret Nord med sin Længderetning. Paa Siderne omgives den af lave

Grusbanker eller Sandsletter, som ere dyrkede eller bevoxede med Skov især Gran.

Efter Opmaaling udgjør dens Areal 3412 Ar. Den ligger ca: 25 Meter over Havet.

Omkring Kanterne i et Belte af 50—100 Meter er Myren bevoxet med Skov af Fure og Birk, som paa nogle Steder er temmelig stor, men paa andre sumpige Steder er ganske forkrøbet. Med Undtagelse af enkelte forkuede Furebuske mod Syd er Myrens indre Parti ganske skovbart.

Tvers over Myrens søndre Ende ligger en gammel nu nedlagt Bygdevei. Fra denne nordover sees baade paa Myrens østre og vestre Kant Spor af Veie langs Myrens Kanter. Disse Veie skal være anlagte og benyttede under en tidligere iværksat, men nu for længe siden nedlagt Torvdrift til Vallo Saltværk. Det skal være 40—50 Aar siden, at dette Værk optog og benyttede Torv herfra. Efterat Torvdriften for Værket var nedlagt, forsatte enkelte af de omkringboende med Torvskjæring og afsatte en Del Torv i Tønsberg; nu er som sagt al Torvskjæring ophørt.

De nævnte Veie ere især langs Grøftkanterne bevoxede med temmelig store vakre Træer, saa at de nu viser sig som Skovbelter. Dette anføres kun for at illustrere den Indflydelse for Trævæxten, som Udgrøftning, Tilpakning og Gruskjøring af Myrer udøver.

Fra Kanterne har Myren en Stigning af 1—2 Meter tværs gennem Skovbeltet; men det indre med en Punktlinie omkredsede større Parti har en næsten vandret Overflade; dog gives der langs hele Myren ca. 1 Meters Fald eller et Fald 1:1150 mod Syd.

Paa Midtpartiet dannes Vegetationen især af Mose, som staar i frodig Væxt. Myren er her meget blød, tildels utilgjængelig, og der findes mange Sumpe eller Vandpytter, som ere opstaaede under Myrens Væxt. Blandt Mose staar Bjønskjæg, Myruld, Myrbær og en Sivart; paa Omkredspartiet og de høiere Banker trives især Lyng og Vaccinier. I gamle Grøfter sees frodig Calla, Treblad og flere Stararter.

Myrens Dybde er 4—5 Meter.

I Midtpartiet bestaar Massen af Mostorv til en Dybde af 3—4 Meter; i den dybeste Del er den, især mod Østsiden, stærkt blandet med seige og haarde Trævler. Derpaa gaar Massen over til en noget jordagtig, med ledede Rodstokke af Rør opblandet Græsmyr, der har en Mægtighed af omkring 1 Meter og strækker sig over hele Myren samt er tildels blandet med Kviste og Kratrester. Ved Bunden findes mange Fro af Potamogeton, Nymphæa og Menyanthes.

Ved nordre Ende af Myren staar der igjen omkring ud-skaarne Strøg nogle Banker, der er nogenledes modne til Brændtorv. I den dybere Del af Myrmassen er her indblandet saa stor Mængde opsmuldrede Skov eller Kratrester, at Torven nærmest maa betegnes som Skovmyr.

Stubber sees ikke i Grøfter og blev heller ikke paatruffet under Boringen. Antagelig først efter at nogen Udgrøftning i Anledning af den nævnte Torvskjæring var foretaget, udbredte Træer sig paa Myrens skraanende og mindre sumpige Kanter.

Bunden bestaar overalt af blød Ler og ligger i en næsten vandret Flade; den er dog nogle Decimeter lavere mod Nord; oprindeligt maa der her have været en Sump, og Strøget har tildels ligget under Vand, hvad ogsaa de fundne Vandplanter vidner om.

Mod Sydøst strækker Bundens Lerflade sig ud mellem Grusbanker; Myren har der sit Udløb et par Meter lavere end Midtpartiet over et 1,5 Meter tykt skovvoxet Myrslag. Det vilde følgelig være let at grøfte Myren 3—4 Meter dybt, eller endog fuldt ud tilbunds.

No. 78. Saudemyr.

Den ligger i et lidet Dalføre mellem Gaardene Saude og Doserød i Slagen. Paa Østsiden omgives den af en Fjeldryg; paa Vestsiden ligger den ind til en Grusbanke, som i den sydlige Del er dyrket.

Myrens Areal er 925 Ar. Efter Midtlinien, der gaar omtrent Syd—Nord, er den ophøiet indtil et Par Meter. Langs Siderne findes en Lavning mod Land.

Myrdybden er 3,0—3,5 Meter, og Torvmassen bestaar af temmelig ren Mose, der er noget hensmuldret, især i de dybere Lag. Lige ved Bunden gaar Massen over til et nogle Decimeter tykt Lag, der indeholder nogle Rester af Græs og rigeligt med Bark og Kviststumper, saa det nærmest maa betegnes som Skovmyr.

Ved den søndre Ende af Myren er for længere Tid siden optaget nogle over 1 Meter dybe Grøfter. Her er Myrmassen mere fast og især i den dybere Del saa fortorvet, at den vilde være anvendelig som Brændtorv.

Paa det grøftede Strøg er Lyng eneraadende; Fure og Birk spirer ogsaa op. Paa den øvrige Del af Myren, som ogsaa er temmelig fast og tør, staar Bjønskjæg og Lyng samt Krækling, Mose og Renlav. I Lavningen omkring Land vokser Buske af Or og Birk samt Stararter, Mose, Myruld og Comarum palustre.

Ind paa Myrens Flade holder Bjønskjæg og Lyng paa at danne et Lag over Mosmassen; dennes Væxt er standset og Fortorvningen paabegyndt.

Bunden bestaar af Ler og ligger i en nogenlunde jevn Flade med lidt Fald mod Udløbet i Syd. Ogsaa fra den nordre Ende har Myren Udløb; gjennem en liden Grusbanke er dette oprenset for at skaffe Afløb for et lidet Dyrkningsstykke paa den Kant af Myren; den ligger ca. 20 Meter o. H.

No. 79. Olsrødmyr.

Olsrødmyr ligger mellem de 2 sidst beskrevne Myrer ved Gaarden Olsrød og omgives af skovdækkede Grusbanke eller Fjeldknatter. Dens Areal er kun 187 Ar, og Dybden er 2—2,5 Meter. Indtil halve Dybden ovenfra regnet bestaar Myrmassen af temmelig ren og noget opsmuldret Mostorv. Derunder er Mosmassen saa omdannet, at den er anvendelig

til Brændtorv. Ved Bunden synes Massen væsentlig at bestaa af Kviste og Skovaffald og maa betegnes som Skovmyr; den har her en brun Farve og er lidet sammenhængende, men let brændbar. Græsmyrmasse, som ofte findes under Mosemyrer, er mere graa eller gul af Farve.

Denne ubetydelige Myr er noget ophøiet over Midten, er fast og tør, og der staar svær Lyng og Mikkelsbær paa den. Myrdannelsen ved Mose er afsluttet; Lyng og Mikkelsbær har overdækket Moslaget. Eieren opgiver, at for 30 Aar siden blev Myren, som da bar temmelig stor Skov, snauhugget. Først nu spirer Træer igjen frem.

I opkastede Grøfter, især mod Nord, sees temmelig store Furestubber omkring 0,5 Meter under Overfladen.

Bunden bestaar af Ler, der mod Kanterne er sandblandet, og ligger i en jevn Flade omkring 0,5 Meter lavere end Udløbet mod Nord.

Myren vil være anvendelig til Torvstrø og Brændtorv; faar den ligge urørt, vil den bevoxses med Skov, da den er saavidt hævet op i Midten, at den ikke let forsumpes.

No. 80. **Lofterødmyr i Nøtere.**

Lofterødmyr ligger paa et lavt Aasdrag sydvest for Gaarden Lofterød og omgives af lave — 10—20 Meter høie — og for det meste med Gran og Fure bevoxede Fjelddrygge. Mod Nordøst strækker Myren sig ud til en mellem Fjeldknatterne liggende, dyrket Lerbanke, hvorover den har Udløb. I Bugterne mod Nord og Syd, hvor Dybden er mindre, er den bevoxet med forkrøblede, 2—4 Meter høie Furetrær. Forøvrigt staar der især Lyng, Bjønskjæg, Myruld, Krækling, Rensmose og i Lavningen omkring Land Stararter, Treblad, Comarum, Pors, Or og Birk samt i enkelte Sumpe Calla.

Myrens Areal er 1150 Ar. Høide o. H. ca. 50 Meter.

Dybden er over den brede nordøstre Del 3,2—3,5 Meter, og Myrmassen er der i næsten hele sin Dybde en noget omdannet og med Trævler af Myruld og Bjønskjæg blandet

Mostorv. Omkring de mod det faste Land nedskraanende Kanter er den dybeste Del af Moslaget omdannet til en nogenlunde brugbar Brændtorv; men ellers er Massen næsten lige frisk helt til Bunds. Allerunderst findes dog et ca. 0,5 tykt Lag, som især bestaar af Rester efter Buske; det er brunt af Farve, lidet sammenhængende og kan betegnes som Skovmyr. I den øvre Del af Bundlaget stødte Boret ofte paa større Stubber; forøvrigt paatræffes ikke saadanne i Torvmassen.

I den søndre Bugt tyndes Myren ud til 1,5—1,0 Meter; men Torvmassen har samme Bonitet, og Bundlaget er end mere opfyldt af Træ- og Buskrester. Yderst mod Syd er det lave Omkredsbelte udvidet til en noget bredere sumpet Strækning, hvorpaa Mose, Stararter og Løvtræbuske flourer.

Myren ligger ganske ubenyttet. Over en ikke ubetydelig Strækning af den nordre Del sees dog Spor af en ældre Grøftning med parallelle Grøfter paa langs og tvers. Der maa en Gang være paabegyndt et Dyrkningsanlæg, som ikke er fuldført. Arbeidet skal ikke være udført i de sidste 40 Aar. Denne Grøftning har i nogen Grad forandret Myrens Beskaffenhed i Overfladen, idet Lyng har taget Overhaand, og Mosens Væxt er standset.

Myrens Udløb ligger omkring 1 Meter høiere end Myrbunden. Udløbet kan sænkes uden Vanskelighed; dog maa man paa en længere Strækning grave i Ler og Grus. Myren kan paa denne Maade udgrøftes fuldstændig. Bunden danner en nogenlunde jevn Flade og bestaar af et omkring 0,5 Meter tykt Lerlag, hvorunder der kommer Sand og Grus.

Myren vilde være anvendelig til Torvstrø. Paa den søndre Del vilde der ved nogen Afgroftning snart reise sig antagelig Skov.

No. 81. Sameiemyr, Nøterø.

Den ligger ved Gaarden Tjørnerød og omkring Strengsdaltjernet. Mod Øst begrænses den af en ca. 30 Meter høi Fjelddryg, som over Størstedelen af sin Udstrækning er tyndt bevokset med Smaaskov; paa Vestsiden ligger den ud

til lavere Fjeldknatter, som i Regelen er skovbevoksede. Mellem dem findes Grusbanker, som ere dyrkede. Mod Syd begrænses den af en Grusbanke, der udfylder Dalen; der mod Nord taber den sig paa en Flade af Grus, hvorover den har Udløb.

Myrens Areal udgjør 1250 Ar. Høide o. H. 30 Meter.

Dybden er jævnt 4—5 Meter; dog maa undtagen et Strøg ved Udløbet, hvor den kun er 0,5—1,5 Meter.

Paa den midterste Del af Myren staar temmelig tæt Bjønskjæg; derhos findes Mose og Myruld. Omkring Kantterne er der Lyng, Mose, Mikkelsbær, Myrbær, Bladlyng, Multer m. fl. Paa den nordre Bugt og i Øst for Tjernet staar en Del Træer. De aftager i Størrelse og Antal fra Myrkanten indover Myren, hvor de fra 3—4 synker til 1,0—0,5 Meters Høide. I Omkredsbeltet findes ogsaa Rodstubber til forskjellig Dybde i Torvmassen især dog i den øverste Del. Nærmest omkring Tjernet og i Lavningen mod Land staar frodige Stararter, Mose, Treblad, Calla, Comarum m fl; i selve Tjernet trives Nymphæa, Potamogeton, Equisetum og Tagrør.

I de med Punktlinier omkredsede Partier A og B bestaar Myrmassen i næsten hele Dybden af en med Trævler, antagelig mest af Myruld og Myrbær, noget opblandet Mostorv. Den er i det Hele taget noget omdannet, dog med den Undtagelse, at det allerøverste Lag er mindst opløst i den dybeste Del — et Forhold som sjelden er paatruffet. Under Mostorvlaget findes et kun nogle Decimeter tykt Lag af en fin ensartet, dyndagtig Masse. I denne er Plantestrukturen opløst; paa visse Strøg indeholder den dog talrige Frø af Potamogeton og andre Sump- eller Vandplanter.

Bunden danner en næsten jevn Flade og bestaar af blød Ler. Grænsen mellem Myr og Ler var ofte vanskelig at bestemme, da begge i Grænsen vare halvflydende og blandede ind i hinanden. Boret kunde ofte skyves 1—2 Meter ned i den bløde Ler.

I Partiet C, som — især Vest for Tjernet — for det meste er dyrket, findes øverst et 2—4 Decimeter tykt Lag

Mostorv. Derunder er der Skovmyr, hvori staar mange større og mindre Furerodstubber. Ved Bunden gaar Skovmyrlaget over til en Masse, som ligner Bundlaget i den øvrige Del af Myren, men er mere fast og synes at være dannet af Mose, Græs og Skovaffald samt Dynd. Den hele Dybde er her kun 2—3 Meter, og Høiden over Tjernet 0,5—1,0 Meter.

Overfladen af Partiet A ligger omkring 2 Meter høiere end Vandfladen i Tjernet, hvorfra der nylig langs Myrens østre Kant er opkastet en liden Afløbsgrøft til Udløbet. Derved er Tjernet sænket 0,5—0,7 Meter; Grøften er næsten overalt lagt saa nær Land, at den er kommet ned paa den faste Bund, hvad der er til Ulempe for dens mulige Fordybelse.

Da Myrens Høidestrog, hvor Dybden er 5 Meter, er omkring 3 Meter høiere end Udløbet, ligger en stor Del af Myrbunden indtil 2 Meter lavere end Udløbet.

En af Myrens Eiere, som har skaaret Is i Tjernet, siger, at dette er indtil 8 Favne = ca. 15 Meter dybt.

Ved den foretagne, ubetydelige Sænkning af Tjernet er der i Grænsen mod den fastere Myr tildels opstaaet Sprækker i Myrmassen, og smaa Stykker Myr ere sunkne efter til Høiden af Vandfladen.

Partiet A og tildels B vilde kunne anvendes til Torvstrø. C er som nævnt for en Del dyrket; men det viser sig tildels paa Grund af ufuldstændig Udgrøftning og forøvrigt tilfølgende Boniteten — Moslaget i Overfladen — ikke videre frugtbart. Til Forbedring af dette Strøg maatte Vandstanden sænkes, og Moslaget bringes til at formolde ved Paaføring af Kalk, Skjælsand, Mergel eller almindelig Sand; derhos bør saadan Jord gjødsles med Fosfat og Kainit. Dersom Vandstanden kunde sænkes nok, turde det være hensigtsmæssigt at brænde det ubetydelige Moslag, saa at Agerjordlaget kunde komme ned paa det underliggende, lettere medgjørlige Myrslag. Men uden Sænkning af Vandstanden vil Brænding alene forværre det ugunstige Afløbsforhold.

No. 82. **Valdermyr.**

Den ligger i en trang Dal ved Gaarden Valder i Nøterø og omgives paa begge Sider af Fjelddrygge, som for det meste ere bevoxede med Smaaskov. Mod Nord ligger den ind til en Grusbanke og mod Syd grundes den af paa en Grusflade, som tildels er dyrket, og hvorover den har Udløb.

Med Undtagelse af en sumpig Strækning mod Syd er den bevoxet med smaa, vantrivelige Furetræer, der tildels — i øvre og nedre Ende — gaar over til ordentlig Skov. Forøvrigt staar der især Myruld, Bjønskjæg, Mose, Myrbær og paa de sumpigere Strøg Stararter, Padderok Treblad m. fl. Plantevæksten er frodig, og Myrdannelsen synes at være i fuld Gang.

Myrens Areal: 343 Ar. Høiden over Havet ca. 35 Meter.
Dybde 1—2 Meter.

Myrmassen ser ud til at være en Blanding af Rester efter de paa Myren nu levende Planter, altsaa en myruld- og bjønskjægblandet Mostorv. Ved Bunden findes et med Kviste og Skovjord blandet Sumpgræsmyrslag.

Bunden bestaar af Ler og ligger i en jevn Flade. Myren har Afløb omtrent i Høide med Bundfladen og kan let udgrøftes. En Bakkegrøft paa hver Side samt enkelte andre Grøfter vilde gjøre Strækningen skikket som Skovgrund. Den er ikke uskikket for Dyrkning. Ved Rodhugning, Flaa-hakning og Brænding, vil det seige og uforraadelige Væxtlag hurtigst bringes i Opløsning, saa at Agerjord kunne dannes.

No. 83. **Buermyr**

ligger ved Gaarden Buer i Nøterø og indtager hele Bunden af en liden Dal. Paa de forholdsvis lange Sider omgives den af lave, knapt skovdækkede Fjeldaase. I nordre Ende grundes den af mod en Grusbanke; mod Syd taber den sig paa en Lerflade, hvorover den har Udløb.

Myrens Areal udgjør 821 Ar. Høide over Havet ca. 35 Meter.

Dybden er kun 1,0–1,5 Meter.

Mod Nord, hvor Strækningen er mindre sumpig, staar især Stararter samt Hvene, Myrtistel, Viol, Tormentilla og paa Tuer Krækling; mod Syd fremhersker grovere Stararter, Myruld og Mose samt en Del mandshøie Buske af Fure, Gran, Birk og Ener.

Strækningen anvendes til Havnegang og afgiver ikke ubetydeligt Beite; af Kreaturene er den optraadt i smaa Tuer. I Vintertiden overrisles den paa store Strøg af Flomvand; men i Sommertiden er den saa fast, at Kreaturene uden Vanskelighed kan befare den.

Myrmassen er en Ophobning af Rester fra den forhaandenværende Vegetation, nemlig en trævlet, eller tildels jordagtig, kvistblandet Stargræsmyr, som lige ved Bunden er noget fortorvet og der tildels har Karakter af Skovmyr.

Bunden, som ligger i en jevn Flade med svagt Fald mod Udløbet og nordre Side, bestaar af Ler, i hvert Fald øverst. Paa nogle Steder kunde Boret drives 0,6–0,8 Meter ned i Leret og stødte da paa Sand og Grus; det rimeligste er følgende, at Lerlaget over det Hele kun har ringe Mægtighed og er afsat over Grus.

Myren danner et udmærket gunstigt Dyrkningsfelt. Jordsmønnet er meget godt. Dybden er ikke større, end at Grøfterne kan naa Bunden og med visse Undtagelser lukkes. Faldet er svagt, men tilstrækkeligt mod Udløbet; dette kan let oprenses og fordybes, saa fuldstændig Udgrøftning kan udføres. Opbrydning kan, efter at Buskene vare bortryddede, foregaa med Plaug.

Paa visse Strøg, især paa nogle Banker, hvor Mose, Myruld og Buske har udbredt sig, kunde det for at fjerne det seige og langsomt forraadnende Væxtlag vistnok være nyttigt at anvende Brænding; forøvrigt maa i dette Tilfælde denne Dyrkningsmaade bestemt fraaades. Jorden vil let bringes til Formuldning uden Brændning, og saaledes vil de Emner, som Ilden fortærer, blive sparede.

No. 48. **Sundenemyr**

ligger ved Sundenetjernet paa Tjøme og omgives af lave næsten skovbare Fjeldknatter; nogle saadanne stikker ogsaa op i Myren. Mellem Fjeldknauserne ligger paa nogle mindre Strøg Grus ud til Myren; denne falder 0,5—0,7 Meter mod Tjernet og ligger med sin yderste Del lige ned til Vandfladen.

Vegetationen er mærkelig frodig og bestaar af langbladede Stararter, gul Vandlilje — Iris —, som paa visse Strøg staar „tæt og jævnt som en Ager“, Treblad, Padderok, Comarum, Juncus filiformis, Ranunculus flammula, en Scirpus, Mose og i et Bækkeleie Calla. Areal 293 Ar. Dybde 1—2 Meter. Høide over Havet 10 Meter. Bunden danner en jevn mod Tjernet skraanende Flade og bestaar af et nogle Decimeter tykt, blødt, tilsyneladende kiselguhrblandet Lerlag paa Sand.

Myrmassen er i hele Dybden en frisk, ufortorvet, men dyndblandet Sumpgræsmyr. Et Belte langs Tjernet er en paa Vandet flydende og voxende Masse af Star, Treblad og Padderok, som kun tildels kunde befares.

Ved Opdæmning af Tjernet for Møllevand lægges en Del af Myren om Høsten og Vinteren under Vand.

Paa den østre Myrbugt staar en Del Rodstubber, som nylig ere afhugne, medens andre ere saa raadne, at det ikke kan sees, om Træerne ere hugne eller raadnede ned. Dybere i Myren paatraf Boret ikke Stubber.

Myren anvendes til Beite. Saalænge Opdæmning af Tjernet foregaar, kan den ikke benyttes paa anden Maade med Undtagelse af, at der ved lav Vandstand kunde optages Jord til Komposter og Gjødselblanding.

No. 85. **Gjervaagmyr.**

Den ligger paa en Fjeldafsats ved Gaarden Gjervaag paa Tjøme. Med Undtagelse af mod Syd, hvor den støder til dyrket Jord, omgives den af Fjeldknauser, hvoraf den mod Øst naar op i Høide med Øens Høidedrag. Omgivelsen

er tildels bevoxet med Skov; men denne er saa tynd og smaa, at Fjeldet, der kun yderst sparsomt er dækket med Jord, skinner gjennem og tildels er ganske skovbart.

Vegetationen bestaar især af Stararter og Pors samt Mose, Myrbær, Vidjer og omkring Kanterne af Fure og Granbuske.

Areal 312 Ar. Høide o. H. ca. 25 Meter.

Dybde: I nordre Del 3,0—3,5 Meter og i søndre Bugt 1—2 Meter.

Torvmassen er en mosblandet Græsmyr, der over Midtpartiet gaar lige til Bunden, men omkring Kanterne ved 1—2 Meters Dybde gaar over til et Skovmyrslag, som udbreder sig nærmest Underlaget. Græsmyrslaget er overalt blandet med Kviste og andet Skovaffald. Skovmyrslaget har sin største Tykkelse omkring Myrkanterne og kiler sig ud mod den dybere Del af Myren. Paa et mindre Strøg forekommer noget Græsmyr under Skovmyrslaget, I dette findes enkelte Hasselnødder. Tildels er Mose saa fremtrædende i Græsmyren, at den staar paa Grænsen af Mostorv.

Myren har Udløb mod Sydvest over Fjeld til 0,5—1,0 Meters Dybde under Overfladen; følgelig ligger Bunden, som bestaar af Ler, indtil 2 Meter lavere end Udløbet.

Den sydlige Del af Myren har tidligere været dyrket, men er nu overgaaet til et Vildnis af Siv, Star, Mose og Buske af Or og Vidjer. For at tilveiebringe fornødent Vandafløb for ordentlig Dyrkning, hvortil Myren er skikket, maatte Udløbet sænkes 0,5—0,8 Meter i Fjeld paa en Længde af 15—20 Meter.

No. 89. Sjurstokkemyr.

Den ligger under Gaarden Sjurstokke i Stokke Herred og omgives af lave Fjeldrygge, som for det meste ere belagte med et tyndt Gruslag, og bevoxede med Skov. Paa hver Side af Myren findes en dyrket Løkke eller Husmandsplads.

Myrens Vegetation bestaar med Undtagelse af et lavere Omkredsbelte, der har Sumpvegetation, af Bjønskjæg, Myruld,

Mose, Lyng og Renmose samt Myrbær, Bladlyng m. fl. Myren er temmelig tør og fast, og det ser ud til, at Bjønskjæg og Lyng fortrænger Mosvæxten. Det lavere Omkredsparti, især ved Udløbet, bærer frodige Stararter, Pors, Mose, Treblad, Comarum og Buske af Birk og Fure.

Myrens Areal udgjør 1250 Ar. Høide o. H. ca. 30 Meter.

Dybden er over det større Midtparti 3,5—5,0 Meter, over det lavere Omkredsparti kun 1—2 Meter.

Myrmassen bestaar fra øverst af til en Dybde af 2—3 Meter af temmelig frisk og ren Mostorv, der mod Kanterne er nogenlunde fast, men over Midtpartiet er blød især i den dybestliggende Del. I Mostorven er indblandet en Del Trævler af Myruld; omkring Myrens eller rettere Midtpartiets afskraanende Kanter er den noget fortorvet og af mørkere Farve. Ved den angivne Dybde gaar den over i en mere omdannet Masse, som er blandet med Bark, Kviste o. s. v. og for en væsentlig Del synes at være dannet af Skovjord; tildels er den lige ved Bunden blandet med Rester af Græs og Rør, hvorhos der forekommer en Del Dynd.

Omkring Kanterne, indtil ca: 50 Meter udpaa Myren, udbreder der sig 0,5—1,0 Meter over Bunden et Lag af halvfriske Stubber eller andre Trærester, der tildels var saa tæt, at det var vanskeligt at trænge ned med Boret. Forøvrigt paatræffes ikke Stubber. Myrens Flade er ogsaa næsten fri for Trævæxt og yngre Stubber.

Omkredspartiets Græsmyrslag strækker sig ud gennem et trangt Dalføre, i hvilket Myren har Afløb over Sand og Ler til en Høide af 2,0—3,0 Meter under Myrfladen. Dette Dalføre har tidligere været dyrket, men er nu bevoxet med Skovkrat og Sumpplanter.

Myrens Dybde er størst mod Syd, hvor Bunden har en Forsenkning af indtil 1 Meter; forøvrigt ligger Bunden i en jevn Flade med ca. 2,5 Meter Fald mod Udløbet i Syd og bestaar over Midten af Ler og mod Kanterne af Sand.

Saavidt jeg har kunnet se, forekommer ingen Fjeldhindringer for Myrens fuldstændige Udgrøftning; men Af-

løbskanalen maatte føres en længere Strækning gennem Grus og vilde for at kunne udtappe den dybeste Del af Myren faa en Dybde af 2—3 Meter, hvoraf henved 1 Meter er Myr.

Det 2—3 Meter mægtige Mostorvlag vilde egne sig som Material for Torvstrø, og Bundlaget maatte, især efter Udgrøftning og Sammensynkning, være anvendeligt til Brændtorv. Myren maatte saaledes bedst kunne nyttes ved forenet Tilvirkning af Torvstrø og Brændtorv.

No. 87. Tuftemyr i Stokke.

Den strækker sig fra Gaarden Tuft gennem et trangt Dalføre, som den næsten udfylder, mod Nord til Gaarden Vear og har en Længde af omkring 3 Kilometer. Saavel paa Øst- som paa Vestsiden omgives den af lave Fjeldrygge, der stykkevis, især ved Foden, ere belagte med Grusbanker; disse ere for en del dyrkede og forevrigt bevoksede med Skov.

Paa en stor Grusbanke Syd for Myren sees flere Steder sammenlagte Stenrøiser efter Oldtidsdyrkning. Paa et Sted ved søndre Vear findes en Klynge af 12—14 Gravhauge, de fleste smaa.

I den sydlige Del af Myren ligger et Tjern.

Udenfor søndre Ende af Myren strækker en Grusbanke sig i Høide med Myrfladen tværs over Dalføret og inddæmmer Myren, som her har sit Udløb. Paa denne Banke er for at samle Møllevand en Dæmning eller Stengar opført til ca. 2 Meters Høide. Ved denne opdæmnes Tjernet og Bækken langs Myren, saa at den sydlige, laveste Del af Strækningen til visse Tider sættes under Vand.

Partiet A, der omfatter Strækningen omkring Tjernet og nordover til Bygdeveien, som løber tværs over Myren, bestaar i hele sin Dybde, 2,5—4,0 Meter, af en blød, ufortorvet Græsmyrmasse, som synes at være dannet af de paa Overfladen nu forekommende Planter. Omkring Tjernet var

Myrmassen ved Bunden saa blød, at den ikke lod sig tage med Boret.

Partiet er bevoxet med frodige Stararter, Mose og Pors; disse staar enten sammen i et omtrent lige Forhold, eller en af Arterne er strøgvis fremherskende. Pors staar paa visse Strøg saa tæt som Lyng, paa andre Steder er Mose saa frodig, at alle andre Planter med Undtagelse af Myrbær og Bladlyng ere udelukkede. Foruden disse findes Treblad, Comarum, Vidjer, Krækling m fl. I Bugter af Tjernet og i Vandhuller omkring dette staar Nymphæa, Iris og Potamogeton.

Inden Partiets Omraade i en liden Bugt mod Vest ligger det lille med en Punktlinie omkredsede Parti X, der er Mosemyr. Denne har dannet sig over det ved Bunden udbredte Græsmyrlag og hæver sig 1,5 Meter over Omgivelsen.

Partiet B er indtil 2 Meter høiere end det omgivende Myrstrøg. Dybden er 4,0—5,6 Meter. Massen er indtil 4 Meters Dybde en græstrævleblandet og noget fortorvet Mostorv. Resten er en med Affald af Buske blandet Græsmyr, som under Partiets Midte kun er omkring 1 Meter tyk, men tiltager i Mægtighed mod Kanterne og udenfor Moslaget udgjør det i Dagen liggende Myrlag. I Grænsen mellem Moslaget og Græsmyren, 3—4 Meter dybt, findes en Del Rodstubber eller andre Trærester, som var ugjennemtrængelige for Boret. I Mosmassen forøvrigt blev ikke paa-truffet Stubber.

Paa Strøget staar den sedvanlige Mostorvvegetation, Lyng, Bjønskjæg, Mose, Lav, Krækling, Multer m. fl.

Partiet C omfatter Resten, den nordre Del af Myren, Her flourer Mose, langstraaede Stararter, Myruld og tildels ogsaa Bjønskjæg m. fl., som danner et flere Decimeter tykt, løst, yderst svampet Væxtlag; dette er fyldt af Vand og hviler paa en blød, halvflydende Masse, saa at Strækuingen er meget vanskelig eller umulig at befare. Forresten staar der spredt eller flækvis Pors, Treblad, Bladlyng, Krækling,

Myrbær og Comarum samt i den øvre Bugt og tildels omkring Siderne Birk, Or og Vidjer.

Dybden er i den nordre Bugt 2—3 Meter og for Resten 4—5 Meter.

Myrmassen er en blød, tildels halvflydende uforraadnet Græsmyr, som især øverst er ofte stærkt blandet med Mose. Ved Bunden er indblandet noget Dynd, Torvemne eller opløst, omdannet Plantemasse.

Naar man undtager enkelte Strøg, hvor Grusbanker strækker sig ud til Myren, og Sydkanten af Partiet B, hvor en Sandbanke ligger tværs under Myren, bestaar Bunden af blød Ler. Noagtig Nivellering af Myrstrækningens Faldforhold blev ikke foretaget, men efter enkelte Wredespeilsigt kan det antages, at hele Strækningen falder 5—6 Meter, eller omkring 1:500. Paa Overfladen er Faldet jævnt fordelt; men Bunden har en svag Forhøining strax Nord for Tjernet og mod Myrens øvre Ende, saa at den i Længdesnit vilde vise sig noget bølgeformet.

Da Tjernet og dets nærmeste Omgivelse ligger i Høide med Dæmmelusens Bund og kan opdømmes 1—2 Meter, kan der ikke være Tale om Udgrøftning af den nederste Del af Myren, uden at Opdæmningen sløifedes, og der blev iværksat en Sænkning af Udløbet over Grusbanken. Derimod er der Sandsynlighed for, at nordre Del, Partierne B og C i nogen Grad kunde grøftes mod nuværende høieste Vandstand i Tjernet. Strækningen C er efter sin Bonitet anvendelig til Dyrkning; men da den er løs og blød, vil den ved Grøftning synke stærk sammen, saa det spørges, om den kan faa tilstrækkeligt Vandafløb. I Partiet B vil med ubetydelig Grøftning kunne optages en Del Torvstrømmaterial. A vilde være vel skikket for Dyrkning, naar Opstemning af Vandet hævedes, og Udløbet blev sænket; hertil er der god Anledning gennem Grusbanken.

Myrens hele Areal udgjør 5025 Ar.

Dens Høide over Havet er omkring 25 Meter.

No. 88. Akersmyr.

Den ligger ved nordre Ende af Akersvandet og strækker sig derfra næsten hen til Sæm Jernbanestation. Mod Vest ligger den ind til den store Rabakke, og mod Nord og Øst begrænses den af lave, enten dyrkede eller skovdækkede Bakker, hvoraf Fjeld her og der stikker frem. Over dens vestlige Del ligger Jernbanelinien.

Myrens Areal udgjør — Jernbanelinien fratrukket — 7285 Ar; deraf indtager Partiet A 6410 og B, den mod Akersvandet liggende lavere, smale Strækning, 875 Ar.

I Partiet A er Dybden 3,0—4,5 Meter.

Fra den opstillede Grænselinie — c d — mellem Partierne stiger Overfladen af A efter Punktlinien h f 4,0 Meter nordover til Myrens Høidepunkt ved f; derfra falder den 0,5—1,0 mod Nord, hvor en mindre Del af Myren har Udløb. Efter samme Linie — Grænselinien c d til f stiger Bunden 2,4 Meter. Efter Linier retvinklet paa denne er saavel Overfladen som Bunden nogenlunde vandret. En Undtagelse danner dog den sydvestlige Bugt, hvor noget Fald mod Øst og Hovedafløbet til Akersvandet forekommer.

Myrens Høidestrog mod Nord ligger 5 Meter over Akersvandet, og da Dybden der er omkring 4 Meter, ligger Bunden 1 Meter over Vandfladen; men da Afstanden er omkring 1 Kilometer, vil en Afløbsgrøft fordre mindst 1 Meters Fald; Myren kan følgelig til Nød grøftes til Bunden, men ikke videre. Det sydligste Strog af Partiet vil dog, skjønt Dybden er noget mindre, ikke kunne grøftes fuldt ud tilbunds.

En mindre Del af Myren kan grøftes mod det nordlige Udløb, som ligger 2,5 lavere end den tilstødende Myrflade. Da dette Afløb, der er oprenset af Jernbanen, efter et løseligt Nivellement kan fordybes 0,5 Meter uden Sprængning af Fjeld, hvorover det i Grøftens nordre Ende gaar, kan det tilstødende Strog af Myren herigjennem grøftes til 3 Meters Dybde.

Myrmassen bestaar med Undtagelse af et 0,5—1,0 Meter tykt Lag ved Bunden af ren og frisk Mostorv, der kun tildels har nogen Indblanding af andre Plantetrævler især Myruld og Bjønskjæg. Bundlaget er en jordagtig, tæt, mørk Masse, der maa betegnes som Græsmyr, hvori er tilblandet Krat-rester, raadne Stubber o. s. v. samt Lerslam og Dynd. •

Langs Jernbanelinien, hvor nogen Grøftning er udført, og omkring Kanterne er Myren temmelig fast; men det midterste Strøg er blødt; dog synes Mosen ikke at være i nogen frodig Væxt. Paa de tørreste Strøg dannes Lyngjord over Mosmassen; paa den sumpigere Del forekommer vegetationsløse Flækker med Dynd eller Vandflade.

Vegetationen bestaar fornemmelig af Mose, Lyng, Myruld og Bjønskjæg. Med Undtagelse af Kanterne og de grundere Strøg, hvor en Del mindre trivelige Træer har udbredt sig, er Myren skovbar. Ved Overfladen træffes ofte mindre Stubber, Rester af nylig opgroede og uddøde smaa Trær; forøvrigt synes Myren at være fri for større saadanne.

Bunden bestaar med Undtagelse af et lidet Strøg ved nordre Udløb, hvor Sand og Fjeld stikker frem, af Ler, som tildels er meget blød, især under Midtpartiet.

Partiet B er af en ganske anden Karakter.

Fra Grænsen mod A falder Overfladen snart til Høiden af Vandfladen i Akersvandet, og den søndre Del af Strækningen ligger netop i Vandhøiden.

Bunden bestaar af Ler og ligger omtrent vandret. Der trives en næsten yppig Vegetation af Stararter, Padderok, Treblad, Calla m. fl. samt i Mængde Pors; tilsammen danner disse et seigt, men bevægeligt, 0,5 Meter tykt Væxtlag, som man skulde tro flød paa Vand. Under dette Lag findes dog en blød, lerslamblandet, 1 Meter tyk Dyndmasse, der hviler paa nogenlunde fast Ler. Dette gjælder kun ca. $\frac{2}{3}$ af Strækningen; den øvrige Del er fastere og har som Følge af Overfladens Stigning større Dybde, indtil 2,5 Meter.

Strækningen er interessant, baade ved at Buske især Pors og enkelte Vidjer kan gro saaledes halvt under Vand,

og ved at den er et Exempel paa gyngende eller flydende Myr, som man helst skulde tro blot fandtes i Folkesagn; desuden viser den, hvorledes i nogle Tilfælder Myrdannelsen kan foregaa i Bugter af Vand og Tjern. Paa Partiets indre, fastere Del staar allerede enkelte mindre Træer af Birk og Or, og selv udpaa Sumpen findes enkelte Birkebuske. Ja det er sandsynligt, at Træer, især dersom beitende Kreaturer ikke ødelagde Smaaplanterne, lidt efter lidt vil trække sig ud over Sumpen, eftersom denne fastner, for senere ved den over Roden dannede Myrmasse og ved sin egen Tyngde at trykkes ned under den stabile Vandstand og dø ud. Rødderne vil bevares i Myrmassen og kunne i Fremtiden give Anledning til feilagtige Gjetninger om Naturforholdene, dengang da Trær voxede paa saadant Sted.

Denne sumpige Strækning afgiver et ikke ubetydeligt Beite for Kjøer; mærkeligt er det, at Kreaturene bjerger sig omkring paa den; de flyder, efter hvad der siges, i Regelen paa Bugen; det synes dog at maatte være usundt især for Melkekjøer. Strækningen burde skaanes for Beite og Kreaturtraak og hellere benyttes som Slaat, hvorved den vilde gro bedre sammen og danne en antagelig Slaatemyr.

Myrens Høide over Havet er 15—20 Meter.

No. 89. Brændsrødmyr.

Den ligger i Stokke i en Forsenkning omtrent paa Toppen af Rabakken lige ved Gaarden Brændsrøds Huse. Mod Vest støder den til en Fjeldknat, som tildels er jord- og skovdækket; forøvrigt omgives Myren af Grusbanker.

Myrens Areal er kun 350 Ar; men dens Dybde er 4—5 Meter. Høiden over Havet er 50 Meter. Vegetationen dannes af de sedvanlige Mosemyrvæxter Mose, Bjønskjæg og Lyng m. fl.

Myrmassen bestaar, med Undtagelse af et mindre Lag ved Bunden, af Mostorv. Over Midtpartiet er denne Mostorv temmelig ren og frisk til en Dybde af 2 Meter, her gaar den

over til en mere omdannet og som Brændtorv nogenlunde skikket Masse, der har en Mægtighed af 1—2 Meter. Omkring de nedskraanende Kanter er det friske Moslag mindre tykt, medens Brændtorvlaget er tilsvarende større og mere modent. Skovmyrlaget ved Bunden har en Tykkelse af ca. 1 Meter. I dets øvre Del forekommer en saa stor Mængde Kratrester og halvfriske større Stubber, at Boret vanskelig kunde drives gennem. Træresterne kunde ikke bestemmes. Omkring Kanterne, hvor Dybden er mindre, og hvor Mos-torvlaget kiler sig ud, eller kanske rettere Lagene flyder sammen, findes til ca. 1,5 Meters Dybde under Overfladen saa mange Stubber, at det var vanskeligt at finde et Sted, hvor Boret kunde passere ned til Bunden. Disse Stubbers Stilling i Forhold til Myrens Bundflade, som her ligger noget høiere end forøvrigt, er som Bundlagets Stubber, hvor Myren er dybere.

Myren har Udløb over Fjeld mod Syd i 3 Meters Dybde — regnet fra Myrens Høidepunkt —, altsaa indtil 2 Meter høiere end den laveste Del af Bunden. Mod Nord har den ogsaa et Udløb til 2 Meters Dybden over Grus. Dette Udløb kan sandsynligvis uden Vanskelighed fordybes, hvorved Myren vilde udgrøftes til større Dybde.

Bunden bestaar af Ler; dette ligger over Raets Grus; men findes ikke i Myrens nærmeste Omgivelse. Paa Myren laa en Del forsøgsvis optaget Brændtorv, som saa ud til i flere Aar at have været udsat for Veirliget og nu var ødelagt.

Myren vilde egne sig for sammensat Brændtorv og Torvstrøtilvirkning. Dens Beliggenhed lige ved Hovedveien og Gaardens Huse er særdeles heldig for saadan Benyttelse. Skjønt den er liden, vilde den dog for et eller nogle Brug i mange Aar afgive fornøden Brændsel og Gjødselblanding.

No. 90. Stokkemyr

ligger mellem Sked og Stokke Kirker paa østre Side og lige ind til Rabakken og omgives forøvrigt ogsaa af Grus- eller

Lerbanker, hvori Fjeld kun tildels stikker frem. Den nærmeste Omgivelse er for en Del dyrket og for Resten bevoxet med Skov især af Fure og Gran. I Nærheden af Myren mod Sydvest staar et vakkert Holt af temmelig stor Bøg.

Myren bestaar af et indre, ophøiet Parti, der indtager største Delen af Arealet, og et 50—100 Meter bredt, lavere Omkredsparti, eller Belte, hvorover det fra Omgivelsen tilsvivende Vand flyder bort.

Myrens samlede Areal udgjør 6850 Ar.

Over det næsten vandrette Midtparti, som er temmelig blødt, bestaar Vegetationen af Mose, Bjønskjæg og Myruld samt paa Tuer eller Banker af Lyng og Lav. Det lavere og tildels overrislede Omkredsstrøg er foruden med Buske af Fure og Birk bevoxet med Stararter, Myruld, Tréblad, Mose m. fl.

Dybden er 4—5 Meter og Myrmassen bestaar for største Delen af temmelig ren og frisk Mostorv i et Lag af 3—4 Meters Mægtighed. Ved Bunden findes et omkring 1 Meter tykt Lag, der indeholder Rester af Tagrør, Padderok samt en Mængde ubestemmelige Trævler, antagelig især af Star, og maa betegnes som Sumpgræsmyr. Omkring Kanterne eller paa Partiets skraanende Sider er den dybeste Halvdelen af Mostorvlaget noget fortorvet, fastere og har mørkere Farve. Det kunde maaske anvendes til Brændtorv; denne vilde dog rimeligvis ikke være af bedste Slags. Paa Midten er Strækningen mere blød og sumpig, og Mosen er der i det Hele lidet omdannet. Stubber blev ikke paatrufulne, og Strækningen er ganske blottet for Trævæxt.

Omkredsstroget har kun en Dybde af 1—3 Meter, og Torvmassen er en Blanding af Mose, Skov- og Græsmyr i vxlende Forhold. Her staar en Del Kratskov af Løvtrær, og Myrmassen er gjennem hele Dybden opblandet med Rodtrævler af Buske og med mindre Stubber.

Myren har sit Hoved afløb mod Nordøst, hvor en Grøft er optaget til Afløb for Vand fra dyrkede Strøg i Myrens Omgivelse; en Del af Myrens Omkredsbelte er ogsaa dyrket. Paa 2 andre Steder mod Øst er der ogsaa Udlob. Midtpar-

tiet kan desuden grøftes til 2—3 Meters Dybde mod Omkredsbeltet.

Bunden, som ligger i en nogenlunde jevn Flade med svagt Fald mod nordre Udløb, bestaar langs Rabakken af Sand og for Resten af Ler. Den ligger i Høide med eller lidt lavere end Aflobet, Myrens Høide over Havet er omkring 60 Meter.

Skjønt Myren har en saavidt betydelig Udstrækning, at dens Hævning ikke i nogen nævneværdig Grad kan have foraarsaget Udtørring af Midtpartiet, som er meget sumpigt, synes alligevel Mosen ikke at være i nogen videre frodig Væxt. Der er tildels opstaaet smaa Vandpytter eller Sumpe med Dyndflade, hvorpaa Bjønskjægdotter har fæstet Rod, medens Mosen er uddød.

Efter at denne Beskrivelse i Aaret 1892 var nedskrevet, er Myren indkjøbt af et Interessantskab, som har oprettet en Fabrik for Tilvirkning af Torvstrø. Ved den derved foretagne partielle Udgrøftning er Torvmassen paa den indre blødere Flade sunket sammen, saa at Myren har faaet en over Midten indsunket Overflade.

No. 91. Holtemyr.

Den ligger ved Gaarden Holte i Stokke paa Østsiden af Rabakken i en Høide af ca. 70 Meter over Havet. Mod Sydvest grænser den til en med Smaaskov bevoxet Lerflade, der næsten vandret strækker sig ind under Myren og danner dens Bund; forøvrigt omgives den af Grusbanker, enten selve Rabakken eller dennes Udløbere, som støtter sig til Fjeldknatter.

Paa Myren staar især Bjønskjæg, Mose og Lyng, den sidste paa Tuer eller Banker ved kredsformede Sumpe, hvor Mose er fremherskende. Tvers over Myren gaar en smal Forsænkning, som der siver noget Vand i; den er øiensynlig dannet ved, at det fra Bakken flydende Vand har havt sit Løb her og hindret Mosens Væxt. Denne Lavning er bevoxet med Stararter, Padderok, Treblad m. fl.

Myrens Areal udgjør 2050 Ar, og Dybden er 4,0—5,5 Meter.

I den nordre Del bestaar Myrmassen fra øverst til en Dybde af omkring 3 Meter af temmelig frisk Mostorv; videre nedad er Massen mere omdannet og brun. Torvmassen i Myrens nordlige Del, som er ca. 5 Meter dyb, er temmelig omdannet, men bestaar dog tydelig af Mose, hvortil er blandet en Del halvfriske Trævler af Myruld. Ved Bunden forekommer et eget, kun 0,4—06 Meter tykt Lag, som indeholder en stor Del opraadnede Kratrester, men er temmelig vel fortorvet og maa betegnes som en græsmyrblandet Skovmyr. Myrens søndre Del har samme Lagning og Beskaffenhed, men Dybden er kun 3—4 Meter. Den dybeste Del af Mostorvlaget vilde være anvendelig til Brændtorv, medens den øverste Del er Torvstrømmaterial. Bundlaget har som al Skovmyr stor Varmeevne, men da Massen let smuldres under Tørring, vil den være mindre anvendelig til Stiktorv.

Modenheden som Brændtorv er mest fremskredet i Myrens søndre Del, der er mere fast og tør som Følge af Partiets mindre Udstrækning.

Myrens Overflade falder fra Nordkanten omtrent 2 Meter mod Udløbet i Sydvest, medens Dybden aftager ligesaameget paa samme Afstand; følgelig er Bunden vandret.

Myrens Kanter skraaner ned mod Omgivelsen, hvorover Myren paa visse Strøg hæver sig med sin hele Dybde. Paa Kantskraaningen staar noget Smaaskov, og der findes Stubber til forskjellig Dybde; forøvrigt paatraf Boret ikke saadanne.

Myren har frit Afløb og kan grøftes til Bunden uden Gravning i fast Jord.

Grunden til Myrdannelsen maa have været det fra Grusbanken ud over Lerfladen sivende Vand, der har begunstiget Fremkomsten af en Sumpvegetation paa Lerfladen og senere saaledes forsumpet Strækningen, at Mose har udbredt sig og dannet det mægtige Lag.

No. 92. Gjennestadmyr.

Den ligger ved østre Ende af Gjennestadvandet i Stokke. Mod Øst og Syd ligger den ind til Foden af

Rabakken; mod Nord grænser den til en dyrket, myrlændt Flade af Ler; mod Vest støder den til Gjennestadvandet.

Myren er ophøiet over Midten og har sit Høidepunkt henimod sydøstre Kant, langs hvilken der findes den for Mosemyrer sædvanlig Forsænkning mellem Myr og Bakke. Paa den modsatte Side af Myren er denne Lavning dyrket. Myrens Overflade falder 1,5 Meter mod Vandet og noget mindre mod Nord.

Bunden, som for det meste bestaar af blød Ler (kun ved Grusbanken findes Sand) strækker sig mod Vest ned til Vandfladen af Gjennestadvandet og stiger langsomt østover, indtil den i østre Ende af Myren hæver sig ca. 1 Meter over nævnte Vandflade. Naar Vandstanden i Gjennestadvandet er høiere, hvilket ikke skal være usedvanligt, kommer en Del af Myrbunden lavere end Vandfladen.

Paa Myren staar med kun lidet frodig Væxt Mose, Lyng, Bjønkskjæg og Myruld samt Mikkelsbær. Myren er skovbar med Undtagelse af, at der paa de skraanende Kanter voxer en Del forkrøblede Fure- og Birketræer. Stubber forekom ikke for Boret undtagen i Omkredsens Kratbelte.

Myrens Areal er 1600 Ar og dens Dybde 5—6,5 Meter. Gjennestadvandet angives at ligge 53 Meter o. H., Myren altsaa 58 Meter. Myrmassen bestaar fra øverst til 2—3 Meters Dybde af halvfrisk Mostorv, der er indblandet med en Del Trævler af Myruld og andre Halvgræs; videre omkring 2 Meter nedad er Massen end mere fortorvet og paa god Vei til antagelig Brændtorv, men er øiensynlig for en stor Del dannet af Mose, hvortil der kommer en hel Del Trævler af andre Planter.

Endelig forekommer ved Bunden et metertykt Lag, der er jordagtigt og mørkt af Farve samt indblandet med Dynd og raaddent Træ. Det maa betegnes som en med de nævnte Emner blandet Græsmyr, der først er udbredt over Myrbunden, og hvorover Mose har udviklet sig.

No. 93. Flaatsnesmyr.

Den ligger ved Gaarden Flaatsnes i Stokke i det her noget rummelige Dalføre ved en liden Elv, der har Udløb i Gogsjø. Kun mod Nord støder den paa et kort Stykke til en skovdækket Fjeldaas; forresten omgives den af en flad, sumpig, men for det meste dyrket Strækning, der udgjør Dalbunden.

Lerfladen i Omgivelsen strækker sig ind under Myren og danner dens Bund, men er her ubetydeligt — kun indtil 0,5 Meter — lavere end udenfor. Denne Forsenkning maa oprindeligt have foranlediget Myrdannelsen.

Vegetationen bestaar især af Mose, Lyng, Mikkelsbær, Krækling og Multer. Da Myren er liden og med sin hele Dybde har hævet sig over Omgivelsen, som for det meste er grøftet, og da Grøfter ere trukne gennem en Del af selve Myren, er denne tør og fast, saa at Lyng synes at underkue Mosen. Smaaplanter af Fure og Birk spirer ogsaa frem. Hverken i Grøfter eller med Boret lod Stubber sig paaavise.

Myrens Areal udgjør 355 Ar; Dybden er 3,5—4,5 Meter. Høiden over Havet kan ansættes til 45 Meter.

Myrmassen bestaar ovenfra til 2—2,5 Meters Dybde af en øverst ganske frisk, men dybere noget omdannet, græs-trævleblandet Mostorv; derunder findes et 3—5 Centimeter tykt Lag, der er jord- og dyndagtigt; hvorvidt det oprindeligt har været uden større Planterester eller ved Omdannelse er blevet, som det er, skal jeg lade være usagt. Videre nedad og ved Bunden forekommer, især paa Myrens sydlige Del, et omkring 1 Meter tykt Lag, der bestaar af Græsmyr med kjendelige Rester af Tagrør og Padderok.

En Særegenhed for denne Myr er det nævnte dyndagtige eller madjordagtige Lag mellem Mostorvlaget og Græsmyr-laget. Det kunde se ud til, at en Flom eller en Række Flomme havde tilskyldt dette Slamlag. Flomme, der oversvømme Omgivelsen, ere endnu almindelige.

Det fremgaar af Myrens Beliggenhed og nærmeste Omgivelse, at den har frit Afløb og kan udgrøftes til Bunden

uden videre Gravning i fast Jord. Den vilde være fortrinlig skikket til Torvstrø, og dens Beliggenhed ved en Korsvei er bekvem for saadan Anvendelse af de omliggende Gaarde.

No. 94. Holmenmyr.

Den ligger ved Gaarden Holmen i Stokke og i samme Dalføre som sidstbeskrevne Myr; den omgives af flade, myrlændte og i Forhold til Dalens Vasdrag lave, dog for det meste dyrkede Strækninger, kun mod Nord ligger den ind til en Bakke; denne er ogsaa dyrket.

Myrens Areal udgjør 387 Ar, dens Dybde er kun 1,5—2,0 Meter; Høiden over Havet er neppe 40 Meter.

For en Del Aar siden er der gennem Myren skaaret en Del parallelle Grøfter antagelig i Anledning af en paatænkt Dyrkning. Derved er Myren i nogen Grad udtørret og fastnet; Lyng har udbredt sig og udgjør nu næsten ganske alene Vegetationsdækket.

Myrmassen bestaar for næsten hele Dybden af temmelig ren Mostorv. Lige ved Bunden findes et nogle Decimeter tykt Lag, som er en Blanding af Græs-, Træ- eller Kratrester og Slam; det bør maaske helst kaldes en græs- og slam-blandet Skovmyr. I Bundlaget staar ogsaa mange større Furerodstubber; i Mostorvlaget paatræffes ikke saadanne.

Myren har frit Afløb paa alle Sider til Bunden af Grøfter for dyrket Jord og er saaledes paa en Maade afgroftet. Feltet er færdigt og vel skikket for Tilvirkning af Torvstrø ved Harvningsmetoden. Forhaabentlig vil det ikke vare længe endnu, førend en Forekomst som denne benyttes til stor Fordel for Jordbruget.

No. 95. Brosrødmyr.

Den ligger lidt ovenfor Gaarden Brosrød i Stokke, i samme Dalføre og næsten til samme Høide — 40 Meter o. H. — som sidstbeskrevne Myr, men paa Vestsiden af Elven.

Mod Vest støder den ind til en liden isoleret Fjeldaas; for Resten omgives den af den flade, noget myrlændte og tildels oversvømmede Dalbund. Denne bestaar af Ler, saa gjør ogsaa Myrens Bund, der har en Forsænkning af indtil 0,5 Meter. Myrens Areal er 548 Ar og dens Dybde 2—4 Meter. Over Midtpartiet staar Mose i frodig Væxt samt Myruld og Bjøn-skjæg; omkring Kanterne, hvor Sumpigheden er mindre, synes Lyng og Vaccinier at skulle faa Overhaand. Paa de nedskraanende Kanter voxer enkelte forkrøblede Furetræer; dybere i Massen er ikke paatruffet Stubber.

Myrmassen bestaar fra oven af til en Dybde af 1—3 Meter af Mostorv, der i den øverste Del er ganske frisk, men i den dybere Del er noget opløst eller fortorvet og paa Overgang til Brændtorv. Overalt er i nogen Grad indblandet Trævler af Halvgræs eller andre Myrplanter, antagelig især Myruld og Myrbær. Under Moslaget ved Bunden findes et 0,5—1,0 M. tykt Lag, der er jordagtigt og blandet med Lerslam samt indeholder Rester af raadent Krat; fornemmelig er dog dette Bundlag dannet af Sumpgræs og maa betegnes som en kratrestblandet Græsmyr.

I den senere Tid er Dalførets Elv, som kommer fra Askimvandet, reguleret og oprenset i Forbindelse med Sænkning af Gogsjø for at formindske Oversvømmelse i Dalføret.

No. 96. Galimyr.

Den ligger i Dalen ved Gaarden Gali i Kodal og omgives for det meste af dyrket Jord; kun mod Vest støder den til Foden af Aasdraget. Den er en almindelig Mosemyr, som har hævet sig over Omgivelsen; den er løs eller svampet samt bevoxet med stor Lyng, Mose, Mikkelsbær, Myruld, Multer, Myrbær, Bladlyng, Rensmose m. fl. Derhos staar der en Del forkrøblede Furetræer; paa Myrens afskraanende Kanter ere de forholdsvis store; ellers er de 1—3 Meter høie.

Paa den vestlige Del af Myren er opkastet nogle Grøfter og der er forsøgsvis taget noget Torvstrø eller rettere Gjød-

selblandingsjord. Det lavere Omkredsparti er dyrket, men benyttes for Tiden kun til Beite. Den foretagne Bortledning af Vand fra Myrens Omkredsparti samt selve Myrens delvise Udgrøftning har udtørret den saavidt, at Mosens Væxt er standset og Lyng synes at tage Overhaand. En medvirkende Aarsag hertil er, at Myren i og for sig er for liden til at holde fornøden Fugtighed, efter at Overfladen er saavidt opløftet som den er.

Myrens Areal er kun 218 Ar.

Dens Dybde er 3,2—4,2 Meter; til en Dybde af omkring 2 Meter bestaar Myrmassen af temmelig ren og frisk Mos-torv, som videre nedad er mere omdannet, saa at den maa være anvendelig til Brændtorv. Derunder er der et 0,5—1,5 Meter tykt Lag af trævlet og dyndblandet Græsmyr. Stubber findes i forskjellig Dybde i Mosmassen, men de fleste staa omkring 1,5 Meter under Overfladen. Bunden bestaar af blød Ler og ligger lavest mod Syd; Myren har Udløb mod Nordøst over Lerfladen til 2—3 Meters Dybde under Myrfladen; følgelig ligger Myrbunden indtil 1 Meter eller lidt mere lavere end Udløbet.

Myrens Høide over Havet kan anlases til 70 Meter.

Den øverste friske Del af Moslaget vil være skikket som Torvstrø.

Myrens bekvemme Beliggenhed i den bebyggede Dal opfordrer til dens Benyttelse.

No. 97. Storemyr og Rekringsmyr.

Den ligger i et lidet Dalføre paa Fjeldhøiden Nord for Kodal Kirke og tilhører for Størstedelen Hanedal i Annebu Sogn. Den omgives af lave neppe over 10 Meter høie Fjeldrygge, som ere bevoxede med Smaaskov af Gran og Birk; indiblandt findes ogsaa Bøg og Asp samt ved Myrkanterne Or. Fjeldet — Porfyr — er for det meste dækket af et ringe Lag Forvittringsgrus og løse Stene.

Myren bestaar af 2 Partier, et nordre, som her er kaldt A, og et søndre, som er kaldt B. Da Grænsen mellem Gaarde

og Sogne gaar over den, har nordre og søndre Del, som ere forbundne ved et smalere og grundere Strøg, faaet forskjellige Navne.

Partiet A er en almindelig Mosemyr, og Vegetationen bestaar fornemlig af Mose; paa lave Banker voxer Lyng og mellem Bankerne Myruld og Bjønskjæg, derhos staar Multer, Mikkelsbær, Bladlyng og i det lavere Omkredsbelte især Stararter og Treblad; endelig findes en Del forkrøblede Fure- og Birketræer.

Myrddybden er over Midten (som paa Kartet er omkredset med en Punktlinie) ca. 8 Meter; paa et Strøg naaedes ikke Bund med hele Borlængden 8,5 Meter; paa Torvmassens Beskaffenhed kunde det dog skjønnes, at Bunden neppe laa over 0,5 Meter lavere.

Myrmassen er fra øverst indtil 6—7 Meter dybt en særdeles ren og frisk Mostorv. Derunder ligger en dyndblandet, noget omdannet Sumpgræsmasse, hvori sees Frø af Potamogeton og Rester af Tagrør.

Der, hvor Bunden naaedes, bestod den af sandblandet Ler, hvori var indblandet finknuste Skjæl. I de optagne Prøver fandtes ikke saa store Stykker, at de kunde bestemmes. Ved at udnytte Myrens Fald (omkring 1,5 Meter mod Nord) og gennemskjære Madjord- eller Myrlaget i Dalen, der hvor Udløb er, kan Myren grøftes til 3—4 Meters Dybde. Sandsynligvis vil man ikke træffe Fjeld, som kan hindre, om man vil iværksætte en endnu dybere Udgrøftning; men Udløbsrenden maa i dette Tilfælde fortsættes et længere Stykke nedover den flade Dal.

Myren vilde være meget hensigtsmæssig for Torvstrøtilvirkning. Den vilde i lang Tid kunne forsyne de omliggende Gaarde, der i Indmarken mangler Myr, med Torvstrø af bedste Slags. Myrens Beliggenhed — 3—4 Kilometer fra Bygden med Anledning til Vei — lægger ingen større Vanskeligheder i Veien for saadan Benyttelse, som her foreslaaes.

Partiet B er smalere, men mere langstrakt mod Syd; det ligger der op til en Grusbanke — Moræne, som ud-

fylder Dalføret og danner Vandskjel. Myrdybden er 3—4 Meter; omkring Kanterne og langs Strædet mod A er den kun 2 Meter.

Bonitet: I det hele taget maa Torvmassen betegnes som en uformuldet, skovrestblandet Græsmyr. Nærmest Overfladen er Mose og Myruld fremherskende, men dybere er mest fremtrædende Stararter og Treblad, hvoraf mange Frø findes. Til enhver Dybde findes stærk Indblanding af Kviste, smaa Rødder o. s. v. eller Skov- og Krataffald. Ved Bunden er Massen jord- og dyndagtig.

Vegetation: Langs Midten findes Mose, Lyng, Bjøn-skjæg, Myruld og Lav samt forkrøblede Exemplarer af Fure og Birk. Paa det lidt lavere og mere sumpige Strøg mod Land staar paa begge Sider især Stararter, Treblad, Comarum samt Birk, Or, Vidjer og Asp. Bunden bestaar af blød Ler og har svagt Fald mod A eller Nord, hvor Afløbet er. Paa Strimmelen, der forbinder Partierne, er der Sandbund, der ligger nogle Decimeter høiere og saaledes til ringe Grad af-dæmmer B.

Myrens samlede Areal udgjør 569 Ar. Dens Høide over Havet er omkring 130 Meter.

No. 98. Jammermyr.

Den ligger i en Forsenkning paa Fjeldhøiden Nord for Gaarden Havsaas i Kodal og omgives af lave Fjeld-knauser, som ere bevoxede fornemlig med Bøg, Birk, Or, Asp og Rogn; indiblandt staar ogsaa enkelte Graner.

Myren er blød og sumpig, og Vegetationen bestaar af høitvoxende Stararter, Treblad og Mose, samt paa den nordre, dybeste Del af Myruld — *E. vaginata*. Derhos findes nogle Buske af Birk og Or samt enkelte Graner. Myren har Udløb mod Nordøst over Grus og Fjeld til No. 97 i Høide med Myrfladen.

Dens Areal er 106 Ar og Dybden 1,0—1,5 Meter.

Torvmassen er en Græsmyr, som i den øvre Del er frisk og indblandet med raadne Kviste og Mose; i den dybere

Del og ved Bunden er den mere omdannet og udgjør en ensartet, tæt, jordagtig Masse.

Bunden bestaar i den sydlige Del af Sand, forøvrigt af blød Ler.

Myrens Beliggenhed temmelig langt fra Bygden og den Gaard, hvortil den hører, stiller sig noget hindrende i Veien for anden Anvendelse end Beplantning med Skov.

Omkring Kanterne ligger mange fra Land eller Myrgrænsen udover Myren faldne og af Mose og Græs overgroede Træer. Høide over Havet 140 Meter.

No. 99. Sauemyr.

Den ligger i en liden Fjelddal inde paa Aasdraget Nord for Gaarden Gjerstad i Kodal og omgives af Fjeldknauser, som for det meste ere dækkede af Birk og Asp.

Vegetationen bestaar fornemlig af Mose, Myruld, Treblad og Birkebuske.

Areal 56 Ar. Høide over Havet 140 Meter.

Dybden er 2,5—4,0 Meter.

Torvmassen er en med Skovrester opblandet Græsmyr, der for den dybeste Del er moden til Brændtorv. Ved Bunden findes Dynd og Rester af Sumpplanter — Potamogeton m. fl.

Myren har Udløb baade mod Syd og Vest.

No. 100. Store Multemyr.

Den ligger paa samme Aasdrag som sidstbeskrevne Nummer og tilhører Gjerstad i Kodal. Den omgives af lave Fjeldrygge, som for det meste ere bevoxede med smaafalden Skov.

Paa Myren voxer Lyng, Mose, Myruld, Multer og omkring Kanterne Stararter og Treblad. Derhos staar der en Del forkrøblede Træer af Fure og Birk; flere uddøde saadanne staar paa Roden. I Myrbugterne ligger mange fra Myrgrænsen ud over Myren faldne og af Mose og Sumpgræs begravne Træer. — Paa visse Steder findes de i saadan Mængde, at de danner en Slags Brolægning.

Myrens Areal 262 Ar. Høide o. H. ca. 140 Meter.

Myrdybden er 6—8,5 Meter; paa det nordligste Strøg naaedes ikke Bund med hele Borlængden, 8,5 Meter, overalt naaedes dog ned til det ved Bunden ellers forekommende Lag af Græsmyr.

Under Væxtlaget, der ligesom den levende Vegetation især bestaar af Mose, Lyng og Myruld, dannes Myrmassen til en Dybde af omkring 6 Meter af særdeles ren og uforraadnet Mostorv. Derunder eller ved Bunden (den bestaar tildels af Fjeld, forresten af blød Ler) findes et indtil 2 Meter tykt Sumpgræsmyrlag.

Myren har Udløb mod Syd gennem en med Grus belagt Fjeldkløft til en Dybde af 3—4 Meter under Myrens Høidestrog.

Myren vilde være vel skikket til Torvstrø.

Adkomsten er ikke vanskelig. Transporten maatte fornemmelig foregaa paa Vinterføret.

No. 101. Lille Multemyr.

Den ligger paa samme Aasdrag som No. 100 og kun adskilt fra den ved en liden Fjeldryg. Den udfylder en liden grydeformet Forsenkning i Fjeldet og har Udløb til 2—3 Meters Høide over Bunden. Arealet er kun 75 Ar, men Dybden er omkring 6,5 Meter. Høiden over Havet ca. 150 Meter.

Paa Myren voxer Mose, Lyng, Mikkelsbær og Furebuske; omkring de lavere Kanter staaer Stararter. Torvmassen er en trævleblandet, halvfortorvet Mosemyr, der hviler paa et omkring metertykt Lag af Græsmyr, som i den øvre Del er blandet med Mose og ved Bunden indeholder noget Dynd — opslemmet, tykflydende Plantemasse — og Kiselguhr.

No. 102. Langemyr.

Den nordre Del af Myren hører til Pladsen Langemyr under Gaarden Svindal i Annebo, den søndre hører til Gjerstad i Kodal Sogn.

Myren er en flad, skovbar Strækning, som er bevoxet med Mose og Stararter.

I en langs Myren opkastet Grøft saaes Myrmassen, der væsentlig er dannet af Græsrester, at være saa stærkt opblandet af Rødder, Krat- og Skovrester, at den staar paa Grænsen af Skovmyr.

Myrens Areal er omkring 150 Ar; Dybden blev ikke undersøgt.

Myren udfylder en Fjedkløft og har liden Bredde i Forhold til Længden. Langs Myrkanterne ligger mange større Træer, som ere faldne udover, og paa de smalere Strøg naar Toppene fra de modsatte Sider hverandre. Der dannes paa den Maade et Slags Brospænd over Myren af disse i Mose og Græs begravne halvraadne Stammer.

No. 103. Engdammen.

Den ligger paa samme Aasdrag, men nogle Meter lavere end de sidst beskrevne Smaamyrer og tilhører Gaarden Gjerstad i Kodal. Den er bevoxet med Stararter, Bjønskjæg, Mose, Myruld og Bladlyng; kun omkring Kanterne og paa de tilstødende Fjeldknatter eller Grusbanker staar en Del Birk, Bøg, Asp, Or og Gran.

Arealet er kun 100 Ar; men Dybden er 6,8—8,5 Meter, ja paa Midten naaedes ikke Bund med hele Borlængden. Torvmassen er helt igjennem en dyndblandet Sumpgræsmyr, stærkt indblandet med Skovrester; tildels er den meget blød og oversvømmes i Regntiden.

Bunden bestaar, hvor den iagttoges, af Fjeld; nærmest derved er Myrmassen grynagtig, usammenhængende og „mager som Sagflis“. Denne Masse er antagelig dannet især af Skovaffald, Barnaale, Blade, Bark o. s. v. og maa betegnes som et Slags Skovmyr. Den ligner meget det Pulver, der findes paa Bunden af Tjern i Skove; det er en halvt opløst Masse, som dog maaske paa Grund af sit Indhold af Harpix og Garvesyre ikke har været i Stand til at gaa over i

Torvemne og danne den rigtige Sort klæbrige, fedtagtige Brændtorvmasse.

No. 104. **Tassebækmyr.**

Denne, som er 484 Ar af Udstrækning, ligger i en Forsenkning paa Hoiden af Rabakken, omkring 90 M. o. H. ved Gaarden Tassebæk i Stokke og omgives af Grusbanker, hvorover Myren ved sin Tilvæxt tildels har hævet sig. Grusbankerne er dels dyrkede, dels bærer de vakker Skov.

Vegetationen bestaar af Mose, Lyng og Mikkelsbær samt Myruld, Bjønskjæg, Multer, Myrbær, Bladlyng. Derhos er der, især omkring Kanterne, en Del noksaa gamle, men kun 1—2 Meter høie Furetræer. Paa det lavere og mere sumpige Omkredsbelte staar især Stararter samt Or og Birk.

Myren har frit Afløb over Grus baade mod Sydøst og Nordvest til 4—6 Meters Dybde under Overfladen.

Dybden er 5,4—7,5 Meter.

Med Undtagelse af Væxtlaget, der omkring Kanterne dannes af Lyng, Vaccinier og Mose, men over Midten af Myruld og Bjønskjæg med Mose, bestaar Myrmassen til en Dybde af omkring 4 Meter af temmelig ren og frisk Mostorv; derunder er Massen, som tilsyneladende er indblandet med Mose, omdannet til en nogenledes moden Brændtorv; denne har en Tykkelse af 2—3 Meter og synes især i den dybere Del for Størstedelen at være dannet af Skovrester og maa betegnes som Skovmyr.

Det ved Bunden af de fleste Mosemyrer forekommende Sumpgræsmyrslag mangler her, idet Skovmyr danner Underlaget for Mostorven. I nogle Borprøver fra Laget lige ved Bunden saa det ud til, at raaddent Træ dannede endog saa meget som Halvparten af Massen.

Paa Midten af Myren fandtes ved Bunden et nogle Centimeter tykt Lag af temmelig frisk Mose — antagelig en Hypnumart, som har voxet i Vand paa Myrtoften.

Under Myrens Midtparti bestaar Bunden af blød Ler og mod Kanterne af Sand.

Mærkeligt er det, at Ler i denne Forsenkning ligger over Raets — Morænen — Grus. Sandsynligvis maa Ler have afsat sig over hele Raet; men ved Vandets Strømning og Bølgeslag er det skyllet bort alle andre Steder end i enkelte Forsenkninger.

I den øverste Del af Skovmyrlaget, eller 4—5 Meter dybt, forekom saa mange Stubber eller Stammer, at det var vanskeligt at presse Boret ned. Ogsaa lige ved Bunden, der ligger indtil 1,5 Meter lavere end den Forsenkning i Grusbanken, hvorover Myren har Udløb, findes en Del forholdsvis skjøre Rodstubber af noget større Dimension; Træarten kunde ikke bestemmes, men saa ud til at være Or.

Uagtet Myrfladen er hævet omkring 6 Meter over Udløbet mod Sydøst — Udløbet paa den modsatte Side er høiere — ligger som nævnt Bunden for en Del af Myren indtil 1,5 Meter lavere end Udløbet. Paa Myrtoften maa der oprindeligt have ligget et lidet Tjern eller Sump, som omsider er udfyldt af Vandplanter og Affald fra Skoven i Omgivelsen. Derpaa har Buske og senere større Træer udbredt sig.

At Rødder af Træer findes under Vandstanden eller Udløbets Høide kan forklares paa to Maader. Enten voxede Træerne i en større Høide, men blev ved Myrlagets Sammen-synkning og maaske ogsaa ved sin egen Tyngde trykkede ned, saa at Roden kom i eller under Vand, hvorved de døde ud. Eller sank Vandet, før Myrlaget og de ved Myrdannelsen udfældte Mineralstoffer*) tiltættede Myrbunden gennem Underlaget og stod lavere end Udløbet angiver.

Da Overfladen af Skovmyrlaget paa den ene eller anden Maade forsumpedes, udbredte Mose sig og underkuede fuldstændigt den øvrige Vegetation og omsider dannede det mægtige Mostorvlag. Efterat Myren nu har opnaaet en anseelig Høide i Forhold til Omgivelsen og udbredt sig over et større Areal, medens Evnen til at holde paa Vand er formindsket, synes den at være standset i Udvikling; Bjon-

*) Se Side 37, 1ste Del af dette Skrift.

skjæg og Lyng har taget Overhaand og danner nu et Lag over Mosen.

Myren vilde være skikket for Torvstøttilvirkning.

No. 105. Fævangsmyr.

Den ligger paa Vestsiden af Hovedveien i en Forsænkning af Rabakken ved Gaarden Fævang i Sandeherred til en Høide af omkring 80 Meter over Havet. Den har, som Figuren paa Planchen udviser, en langstrakt Form og omgives paa begge Sider af Grusbanker, der for det meste ere dyrkede.

Myren har Udløb mod Nord til en Dybde af ca. 1 Meter under Overfladen, men Hovedafløbet findes mod Syd til en Dybde af 3—4 Meter.

Myren er lidt ophøiet langs Midten, og de lavere Omkreds-partier ere dyrkede. Grusbanken paa Vestsiden støtter sig til en lav Fjedryg, bag hvilken Rabakken falder stærk af til Udskjæring i Løsmassen med Udløb mod Skjelbrei og Gogsjø.

Myrens Areal udgjør 494 Ar og Dybden er 6,0—8,5 Meter, og paa et Strøg af Midten naaedes ikke Bund med den hele Borlængde.

Vegetationen dannes især af Mose, Lyng og Renlav, omkring Kanterne, hvor Fugtigheden er større, staar Mose, Bjønskjæg og Myruld samt Stararter.

Med Undtagelse af Væxtlaget bestaar Torvmassen af temmelig frisk Mostorv til en Dybde af 4,0—4,5 Meter. I den dybeste Del af Laget er Massen dog noget omdannet, saa den vilde være brugbar som Brændtorv, medens den øverste Del især over Midtpartiet er god Torvstrømateriel. Under Mostorvlaget og lige til Bunden forekommer et Skovmyrslag, som har en Mægtighed af 1—3 Meter og i den øverste Del indeholder mange for Boret ugjennemtrængelige Rodstubber; det er for Størstedelen omdannet til en temmelig ensartet Masse, som i den dybere Del er noget kornet og usammenhængende og synes for en væsentlig Del at bestaa af opraadnet Træ — Kratrester — saa at det er uskikket som Stiktorv.

Bunden bestaar af blød eller halvflydende Ler, som omkring Myrkanterne er blandet med Sand. Over Leret findes i et nogle Centimeter tykt Lag en Masse, som synes at være en Blanding af Skjælsand, Kiselguhr og Ler. Fra Prøver af dette Lag er udvasket en Del smaa Skjæl af 2 Arter, der ere indsendte til Kristiania til Bestemmelse.

Myrfladen falder 3—4 Meter mod Syd og da Myr-dybden ved Udløbet her er 1—2 Meter, kan den nordre og midterste Del af Myren grøftes til 5—6 Meters Dybde uden Gravning i Grus. Bunden ligger dog for en Del indtil et Par Meter lavere end Udløbet, saa at Myrtomten maa have været et Tjern, hvilket ogsaa de fundne Frø af Vand- og Sumpplanter antyder.

No. 106. Bjønnumdammen

ligger paa Aasdraget i Vest for Gaarden Bjønnum i Sandherred til en Høide over Havet af 75 Meter. Den udfylder Bunden af et Dalføre fra Vakaasens Fod sydover mod Gaarden Fuksrød og omgives af Fjeldaase, som ere bevoxede med Skov.

Partierne A og B, omkredsede af Punktlinier, ere Mosemyr, hvis Overflade er ca. 2 Meter høiere end det omgivende og øvrige Myrstrøg C C, der er en Sumpgræsmyr.

Vegetationen paa Mosemyrpartierne bestaar af Mose, Lyng, Bjønskæg, Myruld, Mikkelsbær, Multer, Lav m. fl. Paa Græsmyrstrøget staar tildels meget frodig Mose og Myrbær, og hvor Vand siver frem, Stararter og Treblad samt strøgvis frodig Pors.

Paa visse Strøg omkring det faste Land, især i Bugten mod Syd, staar en Del halvstore Furetræer; men forøvrigt er Myren ganske skovbar med Undtagelse af, at der paa Mostorvpartierne findes enkelte meterhøie, forkrøblede Furebuske.

Strækningens Areal: A og B 500 Ar.

C C 1562 „ Tilsam. 2062 Ar.

I Partiet A er Dybden 6—7 Meter, og Myrmassen er øverst frisk Mostorv, der ved 2—3 Meters Dybde umærkeligt

gaar over til en nogenlunde moden Brændtorv, der vistnok for en Del tydelig er dannet af Mose, men i den dybeste Del er stærkt blandet med Skov- eller Kratrester, saa at Laget, der har en Tykkelse af 3—4 Meter og ved Bunden er blandet med Græstrævler, nærmest maa betegnes som Skovmyr.

I Partiet B er Dybden 4,5—7,5 Meter.

Med Undtagelse af et 0,5—1,0 Meter tykt Lag ved Bunden bestaar Myrmassen ogsaa her af frisk Mostorv — altsaa til en Dybde af indtil 6—7 Meter. Bundlaget synes at være dannet af Græs og Skov- eller Kratrester, hvortil er blandet noget Dynd.

I Partiet C C var det kun omkring Land og paa den sydlige Del, at der naaedes Bund til 6—7 Meters Dybde. Forøvrigt naaede Borets hele Længde ikke Bund.

Myrmassen er en yderst blød, halvflydende, gængende Græs- og Dyndmasse, der vanskelig lod sig optage af Boret og kun paa visse Strøg kunde befares. I den dybeste Del var den tildels noget fastere og bestaar for en større Del af uforraadnede Græstrævler, tildels ogsaa af Mose.

Over dette sumpige Græsmyrfelt er paa visse Strøg, især omkring Mostorvpartierne, udbredt et nogle Centi- eller Decimeter tykt, meget frodigt voxende Lag Mose. Et Mostorvlag over Græsmyren synes at være i sin første Dannelse.

Høidevæxten af de egentlige Mosemyrpartier er derimod standset, og Bjønskjæg og Lyng tager Overhaand.

Myren har Udløb paa østre Side gennem et myr- og grusdækket Fjeldskar, hvor tidligere var anbragt en Dæmning til Opsamling af Vand over Myren til Møllebrug. Myren lader sig for en Del i værste Fald ved nogen Minering udtappe over Fjeldskaret. Let og uden synderlig Omkostning vil saavidt Afløb opnaaes, at Mostorvpartierne for største Delen kunde benyttes. Men for den sumpige Græsmyr vil Sænkning af Afløbet være usikker; thi efterhvert som Vandet udtappes, vil den bløde Myrmasse synke efter, vistnok flere Meter.

No. 107. **Kopperudmyr.**

Den ligger i et lidet Dalføre ret Vest for sidstbeskrevne Myr, tilhører Gaarden Haugeheim i Sandeherred og omgives paa Siderne af lave Fjeldrygge, som for det meste er dækkede med Smaaskov.

Den har Udløb mod Nordøst over en Lerflade; mod Sydvest ligger den ind til en Grusbanke, som hæver sig nogle Meter over Myren og afstænger Dalen.

Myrens Areal udgjør 243 Ar og dens Dybde er 1,0 til 3,5 Meter.

Saavel i østre som vestre Ende, hvor Dybden kun er 1—2 Meter, er Myrmassen en noget formuldet Græsmyr, som maatte være skikket for Dyrkning, hvorhos den ogsaa vilde lade sig anvende til Brændtorv.

Denne Græsmyrmasse findes udstrakt over hele Myren, men paa Midtpartiet er den overlagt af et 1—2 Meter tykt, græsblandet eller trævlet Mostorvlag, der i den øvre Del er ganske løs og nogenlunde frisk, men i den dybere Del er saavidt fortorvet, at den som Underlaget maatte kunne benyttes til Brændtorv.

Bunden, som bestaar af Ler, ligger omtrent vandret efter Længden af Myren; kun mod Grusbanken i Sydvest hæver den sig indtil 0,8 Meter.

For 20 Aar siden blev der i en større Del af Myren opkastet Grøfter for paatænkt og i et Aar forsøgt, men saa nedlagt Dyrkning. Som Følge af den foretagne Udgrøftning har en hel Del Furetræer spiret frem og er nu 3—5 Meter høje. Paa det grundere, ikke grøftede vestlige Strøg staar en Del Birkekrat. For Resten er Myren overgroet af Lyng og Mose samt paa Græsmyrstrøgene især Stararter.

Over den ved Bunden liggende Græsmyr har en Mosmasse udbredt sig og dannet et ophvelvet og over Midten dybest Mostorvlag, der nu, i hvert Fald for en Del som Følge af nogen Udgrøftning, er hemmet i sin Væxt og bedækkes af Lyngjord med Skov.

No. 108. **Svinæsmyr.**

Den ligger ved en østlig Bugt af Gogsjø og udfylder Bunden af et Dalføre eller en Dalbugt, som mod Nord og Øst omgives af steile Fjeldaase, der ved Foden ere belagte med Lermasser; for Resten støder den til Gaarden Svinæs's Indmark og til Gogsjø. En offentlig Vei ligger tvers over den nedre Del af Myren.

Myrens Areal udgjør 2500 Ar, dens Dybde er 3,6—4,5 Meter, for det meste jævnt 4 Meter.

Med Undtagelse af det 2—3 Decimeter tykke Væxtlag af Lyngjord, bestaar Myrmassen af noget græstrævleblandet Mostorv til ca. 1,5 Meters Dybde, videre nedad 1,5—2,0 Meter er Massen mere omdannet og maa ansees brugbar til Brændtorv; den er sikkert nok dannet af Mose og Græs, Myruld, Bjønskjæg og Stararter saaledes, at den første er mest fremtrædende i den øvre og de sidste i den dybeste Del. Ved Bunden, som bestaar af Ler, der i nogen Dybde er blandet med Dynd, findes et 0,5—1,0 Meter tykt Lag af temmelig vel bevaret Sumpgræsmyr, hvori sees tydelige Rester af Tagrør og Padderok.

Omkring Bugten af Gogsjø forekommer mellem laveste og høieste Vandstand en Strækning for hele Dybden indtil et Par Meter veritabel Græsmyr. Grænsen mod Mosemyrpartiet er paa Kartet betegnet med en Punktlinie a b. I den dybeste Del er den især dannet af Rør og Equisetum og øverst af Stararter. Det er øiensynligt det samme Lag, men med mindre Tykkelse, som strækker sig under Mostorvpartiet, og omkring Myrkanterne, især i nordre Bugt, atter træder i Dagen. Ved det i den nordlige Del af Myren forekommende Tjern er dette Lag mindst eller næsten ikke udviklet. Paa et Strøg Nord for Tjernet er Græsmyrlaget dækket af et kun nogle Decimeter tykt, friskt, frodig voxende Moseteppe.

Mosmyrstrækningen er bevoxet med Mose, Lyng, Myruld og Bjønskjæg; paa Græsmyrstrøget staar især Stararter.

Høidestrøget af Mosemyrpartiet ligger 1,75 Meter over Vandfladen i Tjernet og 3,50 Meter høiere end Gogsjøs nuværende Vandflade, følgelig er Tjernet 1,75 Meter høiere end Gogsjø. Græsmyrstrøget skraaner lige ned til Vandfladen af denne Indsø, som i den senere Tid skal være sænket omkring 1 Meter. Myrens Bund ligger saaledes fra 0—1 Meter under Vandfladen af Gogsjø og før dennes Sænkning ca. 1 Meter mere.

Tjernet har ikke noget synligt Afløb, men omtrent midt imellem dette og Gogsjø fremspringer en eller flere Kilder, hvorfra der flyder en Bæk til Sjøen. Omkring denne Bæk staar en Klynge frodige Furetræer, medens Myren forøvrigt er skovbar. Stubber findes kun omkring Myrens Kanter.

Da Gogsjø ligger 32 Meter over Havet, kan Myren siges at ligge 35 Meter over samme.

Efter denne vistnok ikke meget indgaaende Undersøgelse synes Myrens Historie at være simpel og anskuelig.

Over den grunde Vandbugt har Tagrør og Equisetum m. fl. udbredt sig og dannet et Lag Myr, saaledes som det saa ofte foregaar i Nutiden, derpaa har Stararter udbredt sig og for en Tid domineret, indtil Mose har trængt sig frem og undertrykket den tidligere Sumpvegetation. Sammen med Mose har Myruld og senere Bjønskjæg, der begge kan voxte sammen med Mose, indfundet sig, endelig optræder Ljung, der truer med at afslutte Myrens Væxt. Tilstedeværelse af de ulige Planter som myrdannende synes klarligen at være betinget af Strækningens Høideforhold til Vandfladen i Indsøen.

Tilvæksten af Mose har inddæmmet Tjernet, som maatte tiltage i Dybde efterhvert som Myren voxede.

No. 109. Vagestadmyr.

Den ligger ved Gogsjø, saaledes at den mod Syd støder ud mod en Bugt og mod Nord strækker sig til en anden Bugt af samme Indsø. Den Halvø, som den saaledes afskjærer,

er en Fjeldknaus, som er dækket af Skov; ogsaa paa den modsatte Side, eller mod Øst ligger den langstrakte Myr mod en skovbevokset Fjeldside. Mod Nord støder den til en dyrket Lerflade ved Elven fra Stokke og Akimsvandet.

Myrens Areal udgjør 1650 Ar, og dens Dybde er paa den sydlige Del omkring 5,0 Meter, over det smalere Midtparti 3,5 Meter og paa det nordre Parti kun 2,0 Meter.

Bonitet: Paa den søndre Halvdel findes øverst til 1,5—2,0 Meters Dybde trævlet, men temmelig frisk Mostorv, videre nedad, omkring 2 Meter, er Mosmassen noget mere omdannet og moden til Brændtorv, hvortil den vilde være anvendelig. Baade det friske og det noget fortorvede Mostorvlag aftager i Tykkelse mod Nord, hvor hele Moslaget kun er 1,5—2 Meter tykt og i den dybeste Del nogenlunde fortorvet. Omkring Mostorvpartiet, som er omkredset med en Punktlinie, findes ved Elven mod Nord et Strøg Græsmyr, der ved Overømmelser er stærkt blandet med Ler og Slam. Ved Bunden forekommer over hele Myren et omkring 0,6 Meter tykt Græsmyrlag, hvori sees tydelige Rester af Equisetum og Rør med andre grove Sumpplanter.

Bunden, som bestaar af Ler, ligger mod Syd 0,5 Meter lavere end Vandfladen i Gogsjø, men stiger 1 Meter mod det nordlige Strøg saaledes, at den her hæver sig omkring 0,5 Meter over Vandfladen, medens Myrens Overflade har 2 Meters Fald i modsat Retning — Syd til Nord.

Før Sænkningen af Gogsjø laa Myrens Bund følgelig 0,5—1,5 Meter under Vandfladen i Indsjøen.

Paa den sydlige noget ophvelvede Del af Myren staar over Midten Mose og Myruld i frodig Væxt, omkring de noget afskraanende Kanter findes især Lyng og Lav, og paa de lavere Strimler langs Fjeldsiden staar Stararter, Mose og Treblad. Paa Midtpartiet er Myruld og Bjønskjæg mest fremtrædende og paa den nordre Del staar især Lyng og Mikkelsbær mellem Mose.

Paa Grænsen mellem Mostorven og Græsmyrlaget stødte Boret ofte paa halvraadne Stubber eller Stammer, som neppe

eller slet ikke kunde gennemtrænges. For Resten paatraff Boret ikke Stubber.

Gogsjøs Høide over Havet er angivet til 32 Meter, Myrens følgelig 36 Meter o. H.

No. 110. Moserødmyr.

Myren tilhører Gaarden Moserød i Sandehrerred og ligger i den østlige her svage Skraaning af Rabakken paa en næsten vandret Sandflade, der mod Øst og Vest begrænses af lave Fjelddrygge, som ere næsten skovbare. Mod Nord og Syd taber Myren sig paa Sandfladen, som derpaa skraaner af.

Myrens Areal er 237 Ar og dens Dybde kun 1,0—1,5 Meter.

Med Undtagelse af et smalt Belte omkring Siderne, hvor noget Vand siver frem, er Myren tør og fast; den er bevokset med stor Lyng, som næsten udelukker alle andre Planter med Undtagelse af unge Fure- og Birkebuske, og allerede har dannet et 2—3 Decimeter tykt Lyngjordlag.

Myrmassen bestaar forøvrigt af temmelig frisk, græs-trævleblandet Mostorv af 0,5—1,0 Meters Mægtighed. Derunder findes et omkring 0,5 Meter tykt Skovmyrslag, som er temmelig tæt, sort og omdannet, men opfyldt af raadden Træmasse og Kviste. Det har vistnok ikke ringe Brændeværdi, men er saa usammenhængende, at det neppe ret vel lader sig anvende til Stiktorv.

Myren har en aaben og for al Slags Vind udsat Beliggenhed og dens Høide o. H. kan sættes til 60 Meter.

No. 111. Hemsmyr

ligger i en Lavning paa Høiden af Rabakken ved Gaardene Hem og Skjelbred i Sandehrerred og omgives af Grushøider, som kun tildels ere skovdækkede og hæver sig ubetydeligt over Myrfladen.

Vegetationen bestaar over Midtpartiet især af Mose, Lyng, Myruld og Bjønnskæg, og i Forsænkningen omkring Land af Stararter og Mose.

Myrens Areal udgjør 666 Ar, Dybden er mod Nord 2 Meter og stiger sydover jævnt til 3—4 Meter og i den sydlige Del lige til 5 Meter. I samme Retning stiger Overfladen ogsaa 1,5—2,0 Meter. Bunden, som bestaar af Sand, ligger følgelig indtil 1 Meter høiere mod Nord og mod Udlobet og har nogen Forsenkning langs Myrens Midtlinie.

Myrmassen bestaar over det sydlige Strøg af nogenlunde frisk Mostorv til 2—3 Meters Dybde. Derunder er Massen, som vistnok væsentlig er dannet af Mose, saa vidt fortorvet, at den vilde være anvendelig til Brændtorv. Mod Bunden gaar den over til Skovmyr, som er stærkt blandet med raadne Trærester. Saavel det friske som det noget fortorvede Moselag aftager i Tykkelse mod Nord, medens Bundlaget har nogenlunde jevn Dybde overalt.

Med Undtagelse af Kratlaget ved Bunden og smaa, unge Stubber omkring Myrkanterne, hvor enkelte forkrøblede Træer ogsaa staar, paatraf Boret ikke Stubber, heller ikke saaes saadanne i nogle opkastede Grøfter.

Myren har Afløb i Nordvest over Grus; ved Gravning af indtil 1 Meters Dybde i Grus kan den dybeste Del udtappes tilbunds. I det hele vilde Myren egne sig for sammensat Torvstrø- og Brændtorvtilvirkning.

No. 112. Litjernmyr.

Den ligger ved nordre Bugt af Litjernet i Hedrum og udfylder Dalbunden, der omgives af lave Fjeldaase med Smaaskov; mod Nordøst taber den sig paa en Lerflade i den trange Dal. Tjernet, hvortil der flyder en Bæk fra Nord, har Udlob mod Sydvest. I det senere er Udlobet oprenset, men kan ikke sænkes videre uden uforholdsmæssig store Omkostninger.

Myrens Areal udgjør 693 Ar og dens Dybde er 3—3,5 Meter. Mod Nordøst aftager dog Dybden lidt efter lidt indtil almindelig Madjordsdybde. Nærmest omkring Tjernet ligger Myrfladen næsten ned til Vandspeilet, men hæver sig mod

Fjeldsiderne og Nord saaledes, at den ved Bygdeveien er omkring 1 Meter høiere end Vandfladen.

Bunden, som bestaar af fin, blød Ler, ligger i en jevn, mod Tjernet og Vest skraanende Flade.

Myrmassen er en Sumpgræsmyr, der for hele Dybden er temmelig ensartet, jordagtig og graasort af Farve; den er stærkt blandet med Trævler af Græs — antagelig Halvgræs, medens Mose kun i ringe Mængde spores. Gjennem hele Dybden er Massen derhos indblandet med tilskyllet Ler, og ved Bunden var Grænsen mellem Ler og Myr vanskelig at bestemme.

Den nordre høiestliggende Del af Myren har været dyrket, men anvendes nu kun til Slaat og Beite. Græsset — Høet bestaar især af Mosebunke — *Aira cæspitosa* — og Stararter. Paa de lavere, udyrkede Strøg findes en frodig Væxt af andre Stararter, Treblad, Pors og en Dueurt — *Epilobium*. I Vandkanten eller ud i Tjernet staar Tagrør, Siv — en *Scirpus* — Nøkkerose, *Potamogeton* m. fl.

Paa nogle Steder mod det faste Land er Myrmassen stærkt opblandet med raaddent Træ, der formodentlig er faldt ud fra Fjeldsiden og begravet i Myrmassen. Egentlige Stubber bemærkedes ikke.

Enkeltvis i den øvre Del af Myrlaget forekommer nogle Centimeter tykke Lag, som ere stærkt opblandede, eller næsten helt ud bestaar af Mose. Et Sted optoges Bjørnemose.

Den søndre Bugt af Tjernet ligger ind til Foden af Rabakken, og der findes en myrlændt, dyrket Strækning, hvor Dybden er saa ringe, at den ikke kan betegnes som egentlig Myr. Litjernet hører med til det Vasdrag, der afdæmnes ved Rabakken og tvinges til Afløb mod Vest til Laugen omtrent retvinklet paa Landskabets Hovedfald.

No. 113. Ringdalstjernmyr.

Den ligger omkring Ringdalstjernet i Hedrum og strækker sig med en Arm mod Syd i et lidet Dalføre, som den ud-

fylder. Den omgives af tildels steile og jordbare, men forøvrigt med Smaaskov dækkede Fjeldknauser.

Tjernet og Myren har Udløb mod Øst gennem et Fjeldskar. For en Del Aar siden er Udlobet med Bidrag af det Offentlige oprenset og sænket omkring 1,2 Meter. Ved Sænkningen af Tjernet, som maaske foregik altfor pludseligt, tørlagdes størstedelen af Myren saa, at Grøftning og Dyrkning kunde foregaa, men visse ikke ubetydelige Strøg af den bløde Myrmasse nærmest ved, tildels saa at sige ude i Tjernet, sank med Vandet, og der opstod mod den fastere Myr Sprækker og et indtil 0,8 Meter høit Trin ud paa den blødere Masse, som ogsaa efter Sænkningen tog Stilling i Vandfladen. Denne ikke heltud paaregnede Synkning af hele Myrpartier var en Skuffelse for Eierne, især da Afløbet ikke uden uforholdsmæssig stor Omkostning kan sænkes mere, men Udgravningen havde sin fulde Nytte for det øvrige Myrparti, og Tilfældet bidrager til Belærelse for dem, som skal foretage Udtapninger paa saadanne Lokalteter. Størstedelen af Myren hæver sig dog 0,5—1,5 Meter over Vandfladen og er dyrket.

Paa de udyrkede Strøg staar en frodig Væxt af Stararter, Pors, Myrtistel, Hestehov — Tussilago Farfara — Myruld, Bjønskjæg, en Frytleart — Luzula — og i Tjernet Tagrør, Siv — Scirpus lacustris, Equisetum, Treblad, Calla, Nymphaea, Potamogeton m. fl. Paa de dyrkede Strøg, som for Størstedelen benyttes som stadig Eng, staar især Mosebunke. Mose er kun tildels ligesom indsprængt i Væxtmassen, men danner paa de sumpige Strøg her og der smaa, nogle Centimeter tykke eller høie Tuer af ren Mosmasse.

Myrens Areal udgjør 1024 Ar, og Dybden er 2,5—3,0 Meter.

Myrmassen er med Undtagelse af det neppe halvmeter tykke Væxtlag en Sumpgræsmyr, der er saavidt opløst og omdannet, at den ser madjordagtig ud og ligner en Dyndmasse. Derhos er den tilblandet en Del Ler; ved Bunden i saadan Mængde, at Grænsen mellem Myr og Ler var ubestemt. Stubber ere ikke paatrufne, og Skovrester paatræffes kun sparsomt. Myrmassen er saavel henimod Tjernet som

ved Fjeldsiden omtrent ens. En Mængde fine Trævler tilhører vistnok Halvgræs og maaske egentlige Græsarter, men nærmere kan de ikke bestemmes.

Bunden, der som antydnet bestaar af blød Ler, ligger i en jevn Flade med svag Skraaning mod Tjernet, der efter Angivelse af en Eier skal være 2—3 Meter dybt.

I den Lerbanke, hvorigjennem Aflebsgrøften er ført, findes Brudstykker af Skjæl; hele saadanne, der vilde være skikkede for Bestemmelse af Arten, paatraffes dog ikke.

No. 114. Ringdalsmyr.

Den ligger i en ringe Forsænkning paa Sydkanten eller næsten paa Hoiden af Rabakken ved Ringdal i Hedrum og omgives følgelig af i Forhold til Myren lave Grusbanker, som for det meste ere bevoxede med Skovkrat. Myrbunden er efter Myrens og Rabakkens Længderetning omtrent vandret og bestaar af fin Sand; tvers paa denne Retning falder baade Myrens Overflade og Bund 1:50.

Myrens Udstrækning er kun 315 Ar og dens Dybde 0,5—1,0 Meter.

Vegetationen bestaar især af Myruld — *E. vaginatum* og *E. angustifolium*, — Bjønskjæg og Stararter samt Rome — *Narthecium ossifragum* — hvortil kommer Pors og Vidjer. Mose findes kun paa visse Strøg og Tuer.

Myrmassen er, saavidt skjønnes, mere eller mindre friske Rester af de nævnte levende Planter og maa betegnes som en med Kviste af Buske blandet Græsmyr, der kun i ringe Grad er formuldet eller fortorvet.

Myren vilde være skikket til Dyrkning. Jordsmonnet er ikke af bedste Slags, men Strækningen er let at grøfte og bryde. Ved at lade Feltet ligge brudt og grøftet et Par Aar før Tilsaaning, vil Formuldning indtræde, saa at mindre Tilskud af Gødning vilde tiltrænges.

No. 115. Amundsrødmyr.

Den ligger paa Vestsiden af Hovedveien i en liden Forsenkning, næsten paa Toppen af Rabakken ved Amundsrod i Tjølling og omgives af lave Grusbanker. Mod Syd støder den ud til en dyrket Skraaning, hvortil den falder med 1:20. Længere Nord, hvor den ligesom opstøttes af Sandbanker, er Faldet mindre ca. 1:50.

Myrens Areal er 350 Ar og Dybden 1—2 Meter.

Torvmassen er en Blanding af Græsmyr, Skovjord og Mose saaledes, at den sidste især optræder øverst og de andre Emner dybere. Vegetationen bestaar især af Myruld, Bjøn-skjæg, Mose, Lyng, Mikkelsbær og tildels Stararter, samt Birk, Or og Fure.

I en Sænkning ved Myrens østre Kant flyder flere mindre Kilder frem af Gruset og danner en liden Bæk, som risler ned over Myrens søndre Del. Denne eller disse Kilder vidner om, at der ikke langt under Myrens Sandbund maa findes et for Vand ugjennemtrængeligt Lag — enten Fjeld eller Ler —, som har betinget den ellers lidet motiverede Myrdannelse.

Paa den vestlige Skraaning af Rabakken i Nærheden af Myren findes et Lerlag dækket af et saa ringe Gruslag, at det naaes ved almindelig Grøftedybde, hvilket maa anmærkes, da Ler saavidt vides ikke i nævneværdig Mængde findes indlagret i eller under Morænegrus.

Da Isen skurede Fjeldsiderne og Dalbunden og afsatte den vældige Moræne — Rabakken —, vilde selvfølgelig et muligt tidligere dannet og paa Isens Vei forekommende Lerlag blive fuldstændigt bortfeiet eller maaske tildels indklemt i Grusmassen, men da der i saadanne Grusbanker ikke paa-træffes Lermasser eller Klumper af Ler, maa det formodes, at *der* paa Morænenes Dannelsestid endnu ikke var afsat nogen Lermasse, og at Lerfelterne i Omegnen ere yngre Dannelser. Der er da intet til Hinder for, at Leret kan ligge paa Skraa-ningen af og over Morænen. Naar dette saa sjelden er Til-fældet, maa Grunden være, at det ved Strøm og Bølgeslag

er vasket bort fra Grushøiderne ligesom fra Fjelddrygge, hvor det, naar disse laa under Vandet, ligesaavel maatte bundfældes som over Fordybningerne. Den over det paa Moræne-skraaning liggende Lerlag udbredte Sand maa senere være vasket ned fra Toppen af Grusbanken.

Til Forklaring af disse Lagningsforhold synes en gjentagen Sænkning og Hævning af Landet i Forhold til Havet at være nødvendig. Paa andre videnskabelige Grundlag paa-staar Geologerne, at den sydlige Del af Skandinavien efter Istiden to Gange med ikke lidet Mellemrum har været sænket saa, at Havet stod langt høiere end nu. Det nævnte Lagningsforhold paa et Strøg af Morænen synes at bekræfte dette.

Det antages, at Morænedannelsen har fundet Sted over Havet eller paa grundt Vand. Under en senere Sænkning af Landet afsattes de mægtige Lerfelter i de lavere Østlands-bygder — de fundne Skjæl af Søsnegle beviser, at Leret er afsat af Havet. Ogsaa paa Morænen blev der bundfældt Ler. Men ved en langsom Hævning af Landet maatte Leret vaskes ned fra Høiderne og samles i roligere Bugter og Fjorde, og da Lermassen hævedes over Vandfladen, begyndte Elve og Bække at skjære ud og flytte en Del Masse længere ud i Sjøen. Saaledes opstod Lerflader til forskjellig Høide. En gjentagen Sænkning af Landet bevirkede, at en Del Sand fra Høiden af Rabakken skylledes ud over Lerlaget ved Siden af Banken. Morænen blev, som Professor Kjerulf udtrykker det, „omlagret i Huden“. Ogsaa Sand af den ældre Moræne findes lagt udover den yngre Ler.

No. 116. Skeihagemyr.

Den findes i en Forsænkning eller lidet Dalføre paa Vest-siden af Rabakken mellem denne og Gaarden Skeihagen i Hedrum. Myren har Udlob til Bunden baade mod Sydvest og Nordvest, men falder for Størstedelen mod sydvestre Udlob.

Myrens Areal udgjør 349 Ar, og dens Dybde er 1,5—3,0 M.

Myrmassen er øverst en 0,5—1,0 Meter tyk Mostorv, som er stærkt blandet med friske Trævler af Græs og Buske.

Derunder bestaar Massen af Græs- og Skovmyr, som er temmelig omdannet og moden til Brændtorv, hvoraf Eieren i nogle Aar forsøgsvis har optaget en Del til Husbrug. I Brændtorvlaget især ved Bunden findes mange Kviste og raadne Kratrester.

Paa Myren staar en Del Buske af Or og Birk, samt i lave Banker Mose og mellem disse, hvor tildels Vand siver frem, Stararter og Pors. Paa den nordlige Del er optaget nogle Grøfter og her udbreder Lyng sig.

Da Myren efterhvert det tiltrænges for Brændtorvskjæringen, let kan udgrøftes til Bunden, der saavel som Omgivelsen bestaar af Sand, og Beliggenheden lige ved Indmarken er bekvem, udgjør den en værdifuld Brændtorvmyr, der i lang Tid kan afgive fornøden Brændsel for et eller nogle Gaardsbrug.

No. 117. Teienmyr.

Ogsaa denne lille Myr ligger i en Forsenkning paa Siden eller ved Foden af Rabakken og tilhører Gaarden Teien i Hedrum. Den har Udløb baade mod Nordøst og Sydvest, og saavel Bunden, der bestaar af Sand, som Overfladen, falder fra Midten 2—3 Meter mod Udløbene. Den nordøstlige Del af Myren er dyrket, hvorved Overfladen er sænket omkring 1 Meter. Her er Myrdybden 2—2,8 Meter. For den øvrige Del er Dybden 4—5 Meter, undtagen mod Udløbet i Sydvest, hvor den grundes af til 1 Meter.

I den sydvestlige Del bestaar Myrmassen af Mostorv til en Dybde af 1,5 Meter. Derunder er Massen mere omdannet og bestaar af en Blanding af Græs og Skovmyr — Rester af Træ, Krat, Vaccinier m. m. og Græstrævler — lige til Bunden og er saavidt fortorvet, at den er brugbar som Brændtorv. Paa det grøftede Strøg er Massen mere moden som Brændtorv. Ved Bunden forekommer en Del større Stubber sammen med Kratresterne; paa den sydlige Del er nylig nedhugget en Del halvstore Furetræer, og der holdes paa med Flaahakning og Brænding for Dyrkning af et Stykke Myr.

Vegetationen bestaar især af Lyng, Mikkelsbær og Mose. Myrens Areal er 222 Ar.

No. 118. Steinsvoldmyr.

Myren ligger ved Gaarden Steinsvold i Hedrum og omgives mod Syd, Vest og Nord af lave, men steile Fjeldknatter, der ere næsten jordbare og kun tyndt bevoxet med Smaaskov især af Birk; mod Øst ligger den op til Gaardens faste, dyrkede Mark, som i Myrens Nærhed hæver sig langsomt over Myrfladen.

Myren er i de senere Aar systematisk udgrøftet og for den største Del lagt under ordentlig Kultur. Den har Udløb over et Fjeldskar, hvor nogen Minering er foretagen for at tilveiebringe fornødent Afløb for Udgrøftningen.

Myrens Areal udgjør 850 Ar, og Dybden er paa den egentlige Myr 2—4 Meter og paa Strøget mod Øst 1 Meter eller mindre.

Overfladen falder 1—1,5 Meter fra Øst mod Udløbet, og omkring 0,7 Meter fra Siderne mod den langs Myren opkastede Hovedgrøft.

Bunden, som bestaar af blød Ler, har lidt mere Fald mod Udløbet, men i Retning tværs over Myren er den næsten vandret og danner i det hele en jevn Flade.

Paa den dybeste Del af Myren bestaar Torvmassen efter den udførte Flaahakning og Brænding øverst af et 2—5 Decimeter tykt Moslag; derunder er Massen gennem hele Dybden en Blanding af Skovmyr og Græsmyr med mange mere eller mindre tydelige Rester af Kviste, Bark o. s. v., samt Trævler af Græs og ved Bunden Tagrør og Equisetum, hvortil i den øvre Del tildels er blandet noget Mose.

Paa den øvre grundere Del af Myren mangler Moslaget eller er tilintetgjort under Dyrkningen. Her viser Myren sig mere frugtbar. Ved rigelig Paaføring af Ler og lerblandet Myr- eller Madjord — Jord fra Grofterne — er Størstedelen af den dybere Myr del ogsaa omdannet til antagelig god Agerjord.

Paa det grundere Myrstrog og i Omkredsstroget af det dybere, tildels ogsaa ud paa dette sees i Grøfter flere store Stubber ca. 0,5 Meter under Overfladen.

Ved Opdyrkingen skal en Del større og mindre Træer være rodhugne.

Det i Fjeld fordybede Udløb ligger endnu lidt over 2 Meter høiere end den laveste Del af Myrbunden. Det synes derfor antageligt, at over den dybeste Del af Myrtomten oprindeligt maa have ligget et Tjern. I Fjeldkløften, hvor Afløbet er sænket, findes en næsten lodret, nogle Deci- eller Centimeter bred Sprække eller Bristning i Fjeldet, som høilig har begunstiget Udmineringen af Udløbsrenden. At denne Spalte tidligere kan have været mere fri for Grus og tjent som Afløb til større Dybde, er ikke utænkeligt, men med Sikkerhed kan intet afgjøres.

No. 119. Løvetjernmyr.

Den ligger paa Nordsiden af Løvetjernet ved Gaarden Løve paa Vestsiden af Laugen i Hedrum; mod Øst og Vest støder den ind til temmelig steile Fjeldsider, og mod Nord taber den sig paa en svagt skraanende Lerbanke, der ligger nogle Meter høiere end den lave Laugendals Bund.

Nærmest mod Tjernet staar Stararter, Treblad, Pors og Mose, der danner et paa Dynd og Vand flydende en halv Meter tykt, tildels utilgængeligt Teppe. Noget fra Tjernet er Stararter fremherskende, og den nordre Halvdel, som hæver sig 0,5—1,5 Meter over Vandfladen, er dyrket og anvendes især til Eng; der staar Mosebunke.

Myrens Areal er 625 Ar og Dybden 1—2 Meter.

Myrmassen er en med Krat, Buske og Skovaffald blandet Græsmyr, tilsyneladende især af Stararter. Paa det høiere Strøg er den noget formuldet mod Overfladen og fast i den dybere Del. Omkring Tjernet er Myren med Undtagelse af det friske Væxtlag en flydende Dyndmasse.

Bunden bestaar ved Tjernet af blød Ler og ligger i en næsten vandret Flade; men mod Nord danner den en svag Skraaning og gaar over i den nævnte Lerbanke.

No. 120. Gjelstadmyr.

Den ligger ved Gaarden Gjelstad i Hedrum ved Kartbladets sydvestre Hjørne og for en Del udenfor dets Grænse. Paa Nordøstsiden støder den til en for det meste skovbevokset Fjeldryg; for Resten omgives den af Grus og Lerbanker. Den har Udløb mod Nordvest gennem en Forsænkning i Lerbanken.

Myrens Areal udgjør 937 Ar og Dybden er 2—3 Meter. Overfladen falder ca. 1 Meter mod Udløbet. Omkring Kanterne har den en ringe Forsænkning. Paa Midten er den dog noget lavere, hvilket er en rimelig Følge af den nylig udførte Udgrøftning, idet at den her blødere Myrmasse er sunken mest sammen.

Ovenfra til en Dybde af 1,0—1,5 Meter bestaar Myrmassen af Mostorv, som er indblandet med Rester af Myruld og i den øvre Del ogsaa Kviste — antagelig af Mikkelsbær, Pors og Lyng. Derunder gaar Mosmassen uden skarp Grænse over i en Græsmyr, der er saavidt omdannet, at den kunde være brugbar som Brændtorv. Ved Bunden, som bestaar af blød Ler og ligger i en næsten vandret Flade, findes mange tydelige Fragmenter af Tagrør og Padderok.

I Grænsen mellem Moslaget og Græsmyren sees i de optagne Grøfter især i Myrens Omkredspartier mange temmelig store Stubber. Forøvrigt er Torvmassen fri for saadanne med Undtagelse af, at der i Overfladen staar eukelte Smaastubber af nylig udgaaede Trær.

I de sidste Aar er hele Myren udgrøftet med 1,0—1,3 Meter dybe, aabne Grøfter i en Afstand af 15—16 Meter for at lægges under Dyrkning. Den største Del er ogsaa flaa-hakket og en Del er brændt og tilsaaet med Rug og Havre; men Avlingen maa desværre for i Aar — 1892 — ansees for mislykket. Paa saadan Jord maa nødvendigvis Mineralgjødning anvendes selv ved Siden af Brænding.

Om Bundens Ler er Mergel, havde jeg ikke Anledning til at undersøge. Tilstedeværelse af kulsur Kalk kan paa-

vises ved en Syre; men Kalkens Mængde maa bestemmes af en Kemiker.

I Sumpe — ældre Torvgrave — mod Nord stod en Del vakre Exemplarer af *Typha latifolia* — Dunkjævla.

No. 121. Vittersjøtjernmyr eller Staalakermyr.

Den ligger paa Nordvestsiden af og ud til den Grusbanke, hvorpaa Tjølling Kirke staar, og strækker sig for en Del udenfor Kartbladets sydlige Grænse. Mod Vest støder den til en for det meste skovdækket Lerbanke, hvoraf der fremstikker lave Fjeldrygge, og hvorpaa Gaarden Staalaker ligger; mod Nord grænser den til lavlændte, flade, dyrkede Marker i et rummeligt Dalføre, der fortsættes op mod Rabakken; mod Øst ligger den ud til Fjeldaase og Banker af Løsmasse.

Den har Udlob mod Nordøst, hvor en større Grøft er optagen til Afløb for de ovenfor liggende dyrkede Marker. I Myrens østlige Del ligger Vittersjøtjernet,

Da Myren i Henseende til Beskaffenhed og mulig Anvendelse bestaar af 2 forskellige Dele, som ere betegnede med a a og b b, samt begrænsede ved Punktlinien c c, vil det være hensigtsmæssigt at beskrive disse Dele hver for sig.

a a har en Udstrækning af 3875 Ar. Dybden er for Størstedelen 3—4 Meter, men i Omkredsen af d, i Partiets østlige Del, hæver en Grusbanke sig i en Længde af ca. 200 og en Bredde af ca. 120 Meter, og formindsker Dybden indtil 2 Meter. Med Undtagelse af denne Grusbanke bestaar Bunden af blød, grønligfarvet Ler.

Myrens Overflade er nogenlunde vandret og ligger ca. 2 Meter over Vandfladen i Tjernet; men omkring Kanterne og langs Grænsen mod b b har den noget Fald mod Land eller det lavere sumpige Belte, som omgiver den og mod Nord er indlemmet i Dyrkningsfeltet, samt langs Tjernet udgør en Del af b b.

Myrpartiet er ganske skovbart; kun omkring Kanterne og for en Del paa Skraaningen mod b b staar Krat af Birk

og Or. Heller ikke paatraf Boret Stubber, men i Nærheden af Land saaes enkelte mindre saadanne i opkastede Grøfter.

Myrpartiet er temmeligt tørt og fast, og Vegetationen bestaar omkring Kanterne af Lyng, Bjønskjæg og Myruld, og paa et mindre Strøg over Midten Bjønskjæg, Myruld og Mose.

Torvmassen er til omkring 1 Meters Dybde en Blanding af Myruld, Bjønskjæg og Mosmasse, der er seig og uforraadnet. Derunder er Massen, som med Undtagelse af lige ved Bunden synes at bestaa af de samme Planterester, temmelig vel moden som Brændtorv. Nærmest Bunden forekommer et eget Lag, som over Grusbanken d væsentlig dannes af halvt opløste Træ- og Kvistrester og maa betegnes som Skovmyr, men for Resten er en i Forhold til den overliggende Masse mere frisk og trævlet Græsmyr. Det er omkring 0,5 Meter tykt og vil, især hvor det bestaar af Skovmyr, som Følge af sin Mangel paa Sammenhæng være mindre skikket som Stiktorv, derhos er det blandet med noget Lerslam.

Partiet b b har en Udstrækning af 2594 Ar, begge til sammen altsaa 6469 Ar.

Myrpartiet ligger i Høide med eller hæver sig kun nogle Decimeter over Tjernet Vandflade. Det er bevoxet især med frodige Stararter, Treblad, Mose og Pors. Dybden er Nord og Vest for Tjernet 1—2 Meter og Syd for dette indtil 4 Meter.

Bunden, som mod Syd ved Grusbanken bestaar af lerholdigt Grus, og Nord for Tjernet af blød Ler, ligger i en nogenlunde jevn Flade med yderst svag Skraaning opad mod Myrkanterne.

Myrmassen er under det sumpige, gyngende, men seige, 0,5 Meter tykke Væxtlag en Sumpgræsmyr, der er blandet med en stor Del Dynd eller flydende opløst Plantemasse. Omkring Tjernet var Massen saa blød, at den tildels ikke lod sig optage med Boret. Nærmere det faste Land, hvor Dybden er lidt mindre, gaar den over til en nogenlunde fast Græsmyr.

Partiet a a kan, som det af det tidligere udviklede fremgaar, grøftes til henved 2 Meters Dybde, men for at udtappe

det til Bunden og for paa nogen Maade at kunne nyttiggjøre det andet Parti, maatte Udløbet og Tjernet sænkes.

Ved Nordkanten af Myren er optaget en større Grøft i fast Jord til Afløb for de sumpige Felter udenfor Myren, men dette Afløb, som ikke er udnyttet for Myrens Vedkommende, er utilstrækkeligt, især for Partiet b b, der, om det kunde tørlægges i fornøden Grad, vilde være skikket for Dyrkning.

Ved Udtapning af Strækningen maa der tages Hensyn til, at den bløde, tildels flydende Myrmasse vil synke sammen i betydeligt Mon.

Kapitel 9.

De undersøgte Torvmyrers Antal m. V.

Antallet af de foran beskrevne paa Vestlandet og ved Trondhjemsfjorden forekommende Myrer

er 61; de indtager et Areal af 20,380,2 Maal.

De under Kart-
bladet Tønsberg
undersøgte Myrer

ere i Antal . . . 60 og af — 7727,5 Do.

Tils. Antal 121 og Areal 28,107,7 Maal.

Gjennemsnittsstørrelsen er altsaa ca. 232 Maal eller Tiar.

En af de største er No. 1 Hellemyr paa Lister 2725 Maal; den allerstørste undersøgte Myr findes i Romsdal. Prøvestykket No. 41 ved Bud tilhører nemlig en Myrstrækning, der, som foran anført, omfatter omtrent $\frac{1}{2}$ □ Mil. No. 47 Vestnæsmyr er 1945 Maal.

Ogsaa ved Trondhjemsfjorden findes flere større Myrstrækninger. Foruden Heimdals og Sjetnemyrpartierne, der ikke ere maalte, men antagelig holder 2—3000 Maal, og Mæremyr 4881 Maal, ligger ved Levanger og Stenkjær betydelige Myrer, No. 52 Krogstadmyr 1029 Maal, No. 53 og

54 492 og 437 Maal, No. 51 = 330 og No. 56 = 427 Maal eller Tiar.

Inden Kartbladet Tønsberg er det især Akersmyr No. 88 og Stokkemyr No. 90 henholdsvis 728 og 685 Maal, samt No. 87 Tuftemyr 502 og No. 121 Vittersjøtjernmyr 646 Maal, der udmærker sig ved sin Størrelse.

For Myrer, som kunde anvendes til Brændtorv eller Torvstrø, vilde Opgaver over Kubikindholdet være af nogen Interesse. Undersøgelsen er vistnok ikke saa detailleret, at Beregningen heraf bliver ganske nøiagtig, men ved at anvende de opgivne Tal for Dybde og Areal med nogen Omtanke og Skjønsmhed, vil Resultatet ikke blive meget urigtigt.

Ved Maaling og Skjøn faar man ud, at Kartbladet Tønsberg paa Vestsiden af Kristianiafjorden omfatter ca. 752 □ Kilometer eller 75,200 Hektar. Torvmyrerne udgjør 772,75 Hektar, som trukket derfra giver 74,427,25 Hektar. Altsaa forholder hele Fastmarken med Fjeld, Elve og ferskt Vand sig til Myrerne som 100:1,03, eller Myrerne udgjør 1,03 pCt. af hele Landskabets Areal.

Til Sammenligning anføres efter Jentzsch, at i Preussen udgjør Myrjord — „Moorboden“ — 4,4 pCt. af Landets Flade; i Pommern udgjør den 10,2 pCt., i Brandenburg 8,7, i Posen 7,0, i Westfalen 4,3, i Sachsen 3,3, i Schlesien 2,2, og i Rhinprovinsen 1,7 pCt. Ser man hen til de enkelte „Kredse“, er Forholdstallene for Myr meget afvigende; i en Kreds „Heydekrug“ gaar det op til 30,6 pCt., medens det i 11 andre Kredse varierer mellem 23,8 og 6,3 pCt. 19 „Kreise“ have mindre end 1 pCt. Myr.

Hvorledes Forholdstallet for Myr stiller sig paa andre Strøg her i Landet, er endnu ubekjendt. Paa de 2 tidligere behandlede Kartblade — Nannestad og Sarpsborg — er saadan Beregning ikke foretaget. Paa visse mindre Strøg af Vestlandet — Fladen af Lister og Midtpartiet af Jæderen — er Forholdstallet antageligt meget større end i Jarlsberg. Det ser forresten ud til, at Myrarealet i Norge ikke er saa stort, som det har været anslaaet til.

Det kommer dog meget an paa, hvorledes Grænsen for Myr trækkes. Paa de topografiske Karter er ofte aflagt som Myr Strækninger, der strængt taget ikke bør henregnes dertil. Strøg, hvor Jordlaget kun er 2—4 Decimeter dybt, og som især i den vaade Aarstid kan være sumpigt som Følge af Mangel paa Vandafløb, gaar ikke ind under det almindelige Begreb Myr, men maa rettere betegnes som „myrlændte Strøg“. Især paa Vestlandet er Grænsen mellem egentlig Myr og myrlændte Carexstrækninger eller fugtig Fastmark ofte uklar og vanskelig at optrække. Opgaver over Myrrealer i Forhold til den øvrige Flade vil, da Myrgrænsen beror paa Skjøn, ikke være nøiagtige, men de kan dog sammen med Opgave over Snauffjeld, Vand, Skov og dyrket Mark eller dyrkbar Jord give nogen Oplysning om Jordbundsforholdene i det Store.

I Henseende til Bonitet fremgaar det af Beskrivelsen, at de paa Vestlandet — fra Lister til og med Romsdal — undersøgte Myrer ere mere modne til Brændtorv end Myrerne i andre bereiste Strøg af Landet.

Paa den store Vestlandsstrækning er det vistnok et forholdsvis ubetydeligt Antal Myrer, som ere undersøgte; men Myrerne ere tagne iflæng, og der er forsøgt at faa med saa mange som muligt af forskjellig Beskaffenhed; derfor maa de undersøgte Myrer kunne ansees som en god Prøve paa Karakteren af Myrerne i denne Landsdel.

Kapitel 10.

Planteresterne i Myren.

Mest i Øiet faldende Planterester er større og mindre Rodstubber af Træer. De findes ofte under mægtige Torvlag og forekommer ogsaa i Egne, som for Tiden ere skovbare. I Bundlaget findes Rodstubber af Birk, Or og Asp, den første i overveiende Mængde. Af andre Dele er det især

Bark, der er fremtrædende og i mange Tilfælder udgjør en anelig Del af Myrmassen. Samme Slags Trærester findes undertiden ogsaa i høiere Lag.

Ved Slemning af Myrprøver fra Bundlag er i flere Tilfælder fundet Frø af *Betula odorata*; andre Birkearter ere ikke paaviste. I nogle Tilfælder er fundet Hasselnødder. De paatræffes ofte under Torvskjæring paa Vestlandet, men kommer sjelden op med Borprøver; det vilde dog være en forhastet Slutning, at Hasselen før var mere udbredt paa Vestlandet end paa Østlandet; Myrerne er her mindre gjen-nemgravede.

Foruden Træ- og Buskrester er der ved Slemning af Prøver fra Bundlaget fundet Frø af en Del Sumpplanter samt ogsaa egentlige Vandplanter saasom: *Nymphaea alba*, *Nuphar luteum*, *Potamogeton natans*, *Menyanthes Trifoliata*, *Carex filiformis*, *C. pseudocyperus*, *C. ampullacea*, *Iris pseudacorus*, *Comarum palustre*; i sjældnere Tilfælder er fundet *Myriophyllum alteriflorum*, *Hippuris vulgaris*, *Cicuta virosa*, *Ruppia maritima*, *Cladium Mariscus*, *Ceratophyllum demersum* og i et eneste Tilfælde — *Lister* — *Najas fragilis*. Om den sidste siger Dr. G. Andersson i Stockholm, som har bestemt den og de fleste øvrige: „Denna art är hittills aldrig funnen være sig i Norge eller Sverige, men på 2 Ställen i Finland“. Den findes ikke opført i Blytts Norges Flora. Det maa bemærkes, at *Menyanthes Trifoliata* findes ogsaa i høiere Lag; den findes i de fleste Myrer. Dernæst forekommer *Potamogeton* mest almindelig.

I de høiere Lag er fundet Blade af *Andromeda polifolia* og *Vaccinium uliginosum*, samt Frø af *Enpetrum nigrum*. Paa et Par Steder — No. 35 og 41 — er fundet Rodstubber af *Ener* — *Juniperus communis*.

Egestubber og enkelte Stammer findes ikke sjelden i den øverste Del af Bundlaget eller, hvor dette har bredt sig ud over høiere Strøg og bestaar af Skovmyr, ogsaa i den dybere Del.

Lidt høiere og i Regelen i Grænsen mellem Græs- eller Skovmyrlaget og det overliggende Lag af Mostorv eller Bjøn-

skjægtorv findes ofte et stort Antal Furerodstubber af betydelige Dimensioner saaledes, at de staar paa det dybere, men omgives og dækkes af det høiere Lag. Paa visse Partier af en Del Myrer staar de i saa bestemt Forhold til Torvlagene og Overfladen, at de kan betegnes som et Stubbelag.

I mægtige Mostorvlag tildels ogsaa i Bjønskjæg- eller Myruldtorv findes ikke sjelden til forskjellig Dybde (især mindre) Rodstubber, der ikke kan kaldes noget Rodlag. De kan ikke være samtidige, og de synes ikke at antyde nogen Forandring i Myrens Vegetation eller Udvikling. Kun i sjældnere Tilfælde findes en større Del Stubber samlet til en bestemt Dybde i Moslaget. De staar da i Skillet mellem en dybere, mere fortorvet og en høiere, friskere Del af Torvlaget.

At Kratrester og tildels større Stubber findes under Fladen af nærliggende Tjern og Vand, eller lavere end Myrens Udløb, maa have sin Grund enten i, at Laget, hvorpaa Træerne stod, var dannet over Dynd, Sump og Vand og senere ved sin egen og andre overlagte Lags Tyngde er trykket ned, eller ogsaa er Afløbsforholdet forandret. I nogle Tilfælde kan det antages, at Skovaffaldet er faldt ud i Tjernet fra en steil Omgivelse eller er tilskyllet.

En paa Jæderen forekommende Myr, som ikke er med blandt de her beskrevne, maa i denne Forbindelse nævnes. Den ligger mellem lave Grusbanker og er 2—3 Meter dyb. Bunden, som ogsaa bestaar af Grus, ligger indtil et Par Meter lavere end Afløbet. Myren anvendes til Brændtorv og har en Udstrækning af nogle Maal. Da man begyndte at grave Torv i den, stod Vandet saa høit, at Torvskjæring ikke kunde foregaa længere ned end til omkring halve Dybden. Udløbet blev da sænket, saa at Torv blev optaget lige til Bunden. Efter at nu Bunden i nogle Aar ved Torvgrave (selvfølgelig kun i smaa Stykker) var blottet, sank Vandet gennem Grunden, saa at det opgravede Afløb blev overflødigt og kunde gjenkastes. Dette Tilfælde viser, at Vandstanden i Myrer og Tjern eller Sumpe kan have været lavere, før Myrjord tiltættede Bunden. Det er ogsaa ofte iagttaget, at

Gruslaget nærmest under Myrlag i særegen Grad er ugjen-nemtrængeligt for Vand; det synes at være tiltættet af Jernforbindelser eller andre Emner, hvis Udfældning Myrjorden har foranlediget.

Kun i nogle enkelte Myrer er paa Bunden fundet Skjæl-grus. Rester af større Dyr har jeg ikke truffet.

Fund af saadanne Rester og af forarbejdede Gjenstande er saavidt bekjendt endnu sjeldne her i Landet.

Ved Udgravning af Skeievandet i Klep fandtes i Myr-jorden hele Benraden af en Hjort.

Under Torvskjæring paa Volden i Klep traf man for nogle Aar siden et udhulet Trækar ca. 1 Meter dybt i en Mostorvmyr. Nylig berettede Aviserne om Fund af en Kano — Baad af udhulet Træ — i en Sump i Smaalenene. I Stav-anger Museum opbevares de 2 svære Bronzehorn, som for nogle Aar siden fandtes i en Myr paa Revem i Haaland.

I Danmark og Tyskland — J. Steenstrup og v. Fischer-Benzon — har man opstillet Torvlagenes Alder efter de deri forekommende Træarter med tilhørende Vegetationsgrupper; eller rettere, man har studeret Skovtræernes Indvandring til Landet efter den Rækkefølge, hvori de findes i Torvlagene. Paa Grundlag heraf er Torvmyrernes Udvikling og Landets Vegetationshistorie delt i 4 Perioder.

1ste. Dybest findes Asp og Birk; Aspeperioden.

2den. Derover staar Furestubber, og Afdelingen benævnes Fureperioden.

3die. Videre staar Eg, og Perioden har Navn af denne.

4de. Og endelig øverst staar Or og Bøg, som giver Perioden Navn.

Træarternes Rækkefølge i de i det foregaaende beskrevne Torvmyrer har nogen, men ikke fuldkommen Overensstem-melse med Forholdene i Udlandet.

Birken forekommer ogsaa hos os dybest og i stor Mængde, Asp er sjelden paavist.

Derover staar Egestubber, og over, eller lidt høiere end disse, staar Furestubber. Fure- og Egeresterne staar hos os

i omvendt Orden mod i Danmark, eller de ere ikke skarpt adskilte. Or findes sammen med Birk ogsaa til større Dybde. Da Bøgen ikke har nogen fremtrædende Plads her i Landet, vil den neppe kunne findes uden i enkelte Myrer i Strøget Tønsberg—Larvik; dens Frø, som skal holde sig godt i Myrjord, har jeg ikke truffet. Maaske Granen, hvoraf der er fundet Kongler i øverste Myrlag indtil 4 Decimeter under Overfladen, hos os kunde danne den 4de Periode. Den trænger sig for Tiden ofte ud paa selv bløde Myrer.

Ogsaa Torvmyrernes Bonitet og Bygning har efter de ovennævnte Forfattere i Danmark og Tyskland temmelig stor Overensstemmelse med de norske Myrer.

Som Bundlag findes ofte et indtil flere Meter mægtigt Lag Tagrørtorv, der paa tysk benævnes „Darg“ eller „Dark“. Ovenpaa og tildels indblandet deri forekommer en Torvmasse, som er dannet af Carexarter og andre Sumpplanter. Den kaldes „Rasenmoor“ eller „Sumpfmoor“. De forskjellige Forfattere har gjerne egne Navne paa den — Grønlands — Wiesenmoore, Caricetum o. s. v., i Danmark „Kjærmoose“. Videre har man Mosemyr — Sphagnumtorv —, der har stor Udbredelse og optræder i mægtige Lag.

Dybden af Torvmyrerne synes i Udlandet ligesom i Norge at være meget forskjellig. I Regelen er den 2—3 til 8—10 Meter. Fra et Par Steder berettes om 20 og 30 Meters Myrlag, der omtales som den største bekendte Myrddybde.

I „On the Buried Forests and Peat Mosses of Scotland.“ by J. Geikie“ omtales Side 381et Forhold, som tildels ogsaa gjør sig gjældende ved de norske Torvmyrer. Naar Torvmyrerne har opnaaet en vis Udvikling og Modenhed, stanser Væksten af de myrdannende Planter — især Mose —, der danner sig et fornemmelig af Lyng bestaaende Væxtlag, medens Fortorvningen fremmes i den dybere Masse. Men Lyngvegetationen, som gjerne danner Tuer, kan i Længden ikke dække og beskytte den underliggende Torv. Der opstaar især paa Skraaninger og ved Myrkanterne vegetationsløse Strøg, hvorpaa der samler sig Vand, som den fortorvede

Masse ikke længere kan opsuge; der danner sig smaa Bække, som bortskyller den ved Frost og Tørke opsmuldrede Torvmasse. Disse Vandløb fordybes og udvides stadig samt forlænger sig ind mod Strækningens Midtparti. Omsider gaar denne Ødelæggelse saa vidt, at Myren for Størstedelen tilintetgjøres. I det nævnte Skrift angives flere Lokaliteter, hvor Myrødelæggelsen paa denne Maade er saa langt fremskreden, at der kun gjenfindes spredte Klumper af tidligere anseelige Myrstrækninger.

Samme Ødelæggelse i sin Begyndelse sees ikke sjelden i de mest modne Brændtorvmyrer paa Vestlandet; den er ogsaa anmærket i Beskrivelsen.

Myrdannelsen synes saaledes, efterat Tilvæksten og Udviklingens Høidepunkt er naaet, at være underkastet en Tilintetgørelsesproces. Selvfølgelig kan denne kun iværksættes paa Myrlag, som ligger høiere end Aflobet.

Til Forebyggelse af saadan om sig gribende Ødelæggelse vilde det være hensigtsmæssigt ved smaa Grøfter at bortlede Overvandet; maaske vilde ogsaa Opdæmning i Vintertiden være nyttig.

Kapitel 11.

Torvmyrernes geologiske Alder.

Alle de beskrevne Torvmyrer maa bestemt ansees som postglaciale — d. e. dannede efter Istiden.

Mærkes bør det dog, at man ved Udgravning af Skeievandet i Klep gennem „Sjørinden“ — en Rullestens-Grusbanke langs Stranden — paatraf et 2—3 Décimeter tykt Myrlag til en Dybde af 4—5 Meter i Grusbanken. Under Brøndgravning paa Gaarden Vig, nogle Hundrede Meter længere Nord paa samme Grusbanke, er det samme Torvlag paatruffet omtrent til samme Dybde i Grusbanken. Det ligger

kun 2—3 Meter over Havet og synes ikke at staa i Forbindelse med det paa Bunden af det udtørrede Vand forekommende Myrlag. Prøver af det har jeg ikke kunnet faa fat paa.

Det under No. 25 foran beskrevne Torvlag paa Karmøen samt andre lignende paa Jæderen er antagelig i forholdsvis ny Tid bedækkede af Flyvesand.

Ogsaa paa Grund af andre Omstændigheder er Videnskaben kommen til den Antagelse, at Storbritanien og Irland engang var landfast med det øvrige Europa, og at den engelske Kanal og Størstedelen af Nordsøen var et med Skov og Myrpartier bedækket Land, medens Resten af Nordsøen udgjorde en Havbugt, der ingen Forbindelse havde med Østersøen. Det er derfor ikke usandsynligt, at der ogsaa i Norge kan findes undersøiske og præglæssiale Myrlag. Dette er saa meget mere rimeligt, som en sekundær Sænkning af den sydlige Del af Landet skal være eftervist.

Det er klart, at saa store Forandringer i Forholdet mellem Land og Hav baade i Henseende til Høide og Arealudstrækning maa have udøvet Indflydelse paa Klimatet.

Forekomst af store Rodstubber og Træstammer i Torvmyrer paa Shetlandsøerne og Orknøerne, hvor ingen nævneværdig Trævæxt for Tiden kan finde Sted, synes at tyde paa og har ledet til Antagelse af, at Klimatet i Nordeuropa maa have været mildere, da disse Skove voxede.

I England og Skotland — J. Geikie — iagttoges i Torvlag, at Furen tidligere havde større Udbredelse end nu. Dette ansees som et Tegn paa Fastlandsklimat.

Polarisen skal engang have bedækket hele Nordeuropa. Linien for dens Sydgrænse trækkes fra Sydkytsen af Irland over Thamesmundingen, noget sydlig forbi Rheinmundingen og videre i en buet Linie om Harz og Omegn af Dresden til Riesenbjergene o. s. v. Saalangt mod Syd findes Morængrus med Stene fra nordligere, især skandinaviske Bjerge. Over dette Morængrus findes visse derfra forskjellige Lag af Sand og Ler, der ansees for at være afsat under en senere Isperiode. Paa den ældre Morænegrus findes Myrlag, der paa

flere Steder i Tyskland og Holland er dækket af indtil flere Meter mægtigt Lag af Sand eller Ler, som ansees for at være nedlagt under den sidste Istid.

Dersom den senere, eller 2den Isperiode ikke paa anden Maade var bevist, vilde den Mulighed ikke være udelukket, at Udskylling af Ler og Sand over Torvlaget kunde være foranlediget ved Landskabets Sænkning under Havet uden at Is var tilstede.

Ligesom Forsteninger af Dyr og Planter i det faste Fjeld bestemmer Lagenes geologiske Alder eller Rækkefølge, saaledes angiver de i Løsmassen nedlagte Dyr og Planterester, om Lagene ere oplagte under koldere eller mildere Klimat. At Havets saavel som Landjordens forskjellige Temperaturzoner har sine egne Dyr og Planterformer, hører nu til Almueskolekundskaben.

I den sammen med eller over visse Torvlag nedlagte Lermasse findes arktiske Dyreformer — Søsksjel, d. e. som tilhører Ishavet, medens Torvmassen, som allerede var dannet, indeholder Rester af Planter fra mildere Klimat.

Det var tidligere den almindelige Mening, at Istidens Slutning dannede Betingelsen og Begyndelsen til Nutidens Plantevæxt paa Isens tidligere Omraade. Men efterat der skjelnes mellem 2 Isperioder med en mellemliggende mildere Tid, er der fundet og opstillet en hel Række Planter, som florerede paa Østersøens Kyster før den sidste Istid og derfor kaldes „altdiluvial“ — gammeldiluviale — eller præglaciale.

I det fortrinlige baade praktiske og videnskabelige Skrift „Die Moore der Provinz Schleswig—Holstein, von Prof. Dr. R. v. Fischer—Benzon, Hamburg 1891“, opregnes 26 forskellige Plantearter, der for Tiden kjendes som præglaciale*). Dertil

*) Nuphar ?	Quercus pedunculata Ehr.
Tilia ?	Q. sessiliflora Sm.
Acer campestre L.	Corylus Avellana L.
A. platanoides L.	Betula ?
Ceratophyllum demersum L.	Alnus glutinosa Gärt.
Cornus sanguinea L.	Myrica Gale L.
Viscum album L.	Salix ?

bemærker Forfatteren, at med Undtagelse af 2 Arter — Valnødtræet og den uddøde *Utricularia Berendti* — noier alle sig med det Klimat, som for Tiden findes i Tyskland. Størstedelen af dem ere ogsaa vildtvoksende i Norge.

Den Slutning, at Klimatet i den geologisk saakaldte kvartær Tid maa have undergaaet Forandringer i Nordeuropa, synes saaledes at være vel begrundet.

Om Grundene og Udstrækningen af de sporede Klimatvexlinger er der opstillet forskellige Formodninger: Forrykning af Jordens Poler — Darwin —, vexlende Belæg af Is ved Nord- og Sydpolen, hvilket skulde flytte Jordens Tyngdepunkt og influere paa dens Bane, Landets Hævning eller Sænkning i Forhold til Havet m. m.

Prof. Blytt — „Iagttagelser over det sydøstlige Norges Torvmyrer, Kristiania Videnskabsselskabs Forhandlinger 1882“ og flere Skrifter — synes i de almindelige Torvmyrers forskellige Lag at have fundet Bevis for Klimatvexlinger under Myrernes Udviklingstid.

Men den Klimatvexling, der giver sig tilkjende ved Udbredelse af arktiske Organismer vexlende med Planterester fra mildere Klimat, synes ikke at kunne staa i Forbindelse med den større eller mindre Fugtighed, som de forskellige Vegetationslag i de almindelige Torvmyrer synes at angive. Den første Slags hvoraf der spores 1 eller 2 frem- og tilbagegaaende Perioder, omfatter store Forandringer af Land og Hav samt Udbredelse af Landis, men de almindelige Torvmyrer kan, som foran antydet, ikke have bestaaet under saadanne Revolutioner eller Vexling af Forhold, og kan neppe omfatte saadant Tidsrum.

Aarsagen til Lagvexlingen i Torvmyrerne vil efter nærværende Forfatters Mening i Hovedsagen kunne udledes af

<i>Vaccinium Myrtillus</i> L.	<i>Populus Tremula</i> L.
<i>Ilex aquifolium</i> L.	<i>Phragmites communis</i> L.
<i>Utricularia Berendti</i> Keilh.	<i>Pinus silvestris</i> L.
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	<i>Picea excelsa</i> Lk.
<i>Juglans regia</i> L.	<i>Equisetum palustre</i> L.
<i>Fagus silvatica</i> .	<i>Carpinus Betulus</i> L.

de lokale Forhold. Blandt de foran beskrevne og de paa Nannestad- og Sarpsborgbladene undersøgte Myrstrækninger findes Myrer eller Myrpartier paa høist ulige Udviklingstrin. Sumpgræsmyr af ulig Mægtighed forekommer ofte som eneste Myrslag med eller uden paastaaende Krat af Løvtræer og ofte med Rester af saadanne indlagt i Torvmassen. Paa den anden Side er ikke sjelden et saadant Græsmyrslag dækket af fastere Startorv, hvorpaa der findes levende Furetræer eller Rodstubber. I mange Tilfælder er over Græsmyrslaget tilvoxet Mostorv, hvoraf visse Partier ere ganske nydannede og kun have opnaaet nogle Decimeters Tykkelse, atter paa andre Strøg er Mostorven derimod indtil 6—8 Meter mægtig. I nogle Tilfælde har Moslaget fuldendt sin Udvikling, efterat en større eller mindre Torvtykkelse er dannet og er nu dækket af Lyng; i andre Tilfælder staar Mosen i frodig Væxt saavel paa meget dybe som paa grunde Myrstrøg. Paa Vestlandet er Mose- og Bjønskjægtorvmyrernes Væxt tidligere afsluttet, medens der endnu dannes Sumpgræsmyr.

A short Summary of the contents.

The little of the book runs thus: On peat-mosses in Norway and their use. By G. E. Stangeland. Second Part.

1. *The occurrence of peat-mosses.* The peat occurs most abundantly in the neighborhood of the coast line owing to the greater humidity of the climate there. The different kinds of mosses and their characteristics as described in the first Part of this book are here referred to.

2—8. Description of mosses at Lister, Jæderen, Karmøen, Bergen; in Romsdalen, in the environs of the Trondhjemsfjord and within the territory included in the map of Tønsberg.

9. About the area of the examined mosses etc. The described mosses within the territory of the map of Tønsberg constitute about 1.03 per cent of the whole area of the country.

10. About the plant-remains in the mosses. Of tree-remains are found roots, trunks and bark of birch, pine, alder, oak, hazel, Juniper and aspen; of *Scirpus cæspitosus*, *Eriophorum vaginata*, *Phragmites communis* and *Equisetum palustre* are found fibres and necks of roots. By the washing of samples are found the seeds of *Nymphaea alba*, *Nuphar latifolium*, *Potamogeton natans*, *Menyanthes trifoliata*, *Carex filiformis*, *Carex pseudocyperus*, *Carex ampulacea*, *Iris pseudocorus*, *Comarum palustre*, seldom *Myriophyllum alteriflorum*, *Hippuris vulgaris*, *Cicuta virosa*, *Rupia maritima*, *Cladium Mariscum*,

Ceratophyllum dimersum and *Empetrum nigrum*; also there occur the leaves of *Vaccinium uliginosum*, *Andromeda polifolia* and *Oxycoccus palustre* together with *Myrica gale* and *Calluna vulgaris*.

Seeds occur most abundantly in the bottom layers of the Swamp-grass peat. In the Forest-peat layer occur the remains of trees; in the upper part of this layer, or between it and the overlying layer, the root-stumps of pines occur frequently, in the bottom layer the root-stumps of the oak. The pine-stumps occur occasionally in the very uppermost layers of the peat.

11. Some remarks about the geological age of the peat-mosses. All the examined mosses are of post-glacial age. In many cases it can be proved that the variations in the strata of the mosses are due to purely local causes.

NORGES GEOLOGISKE UNDERSØGE

1897

Torvmyrkart.

TØNSBERG.

40

41

120

121

HODDAL AS RAMNES HORN VAALLE HORN UNDRUMSDAL AS ECKELE HORN JARLSBERG OG LARVIKS AMT

LARVIKS FJELLING HORN SANDHARED HORN NOTOKO FJELL TOMO AS JARLSBERG FJELL

